

**HZ. İBRAHİM (A.S.)'I ANMA
ŞANLIURFA 1. KÜLTÜR VE SANAT HAFTASI**

**(18-24 KASIM 1991)
ŞANLIURFA**

3

**PROĞRAM - AÇIŞ KONUŞMALARI
SERGİLER - KONFERANSLAR - AÇIK OTURUM
GÖSTERİLER VE MAKALELER**

Hazırlayan:
SABRİ KÜRKCÜOĞLU

**HZ. İBRAHİM (A.S.)'I ANMA
ŞANLIURFA 1. KÜLTÜR VE SANAT HAFTASI**

**(18-24 KASIM 1991)
ŞANLIURFA**

3

**PROĞRAM - AÇIŞ KONUŞMALARI
SERGİLER - KONFERANSLAR - AÇIK OTURUM
GÖSTERİLER VE MAKALELER**

Hazırlayan:
SABRİ KÜRKÇÜOĞLU

ŞURKAV

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat
Ve Araştırma Vakfı Yayınları No : 3
Kültür Yayınları Dizisi : 2

1. Basım Mayıs 1992

ISBN : 975 - 7394 - 02 - 5

Dizgi - Montaj - Baskı : AR AJANS BASIN-YAYIN, REKLAMCILIK
Tlf: 32 51 45 Fax: 31 22 11 - GAZİANTEP

Fotoğraflar : Cemal DURNA

Ön Kapak : Dr. Burhan VURAL (Gravür)

Arka Kapak : Dr. Burhan VURAL (Gravür)

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
ÖNSÖZ	9
ŞURKAV	11
ORGANİZASYON KOMİTESİ	13
PROĞRAM	14
AÇIŞ KONUŞMALARI	17
T. Ziyaeddin AKBULUT - Şanlıurfa Valisi, Şurkav Başkanı	19
Mehmet KÜÇÜK - Belediye Başkan Yardımcısı	22
Üner DİLEK - İl Kültür Müdürü	23
Açılıştan Görünümler	25
Basında Mehter	28
SERGİLER	31
Kitap Sergisi (Türkiye Diyanet Vakfı Dini Yayınları)	33
Açış Konuşması: T. Ziyaeddin AKBULUT - Şanlıurfa Valisi, Şurkav Başkanı	33
Fotoğraf Sergisi (Sami GÜNER "Fotoğraflarla Harran")	36
Açış Konuşması: T. Ziyaeddin AKBULUT - Şanlıurfa Valisi, Şurkav Başkanı	37
Sunuş Konuşması: Dr. Nurettin YARDIMCI	39
Karma Sergi: (Şanlıurlı Ressam ve Fotoğraf Sanatçıları)	43
Hattat Behçet Arabi Hat Yarışması	47
Hat Sergisi (Hattat Behçet Arabi Hat Yarışmasına Gelen Eserler)	49
KONFERANSLAR	53
Doç. Dr. Ahmet AĞGÜNDÜZ: "Hz. İbrahim (a.s.)'den Günümüze Tevhid Mücadelesi	55
Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN: "Türk Edebiyatında Şanlıurlı Şairler ve Şiirleri	69
A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU: Dicle Ü. Mim. Müh. Fak. Öğr. Gör. "Hattat Behçet Arabi Hayatı ve Eserleri"	84
Doç. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA: "İslam Fetihlerinden Günümüze Kadar Şanlıurfa Tarihine Genel Bakış	92

Prof. Dr. İbrahim DÜZEN: "Hayat B. Kays El - Harrani Hazretleri"	109
Yard. Doç. Dr. Abdurrahman ELMALI: "Şanlıurfa'da Yaşamış Peygamberlerin Kur'an - ı Kerim'de Geçen Kıssaları"	117
Prof. Dr. Suat YILDIRIM: "Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Getirdiği Hidayet"	124
AÇIK OTURUM	137
Açış Konuşması: T. Ziyaeddin AKBULUT - Şanlıurfa Valisi, Şurkav Başkanı	139
Açık Oturum: "GAP'ın Getireceği Yeni Kültür Değişmeleri ile Şanlıurfa'nın Tarih, Sanat ve Edebi Hayatı"	141
GÖSTERİLER	165
Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu Sema Gösterisi	167
Ahmet ÖZHAN ve Tarihi Türk Müziği Topluluğu	170
ŞURKAV KÜLTÜR VE SANAT ÖDÜLLERİ	172
HAFTANIN KAPANIŞ KONUŞMASI T. Ziyaeddin AKBULUT Şanlıurfa Valisi, Şurkav Başkanı	173
HAFTA MÜNASEBETİYLE GELEN URFA İLE İLGİLİ MAKALELER	175
Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN: "Hz. İbrahim Hakkında İngilizce Bir Eser ve Bazı Mütalâalar"	177
Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN: Eski Edebiyatımızda Urfa ve Şair Nabi'de Urfa Sevgisiyle Köş, Saray, Çeşme ve Camilere Tarih Düşürmeler"	180
HAFTA HAKKINDA BASINDA YAYINLANAN BAZI MAKALELER	
Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN: Peygamberler Şehri'nde Tevhid ve Kültür Haftası, Türkiye Gazetesi, 28 Kasım 1991	183
Osman GÜZELGÖZ: Şurkav, Kültürve Vali AKBULUT, Zaman Gazetesi, 30 Kasım 1991	187
İsmail ZORLU: Şanlıurfa'da Kültür Atağı, Yeni Asya Gazetesi, 30 Kasım 1991	189
Kemal KAPAKLI: Hz. İbrahim (a.s.) ve Şurkav, Güneydoğu Gazetesi, 11 Kasım 1991	192
İ. Halil ÇİİNİ: Emeği Geçenlere Teşekkürler, Hakimiyet Gazetesi, 19 Kasım 1991	194
Fuat ERBÜLBÜL: Sanatsever Vali, Reha Gazetesi 22 Kasım 1991	196
Bülent OKUTAN: Hz. İbrahim'i Anma Haftası Sürüyor, Hizmet Gazetesi, 20 - 21 Kasım 1991	197

TAKDİM

T. Ziyaeddin AKBULUT
Şanlıurfa Valisi
Şurkav Başkanı

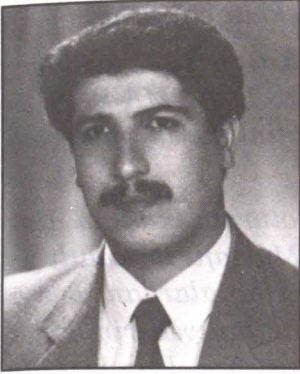
Yayınların bastırılarak dağıtılmasından amaç, insanların belirli konularda bilgi sahibi olmalarını ve ilmin ışığında ilerlemelerini sağlamaktır. Bilgili olmanın yapıcı, üretken ve verimli olmaya etkisi muhakkaktır. Bunun için yönlendirici ve yararlı bilgileri içeren yayınların bol miktarda bulunması gerektiğine inanıyorum.

Geniş alandaki hizmetlerle amacımız, insana layık ölçülerde hizmet götürmek ve bu hizmetlerden onların istifade etmelerini sağlamaktır.

18-24 Kasım 1991 tarihleri arasında imkanlarımız ölçüsünde en güzel şekilde gerçekleştirdiğimiz "Hz. İbrahim (A.S.)'ı anma Şanlıurfa 1. kültür ve Sanat Haftası" faaliyetlerinin yer aldığı bu kitabı Şurkav yayınları olarak daha geniş çevrelere, yüce milletimizin istifadesine ve takdirine sunuyoruz.

Önümüzdeki yıllarda ŞURKAV'ın hizmet alanı daha da genişleyecektir. Çeşitli yayınlarla kültür hayatımız aydınlatılarak gelecek nesillere sağlıklı bilgilerin ulaştırılması sağlanacaktır.

Araştırmacılarımızın konularına giren sahalarda ön bilgileri elde edeceği rehber niteliğindeki bu kitabın Şanlıura kültüründe önemli bir boşluğu dolduracağını ümit ediyorum. Hazırlanmasında ve basımında emeği geçenleri kutluyor ve teşekkür ediyorum.

ÖNSÖZ

Sabri KÜRKÇÜOĞLU

Zengin ve köklü bir kültür ve mânevi yapıya sahip Şanlıurfa'muz, bu değerlerini herşeye rağmen yaşamaktadır. Bu zengin kültürel yapının GAP ile oluşacak ekonomik değişme ve gelişmeler karşısında korunması, gelecek nesillere bozulmadan ulaştırılması sonucu, bölgede oluşacak sosyo - kültürel gelişme ile bölgenin daha sağlıklı bir yapıya kavuşacağı muhakkaktır.

GAP'ın sağlıklı bir sosyo-kültürel gelişmeyi beraberinde getirmesi en büyük temennimizdir. Bu bölgenin insanları olarak geçmişimizi bilmezsek, öğrenmezsek; geleceğe hazırlanamayız ve başarılı olamayız.

1990 yılı Aralık ayında Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin AKBULUT'un himmetleriyle kurulan ŞURKAV'ın gerçekleştireceği faaliyetlerle, Şanlıurfa kültür hayatında büyük bir boşluğu dolduracağı bir gerçektir.

Kuruluşunun birinci yılında Vakıf Başkanı ve Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin AKBULUT'un üstün gayretleriyle tertiplenen ve Şanlıurfalı'ların yıllardır özlemini duyduğu "Peygamberler Atası" Hz. İbrahim Peygamber'in anıldığı bir kültür-sanat haftasının gerçekleştirilmesi tüm Şanlıurfalı'ları bahtiyar etmiştir.

GAP ile oluşacak ekonomik değişmeler karşısında Şanlıurfa'nın kültürel ve mânevî yapısının korunması ve yaşatılması amacıyla düzenlenen bu haftanın amacına ulaşmasında başta değerli ho-

camız Sayın Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN olmak üzere ilim adamlarımızın büyük rolü olmuştur. Bu vesileyle tüm Şanlıurfalılar adına şükranlarımızı sunuyor ve teşekkür ediyoruz.

Hazırlamış olduğumuz bu kitapla, 18-24 Kasım 1991 tarihleri arasında gerçekleştirilen "HZ. İBRAHİM (A.S.)'ı ANMA ŞANLIURFA 1. KÜLTÜR VE SANAT HAFTASI" etkinliklerini mütevazı bir ürün olarak sunmaya çalıştık.

Bu kitapta yer alan konferanslar ve açık oturum banttan dinlenerek yazılmıştır. Bu konuda emeği geçen Mustafa Beyazatlı'ya teşekkür ederiz. Bu yazılarda olabilecek bazı hatalardan dolayı okuyucularımızdan özür dileriz. Amacımız bu faaliyetlerin kalıcı olmasını sağlamak ve Şanlıurfa kültürüne bir nebze olsun katkıda bulunmaktır.

Okuyucularımızın istifadesine sunma bahtiyarlığına erdiğimiz bu kitabın arzulanan amaca ulaşmasını diler. Yürütülen yayın çalışmalarımızda maddi ve manevi her türlü desteği sağlayan Şanlıurfa Valisi ve Şirkav Başkanı Sayın T. Ziyaeddin AKBULUT'a şükranlarımı arz ederim.

ŞURKAV

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM
SANAT ve ARAŞTIRMA VAKFI

25 Aralık 1990 tarihinde Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin AKBULUT başkanlığında Şanlıurfa'nın tarihi, kültürel, sanat eserlerini ortaya çıkararak yaşatmak, bu maksat doğrultusunda konferans, sempozyum, panel, kongre, seminer, sergi, anma günleri ve benzeri faaliyetler düzenlemek, iştirak etmek, maddi ve manevi katkılarda bulunmak, korunmaya değer kültür, tabiat ve sanat varlıklarını korumak ve tanıtımını sağlamak, bunun için gerekli restorasyon ve çevre düzenlemesi yapmak, projeler hazırlamak, Şanlıurfa ilinin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılması için gerekli araştırma, derleme, inceleme çalışmaları yapmak, bu alanda yapılan çalışmaları desteklemek amacıyla kurulmuştur.

ŞURKAV KURUCU MÜTEVELLİ HEYETİ

- 1- T. Ziyaeddin AKBULUT (Şanlıurfa Valisi)
- 2- İ. Halil ÇELİK (Belediye Başkanı)
- 3- H. Kenan YOZGATLI (Harran Kaymakamı)
- 4- Ahmet NARİNOĞLU (Birecik Kaymakamı)
- 5- Mehmet OYMAK (Belediye Başkan Yardımcısı)
- 6- Üner Dilek (Kültür Müdürü)
- 7- M. Sait AKGÜN (Milli Eğitim Müdürü)
- 8- Mehmet HASTÜRK (Özel İdare Müdürü)
- 9- Kadri ÇETİNER (Turizm Müdürü)
- 10- İsmail DEMİRKOL (Ticaret ve Sanayi Odası Bşk.)
- 11- M. Zeki ERDEM (Ticaret Borsası Başkanı)
- 12- Bekir KÖMÜRCÜOĞLU (Evren K. S.S. Koop. Bşk.)
- 13- Abdüssamet ATABAY (Makina Müh.)
- 14- Mehmet Adil SARAÇ (Öğretmen)
- 15- Ömer ÇETİNER (Tüccar)
- 16- Ahmet Naci İPEK (Yayıncı)
- 17- A. Müfit YETKİN (Eczacı)
- 18- Mehmet Şükrü YEŞİLNACAR (Tüccar)
- 19- Abdüssemih POLAT (Tüccar)
- 20- A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU (Öğretim Görevlisi)
- 21- Celal ÖZDİKER (Müteahhit)
- 22- Abuzer AKBIYIK (Ser. Muh. Mali Müşavir)
- 23- Osman GÜZELGÖZ (Gazeteci)
- 24- Alaeddin ÇATALTAŞ (Tüccar)
- 25- Mehmet ERDEM (Tüccar)
- 26- Halil BİNER (Serbest Muhasebeci)
- 27- Müslüm SÜZER (Tüccar)
- 28- Kemal KAPAKLI (Gazeteci)
- 29- Müslüm Cengizhan AKALIN (Avukat)
- 30- M. Nihat KÜRKÇÜOĞLU (Ressam)
- 31- Abdullah BALAK (Öğretmen)
- 32- Ömer EVİN (Makina Müh.)
- 33- İ. Bakır CANBAZLAR (İnşaat Müh.)

HZ. İBRAHİM (A.S.)'I ANMA ŞANLIURFA 1. KÜLTÜR VE SANAT HAFTASI

(18 KASIM 1991)

ORGANİZASYON KOMİTESİ

T. Ziyaeddin AKBULUT

Şanlıurfa Valisi
Şurkav Başkanı

Hasan DURUER

Vali Yardımcısı
Şurkav 2. Başkanı

Üner DİLEK

İl Kültür Müdürü
Şurkav Yön. Kur. Üyesi

Mehmet OYMAK

Belediye Bşk. Yrd.
Şurkav Yön. Kur. Üyesi

Cihat KÜRKÇÜOĞLU

D.Ü. Öğretim Görevlisi
Şurkav Yön. Kur. Üyesi

Abuzer AKBİYİK

Şurkav Yön. Kur. Üyesi

Osman GÜZELGÖZ

Şurkav Yön. Kur. Üyesi

Halil ÇUHADAROĞLU

Organizasyon Kom. Üyesi

Sabri KÜRKÇÜ OĞLU

Şurkav Müdür V.

PROĞRAM

18 KASIM 1991 PAZARTESİ

- 10.30 **MEHTER TAKIMININ GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ**
(Vilayetten Balıkgöle)
- 11.30 **HAFTANIN AÇILIŞI**
Saygı Duruşu
İstiklal Marşı
Haftayla ilgili konuşmalar
(Balıkgölde)
- 12.00 - 12.30 **MEHTER TAKIMININ KONSERİ**
Yer: (Balıkgöl önu)
- 12.30 - 13.00 **Hz. İBRAHİM (A.S.) makamını ziyaret**
- 14.00 **KİTAP SERGİSİ'nin açılışı**
Yer: (Dergah Camii Revakları)
(Türkiye Diyanet Vakfı Dini Yayınlar Sergisi
18 - 24 Kasım tarihleri 09.00 - 19.00 saatleri arasında)
- 15.30 **FOTOĞRAF SERGİSİ**
SAMİ GÜNER - Fotoğraflarla Harran
Yer: Güzel Sanatlar Galerisi
- 18.00 - 19.00 **MEHTER TAKIMININ KONSERİ ve Haval Fişek Gösterisi**
Yer: Balıkgöl yanı
- 19.30 **KONFERANS: Hz. İbrahim (A.S.)' dan günümüze Tevhid Mücadelesi**
Doç. Dr. AHMET AKGÜNDÜZ
Yer: DSİ Konferans Salonu

19 KASIM 1991 SALI

- 14.00 **KONFERANS: Türk Edebiyatında Şanlıurfalı Şairler ve Şiirleri**
Prof. Dr. ABDÜLKADİR KARAHAN
Yer: Halk Eğitim Merkezi
- 18.30 **KARMA SERGİ: Şanlıurfa'lı ressam ve fotoğraf sanatçıları**
Yer: DSİ Konferans Salonu
- 19.30 **KONSER: Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği Solo Programı**
Yer: DSİ Konferans Salonu

20 KASIM 1991 ÇARŞAMBA

- 14.00 **SERGI:** Hattat Behçet Arabl Hat Yarışmasının Sergisi
Yer: Halk Eğitim Merkezi
- 14.30 **KONFERANS:** Hattat Behçet Arabl Hayatı ve Eserleri
A. CIHAT KÜRÇÜOĞLU
Yer: Halk Eğitim Merkezi
- 19.00 **AÇIK OTURUM:** GAP'ın Getireceği Yeni Kültür Değişmeleri ile
Şanlıurfa'nın Tarih, Sanat ve Edebiyatı
Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN
Prof. Dr. Servet ARMAĞAN Prof. Dr. M. Rami AYAS
M. Adil SARAÇ / Eğitimci - Yazar
Yer: DSI Konferans Salonu

21 KASIM 1991 PERSEMBE

- 14.00 **KONFERANS:** Şanlıurfa'nın İslami Fetihten Günümüze Genel Tarihi
Doç. Dr. AHMET AĞIRAKÇA
Yer: Halk Eğitim Merkezi
- 19.30 **SEMA GÖSTERİSİ:** Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu ve
Sema Grubu
Yer: Kapalı Spor Salonu

22 KASIM 1991 CUMA

- 14.00 **KONFERANS:**
Şanlıurfa'da Yaşamış Peygamberlerin Kur'an - ı Kerim'de geçen kıssaları
Yrd. Doç. Dr. ABDURRAHMAN ELMALI
Hayat B. Kays El - Harrani Hazretleri
Prof. Dr. İBRAHİM DÜZEN
Yer: Halk Eğitim Merkezi
- 19.30 **KONFERANS:** Hz. MUHAMMED (S.A.V.)'ın Getirdiği Hidayet
Prof. Dr. SUAT YILDIRIM
Yer: DSI Salonu

23 KASIM 1991 CUMARTESİ

- 19.30 **KONSER:** AHMET ÖZHAN
Yer: Kapalı Spor Salonu

HAFTA SÜRESİNCE FİLM GÖSTERİLERİ

- 18 Kasım 1991 Sahibini Arayan Madalya
19 Kasım 1991 Reis Bey
20 Kasım 1991 Minyeli Abdullah - I
21 Kasım 1991 Minyeli Abdullah - II
22 Kasım 1991 Yalnız Değilsiniz
23 Kasım 1991 Oğlum Osman
24 Kasım 1991 Çağrı

HZ. İBRAHİM KONULU YENİ BESTELER

Hafta münasebetiyle 1991 yılı Ağustos ayında ülkemizin tanınmış bestekârlarına sipariş verilen "HZ. İBRAHİM KONULU YENİ BESTELER" 18-24 Kasım 1991 tarihleri arasında Vakfımıza ulaşmış ve bu konuda 15 beste-kârımız 19 adet birbirinden güzel beste gönderme lütfunda bulunmuşlardır.

Bu besteler Şubat 1992'de Sabri KÜRKÇÜOĞLU tarafından yayına hazırlanarak ŞURKAV YAYINLARI olarak bastırılmıştır.

Beste gönderen kıymetli bestekârlarımız;

Prof. Dr. Alaeddin YAVAŞÇA, Ahmet HATİPOĞLU, Bakır KARADAĞLI, Doğan GÜLLÜOĞLU, Erol SAYAN, Hüseyin BİTMEZ, Nurettin DEMİRBAŞ, Prof. Dr. Selahattin IÇLI, Sadi HOŞSES, Şentürk DEVECİ, Tahir KARAGÖZ, Vefik ATAÇ, Yusuf NALKESEN'dir.

Bu vesileyle bestekârlarımızı şükranla anar ve teşekkür ederiz.

Organizasyon Komitesi

HAFTANIN AÇILIŞI
VE
AÇIŞ KONUŞMALARI

HAFTANIN AÇIŞ KONUŞMASI

T. Ziyaeddin AKBULUT
Şanlıurfa Valisi
Şurkav Başkanı

Çok değerli Şanlıurfalılar, muhterem konuklarımız, basın ve TRT'nin mümtaz mensupları, sevgili öğrenciler, hepimizi sevgiyle ve saygıyla selamlıyorum.

Bazı beldeler vardır ki onların doğuşu, aynı zamanda insanlık tarihinin başlangıcıdır. O beldeler geçmişleri ile yerin derinliklerine ayaklarını basan, toprağında sakladığı peygamberler, evliyalar, alimler, şehitler ve nice değerleri ile de başı göklere değen, milletimizin geçmişine şeref, geleceğine sonsuz umutlar katan abide şehirlerdir.

İşte Şanlıurfa böyle bir beldedir.

Şair Fenayi ne güzel söylemiş:

BİLÂD-I HAYR - İ HALKİLLAH OLAN ŞEHR - İ RUHA'DIR BU
ZÜLÂL-İ MU'CİZ-İ CÂ - YI MAKAM - İ ENBİYÂDIR BU

HİCAZ-Ü KUDS'TEN GAYRI MAKAMLARDAN ULÂDIR BU
LETÂFETTE ZARAFETTE MÜZEYYEN DİL KÜŞÂDIR BU

BU MEVLİD - İ HALİLULLAH NAZARGAH-I HÜDADIR BU
HALİLE ATEŞİ "BERDEN SELAM" EDEN RUHA'DIR BU

Urfa! seni peygamberler diyarı, müze şehir, medeniyetlerin

beşığı olarak tanınmanın mutluluğunu yaşarken şanına layık olabilmenin yollarını arayışımızın heyecanını duymaktayız.

Değerli konuklar, yüce kitabımız Kuran-ı Kerim'in Enbiya Suresi'nin 69. ayetinde "-Ey ateş İbrahim'e karşı serin ve selamet ol" emrindeki mucizeye mazhar olan tevhid inancının temsilcisi, Allah dostu Hz. İbrahim (a.s.) bu mübarek beldede doğmuş ve o günden sonra Urfa'nın dostluk ve bereket sembolü haline gelmiştir.

Bu büyük peygamber Urfalıların gönlünde öylesine yerleşmiştir ki bugün Urfa'da yaşayan 510.918 erkek vatandaşımızdan (İbrahim: 13.367, Halil: 17.115, İbrahim Halil: 9.498) toplam 39.980'nin ismi İbrahim - Halil olup bu adların 14.844 tanesi Urfa il merkezinde bulunmaktadır.

Urfa'nın tarihinde, kültüründe, şiirinde, sanatında türküsünde, hoyratında, manisinde, örf, adet ve geleneginde ve hatta yemeğinde, çiğköftesinde, Hz. İbrahim'in ve O'nun mucizesinin çok büyük yeri ve önemi vardır.

Değerli misafirler, sayıları 20'ye varan peygamberin yaşadığı ve birçoğunun makamının bulunduğu, başta Nabi olmak üzere 200 kadar şairin yetiştiği, sayısız bilim adamı, sanatçı ve müzisyenin Şanlıurfa Halk Konservatuarında tahsil gördüğü, müze şehir Şanlıurfa'nın bu zenginliklerinin korunarak gelecek kuşaklara aktarılması kanaatimce bu şehre en önemli vefa borcumuz olacaktır.

Şanlıurfa'nın maziden devraldığı ve geleceğe aktarmak zorunda olduğu tarih ve kültür mirasını zamanımızın en önemli kalkınma projesi GAP'ın getireceği ekonomik şok karşısında ihmal edilmeden korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak zorunda olduğumuz farkında olmalıyız.

Bu amaca hizmet etmek ve tarihi eserlerin korunması düşüncesi ile Şanlıurfa'da öncelikle Balıklıgöl ve civarının çevre düzenlemesi projesinin yanısıra yaklaşık bir yıl kadar önce kurduğumuz Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı bu haftayı düzenlemiş bulunmaktadır. Önümüzdeki yıl bu haftayı uluslararası düzeyde ve bilimsel ağırlıklı olarak düzenlemeyi planlamış bulunuyoruz.

Bu çalışmalarımızla Şanlıurfa'yı Güneydoğu'nun kültür ve sanat merkezi yapmak azmindeyiz.

İmkansızlıklar içinde sanatını sürdürmeye çalışan 40 civarındaki ressam, 50 kadar araştırmacı yazar, sayıları 30'a varan Türk Halk Müziği gruplarının elinden tutularak kültür ve sanata olan hizmetlerini arttırarak devam ettirmeyi amaçlıyoruz.

Hz. İbrahim'i Anma ve Şanlıurfa 1. Kültür Sanat Haftası'nın düzenlenmesinde emeği geçen Şurkav. Yönetim Kurulu ve Mütevelli Heyeti üyelerine teşekkür ediyorum. Hafta içerisindeki etkinliklerin yurdumuzun birlik ve beraberliğine, sanat ve kültürümüze hayırlı olmasını diler, saygılar sunarım.

HAFTANIN AÇIŞ KONUŞMASI

Mehmet KÜÇÜK
Belediye Başkan Yardımcısı

Sayın Valim, Sayın Komutanım, kıymetli misafirler ve Şanlıurfalı hemşehrilerim, 25 Aralık 1990 tarihinde sayın valimizin başkanlığında kurulmuş olan Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı'nın tertiplemiş olduğu "Hz. İbrahim (A.S.)'i Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası"nın açılış programına hoş geldiniz der, hepinizi saygı ve muhabbetle selamlarım.

Dünya kurulduğu günden bu yana tevhid mücadelesinin başkumandanları olan peygamberlerin en önemli halkalarından biri olan Hz. İbrahim (A.S.) hem inancımız açısından hem de memleketimiz açısından çok önemlidir. Şanlıurfa'da doğup tevhid mücadelesine burada başlayıp, putları kırarak ilk bayrağı Şanlıurfa'da diken Hz. İbrahim (A.S.) Allah (C.C.) Hazretlerinin emriyle Urfa'dan yola çıkarak inançlarını yaymak hususunda önüne gelen engelleri bir bir yıkmış ve gittiği yerleri gülistana çevirmiş, gittiği Arabistan topraklarında cami inşa etmiş, Şanlıurfa'da zuhur eden nuru bütün dünyaya yaymıştır. Günümüz ve memleketimiz açısından bu kadar öneme haiz bir peygamberi anmak ve anlamak yolunda büyük bir adım atan ŞURKAV yetkililerine etkinliklerde emeği geçenlere, faydalı çalışmalarını Urfalılara sunmak için gelen bilim adamlarına teşekkür ediyor, onlara da hoş geldiniz diyorum. Bu hafta boyunca O yüce peygamber Hz. İbrahim (A.S.) anılacak, anlatılacak, anlaşılacak. Şanlıurfa'da Tarih Kültür İlim Sanat çalışmaları yapılacak ve GAP ile Şanlıurfa'ya açılacak yeni ufuklar ve değişiklikler anlatılacaktır. Haftanın dinimize, dünyamıza, Şanlıurfa'mıza hayırlı vesileler getirmesini diler, saygılar sunarım.

HAFTANIN SUNUŞ KONUŞMASI

Üner DİLEK
İl Kültür Müdürü

Ey rüyalarımızın füsunlu beldesi, hayat ufkumuzun ışıklı aynası, mucizeler şehri, iman ve ideal memleketi Şanlıurfa.

Türk ruhunun gölgesini içmiş mübarek toprak, sevgili diyarı.

Sen gönüllerden süzülen, dudaklarda aksini bulan edebiyat, sanat rüzgarlarının üflediği ilahî ve insanî bir şarkısın.

Gerçek hikmetlerin, tecessüs planını gıcıklayıcı muazzam ve müstesna tecellilerine alem olmuşsun.

Işıklı ve renkli hüviyyetini mutlak bir realite halinde çevrelemek, içli ve samimi ruh iklimini mayalandırmak istedik.

Sana karşı duyduğumuz aşkı aşan sınırsız muhabbetin bir adı yok ki kulağına fısıldayalım.

Sen hislere sinmiş bir dünya görüşünün realiteler üzerine attığı ağla, müşahhas hayallerde topladığı bir cihansın, onun için bir şiirsin ve güzelliğin nefes alışsın.

Mübarek topraklarında yaşayan bizler de sana layık olma ve seni tüm dünyaya tanıtmaya çabası içindeyiz.

Sayın Valim, Sayın Komutanım, Sayın Belediye Başkanım, TRT'nin ve basınımızın değerli temsilcileri, Muhterem Şanlıurfalı'lar.

Kültür, bir insan topluluğunun kendi tarihi tekamülü içinde sahip olduğu şuurdur. Bir insan topluluğu, bu tarihi tekamül şuuruna bağlı olarak mevcudiyetini devam ettirme azmini gösterir

ve gelişmesini sağlar. Hayatın içindeki herşey kültüre dahildir. Kültüre girmeyen insanî bir faaliyet yoktur. Toplumun millet olma vasfını devam ettirebilmesi için kültürel kalkınmayı sosyal ve ekonomik kalkınmanın paralelinde geliştirmek gerekmektedir.

Millî kültürümüzün dışardan zihniyet ithaliyle oluşturulamayacağı, millî kültürümüzün bereketli kaynaklarına yönelip bu kaynaklardan doğruları, dosdoğru şekilde alıp, dosdoğru şekilde yorumlayıp, dosdoğru şekilde anlatmak ve toplumumuzun bilgi toplumununun gerektirdiği ilmi muhtevaya ulaştırmak amacıyla, Şanlıurfa Valisi Sn. Ziyaeddin AKBULUT'un başkanlığında kurulan ŞURKAV tarafından 18-24 Kasım 1991 tarihleri arasında «Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası» düzenlenmiş bulunmaktadır.

Hafta içerisinde İnegöl Mehteran Takımının gösterisi,

Diyanet İşleri Başkanlığı «Dini Yayınlar Sergisi»,

Konferanslar,

Sergiler,

Açık oturum,

Kültür Bakanlığı Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Toplu­luğu ve Sema Grubu'nun gösterileri,

Arabîzade Behçet Efendi Hat Yarışması,

Hz. İbrahim Konulu Beste Yarışması,

Türk Sanat ve Türk Halk Müziği Programları,

Ahmet ÖZHAN Konseri yer almaktadır.

Ayrıca belediye sinema salonunda hafta boyunca film gösterileri devam edecektir.

Bu hafta ŞURKAV'ın yapacağı çalışmaların bir silkinişi ve hamlelerinin başlangıcı olacaktır.

Zira bundan böyle yapılacak pek çok iş var. Haftamızın hayırlı işlere vesile olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum.

Haftanın açılışına katılan davetliler.

Haftanın açılışında Balıklı Göl Meydanında Mehter konseri.

İnegöl Mehter Takımının Vilayet Önündeki konseri.

İnegöl Mehter Takımının Balıkgöl'de ki konseri.

İnegöl Folkloru Tarihi Mehteri Araştırma ve Yaşatma Derneği Başkanı İhsan Varışlısoy'a Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin Akbulut plaket verirken.

Hız. İbrahim (A.S.)'ın makamını ziyaret.

MEHTERLE MEST OLDUK

Kemal KAPAKLI

ŞURKAV'a bir kez daha böylesine duyguları yaşattığı için teşekkür ediyoruz. Hz. İbrahim (A.S.)'ı anma 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat Haftası dün izleyenleri büyüleyen, geçmişe taşıyan Mehteran takımının müzik ziyafeti ile başladı... Mehteran takımının Dergah Meydanında sunduğu Fetih Marşı'ndan, Genç Osman Marşı'na kadar birbirinden güzel eserler, izleyenleri tabir yerinde ise mest etti. Akşam havai fişek altında verilen mehter konseri ise, görülmeye değer ayrı bir güzellikteydi...

Evet, Şanlıurfa halkı milli ve manevi değerlerin birarada yer aldığı böylesine mümtaz bir haftaya doğrusu susamıştı... İlk gün belki halkın katılımı istenilen düzeyde değildi. Bunda sanırım halkın programın içeriğini yeteri kadar bilmemesinin etkisi vardı. Hafta yoğun programını sürdürürken, halkın ilgisi de artarak devam edecektir. Çünkü böylesine bir haftadan insanın nasibini almaması sanırım büyük kayıp olur. Konferanslar, açık oturumlar, konserler ve sergiler bir hafta süreyle bizi geçmişle gelecek arasına taşıyacaktı.

Evet, ŞURKAV'ın bu konuyu ele almasının ileriye dönük bizi büyük umutlara sürüklediğini bu konuyu ilk ele aldığımızda dile getirmiştik. Açılış konuşmasında Sayın Valimizin vurgulayarak, "Bu yıl birincisini düzenlediğimiz hafta, gelecek yıl ikincisi, bir sonraki yıl üçüncüsüyle devam edecektir. Ve bundan kimsenin şüphesi olmasın ki, bu haftayı uluslararası nitelik kazandırarak devam ettireceğiz" cümleleri bu umudumuzun gerçekleşeceği mesajını vermiştir. Şanlıurfa, Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma Şanlıurfa Kültür ve Sanat haftasına sahip çıkmak zorundadır. Bu hafta, Şanlıurfa'nın yurt içi ve yurt dışı tanıtımında önemli rol üstelenecek, tanıtımın mihenk taşlarından birisi olacaktır. Şanlıurfa bu hafta ile dini bir merkez haline gelecek. Şanlıurfa, kültürde Güneydoğu'nun temsilcisi olacaktır. Olayı bu yüzden küçümsememek, eksikliklerini yıl içerisinde tamamlayarak haftayı gerçek hakkını veren bir gelenek haline getirmek hepimizin görevi olmalı. Hem de asli görevi...

ŞANLIURFA'DA MEHTER ÇOŞKUSU

**Gösteri Yürüyüşü yapan Mehter Takımına
Vatandaşlar Alkışlarla Duygularını Dile Getirdiler**

Haber Merkezi

İnegöl'den davet edilen mehter takımı dün Şanlıurfa'da verdiği üç konserde de gördüğü yoğun ilgi karşısında adeta şoke oldular. Hz. İbrahim'i Anma ve 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat Haftası münasebetiyle ŞURKAV tarafından davet edilen Mehteran takımı Vilayetten başlayan, Balıklıgöl'de sona eren gösteri yürüyüşünde vatandaşlar tarafından büyük bir hayranlıkla izlendi.

Mehter takımının gösteri yürüyüşüyle ilgili olarak açıklamada bulunan Vali Ziyaeddin Akbulut, ekibin İnegöl'den geldiğini belirterek "Halkımızın yoğun ilgisi gerçekten mehter takımını oldukça duygulandırdı. Bu arada verilen konserin de büyük bir ilgi görmesi onlar için daha da ayrı bir önem teşkil etmiştir. Gelecek yıllardaki kutlama programlarının daha da kapsamlı yapılması için çalışmalarımızı sürdüreceğiz." dedi.

ŞANLIURFA'DA MEHTERÂNA BÜYÜK İLĞİ

Nihat Çiçek

Hazret-i İbrahim Aleyhisselam'ı anmak amacıyla ŞURKAV tarafından tertiplenen 1. Kültür ve Sanat Haftası, dün Mehter Takımının gösteri yürüyüşüyle başladı.

Mehter Takımının gösterisi, «ilk» olduğundan Şanlıurfa'da büyük ilgi ve heyecana yol açtı. Vilayet binasının önünden başlayarak Dergah makamına kadar şehir içinde gösteri yürüyüşü yapan Mehteran Takımı, vatandaş topluluğunca alkışlandı.

Kültür ve Sanat Haftasının açılışı da Şanlıurfa'nın sembolü olan Balıklıgöl'de Vali Ziyaeddin AKBULUT tarafından yapıldı. Vali AKBULUT, burada yaptığı konuşmada haftanın yapılması için hiçbir fedakarlıktan kaçınmadıklarını anlattı. Haftanın en iyi şekilde icrası için uzun zamandır yoğun bir çalışma içerisinde olduklarını kaydeden Akbulut, haftanın an'anevi hale getirileceğini ve her yıl tekrarlanacağını bildirdi. Akbulut, haftanın «Mevlana Haftası» gibi milletlerarası seviyeye getirilmesi temennisinde de bulundu.

"HZ. İBRAHİM (A.S.)'I ANMA TÖRENLERİ COŞKULU GEÇİYOR"

Menteran Takımının Konseri İzleyicileri büyüledi

Ö. Faruk AYHAN

Şanhurfa'nın tarihi, kültür ve sanat değerlerine sahip çıkmak, bunları gereği gibi tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak maksadı ile düzenlenen Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma 1. Şanhurfa Kültür ve Sanat Haftası, program dahilinde devam ederken açılış günü mehteran takımının konserleri izleyicileri büyüledi.

(ŞURKAV) Şanhurfa Kültür, Eğitim- Sanat ve Araştırma Vakfı tarafından düzenlenen Hz. İbrahim A.S.'ı Anma Haftası boyunca çeşitli sergiler, konferanslar GAP'taki kültür gelişmelerinin tartışılacağı bir açık oturum, mehter takımı konserleri, Türk tasavvuf musikisi konserleri, sema gösterileri, Urfalı sanatçıların TSM ve THM konserleri ve ayrıca Ahmet ÖZHAN özel konseri ile devam edecek. Ayrıca hafta dolayısıyla Türkiye Diyanet Vakfı tarafından hazırlanan kitap fuarı ve dini film gösterileri izleyicilere sunulmaktadır.

Hafta dolayısıyla yapılan değerlendirmede halkımızın Şurkav tarafından hazırlanan programdan çok memnun kaldığı, programa en çok emeği geçen Vali T. Ziyaeddin AKBULUT'un gayretlerinin unutulmayacağı, şimdiye kadar Şanhurfa'da görülmemiş güzellikte bir kutlama olduğu söylenmektedir.

SERGİLER

KİTAP SERGİSİ

(Türkiye Diyanet Vakfı Dini Yayınları)

FOTOĞRAF SERGİSİ

(Sami Güner "Fotoğraflarla Harran")

KARMA SERGİ

(Şanlıurfa Resim ve Fotoğraf Sanatçıları)

HAT SERGİSİ

(Hattat Behçet Arabi Hat Yarışmasına Gelen Eserler)

KİTAP SERGİSİ AÇIŞ KONUŞMASI

T. Ziyaeddin AKBULUT
Şanlıurfa Valisi
Şurkav Başkanı

Sayın hocam, değerli mesai arkadaşlarım, çok değerli Şanlıurfalılar. Bu yıl birincisini düzenlediğimiz ve gelecek yıllarda inşallah daha görkemli törenlerle kutlayacağımız Hz. İbrahim'i anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası'nda kitapsız ve yayınsız bir taraf düşünülemezdi, mutlaka kültür deyince akla kitap geliyor, yayınlar geliyor ve kültürümüzü gelecek nesillere aktarmak istiyorsak ki mücadelemiz budur, nesillerimize, ananelerimizi kültürümüzü ve geçmişimizi anlatmak istiyorsak bunda en büyük araç şüphesiz kitap olmaktadır. Basılı eserler olmaktadır.

Bu bakımdan bu hafta içerisinde birçok kültürel etkinliğin yanında, bir kitap sergisini de buldurmak iktiza ediyordu. Bu cümleden olarak öncelikle bütün yayınevlerinin katılmasını arzu ettik, fakat İstanbul'a, büyük merkezlere uzak olması nedeniyle böyle derli toplu bir Diyanet Vakfı yayınları sergisinin açılabilceğinin farkına vardıktan sonra Diyanet İşleri Başkanlığı diğer yayınevlerinin kitaplarını da böyle bir sergi, böyle bir fuarda sunacaklarını ifade ettiler ve dolayısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı böyle bir görevi üstlenmiş oldu.

Hafta münasebetiyle kitaba, kültüre ilgi ve alakayı bu sergide uyandırmış olacağız. Kitapların indirimli olması da ayrıca gençlerimiz için kitap merakı, kitaba ilgi duyan vatandaşlarımız için güzel bir fırsat teşkil edecektir. Ayrıca okuma alışkanlığını temin edemeyen veya bu yönde eksiklik hisseden vatandaşlarımız için de bir fırsat oluşturacaktır. Bu duygu ve düşüncelerle kitap sergisinin hazırlanmasında emeği geçenlere, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ve kitap sergisi için buraya kadar gelen görevli arkadaşlarıma, ayrıca ŞURKAV yönetiminde görev alan arkadaşlarıma huzurunuzda teşekkür eder, bu kitap sergisinin amacına uygun bir şekilde hayırlı olmasını, diliyorum okuyanların sayısının artması konusunda büyük katkısı olacağı inancıyla hepimize en derin saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN kitap sergisini açarken.

Kitap Sergisi gezilirken.

KİTAP SERGİSİ

"Hz. İbrahim (a.s.)'ı anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası" münasesetiyle düzenlenen Kitap Sergisine Türkiye Diyanet Vakfı Yayın, Matbaacılık ve Ticaret İşletmesinin yayınlarının yanında birçok yayınevinin dini ve milli muhtevalı kitapları Dergah Camii avlusunda sergilendi.

Kitap sergisinin açılışını Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN yaptı.

18-24 Kasım 1991 tarihleri arasında sergilenen kitap sergisine Şanlıurfa halkı büyük ilgi gösterdi. Hafta boyunca sekiz bine yakın kişi sergiyi gezdi.

Ayrıca hafta boyunca Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Belediye Sinemasında halka ücretsiz olarak dini filmler gösterildi. Film gösterilerinde Sahibini Arayan Madalya, Reis Bey, Minyeli Abdullah, Yalnız Değilsiniz, Oğlum Osman ve Çağrı gibi seçkin filmler yer aldı. Filmler sabah öğrencilere, öğleden sonra bayanlara, akşam ise halka açık olarak ücretsiz gösterildi. Filmlere beklenenin üzerinde ilgi gösterildi.

SAMI GÜNER
FOTOĞRAFLARLA HARRAN SERGİSİ
(18-24 Kasım 1991)

Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi

SAMI GÜNER
(1915 - 1991)

Sami GÜNER, 1915 yılında Priştine'de doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden ayrıldı. 1937-1961 yılları arasında Merkez Bankası'nda çalıştı. 1961 yılında emekli oldu. Çok genç yaşlarda başladığı fotoğraf çalışmalarını bütün yaşamı boyunca sürdürdü.

Emekli olduktan sonra da kendini bütünüyle fotoğrafa verdi. Fotoğrafın bütün dallarıyla ilgilendi ve yıllar süren yoğun çalışmanın ürünlerini çeşitli biçimlerde değerlendirdi. Özellikle dış ülkelerde açtığı fotoğraf sergileriyle Türkiye'nin tanıtılmasında büyük emek harcadı ve bunu çoğunlukla kendi çabalarıyla gerçekleştirdi. Bu sergilerde Türkiye'nin doğal güzelliklerini, sanat ve tarih hazinelerini, gelenek ve hayat tarzlarıyla insanlarını tanıtmaya çaba gösterdi. Ayrıca Türkiye'de çeşitli şehirlerde de kişisel sergiler açtı. Birçok karma sergiye katıldı.

Sami GÜNER'e göre fotoğraf bir sanat... Hem öyle bir sanat ki, dünyayı onun gözüyle görecek bir sevgili, elli beş yılını ona adanmış, büyütmüş, filizlendirmiş bir hayat arkadaşı... Zaman olmuş gün ışığında, zaman olmuş sisli, bulutlu, zaman olmuş parlak, güzel motiflere bakmış o camdan. Duygularını, düşüncelerini aktarmış kartlara, tabiatı kopye değil, ifade etmiş.

Fotoğrafın ülke düzeyinde yayılması, sevilmesi, gelişmesi ve devlet kurumlarınca değerlendirilmesi yönünden önemli bir işlev görmüştür.

1991 yılında elim bir trafik kazası sonucunda kaybettiğimiz değerli insan Sami GÜNER'i rahmet ve saygıyla anıyoruz. Ruhu şad olsun!...

SAMI GÜNER
"FOTOĞRAFLARLA HARRAN"
SERGISİ
AÇIŞ KONUŞMASI

T. Ziyaeddin AKBULUT
Şanlıurfa Valisi
Şırhavi Başkanı

Çok değerli misafirler, bugün ilk defa başlattığımız Hz. İbrahim'i Anma ve Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası içerisinde biraz sonra açılışını yapacağımız fotoğraf sergisinin çok büyük bir anlamı var. Çünkü ben Sami GÜNER'i kitaplardan, eserlerinden, çeşitli yayın organlarından tanıyordum, ancak kendisiyle bizzat görüşme fırsatını elde edememiştim. Sayın YARDIMCI'nın da bahsettiği gibi geçtiğimiz yıl Harran'a geldiğinde kendisiyle tanışma fırsatını elde ettim ve beraberce o tarihi mekanları dolaştık ve birkaç fotoğrafını da bana vererek çok güzel bir hatıra bırakmıştır.

Ben sanatçı değilim, ama sanatçıları çok takdir ediyorum. Çünkü sanatçılar kültürümüzün taşınmasında, tanıtılmasında en büyük fedakarlık görevi ifa eden insanlarımızdır, ancak şu kadarını Sami GÜNER için söylememe müsaade edin. Türkiye'de fotoğrafçılık sanatı sanat haline geldiyse ve fotoğrafçılığın bir sanat dalı olarak gelişmesi sözkonusu olduysa bu konuda bir çok sanatçı yetiştirdiyse merhum Sami GÜNER'in bu konuda çok büyük payı vardır, kanaatindeyim.

Sami GÜNER bizi bize tanıtmakla kalmadı, Türkiye'yi Dünyaya tanıtmakla çok büyük bir görev ifa etti. Bu serginin bir başka anlamı merhumun kendisi hayatta iken bu sergiyi açmayı kendisiyle de sayın YARDIMCI'yla da konuşmuştuk, ama buna imkan bulunamadı, kader böyle imiş, nasip vefatından sonra böyle bir serginin açılması kismet oldu ve belki de Türkiye'de böylesine açmak için hazırlanmış olduğu sergiyi vefatından sonra açma im-

kanı elde eden, çok az sanatçı olsa gerekir. Bu fotoğraf sergisine konu olan Harran üzerinde yeteri kadar konuşuldu, Harran gerçekten yeteri kadar kıymetini bilemediğimiz bir başka abide mekandır.

Dünya medeniyetine beşiklik etmiş, Harran'ın şimdiki halini gördükçe çok üzülüyorum. Bölük pörçük kıt kanaat gönderilen paralarla ve sayın YARDIMCI'nın gayretleriyle yapılan çalışmaları çok takdir ediyorum. Ancak maddi imkansızlıktan dolayı yeterince yapılamadığı kanaati taşıyorum.

Umuyorum hayalimdeki Harran yakın gelecekte tekrar vücut bulur. Bütün surlarıyla restoreye çok acil ihtiyaç gösteren mekanlar var ve Harran yüzlerce, binlerce alimin anısına yapılacak anıt eserlerle şimdiki kuşaklara, gelecek kuşaklara ve bütün dünyaya tanıtılma fırsatını bulur. Bunda bizim tuzumuz olursa tabi çok büyük mutluluk duyacağız.

Değerli Şanlıurfahlılar, bu duygu ve düşünceler içerisinde bu serginin hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Başta Sami GÜNER'i rahmetle anıyorum, daha sonra Sayın YARDIMCI'ya teşekkür ediyorum.

SAMI GÜNER
"FOTOĞRAFLARLA HARRAN"
SERGISİ SUNUŞ KONUŞMASI

Dr. Nurettin YARDIMCI

Sayın Valim, Aziz hemşehrilerim. Geçtiğimiz yıl Harran'daki kazı çalışmalarımızı ve orada bulunan, bütün dünyanın merak ettiği eserlerin fotoğraf çekimlerini başlattık. Bu çalışmalara bir ara sayın valimizde teşrif etmişlerdi. Sanıyorum rahmetli Sami GÜNER'le ilk tanışmalarıydı.

Bu çalışmaların sonunda Rızvaniye camiinde minareye çıktık Sami Bey Balıklıgöl'ün fotoğrafını çekiyordu. Bir ara ayağı kayar gibi oldu ben hemen yetişip tuttum. O ise "Kısmetimiz buraya katarsa bırak gidelim" dedi. Ben "hayır" dedim "hocam siz daha bize lazımsınız". Malesef daha sonra radyoda elim bir trafik kazasında kaybettiğimizi öğrenince çok üzüldük. Sanırım Türkiye değil, bütün Dünya büyük bir fotoğraf sanatçısını kaybetti. Kendisi biraz sonra izleyeceğimiz eserleriyle aramızda olacak. Bu camia ve bütün Dünya kendisini hiçbir zaman unutmayacaktır.

Ben 1950'li yıllarda (babam o zaman çiftçilik yapardı) yaz aylarında Harran'a gitmiştim ve orada kazılar yapıldığını gördüm. İngiliz Rice kazıyormuş sonradan öğrendim. Merak ettim sonra Urfa Lisesini bitirdik daha sonra Üniversite de Arkeoloji bölümüne girdik. Netice itibariyle o teşkilatın başına Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü olduktan sonra 1980'li yıllarda bir grup yabancıların Harran'da Ulu camiyi kaldırarak sin mabedini arama teşebbüsüne muhatap oldum. Dedim bu Cami İslam sanatının Türkiye'de bulunan en eski örneğidir. İslam mimarisinin en eski örneğidir. Bir mabedi aramak için İslam'ın mabedinin kaldırılmak istenmesi çok çirkin karşılandı. O zaman diyanet işleriyle şifahi görüş-

meler neticesinde bunun reddedilmesi sonucu, 1983 yılında kazı çalışmalarına Bakanlar Kurulu kararıyla biz başladık.

O günden bugüne muhtelif eserler bulundu, bunların en önemlisi Harran'da sin mabedinin inşasında kullanılan tuğlaları bulduk. Daha önce kazı için müracaat edenler bunun caminin altında olduğunu söylüyorlardı. Bizim bulgularımıza göre köyün altında ama yine de kesin konuşamıyoruz.

Ben Harran hakkında fazla bir şey söylemek istemiyorum, sayıyorum sergiyle ilgili Harran broşürlerinde gerekli bilgileri okuyacaksınız.

Harran M. Ö. 3000'de iskan edilmiş ve 13. yüzyıla kadar bu iskan kesintisiz devam etmiştir. Moğol istilasında şehir on yıl kadar ayakta kalmış daha sonra Moğollar burayı terkederken yakıp yıkmışlar. Bir Seyyahın ifadesine göre halkın buradan Mardine taşındığını taş üstünde taş kalmadığını ve Harran'ın kapılarının kapandığından bahsediliyor.

Bizim geçtiğimiz sene Harran'da yaptığımız araştırmalarda aşağı tabakalarda bulduğumuz bir seramik parçasında buranın tarihinin M.Ö. 6000'lere indiğini, yani bugünkü geçmişle beraber 8000 yıllık bir tarihi olduğunu anladık.

Civarda bulduğumuz çakmak taşlarıyla insanların yerleşik düzene geçmeden evvel de burada var olduklarının kalıntılarını da tespit ettik. Bu arada yaptığımız çalışmalarla bu İslam kentini açmaya başladık. Bugüne kadar yaklaşık 6.000 m 2 lik bir kazı yapılmıştır. Şu anda Harran höyükte göreceğiniz bizim düşündüğümüz o mütevazi şehir şu anda dünyadaki bütün mevcut İslam kazılarının en büyüğü ve en önemli olanıdır. Mısırda vardır, benzeri İslam ülkelerinde vardır, bunlar küçük höyüklerdir, küçük çaptadır.

Bu kazıda bizim uyguladığımız bir teknik yine Türkiye'de ve Dünya'da uygulanan ilk tekniktir. Bizim hocalarımız bile kazıkları yerde kendi branşları itibariyle üstteki katını kaldırıp süratle aşağıya inerlerdi, yani hemen o tabaka yok olurdu. Örneğin; Altın Tepedeki Selçuklu katı gitmiştir. Biz burada yabancı bilim adamlarının ısrarlarına rağmen üst kattayız. Yani İslam katını açmak istiyoruz, çünkü bu Harun Reşid'in çift sürdüğü, Emevilerin

başkentliğini yapan Harran'da bu kat çok önemlidir. Bu bakımdan çok tenkid almamıza rağmen direniyoruz. Bu katı tamamen açtıktan sonra aşağılara inmeyi düşünüyoruz.

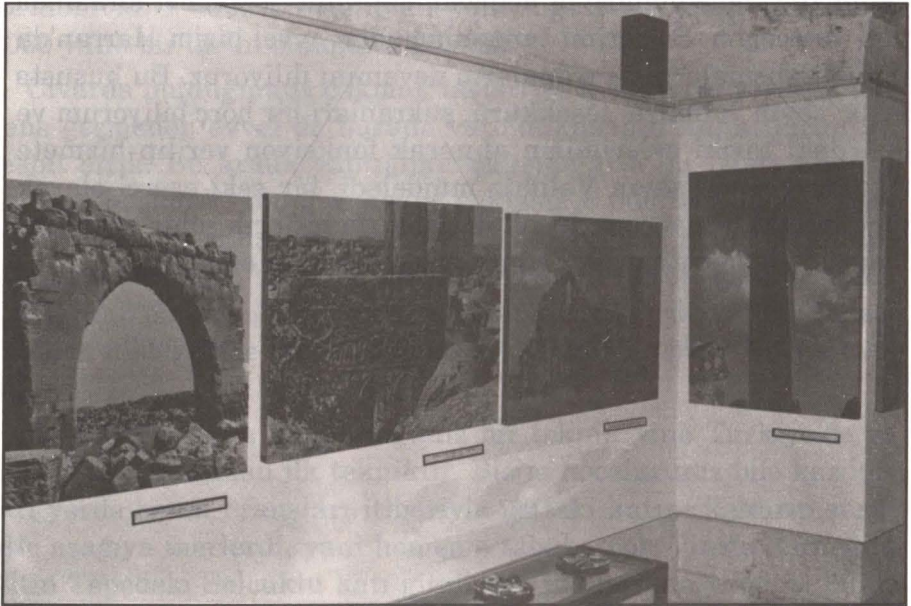
Şimdi biz ordaki höyük çalışmasının yanı sıra iç kalede bir temizlik çalışması yaptık. Sayın Valimiz Ziyaeddin AKBULUT'un da desteğiyle iç kaledeki kulenin birincisi restore edildi. Şu anda açılışa hazır, oraya ne fonksiyon vereceğimizi karar verdikten sonra yine kendilerinin destekleriyle hizmete sunulacaktır.

Ayrıca Harran'ın içindeki evlerin pansiyon haline getirilmesi projemiz vardır, yine sayın Valimiz destekliyorlar. İnşallah ileride bir açık hava müzesi olacaktır Harran. Ondandır sonra camide doğu duvarında bir restorasyon yaptık yine kendilerinin destekleriyle o duvarımız geçen sene tamamlandı bitti, gittiğinizde göreceksiniz. Ayrıca iç kalede ileride bir turistik merkez haline getirilebilir, bunu burada temenni ediyorum sayın Valimden. Orası herşeyiyle hazır olan bir yerdir, eğer çeşitli fonksiyonlar verilirse ödenek desteği olursa, orası "Harran Kültür Merkezi"ne dönüştürülebilir.

Ben sizi daha fazla bekletmek istemiyorum biraz sonra Sayın Valimizin konuşmalarıyla açılacak serginin gezilmesi sırasında bilgi vereceğim. Sözlerimi tamamlamadan evvel bizim Harran'da ki kazı çalışmalarına yardımların devamını diliyoruz. Bu hususta başta sayın valimize teşekkürü, şükranları bir borç biliyorum ve Urfa'daki tarihi evlerimizin alınarak fonksiyon verilip hizmete sokulacağını da sayın Valimiz müjdeledi, bir eski eserci olarak kendilerini kutluyorum. İnşallah Şanlıurfa bir açık şehir müzesine dönüşür. Hepinize saygılar sunuyorum, teşekkür ederim.

*Dr. Nurettin YARDIMCI Sami Güner'in 'Fotoğraflarla Harran'
Sergisi hakkında bilgi verirken*

Sami Güner'in sergisinden bir köşe.

KARMA SERGİ

(Şanlıurfa'lı Resim ve Fotoğraf Sanatçıları)

Nihat KÜRKÇÜOĞLU: 1946 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Urfa lisesi ve Urfa İlköğretmen Okulu'nu bitirdi. 10 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra 1976 yılında Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'ne geçti. 1983 yılından beri Şanlıurfa Valiliği'nin himayesinde Şanlıurfa'nın yağlı boya tablolarını yapmaya başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

Sanatçı bugüne kadar Şanlıurfa'da 10 kişisel sergi, 1987 yılında Ankara ve İstanbul'da kişisel sergi, 1990 yılında İzmir'de, 1991 yılında da İstanbul'da karma sergiler açtı.

1987 yılında Şanlıurfa Belediyesi Şair Nabi Sanat Ödülü ile 1991 yılında Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Kültür ve Sanat ödülünü aldı.

Tabloları özel koleksiyonunda, Şanlıurfa Valiliği koleksiyonunda ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü koleksiyonunda bulunmaktadır.

A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU: 1948 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1973 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünden mezun oldu. Sırasıyla Turizm Bakanlığı'nda memur, Şanlıurfa Müzesi'nde Asistan, Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde müdür olarak görev yaptı. halen D. Ü Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Şanlıurfa İnşaat Mühendisliği Bölümünde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'nin Şanlıurfa'ya getireceği ekonomik gelişmenin ve nüfus patlamasının mimari eserlerden el sanatlarına kadar çeşitli kültürel ve sosyal değerleri zamanla ortadan kaldıracığı endişesini taşıdığından bu değerleri makaleler halinde yayınlamaya, fotoğraflarla tespit ve arşivlemeye, katıldığı sempozyumlarda ve çeşitli kentlerde açtığı fotoğraf sergileriyle tanıtmaya uğraşmaktadır.

Sanatçı 1991 yılında ŞURKAV Kültür ve Sanat Ödülünü aldı.

Yayınlanan eserleri; 1- Peygamberler Şehri Şanlıurfa (Albüm Kitap), 2- Ruha'dan Urfa'ya (1780 - 1980 Albüm Kitap), 3- Guide to Urfa and Harran, 4- Şanlıurfa Su Mimarisi

Halil ÇUHADAROĞLU: 1958 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Fotoğraf sanatına 6 yaşında çıkar olarak başlarken ilk ve orta öğrenimini de beraberinde sürdürdü. Urfa Lisesini bitirdi. Bulunduğu memlekette fotoğraf sanatı ile eğitim aldı. 1980 yılında vatani görevini yaparak 1982 yılında Şanlıurfa DSI Teşkilatına girdi.

1983 yılında UNESCO'nun Ülkeler Arası Fotoğraf Yarışması'nda derece aldı. Kişisel olarak 6 fotoğraf sergisi açtı. İstanbul'da tanınmış ajansların tanıtım film ve kataloglarını hazırladı. 1991 yılında ŞURKAV'ın İstanbul'da açtığı sergiye katıldı. DSI Teşkilatında Tanıtım Eğitim Basın ve Halkla İlişkiler Bölümünde GAP'a hizmet etmektedir.

Mehmet İNCİ: 1957 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini burada tamamladı. Güzel Sanatların çeşitli dallarına olan ilgisini yağlı boya, gravür, pastel çalışmalarıyla yoğunlaştıran sanatçı bu konuda herhangi bir eğitim görmedi. Halen Şanlıurfa'da Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü'nde Teknisyen olarak çalışmaktadır.

1987, 1988 Şanlıurfa Belediyesi Karma Sergilerine, 1989, 1990 Şanlıurfa DGS Galerisi Karma Sergilerine, 1991 yılında ŞURKAV'ın İstanbul'da açtığı Karma Sergiye katıldı. 1988 Şanlıurfa Belediyesi Resim Yarışması birincilik ödülünü aldı.

D.S.İ Salonunda açılan Karma sergiden bir görünüm.

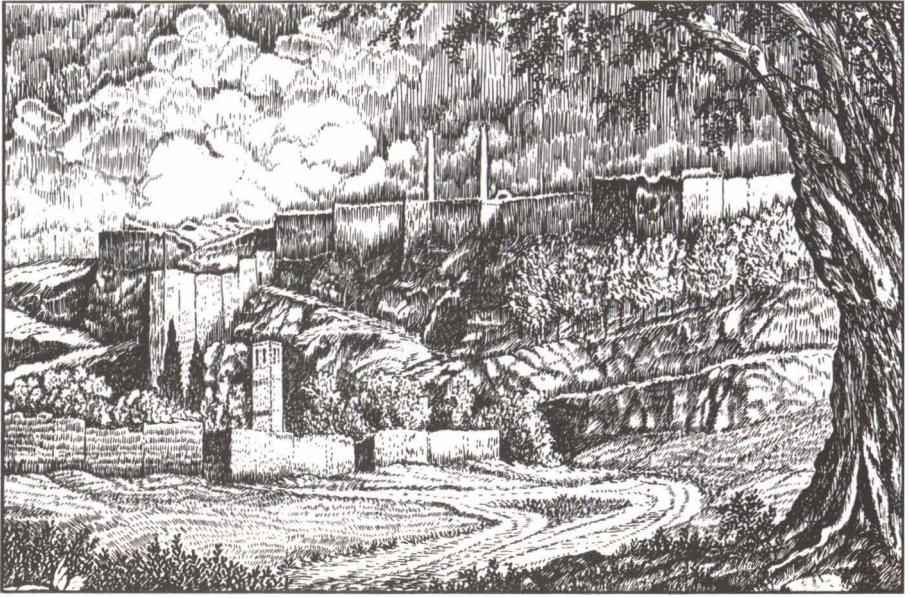
Sergideki fotoğraflardan bir bölüm

Sergiden bir tablo (Nihat KÜRKCÜOĞLU)

Sergiden bir fotoğraf (Halil ÇUHADAROĞLU)

Sergiden bir gravür (Mehmet İnci)

Sergiden bir Fotograf (Cihat KÜRKÇÜOĞLU)

ŞURKAV

HATTAT BEHÇET ARABİ HAT YARIŞMASI

Hattat Behçet Arabi 1893 yılında Urfa'da doğdu. Behçet Efendi (Arabi), ilk tahsilini Halilürrahman Medresesi'nde yaptıktan sonra rüştiyeyi iyi derece ile bitirdi. Hat sanatındaki kabiliyetini gören hocası ünlü bilgin Abdurrahman Muhibbi'nin tavassutu ile ünlü Urfalı hattat Lobut Beyzade Ahmet Efendi'den meşek aldı.

Divanî, Celî, Sülüs, Nesih, Ta'lik, nev'inde yazıları başarıyla yazabilen usta bir hattattır.

1. Dünya Savaşı'nda askere alınmış ve askerde fırka yazıcılığı yapmıştır. Şanhurfa'da birçok camide bulunan kubbe, kapı ve duvar yazıları O'nun eseridir. Medine'de Peygamber Efendimiz (S.A.V.)'in makamını yazıları ile süslemiştir.

Yarışmanın Gayesi: İslam hat sanatının korunması, teşviki, yaşatılması ve geliştirilmesidir. İslam sanatları arasında önemli bir yeri olan hat sanatı dalında sanatkarların ananevi prensip ve kaideler içinde devam ettirdikleri türden eserlerin elde edilmesi ile hat sanatı dalında dünya müslümanlarının paylaşacakları bir zevkin yerleşmesini temin etmektir.

Yarışmanın Muhtevası: Yarışmanın dalı Celî Sülüs olup katılacak eserlerin klasik kaidelere uygun biçimde hazırlanması gerekmektedir. Yarışmaya katılacak eserler sadece hat sanatı bakımından değerlendirileceğinden tezhib ve cam çerçeve istenmemektedir. Ancak yazının etrafına siyah mürekkeple bir veya iki çizgi çekilebilir.

Yarışma Metinleri: «Enbiya Suresi» ayet: 69 çerçevesinde olacaktır.

Hat Yarışması Jürisi

1- M. Uğur DERMAN

Hat Uzmanı

2- Prof. Dr. Ekmeleddin İHSANOĞLU

IRCICA Genel Direktörü

3- Prof. Dr. Ali ALPASLAN

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi

Gönderme Şartları: Yarışmaya sunulacak eserler 11 Kasım 1991 Pazartesi günü mesai bitimine kadar ŞURKAV - Şanhurfa Valiliği adresine taahhütlü olarak gönderilecek veya elden teslim edilecektir.

Yarışmaya gönderilen eserler Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma Şanhurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası içerisinde sergilenecektir.

HATTAT BEHÇET ARABİ HAT YARIŞMASI'NA

KATILAN SANATÇILAR

1- Davut BEKTAŞ	İstanbul
2- Hüseyin ÖKSÜZ	Konya
3- Mehmet MEMİŞ	İstanbul
4- Selahaddin ÖZKOL	Uşak
5- Ömer ZARALI	Balıkesir
6- Emine DUMAN	İstanbul
7- Fikret ÇİÇEK	İstanbul
8- Muhlis USLU	İstanbul
9- Berat GÜLEN	İstanbul
10- Yusuf SEZER	İstanbul
11- Osman Rebiî ÖNOL	İstanbul
12- M. Ali CADUK	Şanlıurfa
13- M. Sait BAĞMANCI	Şanlıurfa

HATTAT BEHÇET ARABİ HAT YARIŞMASI'NA Celi Sülüs dalında 13 eser katılmış, bu eserler M. Uğur DERMAN, Prof. Dr. Ekmeleddin İHSANOĞLU ve Prof. Dr. Ali ALPASLAN'dan oluşan jüri tarafından değerlendirilerek dereceye giren eserlerin sanatçıları şöyle oluşmuştur:

Dereceye Girenler:

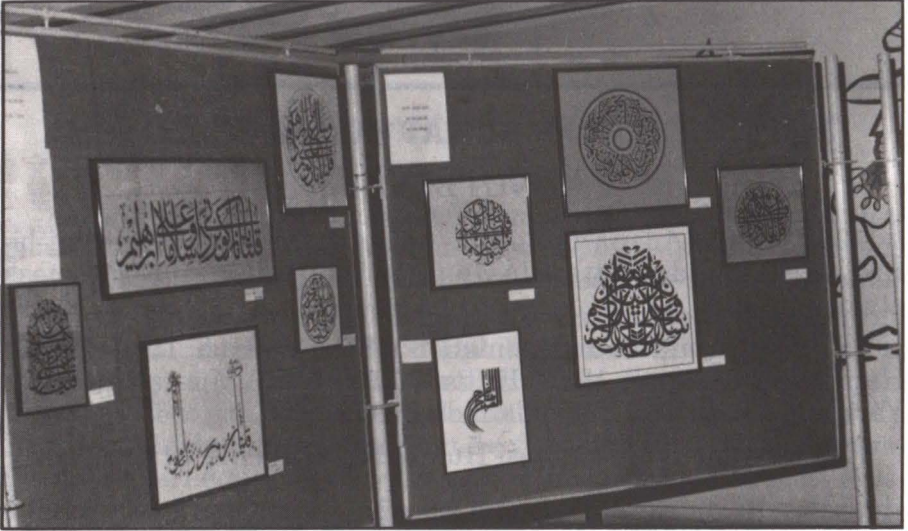
1- Davut BEKTAŞ	İstanbul	Ödül 4.000.000 TL.
2- Hüseyin ÖKSÜZ	Konya	Ödül 2.000.000 TL.
3- Mehmet MEMİŞ	İstanbul	Ödül 1.000.000 TL.

HAT SERGİSİ

(Hattat Behçet Arabi Hat Yarışmasına Katılan Eserler)

Vali T. Ziyaeddin AKBULUT eşi ile birlikte Hat Sergisini gezerken.

Hat Sergisinden bir köşe.

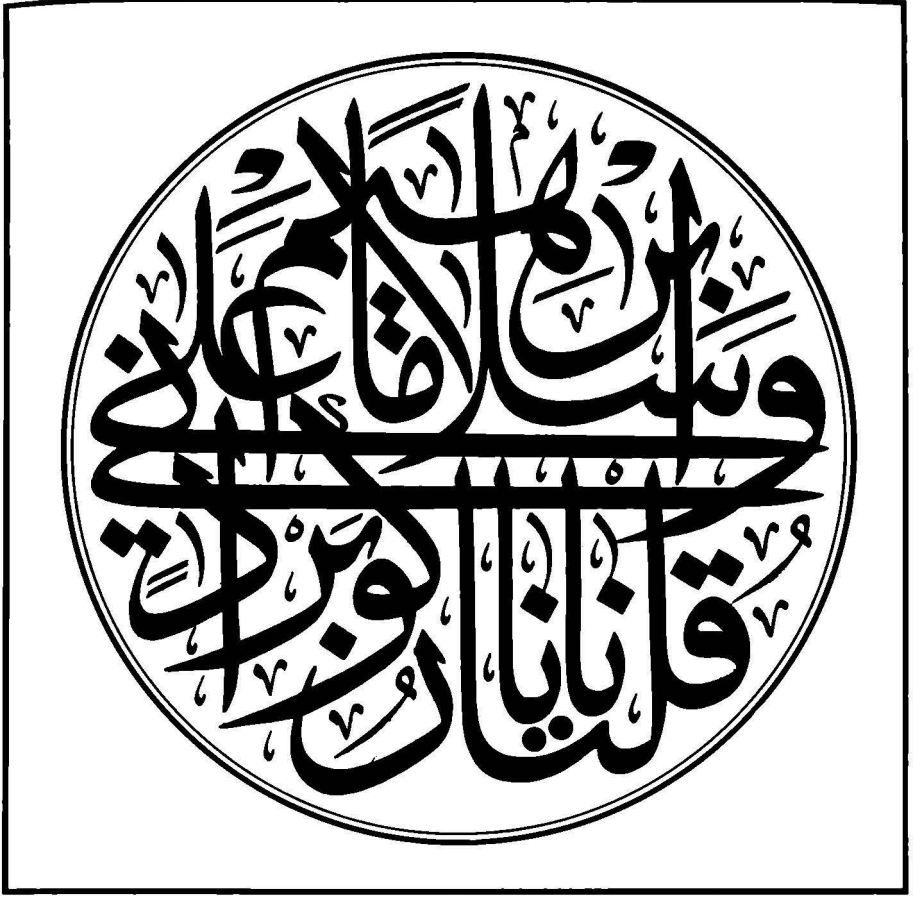
HATTAT BEHÇET ARABİ HAT YARIŞMASI BİRİNCİSİ

DAVUT BEKTAŞ

1963 yılında Adana'da doğdu. Adana İmam Hatip Lisesini bitirdi. 1982 yılında Hattat Hasan Çelebi'den Sülüs ve Nesih meşketmeye başladı.

IRCICA tarafından düzenlenen Milletlerarası 1986 Hattat Hamit AYTAÇ ve 1989 Hattat Yâkut El Musta'sımî Hat Yarışmalarında Celi Sülüs dalında birinci oldu.

Halen İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrencidir.

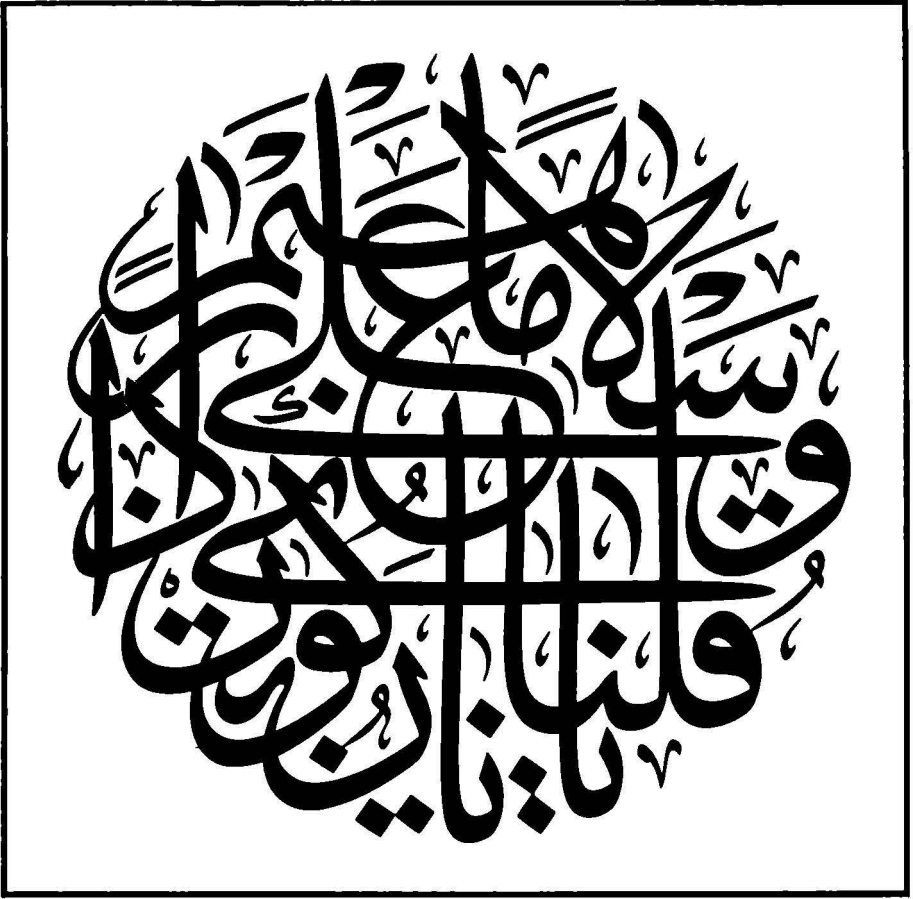

HATTAT BEHÇET ARABI HAT YARIŞMASI İKİNCİSİ

DR. HÜSEYİN ÖKSÜZ

1944 yılında Konya'da doğdu. İstanbul'da Eczacılık tahsili sırasında Hattat Hamid'e talebe oldu. 10 yılı aşan çalışmaları sırasında icazet aldı. birçok sergilere katıldı ve yarışmalarda ödüller kazandı.

Selçuk Üniversitesi "Hat Sanatları Fahri Doktoru"dur. 1986'da "I. Uluslararası Hattat Hamid Hat Yarışması"nda: bir birincilik, iki mansiyon, 1987'de "2. Devlet Türk Süsleme San'atları Yarışmalı Sergisi"nde: Hat dalında başarı ödülü, 1988 yılında "Bağdat Uluslararası İslam Hat ve Süsleme San'atları Festivali"nde: Başarı ödülü, 1989 yılında "2. Uluslararası Yâkut El Mustasımî Hat Yarışması"nda iki mansiyon kazandı. Eserlerinde "Konevî" mahlasını kullanan Dr. Hüseyin Öksüz çalışmalarını Konya'da sürdürmektedir.

HATTAT BEHÇET ARABİ HAT YARIŞMASI ÜÇÜNCÜSÜ MEHMET MEMİŞ

1960 yılında Çorum'un Bayat İlçesi'nde doğdu. İlk ve orta tahsilini burada tamamladı. 1984 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Halen İstanbul Kadıköy K. Atatürk Ortaokulunda öğretmenliğe devam etmektedir.

Hat çalışmalarına 1980 yılında Konya'lı Hattat Hüseyin Öksüz'den ders alarak başladı. 1985 yılından sonra ise İstanbul'da Hattat Hasan Çelebi ile devam etti. 1986 - 88 yılları arasında Topkapı Sarayı Tezhip Kurslarına katılarak sertifika aldı.

Bugüne kadar çok sayıda karma sergiye katıldı. 1990 yılında Frankfurt ve Viyana'da hat sergisi açtı. Marmara Üniversitesi - Güzel Sanatlar Fakültesinde Yüksek Lisans öğrenimine devam etmektedir.

KONFERANSLAR

HZ. İBRAHİM (A.S.)'DAN GÜNÜMÜZE TEVHİD MÜCADELESİ

Doç. Dr. Ahmet AKGÜNDÜZ

Hiz. İbrahim (a.s.)'ın hayat mücadelesi olarak ortaya koyduğu tevhid mücadelelerinde kullanmış olduğu metodların Kur'an - ı Kerim'de ehemmiyetle üzerinde durulması ve bunlara sayfalarca yer verilerek dikkat çekilmesi, Hiz. İbrahim (a.s.)'ın tevhid mücadelesinde takip ettiği metodun günümüzde de bütün insanları muhatap alabilecek şekilde fevkaile ilmi metodlar olması dikkatimizi çekiyor. Biraz sonra hem Kur'an - ı Kerim'den hem asrımızdaki misalleriyle meseleleri naklettikçe bunun benzerliğini, Hiz. İbrahim'den beri çok önemli hakikatlerin eskimeden nasıl aynen devam ettiğini açıkça göreceğiz.

Muhterem misafirler, evvela şunu arzetmek istiyorum. Hiz. Peygamberin şöyle bir hadisi var: "Allah'a giden yollar mahlukatın nefesleri adedindedir" Kainattaki herşey Allah'ın varlığının ve birliğinin delili olarak önemli bir delildir. Gerçekten İslam fikir tarihi incelendiğinde, özellikle iman esaslarıyla alakalı araştırmalar tetkik edildiğinde; biz buna kelâm kitapları diyoruz, Usul'üddin kitapları diyoruz. Hukukun kaynağı ve menşeiini izah eden kelâm kitapları ister istemez bizim de konumuza giriyor, bakıyoruz ki Allah'a giden yolları üç ana esasta toplamak mümkün.

Bunlardan birincisi; tasfiye ve işrak üzerine kurulmuş olan muhakkik sofilerin yani tasavvufun yolu. Ne demek Tasfiye ve işrak Tasfiye, kelime anlamı itibariyle saf - halis hale sokma ve temizleme demek ama tasavvuf istilahinde nefsi bütün kötü duygular-

dan temizleyerek manevi bir temizlikle Allah'a yaklaşma ve ulaşma. Diğer taraftan işraka ise kalbe doğma manası veriliyor. Yani bunu ilham diye özetlemek mümkündür. Demek ki birinci yol, tasavvuf yolu, bu manada Allah'a giden yollar envâ türlü çiçekler tarzında.

İkinci yol ise; imkân ve hudusa dayanan mütekellim yani kelamcılarının metodu. Mesela Fahreddin - i Razi bunlardan birisi, bunlarda imkan ve hudus denen delillerle Allah'ın varlığını ispata çalışmışlar. Elimizde yüzlerce cilt eserler var. Mesela benim de hemşerim olan Âmidî'nin 4 ciltlik eseri "Ebkar'ül Efkâr" bu delillerin ispatıyla dolu bir eser. Seyfettin - i El Amidi aynı zamanda Harran Üniversitesinde de ders görmüş bir kelam ilim adamı, onu da ifade edeyim. Yani feyzini Harran Üniversitesinden almış, inşallah o tarihî üniversite tekrar ihya edilir bir gün. İmkân ve hudus nedir? Bir cümle ile açıklayacağım.

İmkân: kainattaki herşeyin varlığıyla yokluğunun eşit ihtimal dahilinde olması. Öyleyse varlığı ve yokluğu ikisi de eşit ihtimal dairesinde bulunan herşey eğer var olmuşsa birisinin iradesi tercih etmiştir ki var olmuştur.

Yani her var olan yoklukla varlık arasında gezip dolaşmaktadır. Bu, bakkalda duran yüzlerce elmadan bir tanesini tercih ettiren iradedir. "Bakkal bey doldur" dedim, o da eliyle seçti ve doldurdu, yoksa elmalar yerinde duruyordu. Yani olmakla olmamak, demek ki bir tercih eden var. Bu imkân delillerinin özeti.

Hudus deliller ise; hudus kelime anlamı itibariyle sonradan olma demektir. Kelâm ilminde Allah'ın ispatı sadedinde zikredilen delil olarak, kainatta herşey sonradan olma. Bu bizatihî müşahadelerimizle sabit; buna gözlem diyoruz. Bir misal verelim: Zannedirim şu anda içimizde 85 yaşını geçen insan yok, varsa söylesin. 85 sene önce şu salonda olan insanların hiçbiri yoktu, ama oldu, şu anda olmuş, demek ki sonradan meydana gelmiş. Ben eve girdim, masamın üzerinde hiç görmediğim, sahamla ilgili olmayan 5 kitap gördüm. İlk sorum hanımına hele hele bilgisayarlarım karıştırılmışsa "kim bıraktı bu kitapları masamın üzerine?" ve ikinci sorum yine çocuklara "kim karıştırdı bu bilgisayarımı?" Sonradan bir değişiklik varsa programda mutlaka bir el oraya dokunmuş demektir. Yani kainat mutlaka tamamen sonradan olduğuna

göre onları icad eden ihdas eden, var eden bir zat vardır. O da Allah'tır. Bunu ispat etmişler,

Üçüncü yol ise: Kur'an'ın yolu dışındaki yolu kastediyorum. Yine bunlar Kur'an'dan ilhamını almış, ama Kur'an'ın metodunun kısmen ayrıntısına girmişler. İbn - i Sina, Aristo vb. ister İslam dünyasında isterse İslam dünyasının dışında felsefecilerin yolu. Özetle şunu ifade edeyim: Bu üç yol da ne acıdır ki istisnaların dışında, Kur'an'ın metodu olan Allah'ı anlatma hususunda beşer fikri karıştığı için mutlaka bir eksiklik, bir kusur, bir inhiraf göstermiş ve bu yüzden çok tenkitlere maruz kalmıştır.

Dördüncü ve en kısa yol Kur'an'ın yoludur. Bugünkü konferansımızın mevzuu da budur. Çünkü Hz. İbrahim'in Kur'an'da anlatılan Allah'ı tanıtmaya, ispat etme ve tevhid yollarının tamamı, biraz sonra misalleriyle açıklayacağım, Kur'an'ın takip etmiş olduğu metottur. Nedir o inayet ve ihtira delili? İki kelimeyle özetleyip bu delilleri, birer cümleyle açıklayacağım. Hz. İbrahim'e İnyet delilinden kasıt şu: Kainatta şu gözümüzle gördüğümüz mevcudat ve sanat eseri olan herşeyden, bir zerreden güneş sistemine ve samanyollarına kadar bütün kainatı kapsayan herşeye kadar, herşeyde bir maslahatın gözetildiği ve ona göre icad edildiği ilimlerin ispatıyla ortada. Herşeyi bir cümleyle özetliyoruz: Kainatın en mükemmel şekli mevcut olan şu nizamda ve herşeyde her zerresinde maslahat ve hikmetlere riayet edilmiş.

Bir ceylan yaratılmış; bu ceylan, ceylan olarak ancak o kadar güzel yaratılabilir. İnyet delili, itina ile yaratılmış bir insan yaratılmış, bir insan, insan olarak ancak böyle güzel olarak yaratılabilir.

Hatta şunu ifade edeyim lâtifeveri bir hadisedir. Bize bütün vücudumuzun organları verilse sadece kafanızı siz beğenin denilse, bir de insanın beğenmesi için bir kafa fuarı açılrsa, herhalde o fuarı gezen insan sadece ve sadece bir kafayı beğenecektir. O da insan kafası. İşte herşeye, mikroptan gergedana kadar kendi hayatına uygun âzalar, organlar ve her türlü teçhizatın verilmiş olması hayat şartlarının da ona göre düzenlenmiş olması, Kur'an'ın anlatmak istediği inayet delilinin özetidir. Bunu Hz. İbrahim'in dilinden biraz sonra dinleyeceğiz.

İkincisi ihtira delili: yani kainatta herşeyin, her nevin, her fer-

din ondan istenen neticeleri verecek şekilde yaratılmış olması. Öyle bal arısı yaratılmalı ki, bir tarafta Kur'an'ın tabiriyle mutlak şifa olan bal akıtsın diğer taraftan da kendisini müdafaa etmek üzere zehir akıtacak bir uçaksavarı bulunsun. Koyun öyle yaratılmalı ki, tüyleri insan için elbise olsun, eti insanın vücuduna yarasın, sütü de her türlü mikroplardan arınmış saf gıdalı temiz bir süt olsun. Hülâsa kainattâki herşey nevi'nin maksatlarına uygun tarzda yaratılmış. İşte Kur'an - ı Kerim değişik ayetlerinde dikkat çekiyor ve biz buna ihtira delili diyoruz.

Ihtira berâtı diye bir kanun var, yani bir insan bir meseleyi keşfettiğinde gider ilgili makamlara müracaat eder. Der ki bu saati ben keşfettim, beratını alır, artık kimse müdahale edemez. Size soruyorum beşeriyet, fen ve teknolojiye ileriye gitmesine rağmen karınca yapabilme beratını elde edebilen müessese var mı? Çok önemli bir noktayı size soruyorum. Urfalılar patlıcan kebabını çok güzel yaparlar, maalesef ben burda yediğimi başka yerde yiyememişim. İstanbul'da denedik olmadı, ama patlıcandan kebabı yapma sanatı Urfalılar için bir iftihar vesilesi ama topraktan patlıcan yapma ihtira beratını insanlardan alabilen var mı?

İşte Kur'an'ın anlatmak istediği ihtira delili bu "Çevir gözünü, tekrar bak kâinata ve sanat eseri olan herşeye, var mı bir kusur ve çatlak?" diyor Kur'an - ı Kerim. İşte ihtira delili bu. Peki Hz. İbrahim (a.s.)'le ne alakası var bunların.. Baştan başa alakası var. Şimdi ona geleceğiz, ancak bir hatırlatma yaptıktan sonra. Fahreddin - i Razi benim tespitlerime göre, (hakkında doktora tezleri yapılmış), Sırf İstanbul'daki yazma kitaplarının sayısı 600'ü geçiyor, fazla değil yazmış olduğu bir tefsir var, Ettefsir - ül Kebir 30 cilt, Mefatih - ül Gayb deniyor. Bu büyük zatın tıpla ilgili bir ders kitabı Osmanlı medreselerinde bir buçuk asır ders kitabı olarak okutulmuş. Fatih'in Dar'üş - şifa Vakfiyesi'nde bu ve İbn - i Sina'nın El - Kanun Fi't - Tıbb'ının okutulması tavsiye ediliyor.

Fahreddin - i Razi'nin en büyük özelliği Allah'ı ispat yolunda kelam metodlarını incelemesi. Fakat vasiyeti çok enterasan, vefatından bir sene önce vasiyetini yazmış, ders verirken bin taneden az talebesi yanında eksik olmazmış. Her sahada uzman, halâ El Mufassal fi İl-mil Kelâm Mufassal kitabı bizim ilahiyat fakültelerinde örnek metin olarak okutuluyor. El Mahsul Usul - i Fıkıh,

İslam Nazari Hukukuyla alakalı altı ciltlik kitabı bizim hukuk tarihimizin temel kaynakları arasındadır. Böyle bir zat diyor ki; "Benim size iki tavsiyem var. Birincisi: "Oğlum Bekir, ben vefat ettikten sonra onu bırakmayın" diyor. İkincisi: emanet olarak size bir hakikati terk ediyorum, beni bilirsiniz eserlerim ortada, yüzlerce eser tespit ettim. Özellikle kelâm ilmi yani tevhid hakikati üzerinde yaş, kuru, faydalı, faydasız demeden herşeyi ortaya koydum. Ama bütün bu çalışmalarından sonra öğrendiğim bir hadise var, ömrümü heba ettim diyemem ama, boşa geçti diyebilirim" diyor. "Bu ömrümün sonuna doğru Kur'an'ın Allah'ı anlatışını görünce o kısa yollarla, kolay metodlarla Allah'ı tanıtışını görünce nasıl ki küçücük fenerine aldanan küçücük yıldız böceği kendi ışığıyla başbaşa kalmaya mahkum olup güneşten istifade edememişse ben de kelim ilminin hudus ve imkan delilleriyle uğraştığım müddet içinde bu duruma düştüğümü anladım. Anladım ki Kur'an bu meselede yetermiş."

İşte yeter dediği Kur'an'ın Allah'ı anlatmadaki en büyük sayfalarından, benim tespitime göre Kur'an'ı - ı Kerim'den şu anda bazı misallar vereceğim. On iki sahifesi Hz. İbrahime ait sahifeler, bu on iki sahifeden kasıt Kur'an sahifesi değil, Kur'an'ın bize açtığı tevhid sayfaları. Allah'ın birliğini ve varlığını ispat eden sayfaları.

O zaman başlayalım, Meryem Suresi'nin 41 ve 49. ayetleri, Meryem suresinde Hz. İbrahim'in babasıyla olan tevhid müceddesini açıyorum. Arkasından bununla yetinmiyorum, Enbiya Suresi'nin 51 - 70. ayetlerine bakıyorum. Yine Hz. İbrahim'in putlarla olan muamelesini, o putları değerlendirişini. Yine açıyorum, Şuara Suresi'nin 69 ayetini buluyorum. Burda biraz sonra misaller vereceğim, tamamı 5 - 6 saati alır, ama benim belli saatim var, bu saati geçmeyeceğim. Cidden yoğun bir hafta, bu haftanın başlangıcını yarım saatde ben yaşadığım için biliyorum.

Hz. İbrahim'den günümüze tevhid mücadelesi dedik, sohbetimize, öyleyse günümüzden bir misalle size meseleyi nakledeyim, ondan sonra Hz. İbrahim'inkinden nakledeyim.

Muhterem misafirler

Lütfen şu misali dinleyin, misalimiz bir büyük İslâm âliminin dilinden. Karşımızdaki geniş yeri bir eczane olarak kabul edin

Çünkü Hz. İbrahim'in kullandığı tabirler bu misale çok yakın ve benziyor, hatta bazı yerlerini müştereken okuyacağız. Şu bulunduğum yer eczane olsun, sizler de hasta olun, beraber bu eczaneyi gezelim. Eczanemizin her tarafı fevkalade hassas ölçülerle ve mizanlarla tıp ve farmakoloji ilminin ince esaslarına riayet edilerek en hassas makinalarla yapılmış ve Tabletlerle dolu.

Normalde böyle anlatılır eczane, ama biz normal anlatmaktan vazgeçiyoruz, Hz. İbrahim (a.s.) gibi konuşuyoruz. Çünkü Sure - i Enbiya'da önce öyle konuşmuş kendi kavmine ve milletine. Farz edelim burası bir eczane ve burası ilaç dolu, ben size bu ilaçların nasıl yapıldığını soruyorum. Putları kırarken aynı metodu kullanmış. Çünkü hadiseyi biraz sonra anlatacağım, şimdi bir cümleye değineyim ki işin lezzeti çıksın. Biliyorsunuz kendi kavminin meşhur bayram günleri var, Nemrut'a tabi olan o insanların o bayram gününe çoluk çocuk herkes gitmek mecburiyetinde. Hz. İbrahim diyor ki; "Ben hastayım gidemem" şöyledir, böyledir gitmiyor. Herkes gidiyor, kurbanı kesecek, ziyafetini hazırlayacak, putları ziyaret ettikten sonra putların yanında yiyecekler. Onlar bayram yerine, Hz. İbrahim putların yanına gidiyor. Alıyor eline baltayı teker teker kırıyor putları. Ondan sonra da büyük putun başına baltayı asıyor. Geliyor ki millet perişan vaziyette putlar. Her taraf yıkık dökük. Eyvah!... İlahlarımız bizi çarpacak diyen yetişiyor. Şöyle oldu, böyle oldu derken İbrahim'den başkası bunu yapmaz diyorlar, doğdu doğal başımıza bela. Hz. İbrahim (a.s.)'ı getiriyorlar, "- Sen mi yaptın?", "Yok" diyor "Ben yapmadım" Peki ne oldu?

Hz. İbrahim (a.s.) Kur'an'ın tabiriyle diyor; "Buyurun konuşurun şu küçükleri, kim dövmüş kendilerini, büyükleri olsa gerek, konuşurun da söylesin büyüklerinin dövdüğünü ve kırdığını" bu sözünde yalan değil, sebeplere dikkat çekiyor, misale dönüyorum.

İlaçlarımız dizili ama yanımızda bir oda var, o odada ilaçların maddelerinin yazıldığı kavanozlar var ve aspirini açın prospektüsünde milyonda kaç miligram filan madde, miligramın binde, onda, milyonda biri filan madde toplanarak teker teker meydana gelmiş bu ilaç.

Şimdi size bir sorum var: Hz. İbrahim'in sorusunu anlamanız için bunu cevaplandırırım. Soru şu: Ben size diyorum ki ilaç ham-

maddeleri olan kavanozları gördünüz, dizili olan ilaçları da gördünüz, bu ilaçlar nasıl yapıldı bilir misiniz? Cevabını ben vereyim, Nasıl yapıldığını ben söyleyeyim: Bir anda fırtına esti, zelzele karıştı, O karışımdan bizim bu eczaneyi dolduran değişik ilaçlar bir araya geldi. Kimisi antibiyotik ilaç oldu, kimisi aspirin oldu, kimisi filan ilaç oldu. v.s. ... Acaba akıllı olan bir insanın böyle bir sorunun cevabından kani olacağına emin misiniz? Bunu ihtimal dahilinde görüyor musunuz? O zaman ikinci sorumuzu sormak bizim hakkımız. O da şu: Bir aspirin ayrı ayrı maddelerden çok hassas ölçülerle, önemli bir ilmin kaideleri altında bir araya geldiğini, bunu bir araya getiren bir eczacısının bulunduğunu inkâr etmenin akıldışı olduğunu birirsiniz. Bir koyunun 104 veya 110 elementten, gözünün ayrı ayrı ölçü ve miktarlarda, derisinin ayrı ayrı ölçü ve miktarlarda, bu maddelerden teşkil edilerek 110 tane şuarsuz maddeden koyun gibi mükemmel, eti yenir, sütü içilir ve yünü giyilir bir ilaç, aspirinden aşağı değildir. Herhalde böyle bir ilaç ve koyunu tesadüf rüzgarlarına ve kainattaki şuarsuz, akılsız sebeplere vermeniz mümkün değildir.

İşte Hz. İbrahim buna dikkat çekiyor. Babasına hitap ediyor. İslam alimleri derler ki; İbrahim bunu anlatırken yalnızca tevhid dersi vermiyor, edep dersi de veriyor, ne acı ki imandan mahrum olan adaptan da mahrum oluyor. O "Babacığım" derken, hakikatleri tatlı tatlı anlatırken, babası "Oğlum" demeye bile tenezzül etmiyor. "İbrahim sen de çok ileri gittin" diyerek cevap veriyor. "Babacığım" diyor, "Niçin ilah ve mabud olarak kabul edersin öyle şeyleri ki sesini duymaz, birşey istersen cevap vermez, seni görmez en küçük bir ihtiyacını karşılamaz. Sizin putlarınıza yönünüzü dönün geri gidin kıracağım, onlar ilah dediğiniz halde bana seslerini çıkarmayacaklar" Devamı şu cümle içinde okuyalım, "Siz beni bu putları kırdığımdan dolayı ayıphyorsunuz, burası kabul ama ben de size soruyorum biçareler. Allah'ın dışında bunlar size en küçük fayda ve zarar vermezken kendi kendilerini korumaktan acizken yani bunlara mı tapacaksınız. Öf olsun size de taptıklarınıza da yani aklınızı en küçük bir şekilde çalıştıramıyorsunuz".

Kur'an - ı Kerim tabiri enteresan, arkasından her ne kadar onun aleyhine çalışmışlar ise de Sure - i Şuarâ, daha manidar bir şekilde: "Bu şuarsuz sebepler kainattati mükemmel sanat eserlerinin

haliki olamaz" diyen Hz. İbrahim "Halıkın vasfı olmalı" diyor." Bu sizin taptığımız sebepler kuru taşlar. Size düşman şeyler, size faydası olmayan şeyler. Âlemlerin Rabbi olan gerçek ilahınız, ilah olanın özellikleri şudur diyor.

Burada eczane misaline dikkat çekiyor. Bir binayı yaptırdım, karkasını yaptırdım, Fakat nedense bizim müteahhit bütün binaların kapısını unutmuş, alan var mı, müşteri var mı salonda? Kapısız evi ne yapalım. Yaptırıp girersiniz, yalnız bir eksiği daha var, tuvalet hiç yok, bir eksiği daha var mutfakta hiç koymamışlar, bir de su borularını unutmuşlar, bizim dairenin kalorifer borusunu da takmamışlar. Kur'an - ı Kerim dikkat çekiyor, yani sadece aspirin hammaddesini şişe içine koyup da bunları birbirine çarpıp da kırmakla aspirin olmuyor. Hz. İbrahim diyor ki: "Hem beni yaratacak hem de en küçük azamdan en büyük azama kadar benim herşeyime hikmet ve maslahat takacak." Kur'an -ı Kerim'de bu bir başka surede açıklanıyor. Burası çok entresesan; "Yani öyle yaratacak ki kulağım eğri olacak tâ ki sesleri duyacak, düz oldu mu o zaman sesleri duymayacak."

Ben eskiden hidayeti sadece doğru yola ulaşmak zannedirdim. Kedinin hidayeti: sahibine sadakati ve malum hayvanları da tutmasıdır. Köpeğin hidayeti: sahibinin evini beklemesidir. Bir buğdayın hidayeti: iyi ekmek olmasıdır. Bir insanın hidayeti: kulağının duyması, gözünün görmesi, aklının idrakidir. Bir İslam alimi şöyle diyor: Midem var, bu midenin ihtiyacı olan herşeyi ihsan edecek her türlü şeye ihtiyacım var, susuyorum, su başta olmak üzere bütün meşrubatı bana ihsan edecek. Hasta olduğum zaman şifa verecek, En önemlisi de bana bu hayatı vermiş, geçmişlerimde ve şimdi ihtiyarlarda gördüğüm gibi bir gün gelip bu hayatı elimden alacak. Öyleyse, Rab bana öyle olmalı ki hem bana ölümü verecek, bu hayat bana yetmiyor, arkasından da ikinci bir ebedi hayatla beni şerefliendirecek, böyle bir Rab lazım.

Ve devam edip gidiyor, en sonunda da duası, aynı duayı biz de yapıyoruz ve bu merhaleyi bitiriyoruz. "Yarab, her meselede en doğru hüküm neyse onu bana nasip eyle ve senin gösterdiğin doğru yolu anlayan salih kullarından beni eyle" diyor. Ben bu mevzuu kapatıp ikinci safhaya geçmek istiyorum.

İkinci merhale çok enterasan. Sure - i En'am sırf dikkat çekmek, Hz. İbrahim'in tevhid sayfalarını Kur'an'ın nasıl kullandığını ve asrımızda da nasıl bugünkü ilimlerle fevkalade şekillenebildiğini ve nasıl kıyamete kadar devam edecek olan tevhid burhanlarını bize takdim edebildiğini, Kur'an'dan sayfalarla, ilimden misallerle anlatıyor.

Çünkü beş safha tespit ettim. Herhalde ikide veya üçte kalacağız. Bakıyoruz En'am suresi 74 - 81. ayetlere; Hz İbrahim'in babasını mağlup ettikten sonra, yıldıza tapan kavminin kafasını kırdığı yer. Malumunuz, Hz. İbrahim'in kavmi sabie yani yıldıza tapanlar. Halâ medeniyet eserlerini okuyoruz, biz her ne kadar Hz. İbrahim (a.s.)'ın kavminin olmasa, onların kavmi sayılan Babil hukukunda Kur'an'da anlatılan hadiseye benzeyen hükümler olduğunu çıkarıyoruz. Hukuk tarihçisi olduğum için son olarak Bağdat' ta 1600 sayfa ceylan derisine yazılmış, Babil kanunları bulundu. ve okundu, bunlardan bu hadiseyi tasdik eden kanun hükümleri var. Çünkü bizim sahamızın bir dalı da umumi hukuk tarihi. Sure - i En'am'da dört yerde ayrı ayrı tarzda bahsediyor. Biz sadece bununla yetinelim, dördüne de gerek yok.

Burada Babası Azer'le dertleştiği bir yer, şu kainattaki herşeyin zevale mahkûm olduğunu görüp, varlık alemine geldikten sonra yokluğa mutlaka bir sel gibi akıp gittiğini müşahade edip, bu akıp gitmeyle Allah'ın varlığını ispata çalıştığı bir yer. Burası enterasan yani öyle bir yer ki birinin yokluğuyla, diğerinin, yani Allah'ın varlığını ispat ettiği yer. Bu nasıl olacak diyeceksiniz, önce günümüzden bir misal vermek gerekir. Ben bu misali asrın meselelerini uygun tarzda ortaya koyan Bedi'üz - zaman'dan vermek istiyorum. Manidar bir misal. Bir şeyin yokluğuyla, bir diğer şeyin varlığını ispat. Fazla garipsemeyin, bunun misali çok, bir iki cümle ile bunu özetleyelim. Gün güneşli, hava berrak, siz de Fırat kenarındasınız, seyretmek arzusundasınız. Fırat nehrine gittik, baktık ki Fırat nehrinin üzerindeki her su damlacığı mükemmel bir kristalin parçacıkları gibi, güneşin ışığını yedi rengiyle, ısıyla, parlaklığıyla bize aksettiriyor. Ne kadar güzelmiş, şu güneşi kendine yansıtan su damlacığı, diyoruz. Ama tam bakamadan sel devam ettiği gibi bizim su zerreceği içindeki güneşle beraber kaybolup gidiyor. Eyvah güzelim kayboldu! Bir diğer zerre

daha onda da güneş, güneşin yedi rengi, ışığı, parlaklığı ve sıcaklığı, ama ne acı ki o da bir an durmadan yok oluyor.

O zaman Hz. Peygamber'in sahih hadis kitaplarında nakledilen ve namazların birçok zaman arkalarında söylediğimiz tevhid cümlesi aklımıza geliyor. "Allah ölüme mahkum olmayan hayat sahibidir" Yani Allah'ın varlığını anlatırken, Fırat'ın üzerinde güneşin parlaklığını yansıtıp, sonradan kaybolup giden zerrecikler ve su parçacıkları gibi Allah'ın olmadığını onun "Hay" yani hayat sahibi, ama ölüme mahkum olmayan hayat sahibi olduğunu anlatıyor.

Netice şuraya vardık; Fırat'ın üzerinde gördüğümüz su kabarcıklarından güneşin bütün yedi rengiyle, ışığıyla, sıcağıyla evvela yansması, sonra yok olup gitmesi, arkasından yeni gelen kabarcıklara yansması şunu gösteriyor. Bu kabarcıklarda yansıyan yedi renk ve güneşin kendisi bu kabarcıkların malı değil, öyle bir yerden geliyor ki bu yedi renk, ışık ve parlaklık. Bu özelliklere sahip olan ebediyen bunlara sahiptir, O da güneştir. Güneşin her zaman yerinde olduğunu bu hadise ispat ediyor.

Hz. İbrahim (a.s.) aynı hadisede diyor ki; Kur'an'ı Kerim'den okuyayım "Yahu acaba şu cansız şuursuz ilahları, putları ilah mı kabul edersin, olur mu böyle babacığım? Yani ben senin de kavminin de çok büyük sapıklık içinde olduğunu görüyorum." Kur'an'ı Kerim bir ara cümle açıyor. (Biliyorsunuz Hz. İbrahim'in babası aynı zamanda büyük bir devlet adamıdır. Ama hidayetden mahrum olunca devlet adamlığı yetmiyor). Buna rağmen "Semavat ve arzın içindeki ayinelerinin hakiki yüzlerini gösteren, Hz. İbrahime öğreten biziz" diyor. "Tâ ki yakın - i iman sahiplerinden olsun diye" Bundan sonra devam ediyor. "Gece kararınca bir yıldız gördü, dedi ki bu benim rabbim baksana parladı, gece karanlık ama kendisi ışık, bu benim rabbim olabilir." Ama ne zaman ki yıldız zevale mahkum olunca Hz. İbrahim dedi ki: "Ben güzelliğini yansıtıp da sonra kaybolup gidenleri sevmem" Farsça çok enterasan bir hakikat var, ben onun türkçesini size nakletmek istiyorum. "Güzel değil, batmakla gaip olan bir mahbup.

"Çünkü; Zevale mahkum olan, hakiki güzel olamaz. Aşk - ı ebedi için yaratılan ve Samed olan Allah'ın ayinesi bulunan kalp ile böylesine zevale mahkum sevgililer sevilmemez ve sevilmemeli. Bir matlup ki batmaya mahkumdur. Kalbin alakasına fikrin merakına

değmiyor. Arkasında gam ve kederle teessüf etmeye layık değil. Nerede kaldı ki kalbimiz ona perestiş edip ona bağlanıp kalsın bir maksut ki fenada mahv oluyor, O maksudu istemem. Çünkü faniyim, fani olanı istemem. Bir mabut ki zevale defnoluyor onu çağır-mam, ona iltica etmem. Çünkü nihayetsiz muhtacım ve acizim. Aciz olan benim pek büyük dertlerime deva bulamaz, Ebedi yaralarımam merhem süremez, zevalden kendini kurtaramayan nasıl bana mabut olabilir. Son olarak bu cümleyi Mevlana Cami'nin bir sözü ile bitirmek istiyorum. Bu meseleyi nakleden Mevlana Cami; Hz. İbrahim'in dediği "Ben zevale mahkum olan güzelleri tanımam, kalbimi bağlayarak sevmem, benim Rabbim olamaz." dedikten sonra şu açıklamayı yapar. "Yalnız Bir'i isteyiniz, Başkaları istemeye değmiyor. yalnız Bir'i çağırınız, başkaları imdadınıza gelmiyor. Yalnız Bir'i talep ediniz, başkaları layık değiller. Yalnız Bir'i görünüz, başkaları her vakit görünmüyorlar, zeval perdesinde saklanıyorlar. Yalnız biri biliniz, marifetine yardım etmeyen başka bilmeler faydasız. Yalnız biri söyleyiniz ona ait olmayan sözler, malayaniyattır."

Hz. İbrahim devam ediyor. Bu sefer aya yöneliyor, acaba bundan bir ümit bekleyebilir miyiz? Bakıyor ay daha parlak, diyor "ha bu benim rabbim. "Ama ne zaman ki ay zevale mahkum olup batıyor, o zaman diyor ki" Vallahi eğer Rabbim beni doğru yola iletmeseydi ben de şuursuz sebeplere tapan ve kendi nefesine zulmeden kavimden olacaktım. Ondan sonra sıra geldi güneşe baktı ki parl parlı parlıyor. Dedi ki: "Ha bu işte benim rabbim o daha büyük." O da zevale mahkum oldu gitti, bunun üzerine şöyle cevap verdi. "Ey kavmim kâinatı seyrettim, sizin kalbinizi bağladığınız maşuk ve mabut gibi sevdiğiniz sebepler ve mevcutlar arasında bana Rab olacak özelliklere sahip birini bulamadım. Onun için ben bu aklımla sizin Allah'a şerik koştuklarınızın hepsinden uzak olduğumu ilan ediyorum. Çevirdim yüzümü; camid, şuursuz sebep-lerden, gökleri ve yeri bir saray intizamında yaratan bir yüce Allah'a yöneldim. Acaba siz benimle Allah hakkında mı mücadele edeceksiniz." Diyor ve devam ediyor... Ben bu mevzuyu da kapatıyorum.

Sayın valim, muhterem misafirler, müsaade ederseniz on dakika içerisinde son merhaleyi de tamamlamak istiyorum. Son ver-

diğim nokta Hz. İbrahim'in Urfa'yla alakalı olan bir mucizesi ve o mucizeden aldığımız önemli dersleri ve o mucizeyi naklederken bize verdiği ibret dersleri..

Biraz önce hakikaten fevkaledi güzel bir mehter ziyafeti dinledik. Tarihi yaşadık, bu tarihi yaşatanlardan Allah razı olsun onlara teşekkür ediyoruz. Ben burada sizlere şunu nakletmek istiyorum. Çok kıymetli bir iş adamı, "Amerika'ya gittim" diyor. "Amerika'da bu yıl Türk yılı vardı, bütün ihtişamı ile kutlanıyordu, büyük gazetelere milyarlarca reklam verilmiş, her türlü ilan yapılmıştı" diyor. Biz de Nüzhet KANDEMİR'le beraber caddelerden en az 4.000 kişi ile geçiyoruz. Adamlar yönünü dönüpde bakmıyor bile, yani "Bu Türkler, orada toplanmış ne yapıyor?" diye soran yok. Çok ağırırma gitti, Büyük elçiye dedim ki: "Bunlara hiç bir haber vermediniz mi? Büyük elçi diyor ki; Milyarlarca liralık reklam yaptık netice yok, herkes yoluna devam ediyor, herkes işinin başında, bilgisayarcısı başını kaldırıp bakmıyor, hatta bizim Türk olduğumuzu bilen de çok az". Böyle konuşurken diyor, "Bir meydana geldik ve sonra sıra mehtere gelmişti, Mehter coşunca bilgisayarıcının eli tuşların üzerinde kaldı, taksici direksiyonu bıraktı oturdu ve bütün binalardan, balkonlardan insanlar başını çıkararak ne oluyor yahu? diye bir nazar gezdirmeye başladılar. Newyork yeniden bir fetih hareketi yaşıyormuş gibi heyecanlandım. O zaman anladım ki ecdadımız büyük yaşamış ve yaşatmış" Onun için şükranlarımı burada bir hadiseyle nakletmek istedim.

Son olarak da mübarek şehir Urfa'nın hatırasına öyle bir yerde mehter dinledik ki; Hz. İbrahim (a.s.)'in şu hadisesinin geçtiği yer. İslam tarihçilerinin çoğunluğunun kanaatine göre o gördüğünüz iki minare gibi sütun Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı mevki ve Balıklı Göl'de, biraz sonra okuyacağım ayette bahsedilen, cennete çevrildiği yer.

Hadise şu: Bahsettiğim Enbiya Suresi'ndeki sebeplerin yaratıcı olamayacağı meselesinden sonra Hz. İbrahim haydi diyor; "Buyrun şu küçük putları konuşturun da şu büyük putu kırdığımı anlatsın sizlere." Hakta mağlup olanlar kuvvete başvururlar kaidesinde". vay bu bizim putlara hakaret etti" diye eline bir şeyler alan Hz İbrahim'e hücum ediyor ve maalesef malumunuz, ateşe atılma hadi-

sesi gerçekleşiyor. Kur'an'ı Kerim'in beyan ettiği Hz. İbrahim'in mucizesi olarak "Ey ateş İbrahim'e karşı soğuk ve selametli ol" ayeti geliyor. Bunun üç tane manası var.

Birincisi: "Hz İbrahim (a.s.)'ın Tevhid Mücadelesi. Yüce Allah elimizi soktuğumuzda yakan, yemeğimizi pişiren, evimizde önemli bir unsur olan, dikkatli kullanmazsak evimizi de yakan o ateşe "Ey ateş fevkaledede ılık, selametli, soğuk bir hal alarak kulum İbrahim'i huzura kavuştur" diye emrediyor. Bu emr - i Rabbanî'yi dinleyen ateş itaat ediyor, Allah'ın "Yakma!" emri neticesinde. Ateş unsurunun kendi tabiatıyla, kendi keyfiyle hareket etmediği, ateşin yakma özelliğini ona "Yakma!" dendiği zaman yakmayacak olan bir zat tarafından verildiği, şuursuz zannettiğimiz ateşin de bir emir tahtında hareket ettiğini, Kur'an bize Hz. İbrahim (a.s.)'la bir tevhid dersini yadigâr olarak anlatıyor.

İkincisi: Hz. İbrahim'in yakılmak üzere atıldığı ateşe Cenab - ı Hak, evvela; "Soğuk ol" arkasında da "Selametli ol" diyor. Tefsirciler diyorlar ki eğer selametli ol demese idi bugünkü ilmin tespit ettiği beyaz ateş yakacaktı. "Selametli ol" demekle onu muhafaza etti.

Üçüncüsü: Kur'an - ı Kerim önemli bir ders veriyor ve diyor ki: "Ey akıl nimetiyle nimetlenen insanoğlu, bize itat eden, emrimizle hareket eden Hz. İbrahim'e, herkesi yakan ateşi yakmaz hale getirdik. Siz de kainatta cari olan fitrat kanunlarına riayet eder, gayret gösterirseniz sizi ateşten koruyacak, ateşe karşı dayanıklı yanmaz maddeleri size ihsan etmemiz imkan haricinde değildir.

Kur'anı Kerim bugün beşeriyetin ve Fennin harikası olarak elde ettiği yanmaz maddelerin icadını, insanın gayretine bağlı olarak, Allah tarafından ihsan edileceğini Hz. İbrahim (a.s.)'in mucize eliyle bize anlatıyor ve bildiriyor.

Muhterem Misafirler, ben beş merhaleyi de, Hz. İbrahim'in tevhid Mücadelesini Kur'anı Kerim'deki misalleriyle anlatmak isterdim ama benim sohbetlerimde daima tespit ettiğim bir saatlik süre doldu. Beni dinleme zahmetinde bulunduğunuzdan dolayı hepimize teşekkür eder, saygılar sunarım.

TÜRK EDEBİYATINDA ŞANLIURFA'LI ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN

Cenab-i Hakk (C.C.) bazı belde ve bölgelerden Peygamberler, Veliler, Bilginler, Şair ve Sanatkârların yetişmelerini takdir buyurmuş; bazılarına da zengin bir tarih, bereketli bir toprak, canlı ve hareketli bir hayat nasip etmiştir. Şanlıurfa'mızın, onun bir parçası olduğu Mezopotamya (Irmaklararası)'nın her iki bakımından da mes'ud ve imrenilmeğe değer bir kaderi olduğunu hatırlamak yerinde olacaktır. Sadece Peygamberler Şehri adıyla şöhretli Şanlıurfa ve ilim beldesi olarak tavsif edilen Harran'ın coğrafyasını, tarihini, menkıbelerini düşünmek, hatta hayal etmek bile bu yerlerde yetişenlerle, bu toprakların önemini, geçmişteki bayındırlık ve bereketini kavramağa elverişlidir.

Bir kerre Şanlıurfa için ilkönce aklımıza gelen: Hz. İbrahim (A.S.)'in burada doğmuş olması, Tek Allah (C.C.) inancının temsilcisi olarak putları kırması, ateşe -bu yüzden- atılırken İlâhi buyrukla "-Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selâmet ol" ayet-i kerimesindeki (El-Enbiya Sûresi, 69) mucizesinin mazhariyetine kavuşması hususudur. Böylece denilebilir ki: Nuh Tufanından sonra, Allah'ın birliğine, ortaksız ve benzersiz olduğuna sonsuz güçlü bir imanla gönlü çarparak hayatını bile tehlikeye atmaktan korkmayan ve beşeriyete büyük ve ileri bir kültür hamlesinin bayraktarlığını yüklenen zat, hemşehrımız sıfatıyla, Şanlıurfa'ya ilk iftihar vesilesi olmuştur.

İster Osrhoene, Edessa, Diyar-i Mudar, ister Ruha veya Urfa adlarıyla anılsın, bu tarihî şehrimiz ve bölgemizin eski - yeni kültür tarihimizde kendine özgü yeri ve değeri vardır. Burası dünya çapında bir şehir ve yöreyi simgeler denildiğinde mübalağa edilmiş olmaz. Birçok kavimlere mekânlık etmiş (Sözgelimi: Medler, Persler, -onlardan önce Asurlular- daha sonraları İskender, Roma, Bizans, Osrhoene Krallığı v.b.) olan Urfa ve yöresi, M. 640'ta Hz. Ömer'in halifelîği döneminde İslâmın nuru ile aydınlanmıştır.

Bu eski dönemler vurgulanırken bu bölgemizin din kültürü bakımından büyük peygamberlere de mekân olduğu veya onlarla münasebetli olayların cereyanına şahadet ettiği de unutulmamalıdır. Misal niteliği taşımak üzere: Hz. Eyyub (A.S.)'ın, -sabırlı peygamberlere örnek olarak- Şanhurfa'da Eyyub Makamı dediğimiz mahalde yıllarca tehammülle her türlü mahrumiyete, hastalığa katlanması ve sonunda sabrının mükâfatına kavuşması zikredilebilir. Ayrıca şunlara da değinebiliriz:

Şanhurfa'ya pek de uzak olmayan (yaklaşık olarak 75 km.) Şuayb Şehri, eğer gerçekten peygamber Hz. Şuayb ile ilgili ise, bunun da din kültürü tarihi açısından önemi vardır ve Hz. Musa (A.S.)'nın da burada bir süre yaşadığı düşünülürse, bu takdirde bu önem daha da artmış olacaktır. Nihayet Hıristiyanlık alemince ünlü ve önemli sayılan Abgar Efsanesi adıyla tarihe geçen sorun da Şanhurfa'nın eski kültür geleneğiyle ilgilidir. Söylendiğine göre Kral V. Abgar ile Hz. İsa (A.S.) birbirlerine mektup yazmışlardır. Bundan başka Hz. İsa (A.S.)'nın yüzünü silerek - ve üzerine yüz hatlarının nakşolunduğu rivayet edilen bir "-Mandlion = Mendil" i Abgar'a göndermiş olması, onun da bunu yüzüne sürünce göz hastalığından kurtulması inancı, Mendil'in Urfa'da uzun süre muhafazası: Hıristiyan sanatında olduğu gibi, Bizans - İslâm ilişkilerinde de dikkat çekici bir rol oynamıştır ki, bu da beldemizin kültür tarihi açısından oldukça önemlidir.

Burada, dar bir bildirinin sınırları içinde, ne Harran Sabiileri ve onlardan yetişen bilginler üzerinde durabilecek, ne Urfa'da kurulan Nesteriliği benimsetip yaşatan Yunan-Süryanî Üniversitesi niteliği taşıyan yüksek öğretimli okuldan sözedebileceğiz. Belki Harran Sabiilerinin görüşlerini -kısmen korudukları söylenen- birkaç bilgin, İslâm uygarlığının gelişip genişlediği dönemlerde ye-

tişmiş olmak hasebiyle temas edib geçeceğiz. (Az sonra belirteceğimiz bu kişilerin Müslümanlığından kuşkulanmağa da gerek görmemekteyiz.) Ayrıca, yine Urfa'nın tarihi kültür değerleri açısından varlığı unutulmayan Süryanî mezhebinin bu bölgede gelişmesi ve buranın bir merkez niteliği taşımasını da işaret etmekle yetiniyoruz. Sadece bugün asılları ortada olmayan Yunanca bazı eser ter-cümelerinin saklanabilmesi bakımından Süryanî bilginlerin hizmetleri bulunduğunu, Abbasîler Devrinde, özellikle Süryanice'ye çevrildikten sonra Arapça'ya tercüme edilen eserlerin doğu - batı kültür münasebetleri için bir açık pencere hizmeti de görmüş nitelik taşıdığını kaydedebiliriz.

İslâm egemenliğinin ilk dönemlerinde, özellikle Emevilerin saltanatı yılları ile Abbasîlerin ilk parlak asrında Şanlıurfa ve bölgesi tarımsal, ticarî, ekonomik ve kültürel alanlarda gelişmiş, bu durumlara paralel olarak ilim ve sanat hayatı da ileri gitmiştir. Bu zamanlarda en çok ilim ve kültür birikimi Harran'da müşahade edilmiştir. Buralarda doğup yaşayan yahut bu bölge kökenli olup başka yörelerde de bulunup eserler veren birçok bilginden yalnızca birkaç ünlünün adını yazarak İslâm kültürünün Şanlıurfa ve ona yakın çevredeki nesilden nesle, elden ele bir meş'ale gibi devreden mirasını bir daha vurgulamış olacağız. İşte çok yetenekli, yetkili ve ünlü üç isim: Câbir b. Hayyan (VIII. yüzyılın ikinci yarısı ve IX.nun başları), Sâbit b. Kurrâ (834-901), Ebû Abdullah Muhammed el-Bettâni (858-929).

Şanlıurfa ve yöresinin ilim ve irfan sahalarındaki gelişimi, tesir ve nüfuzu daha sonra da kaybolmamıştır. Zaman zaman buralardan tıpta, matematikte, felsefede, din ilimlerinde değerli bilginler, kültür adamları, mimarlık ve diğer sanatlarda meharetli ustalar yetişmiştir. Fakat tabiatıyla VIII-X. yüzyıllardaki bereket ve canlılık ölçüsünün hareketli ve başarılı bir biçimde sürdürülebildiğini de söyleyemeyiz.

Selçuklular, Anadolu'yu belde belde fethederken Urfa da birçok şehir gibi, Bizans Valileri tarafından idare edilmekteydi. Sultan Alparslan, Urfa'yı 1071'de kuşatmış, fakat fetih Sultan Melikşah devrinde, Emir Bozan Bey'e (1087) nasip olmuştur. Konfiansımızın bir girişi niteliğinde olan bu açıklamalarla Şanlıurfa

ve yöresini kapsayacak bir kültürel faaliyet tablosu verecek değildir. Sadece daha sonraki dönemlerde özellikle Moğol istilâsının başlamasından önceleri kısa bir süre, 46 yıl kadar Urfa Haçlı Kontluğu'nun, bir bela gibi (1098-1144) bölgeye tehakküm etmesi, fakat kahraman İmadeddin Zengi tarafından düşmanın buralardan temizlenmesini hatırlatıp Selahattin Eyyubî'nin yüksek idaresi sırasında da 1182'de, Urfa'nın Muzafferüddin Gökbörü'nün yönetimine verilerek Urfa ve Harran'ın parlak dönemlerinden birini daha bu sıralarda yaşamış olduğunu belirtelim. Bu sıralarda Harran'da, İslâm velilerinin unutulmayan şahsiyetlerinden Hayat el-Harranî'nin de bölgeye manevî bir sembol gibi daha yaşarken bir şöhrat kazandırmakta olduğunu da kaydetmeliyiz.

Ne yazık ki 1260 tarihinde çekirge sürüleri gibi önüne gelen şehirlere yakıp yıkan, insanları öldürmekten, yağmadan adeta zevk alan Moğollar, maksatlı olarak bölgeyi ve hassaten Urfa ile Harran'ı harabeye çevirdiler. Eski kültüre, medeniyete de çok zararları dokundu. Hele Harran, bir daha belini doğrultamadı. Urfa, bir müddet tahribatı sırtında taşımış olmakla beraber yavaş yavaş yeniden bayındırlığını kazanmış ve halkı da bir ölçüde bir süre rahat yüzü görmüştür.

Şimdi burada büyük bir âlimin adını daha hayırla yad etmek isteriz. Bu da İbn Teymiyye (Takyeddin Ebü'l-Abbâs... b. Teymiyye el-Harranî) (1263-1328)'dir. Kelâmda ve Fıkıh'da ilk planda gelen bilgin, bid'atlara şiddetle karşı koymakla tanınmış, ancak bazı fikir ve görüşlerindeki aşırılık onun eleştirilmesine yol açmıştır.

Urfa'nın: Timur'un 1399'da Şam'dan dönüşü sırasında ona itaat ettiğini, Akkoyunlu'lar idaresinde yaşadığını, 1514'de ise Safeviler yönetimine girdiğini ve nihayet Yavuz Sultan Selim (1512-1520) devrinde, 1517 tarihinde Osmanlı ülkesine katılarak huzurlu, zengin topraklı, yerüstü ve yeraltı kaynakları gelişmeye elverişli, sanat, kültür ve edebiyat alanlarında değerli şahsiyetler yetiştirebilen bir vatan parçası olarak Güney-Doğu Anadolu'nun geçmişi kadar geleceği de parlak ve güvenli beldeleri arasında hak ettiği yeri ve değeri alacağına inandığımızı da dile getirip asıl konunun ağırlık merkezine yönelebiliriz.

Bu kadar zengin ve değişik bir tarih, bu derecede ileri kültür kurumları ve bilgin şahsiyetlere malik; verimli toprakları, Dicle ve

Fırat gibi kaynaklarının cennetten fışkırdığı dahi hayal edilen ırmaqları, hemen daima apaçık ve berrak seması, azıcık sıcak fakat insana hareket ve yaşama sevinci veren iklimi ile Şanlıurfa ve yöresinin Osmanlılar döneminde de birçok alanda, bu arada şiirde elbette birikiminin bir göstergesi nitelikli seçkin evlâtları olacaktır. Dikkatli bir araştırmacı Diyarbakır, Şanlıurfa gibi Güneydoğu Anadolu'nun tarihî merkezlerinden yetişmiş, gerçekten değerli söz sanatının ustalarını bulmakta güçlük çekmez.

Biz yalnızca Şanlıurfa'nın varlığıyla daima övünebileceği mümtaz ve müstesna evlâdı, XVII. yüzyıl ikinci yarısının Klasik Türk Edebiyatında bir şahikası olan Yusuf Nabi (1642-1712)'den birkaç cümle ile bahsedecek, daha sonra Şanlıurfa ilinden XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX.'nin ilk yarısında -ve kısmen de günümüze yakın yıllarda- yaşamış eski şiir geleneğimize bağlı örnekler vermiş birkaç zatın şiirleri üzerinde şöylece duracak ve bu şairlerimizin daha çok Nabî ile büyük sanat dehası Fuzulî (1480-1556)'dan etkilendiklerine onların gazel vadisindeki solmaz çiçeklerine neler borçlu olduklarına değineceğiz.

Altı padişah devrini idrak etmiş, İslâm âleminin Arapça, Farsça ve Türkçe gibi üç ana dilinde konuşmak, yazmak, çeviride bulunabilmek gibi yüksek yetenek sahibi ve çok geniş kültürlü bir şahsiyet olan Şanlıurfa doğumlu Yusuf Nabî, 23 yaşlarına basıncaya kadar doğum yerinde yaşamış, böylece çevresinin gelenek, göreneklerini tamamen öğrenmiş, mahallî kültürünü, o devir klasik edebiyatının elverişli olduğu ölçüde, eserlerinde de kısmen aksettirmiştir. O, bir edebî okul sahibi olarak da zamanından başlayarak, adeta tartışmasız büyük bir üne sahip olmuştur. İnce bir üslûp ve güçlü bir ifade üstadı sıfatiyle bütün Osmanlı ülkesinde olduğu gibi ve belki biraz daha fazla Urfa ve yöresinde sevilmiş, taklit edilmiş, kendisine «nazireler» yazılmış, «Anadolu Şairlerinin en mükemmeli» övgüsüyle hayranlık uyandırmıştır. İşte, öyle sanılabilir ki, Urfalı şairlerin ondan çokça etkilenmelerinin sebepleri arasında hemşehrilik, eserlerini daha kolayca teminden başka bu haklı şöhret ve güçlü sanat ustalığı baş köşede yer tutar.

Şimdi evvelâ son yüzelli yıl içinde eser verdiklerini bilebildiğimiz şairlere genel bir bakış yaparak bunlar arasında birkaç ta-

nesinden sözaçmak ve onların sanat değeri ile tesirlerinde kaldıkları şahsiyetlere değinmekle bir hemşehrîsi de olduğumuz Şanlıurfa'nın -müzik sevgisi, kahramanlık, konukseverlik, milli kültüre bağlılık, ilim ve irfana saygı, temiz din duygularına bağlılık gibi doğal sayılmaya lâyık niteliklerini de, günün birinde işlemeye hevesli gençlerimize, bir bakıma belki rehber oluruz umundayız.

Uzun yıllar önce henüz gençliğimizin baharında iken doğum yerimiz olan Şanlıurfa'nın Siverek İlçesinde Hayriye Camii İmamı - Hatibi ve Vaizi olan rahmetli babam Hacı Zülfikar Karahan'ın görev yerinde Mevlid Cemiyetlerinde Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necât'ı yerine bazan ikisi de hemşehrî-miz olan Siverekli Müftü Sami Ef. ile Kadir-zade İbrahim Re'et'in Mevlid'leri okunurdu. Basılmış olan birinci eser:

**Hazret-i Hak'dan hidâyet isteyen
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel**

beyti ile, ikinci ise şu mısralarla başlıyordu:

**Senâ vü hamd-i bî-payan Hudâ'ya
Sezâdır bâb-i lütfi ilticâya**

Daha o zamanlar gönlümde yöremizin şiir üstadlarını tanımak ve tanıtmak hevesi uyanmıştı. Bu güzel arzum merhum İbrahim Re'fet'in kendi el yazısı ile yazmış olduğu iki defter dolduran şiirleriyle -onlar arasındaki- bazı yazı ve notlarının da kütüphaneme kazandırılması üzerine daha da güçlenmişti.

Aradan yıllar geçip de akademik karyerin belli bir aşamasında bir yaz tatilinde -Şanlıurfa'da- bulunurken, akrabamdan tüccar Hacı Sait Postacı'ya eski tarzda şiirler yazmış şair hemşehrîlerimiz eserlerini toplama imkânlarını araştırma ricasında bulunmuşum. İşte o zaman bu çok mütevazî, fakat hayırsever yakını-mız: "Urfa esbak ulemasından Siverekli Hacı Ali Ef.zade (Hocazâde) Abdülvehhap Vehbi Kinay" gibi kendisi de şiir zevkına vâkıf ve bir ölçüde şair olan yakın bir dostundan böyle bir hizmeti yerine getirmeyi isteyivermişti. Aradan çok zaman geçmeden bana iki defter dolusu, hemen hepsi «aruz» ile ve «klasik nazım şekilleriyle» kopya edilmiş manzumeler geliverdi.

Birinci defterin baş tarafında şu not vardı: "...Urfalı Canbekli-zade Muhammed Said Efendi'nin topladığı ve perakende bıraktığı

eş'ardan olup zamanla kaybolmayıp fersüdeleşmemek için kendi kalemimle kitap haline konulmuştur." 16 Haziran 1948. Ve altına da kendi adını ve hüviyetini kaydetmeyi de unutmamıştır. Defterin en sonunda ise 18 Teşrin-i evvel (Ekim) 948 tarihi bulunduğu göre Vehbi Kinay, bu defteri dört aylık bir süre içinde tebyiz suretiyle hazırlamıştır. Gerçi defterdeki bütün şiirler Urfa kökenli şa-irlerin eserleri değildir. Ama Sakıp, Hikmet, Re'fet, Razi, Rüştü, Said (Canbekli), Şevket, Saffet (Yetkin), Abdî, Faiz (Müslim), Fânî (Muhammed), Kani' Lütfi, Nabî v.b. gibi Urfalı ve klasik tarza vakıf bir hayli şairin çoğunluğu gazellerden oluşan örnekleri göze çarpmaktadır. Abdulvehhap Vehbî, en sonda da: "Kendi zaif ve nahif kaleminden çıkan bazı parçaları teberrüken zeyl eyledim." diyerek kendi şiirlerinden de 18 parçayı ekleyivermiştir.

İkinci defter ise «Urfalı Şair Mehmed Şevki Efendi'nin Tercüme-i haliyle şiirlerinden bazıları» başlığını taşır. 23 Safer 1358 tarihi de kapakta kopya edilmiş zamanını göstermektedir. Defterin ilk iki sayfasında Şevket'in, kısa bir hayat hikâyesi yer almıştır. Defterde 159 parça manzume ile on adet «mezar kitabesi-tarih» mevcuttur. Defterin en sonundaki tarih ise 24 Kanun-i evvel (Aralık) 1948'dir.

Çalışmamız, ilk planda bu iki defter ve İbrahim Re'fet'in el yazıları üzerinde olmakla beraber son yıllarda Urfa tarih, kültür ve edebiyatı, folklor, atasözleri ve benzerleri gibi değişik alanlarda yayımlanan eserlerden de yararlanmak suretiyle gelişmiştir. Bunlar arasında Bedri Alpay'ın Şanlurfa Şairleri, I (Şanlurfa, 1986), Adil Saraç'ın Urfalı Şair Abdi gibi yayınlarını kaydedebiliriz. Bunlara 1959'da Urfalı şairlerin başarılı olanları arasında bulunan Admî (Muhammed)'in torununun oğlu Kâzım Akçal tarafından incelenmek üzere bana tevdi ettiği Admî Divanı'ndan aldığı notlardan edilen istifadeyi de katabilirim.

Bütün inceleme ve araştırmalarımın bir konferansta ele alınması ve değerlendirilmesinin mümkün olduğunu söyleyemem. Bu itibarla şimdilik, sadece Şanlurfa şairlerimiz arasından üç kişiyi seçerek onlar üzerinde durmak ve daha etraflı ve kapsamlı görüşler için, ileride bir fırsat ve imkân zuhurunu temenni etmekle

yetineceğim.

Sözünü etmek istediğim üç şair kronolojik sıra dahilinde şu zatlardır: Admî (1818-1900), Şevket (1861-1917) ve Re'fet (1875-1938)'dir.

Asıl adı Muhammed olan Admî mahlaslı şairimiz Harranlı'dır. Urfa İdare Meclisi kâtipliğinden Adana Tahrirat Müdürlüğü'ne kadar değişik görevlerde bulunmuş, emekli olunca da Adana'ya yerleşmiştir. Ömrünün sonlarında «a'mâ» olduğunu torununun oğlu söylemektedir. Gördüğümüz Divanında, şiirlerinin bir kısmı kendi hattı ile, bazıları da bir yakınının yazısıyla. Belirtildiğine göre çocuklarından Besim 1293 Harbinde şehit düşmüştür. Bir diğeri de İstiklâl Savaşı şehitlerinden. Mezarı Adana'da olup orada bir nevi «evliya»dan sayılmış. Nakşbendî tarikatına mensup olan Admî, aynı zamanda güzel sesli bir Kur'an hafızı imiş de. O'nun «Şükûfenâme» adlı bir manzum eseri de vardır.

Bizim incelediğimiz basılmamış Divan'ı bir hayli hacimli idi. (Yaklaşık olarak 430 sayfa civarında) Aruzu oldukça başarılı kullanan, gazellerinin yanı başında «terkib-i bend» ve «terci-i bend» tarzındaki şiirleri de dikkat çekicidir.

Daha evvel de işaret ettiğimiz gibi Fuzulî ve Nabî'nin, hemen hemen bütün klasik ölçüler ve nazım şekilleri ile yazan Şanlurfa şairlerinin üzerinde tesir ve nüfuzu hissedilir. Admî'de de böyledir. O'nun; oğlu Besim'in şehadeti üzerine yazdığı:

Sine-i mecruhta işler fetil-i hûn-feşan
El-eman tiğ-i cefâ-yi hecr elinden el-eman

(terci'-hâneli) «mersiyesi», Fuzulî'nin

Sensiz olmayan ayru mihnetden belâdan bir zaman
El-eman hicran belâ vü mihnetinden el-eman

(terci'-hâneli), terci'-i bendini bir hayli andırmaktadır.

Yine böylece:

Getir sâkî-i devran bezm-i ayy u işrete câmı
Mükedder hatır-i rindandan et def'-i âlâmı

beyti ile başlayan bir başka «terci-i bend»'i de Fuzulî'nin:

Getür sâkî kadeh kim nev-bahar-i âlem-ârâdur
Zemin sebz ü hevâ can-bahş u gülşen rahat-efzâdur

matla'lı «terci-i bend»'inin bir bakıma taklidi gibidir.

Eserin büyük bölümü gazellerden oluşmuştur. Kafiyele değiş-
tikçe «rübailer» halinde «münâcat» ve «naatler» mevcuttur. İlk ga-
zel şöyle başlar:

**Ey âşkanı aşk ile zâr eden Hudâ
Âzâdegânı aşka giriftar eden Hudâ**

Kerbelâ, Mevlâna, Eyyub Sultan, hatta saat gibi değişik konu-
larda gazeller de Divan'da yer almaktadır. Dikkat çeken bir nokta
da -ara sıra- Farsça gazellere tesadüf edilmesidir. Bu gibi özellik-
ler, XIX yüzyılda da Şanhurfa'da Farsça şiir yazacak kadar dil bi-
len şairlerimizin varlığını ve güçlülüğünü gösterir.

Şairin, Divan'ında birkaç kaside de mevcut. Bunlardan biri Sul-
tan Mecid (1823-1861), biri Münif Paşa (1828-1910), bir diğeri
(Mehmed) Namık Paşa (1801-1892) hakkındadır. Bunlardan baş-
ka Mahmud Nedim Paşa (1828-1883), Adana Valileri Abidin Paşa
ve Taki Paşa haklarında da kasideler yazmıştır. Bazı tahmisleri
de oldukça başarılı sayılabilir. Görüşümüz o merkezdedir ki: Ad-
mî, XIX. yüzyılda klasik şiirimizin geleneklerini devam ettiren şa-
irler arasında, ilk planda olmasa bile, ikinci planda yer almaya
hakkı olan kültürlü, sanat zevkına sahip bir sanatkârdır.

Admî'nin gazel alanındaki dile hakimiyet, uslûp canlılığı ve ifa-
de rahatlığına misal olmak üzere «fıkır fıkır kaynar» redifli bir ga-
zelini ilk beş beytini tekrar ederek, onun hakkındaki sözlerimizi
ikmal edebiliriz:

Dilimde âteş-i hasret fıkır fıkır kaynar

Gözümde eşk-i nedamet fıkır fıkır kaynar

Derim o âfeti gördükçe gönlüm etmeye meyl

Ne çâre şevk u muhabbet fıkır fıkır kaynar

Gönülde aşk u muhabbet gözümde girye-i eşk

Başymda dūd-i hararet fıkır fıkır kaynar

Nigâh-i gamze-i canan belâ-yi âşaktır

Ucunda hûn-i alâmet fıkır fıkır kaynar

Ümid-i vuslat âğûşa girmez ele

O denli tende nezaket fıkır fıkır kaynar

XIX. yüzyılın ikinci yarısında yetişen Şanlıurfa şairleri arasında denebilir ki: En rahat yazan, şiir esprisine sahip, bol ve bereketli meyva veren bir sanat ağacı gibi özellikle gazel vâdisinde verimli olanların başında (Muhammed) Şevket gelmektedir. Şanlıurfa'da 1861'de Neccar-zâde Eyyup Ağa'nın oğlu olarak dünyaya gelen Muhammed, sonradan kardeşi tarafından kendisine verilen Şevket mahlası ile tanınmıştır. Biraderi Hikmet de çevrede ünlü şairler arasında sayılır.

Çağının bilgili ve yetenekli hocalarından ders almış, Arapça'yı iyi öğrenmiştir. Dindar, temiz yaşayışlı, ömrü boyunca dünyanın mal ve mülküne gönül bağlamamış ve hiç evlenmemiş olan Şevket, vaktinin çoğunu camilerde, kırlarda geçirir ve birçok zaman da -eski deyimi ile- «uzlet köşesinde yaşamayı» tercih edermiş. Fırsat ve münasebet buldukça çağının şiir ve bilimle ilgili zatlara ile görüşüp sohbet etmeyi de severmiş. Farsçasının da pek iyi olduğu söylenir. Çok şiir yazmış olmasına rağmen, bunların büyükçe bir kısmı şurda burda kalmış, biraraya toplanmamıştır.

Oldukça fakr ve zaruret içinde yaşadığı da bilinen bu değerli şair, 1917'de vefat etmiş, Harran Kapı'da defnedilmiştir.

Hoca-zâde Abdülvehhap Vehbi'nin istinsah ederek Hacı Said Postacı'nın bana gönderdiği defterde -daha önceleri de işaret ettiğim gibi- toplam 159 + 10 = 169 kadar şiir mevcuttur. (Şanlıurfa Şairleri kitabında manzumelerin türü de belirtilmiş, sayı da daha fazla gösterilmiş olmakla beraber yararlı bir açıklamaya gidilmemiş ve dört şiirinden başka örnek de verilmemiştir.)

Oldukça kısa bir süre içinde Şevket'in şiirleri için söylenebilecekler şöylece özetlenebilir: O, Arapça ve Farsça'yı da çok iyi bildiği için kelime ve tamlamaları yerinde kullanmakta, sözlük bakımından zengin bir dile sahip olduğunu göstermekte, nazımda hem alt yapı (vezin, kafiyeye, nazım şekli v.b.), hem de üst yapı (üslûp, temeller, dünya ve hayat görüşü) bakımlarından klasik şiirimizin geleneklerini, kurallarını iyi tanıdığını göstermektedir. Şüphesiz ondan, Nabi gibi büyük bir hemşehrisinin başarısını, okul kuracak derecede tesir ve nüfuz sahibi olmasını bekleyemeyiz. Fakat gerçekten çağdaşlarından daha geniş ufuklu, daha kurallara usulü dairesinde bağlı, daha zevkle okunabilir bir şair olduğunu şiirleriyle ispata muktedir bulunmaktadır.

Şevket'in manzumeleri, onun dindar olduğunu da, birçok defa göstermektedir. Tasavvuf zevkına sahip olduğu, meşrep bakımından Kadirliğe daha çok gönül verdiği de şiirlerinden anlaşılmaktadır. Mevlâna'ya hayranlığını şakıyan bir gazeli de onun Mevlevî muhibbi olduğuna delil sayılabilir. Hz. Cafer-i Tayyar ve Hz. Hüseyin hakkındaki gazelleri de «Ehl-i Beyt'e» olan bağlılığının birer nişanesidir. Ayrıca Ebü'd-Derdâ, Veyse'l-Karanî gibi zatlara olan şiirleri de onun manâ âlemine karşı taşıdığı duyguların niteliğini kavramak yolunda okuyucuya yardımcı özellikler taşır, denebilir.

Şevket üzerinde de klasik edebiyatımızın büyük şairlerinin tesirini müşahede güç değildir. Fakat diğer birçok Urfalı şair misali, onda da, en fazla Fuzulî ve Nabî'nin etkisini hissediyoruz.

Benim defterimdeki 118. şiir -ki bir gazeldir- şöyle başlar:

**Kimşeler ben tek esir-i hicran olmasın
Mübtelâ-yi halka-i giysû-yi canan olmasın**

Bu gazelin daha matla'beyti dahi Fuzulî'nin şu beyitle başlayan gazelinden ne kadar etkilendiğini göstermeye yeterlidir:

**Menüm tek hiç kim zâr ü perişan olmasun ya Rab
Esîr-i derd-i ışk u dağ-ı hicran olmasun ya Rab**

Şevket'in Nabî'den de nasıl etkilendiğine bir misal-olmak üzere onun Yusuf Nabî'nin ünlü «kalmamış» redifli gazelini şöyle başlayan şekilde tahmis ettiğini kaydetmek, bu hususta güzel bir görüş sahibi olmak için yararlı olacaktır:

**Burc-i istiğnaya bakdım şuh mehrû kalmamış
Bezm-i Cem ermiş zevâle Câm-i minû kalmamış
Âlemin hallonda bir atvâr-i nîgû kalmamış
Gülîstân-i dehre geldik reng yok bû kalmamış
Sâye-endâz-i kerem bir nahl-i dil-cû kalmamış**

Yaşadığı dönemde insanların yaşayış ve davranışlarından rahatsız olduğu bilinen, genellikle derviş-meşrep, münzevî yaşamayı tercih eden, kadr ve kıymeti de bilinmeyen Şevket'in bir bakıma şikâyetnâme-hicviye karakterli bir gazelini de hatırlatalım:

**Bu zaman terk-i hayâ halka saâdet gibidir
Kesh-i ilm ile edeb aynı hiyânet gibidir**

**Birbirin kadh kılıp gaybete âgaz etmek
Meclis-i asrda izhâr-i belâgat gibidir**

**O kadar doldu kasavet dil-i erbâb - i dalâl
Katl-i nefes etme bu dem lütf ü inâyet gibidir**

**Mescid ü zâviyede şeyhlerin zu'munca
Mal-ı evkaf-ı yemek kesh ü ticaret gibidir**

**Şevket ol muhteriz-i mahfil-i ebnâyi zaman
Künc-i uzlet bu zaman gülşen-i cennet gibidir**

Son yüzyılın Şanlıurfa şairlerine son örnek olarak -eserleri elimizde bulunan- Siverekli Kadir-zâde İbrahim Refet'ten söz açacağız. Yöresinin tanınmış ailelerinden Abdurrahman Behçet Efendi'nin oğlu olan bu zat, doğum yerindeki Feyziye Medresesinde eğitim görmüş, bir ara ağabeyinin Besni'ye atanması üzerine, orada da Rüşdiyye'de okumuştur. Genç yaşta memuriyete başlamış, şiirle de uğraşmaya heves ederek «Re'fet» mahlâsını tercih etmiştir. Sırasıyla nüfus memurluğu, tahrirat kâtipliği, adliyede aza mülâzımlığı, noterlik gibi görevlerde bulunduktan sonra ticarete atılmıştır. Urfa İl Meclisi azalığına da seçilmiştir. Bir ara -mütegalibe sanılarak- Konya'ya nefyedilmiş, 18 aylık sürgünden sonra yine Siverek'e dönebilmiştir. Vefat da (4 Şubat 1938) doğum yerindedir.

Re'fet'in oldukça hacimli iki defter tutan ve genellikle kendi el yazısını taşıyan şiirleri -bazı notlar ve yazılarıyla birlikte- özel kütüphanemizedir. Bu bilgili, şair ruhlu hemşehrimizin şiirleri, tabiatıyla içinde bulunduğu çevre, aldığı eğitim itibariyle, «aruz» vezniyle yazılmış olup klasik edebiyatımızın «nazım şekilleri'nden oluşmuştur. Şairimiz -kabul etmek gerekir ki- XX. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yetişip Eski Edebiyatımızın kurallarına göre şiir yazarların ön safında yer almaya hak kazanmıştır. Birçok değişik konuyu başarı ile işlemesi, dilinin ağıdalı olmaması, ifadeindeki rahatlık ve samimiyet, üslûbuna hakim olarak ne söylemek istiyorsa ona söyleyebilmesi, fakat beylik ifadelere kaymaması, hemen daima bir seviyeyi muhafaza edebilmesi, ona emsali

arasında önde bir yer vermeyi gerektirir.

İbrahim Re'fet'in şiirleri, oldukça değişik konularda kaleme alınmıştır. Zaman zaman aktüel olayları da işlediği görülmektedir. Bazan gelen bir belâdan, bazan bir çocuğun vefatından, bazan menfada geçen güç günlerden ve doğum yeri özleminden bahsettiği olur. Bazan ifadesi lirik, bazan didaktiktir. Şiirlerinde gazelden şarkıya kadar birçok nazım şekline tesadüf etmekteyiz. Zaman zaman nasihat karakterli şiirlerinde gah mütevekkil, gah müşteki bir eda kullanmaktadır. Şiirleri arasında bazı tahmisler de vardır. Ebced hesabıyla bazı ölüm tarihleri de dikkat çekicidir. Defterler pek muntazam tutulmuş olmadıkları ve anlaşılın zaman zaman gönlüne doğanları da kapsadığı için her çeşit konu, olay sayfalar arasında boy göstermektedir. Bu arada «Konya'da mazhar-i affolduklarında, Hükûmet-i Cumhuriyyeye teşekkürü havi -Babalık Gazetesi'nde yayınlanan- bir makalesinin müsveddeye benzer sureti de defterin birinde yer almıştır. Bunlara benzer başka yazılar da var. Dikkate değer bir başka nokta da Re'fet'in Farsça gazel yazabilecek bir lisan gücüne sahip olmasıdır. Onun da örneği defterde mevcut. Ama onun en güzel ve tesirli şiirlerini gazelleri oluşturmuştur.

Refet'te de Fuzulî'nin etkilerini, yer yer müşahade edebilmekteyiz. Sözün gelişi Fuzulî'nin:

**Âlem oldu şad senden men esfir-i gam henüz
Âlem etdi terk-i gam mende gam-i âlem henüz**

matla'lı gazelinin Re'fet'in şu beyitle başlayan gazelinin kaleme alınmasında tesiri olduğunu kolayca seziyoruz:

**Görmedim ben kendimi âlem de hiç hurrem henüz
Gam gelir gam üstüne gam bi-gam henüz**

Nihayet bu bahsi de İbrahim Re'fet'in, gerçekten güzel, coşkulu, duyarlıklı şu gazeli ile noktalayabiliriz:

**Gül âteş bülbül âteş sünbül âteş nahl-i zar âteş
O sahn-i dil-rübâda gülşen ü bağ-ı bahar âteş**

**Bu şeb bir meclis-i âteş-fezâ-yı ruha düştüm ki
Mey âteş mutrib âteş sakî-i şirin-güvâr âteş**

**Ne âteşsin ki endâmın ser-â-ser âteş-i efrad
Leb âteş gabgab âteş çeşm-i mest-i fitnekâr âteş**

**Hatadır kametin teşbih edinmek serv ü şimşada
Çemende serviler bâlâdır ammâ kadd-i yâr âteş**

**Serâpâ gör ne âteşler içinde kaldım ey Re'fet
Gazel âteş emel âteş hayal ü intizar âteş**

Bütün söylediklerimizden ve -incelemiş olmamıza rağmen- burada sözünü etmeye vakit ve fırsat olmayan Şanhurfalı şairlerimizin şiirlerinden edindiğimiz kanaatı, görüşü, değerlendirmeyi -bir ölçüde- özetlemek istersek şunları kaydedebiliriz:

Şanhurfa bölgesi, Osmanlı Edebiyatının geleneklerini son zamanlara kadar yaşatabilen, bu konuda birçok temsilci yetiştirmiş olan ve klasik şiirimizin şekil ve muhteva özelliklerini yaşatma gücünü kaybetmeyen bir vatan parçasıdır.

Yavuz Sultan Selim idaresine geçişten Cumhuriyetin ilânına kadar, Şanhurfa'nın tam dört asrı dolduran devresinde (1517-1923) ora kökenli olarak yetişen şair sayısının -yaklaşık olarak- az 200 rakamını doldurduğunu söylemek mübalağa olmayacaktır. Bu sanat ustaları arasında başta Yusuf Nabî olmak üzere gerçekten çok değerli olanlar, antolojilere geçmeye hak kazananlar az değildir. Son yıllara kadar süregelen ilgisizlik ve ihmalin, şimdilerde yeni inceleme ve yayınlar ışığında giderek zail olacağı, gerçek değerlerin ortaya çıkıp milli kültürümüz açısından zengin ve verimli şiir bahçelerinin imrenmeye değer meyvalarını kendi bölgemizden de mutluluk duyarak toplayabileceğimizi umduğumuzu söylemek sadece tatlı bir rüya niteliği taşımaz. Abdî, Admî, Hikmet, Kani'i, Kemal Edip (Kürkçüoğlu), Nafi, Natık, Nüzhet Ömer, Nuri, Rahmi, Raşid, Re'fet (Kadir-zade), Rüştü (Halfetili), Saffet (Yetkin), Sakıb, Sami (Siverekli), Şani (Ramazan), Şevket, Şükrü, Vecdi, v.b. gibi, aklımıza ilk gelen şairlerin eğer şiirlerinin tamamı, yahut büyük kısımları bulunur, incelenip değerlendirilirse Şanhurfa ve yöresinin, özellikle XIX. yüzyılda Klasik Edebiyatımız açısından ön planda yer almayı hak ettiği anlaşılacaktır, kanaatındayız.

Çalışmamızın devamı sırasında: Şanhurfalı şairlerimizin, Osmanlı Edebiyatı da diyebileceğimiz XIV-XIX. yüzyıllar aydınlar

edebiyatını, İslâm kültürü ile gelişen Türk Edebiyatının Anadolu'daki önemli mahsullerini çok iyi tanıdığını tesbit edebildiğimizi de işaret etmeliyiz. Fuzulî ve Nabî dışında Bağdatlı Ruhî'den Nefî'ye, Nâil'den Nedim'e, Ziya Paşa, Namık Kemal ve Muallim Naci'den Süleyman Nazife kadar diğer birçok şairin de tesirini «nazire, tahmis, tesdis» ve benzeri şiirlerde müşahade etmekteyiz. Şüphesiz İstanbul'da gelişip olgunlaşan şairlerin, daha başarılı, daha geniş imkânlı, daha zengin kültürlü olma şanslarını unutamayız. Ama Güney-Doğu Anadolu'nun bir köşesinde böylesine verimli şiir meyvalarının oluştuğunu görmek de elbette bir iftihar vesilesidir. Yakın bir gelecekte Güney-Doğu Anadolu Projesi (GAP) gerçekleşince: Şanlıurfa'nın birçok sorunlarında izlenecek ilerleme çözümleri ve başarıları: Güzel sanatların hemen her dalında, özellikle şiirde ve edebiyatın diğer alanlarında da görebileceğimizi ümit ve temenni ediyoruz.

HATTAT BEHÇET ARABI HAYATI VE ESERLERİ:

A. Cihat Kürkçüoğlu

D.Ü. Müh. Mim. Fak. Öğr. Gör.

Sayın Valim, sayın Vali Yardımcım, sayın Savcım, sayın Müftüm, basınımızın kıymetli mensupları, değerli misafirler, sevgili öğrenciler. Konferansıma başlamadan önce hepinizi sevgiyle ve saygıyla selamlıyorum.

Sayın Kültür Müdürümüz Üner Dilek Bey, takdim konuşması sırasında çalışmalarım hakkında övgü dolu cümleler söylediler ve güzel iltifatlarda bulundular. Kendilerine teşekkür ederim. Havasını teneffüs ettiğimiz, suyunu içtiğimiz, ekmeğini yediğimiz Urfa'mıza ne kadar hizmet vermiş isek azdır. Bugüne kadar halkımıza, milletimize birtakım hizmetler verebilmişsek kendimizi bahtiyar addederiz. Yüce Allah ömür verir ise yolumuza devam ederiz inşallah.

Efendim, bugünkü konferansımızın konusu, Urfa'mızın yetiştirdiği ünlü hattat Urfalı Behçet Arabi'nin hayatı ve eserleri üzerinedir. Esas konuya geçmeden evvel hat sanatı üzerinde birkaç cümle söylemek istiyorum.

Hristiyan kiliselerinde yaygın süsleme elemanı olarak kullanılan Fresk, mozaik ve heykeller bu yapılara değişik bir hava vermiş ve insan gözünün mimari dışında bu sanatlara da kaymasına neden olmuştur. İslam sanatında bu tür süsleme elemanlarının kullanılması yasak olması mimari süslemede büyük

boşluklar meydana getirmiştir. İşte Türk sanatçıları İslam yazısını yani hat sanatını hiçbir İslam ulusuna nasip olmayacak şekilde en yüksek derecesine ulaştırarak yazıyı yapılarda tamamiyle bağımsız bir süsleme elemanı olarak kullanmayı ve bu boşluğu büyük bir ustalıklarla doldurmayı başarmışlardır.

Şimdi şöyle diyelim. Süleymaniye Camiinden Ahmet Karahisarî'nin, Ayasofya Camiinden Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin, Bursa Ulu Camiinden Şefik Bey'in ve Şişli Camiinden rahmetli Hamid Bey'in yazılarını kaldırdığımızda bu yapılardaki ruhu okşayan, seyredenlere sükûnet veren mistik havanın etkisini büyük ölçüde kaybedeceği bir gerçektir. Bu yapıların önemli özelliklerinden biri de budur benim kanaatimce.

Türk sanatında yazı, mimari dışında Kur'an-ı Kerimlerde, el yazması kitaplarda, Padişah fermanlarında ve levhalarda en uygun örneklerini vermiştir. İlk defa kalemin ucunu eğri keserek yazının yepyeni bir hüviyete kavuşmasını sağlayan ve Aklam-ı Sitte denilen 6 ana yazı çeşidini bulan XIII. yüzyıl Abbasi devri Türk sanatçısı Yakut el Müstesami hat sanatının gelişmesine vesile olmuş, XV. yüzyılda Padişah Sultan Beyazıd'ın hokkasını tutacak kadar saygı gösterdiği. Şeyh Hamdullah Kibletü'l Küttab (Hattatların kıblesi) ünvanını almış, XVII. yüzyılda Hafız Osman'ın yazmış olduğu eşsiz güzellikteki Kur'an-ı Kerimler Hindistan'dan Cava'ya kadar bütün İslam alemine yayılmıştır.

Böylece, Mekke'de indirilen ve Mısır'da okunan Kur'an, İstanbul'da yazılmış, Türklerin bu sanatta yükselmiş olduğu seviyeye diğer İslam ulusları hiçbir zaman ulaşamamışlardır.

Kur'an yazısının Türklerde bu derece ileri bir seviyeye gelmesinin başlıca nedeni olarak onun Allah kelâmı olması ve dolayısıyla Allah'ın yüceliğine yaraşır bir şekilde yazılmasının gerektiğine inanılarak özel çaba sarfedilmesindedir. Zira, Allah'ın evi sayılan Osmanlı camileri de diğer tüm sivil yapılar ve saraylar arasından sıyrılarak Allah'ın yüceliğine yaraşır bir anıtsallığa aynı inanç ve çabanın ürünü olarak ulaşmışlardır. Yine hat sanatının gelişmesini sağlayan önemli diğer bir neden de Arap harflerinin estetikliği, akıcılığı, kıvraklığı ve kamış kalemle özünü kaybetmeden estetik şekillere sokulabilmesidir. Bakınız ünlü ressam Picasso ne diyor;

"Benim resimde varmak istediğim son noktaya bu yazılar çoktan erişmiş." Başta Klee olmak üzere çağımızda birçok ressam hat sanatının etkisinde kalmıştır.

Hat sanatı hakkındaki bu kısa girişimizden sonra esas konumuz olan Behçet Efendi'nin hayatı ve eserlerine geçelim izin verirseniz.

İstanbul, Bursa, Edirne gibi devlet sanatının yoğunlaştığı merkezlerden 1.000-1.500 km. uzaklıkta bulunan ve bu nedenle Devlet Sanatının her türlüşünün mahalli bir üsluba büründüğü Urfa'da yetişen ve bir ömre sığmayacak derecede çok sayıda eser veren Arabizade Behçet Efendi 1893 yılında Urfa'nın Kaleboynu Mahallesinde doğdu. Arabizade Hamit Efendi'nin tek evladıdır. 13-14 yaşlarında kendisinde sezilen kabiliyet nedeniyle babası tarafından Şer'iyede kâtip bulunan akrabalarından birinin yanına Hüsnühat öğrenmeye verildi. Bu zatın yanında ilk bilgilerini alan küçük Behçet, sanatında büyük ilerleme kaydetti ve hocasını geçti. Daha usta birisinin yanına verilmesi gereği duyuldu. Şer'iyede kâtip hoca Behçet'i, aslen Mardin beylerinin torunlarından olan İstanbul'da Hüsnühat öğrenmiş. şair ve musikişinas Lobut Beyzade Ahmet Vefik Efendi'ye götürüp; "Ahmet Efendi, işte sana kabiliyetli bir genç. Ben bildiklerimi öğrettim, gerisi sana kalıyor" diyerek teslim etti.

Behçet, Ahmet Vefik Efendi'den Halil-ür Rahman Medresesinde Hüsnühat öğrenmeye başladı. Bir gün ders sırasında Behçet, hocasına şu soruyu sordu: "Hocam yazıyı yazarken kalem kâğıt üzerinde yürüdüğünde cızırtıya benzer sesler çıkartıyor, bunun nedeni nedir?" Şair olan Ahmet Vekif Efendi hemen şu cevabı verir:

**"Kalem yazar, feryad eder mürekkebe
Kurtar beni cahiller elinden yareb"**

Hocası tarafından cahil bulunmasına çok içerlenen Behçet, daha büyük bir azimle işe sarılır ve ustasını geçmeye karar verir. Çok güzel kompozisyonlar üreterek icazetnamesini alır.

Behçet Efendi 17 yaşında evlendi. Üç çocuk sahibi iken Seferberlikte askere alındı. Medine'de 5,5 sene askerlik yaptı. Medine'de bulunduğu sırada Peygamber Efendimizin makamına İstan-

bul'dan gönderilen yazıları işledi ve kendi yazılarından yazdı. Bu hizmetlerinden dolayı orada kendisine Peygamber Efendimizin Sakal-ı Şerifleri hediye edildi. Bugün Urfa'da Çarkoğlu Kardeşler Camiinde Ramazan aylarında ziyarete açılan Sakal-ı Şerif, Behçet Efendi'ye Medine'de hediye edilen Sakal-ı Şeriftir.

Kıymetli dinleyiciler, Behçet Efendi askerlik dönüşünde Urfa'daki bazı mekteplerde meşk verdi. Harf devriminden sonra hat sanatında görülen duraklama safhasında bir müddet işsiz kalıyor, zor günler geçiriyor. Behçet Efendi geçimini temin maksadıyla Urfa'da Tekel memurluğu görevine başladı. 40 yaşlarında Urfa'nın Siverek ilçesine aynı görevle naklonuldu. Siverek'te 1 yıl çalıştıktan sonra istifa ederek Urfa'ya döndü.

Behçet Efendi'nin memuriyetten istifası sanat hayatında bir dönüm noktası olmuş, o güne kadar mahdut sayıda eser veren bu zat bundan böyle geçimini temin maksadıyla yazıya daha sıkıca sarılmaya başlamıştır. Elimizdeki mevcut eserlerinin yüzde doksanınının 1940'lardan bu yana tarih taşımasının nedeni de bu olmalıdır.

Bu güzel yazıları nasıl yazıyorsun, diyenlere büyük bir tevazu ile "Ben yazmıyorum, yazdıran yazdırıyor. Bu sanat bana Cenab-ı Allah'ın bir lütuf ve ihsanıdır." cevabını verirdi.

Bugün Urfa'nın bütün camilerini, çok sayıda ev ve dükkanlarını Behçet Arabi imzalı yüzlerce levha süslemekte, yüzlerce mezar taşında yazıları bulunmaktadır. Bazı yazı kompozisyonları Sebil'ür Reşad ve Hilal mecmualarında çıkan Behçet Efendi'nin 1960 yıllarında HİLAL takviminde bazı güzel yazıları yayınlanmıştır. Bugün bile bazı firmalarca yayınlanan ve hat sanatının güzel örneklerini içeren kartpostallarda imzalı eserlerine yer verilmektedir.

Mareşal Fevzi Çakmak'a ve Diyanet İşleri Eski Reisi Ahmet Hamdi Akseki'ye göndermiş olduğu levhaları çok beğenilmiş ve bu zatlardan takdir ve teşekkürlerini belirten mektuplar almıştır.

Behçet Arabi'yi yüzyılımızın önemli hattatları arasında zikretmemize belki imkân yoktur. Ancak, hat sanatının örneklerinden yoksun bulunan Urfa'da yetişmiş olması, askerliğini yapmış olduğu Medine ve Bediüzzaman Said-i Nursi Hazretleri'nin mezar

taşını yazmak için gittiği Adana hariç ömrü boyunca Urfa dışına çıkmamış olması gözönünde tutulacak olursa yeri daha da yücelecektir. Zira Urfa camilerinde kendisine ilham verecek bir tek yazının dahi bulunmaması, İstanbul, Edirne, Bursa gibi hat sanatının doruk noktasına ulaştığı şehirlerdeki yazıları inceleyememiş olması Behçet Efendi'nin en büyük şanssızlığı olmuştur. Belki Diyarbakırlı hemşehrîsi rahmetli Hamid gibi kültür ve sanat merkezi İstanbul'a yerleşebilseydi, oradaki sanat çevresine girse, oradaki muhteşem eserlerden ilham alabilseydi sanatında daha da ileriye gidebilecek, şüphesiz önemli bir yer işgal edebilecekti. Hamid'i Hamid yapan İstanbul olmamış mıdır. Acaba üstad İstanbul'a yerleşmeyip Diyarbakır'da kalsaydı bu olgunluğa erişebilirdi miydi? Buraya büyük bir soru işareti koymak lazım.

Yazmış olduğu nefis bir yazıyı sabahleyin eline alıp bazı tanıdığı kişilerin kapısını çalarak 5-10 liraya satan, çoğu kez satacak kimse bulamadan eve eli boş dönen Behçet Efendi bu durumdan yılmaz, yazar, yazar, tekrar yazardı.

Devrinde çini mürekkebi bulunmasına rağmen buna itibar etmez, geleneği sürdürerek mürekkebini bizzat kendisi hazırlardı. Zeytinyağı kandilini etrafı kapalı bir sacın altında yakar, bunun saca yapışan islerini kazıyarak toplar, sonra bu isleri yakarak kararttığı pirinçle birlikte iyice döver, sonra bunları kayısı ağacının sakızıyla (Erik Pisi) uzun müddet karıştırmak suretiyle kaynatırdı. Bu karışıma bazen kaynama safhasında mürekkebe parlaklık versin diye soğan kabuğu da ilave ederdi. Elde ettiği bu mürekkep gayet parlak ve uzun ömürlü olur, su ile dahi çıkmazdı.

1965 yılında 72 yaşında iken Urfa'da vefat eden Behçet Efendi Kûfi hariç, nesih, sülüs, divani ve rıkâ gibi yazı çeşitleriyle ilgilenmiş, ancak en çok nesih, celi sülüs ve celi Ta'lik tarzında eserler vermiştir. Bilhassa celi sülüs tarzındaki «Aman ya Muhammed» ve «El İzzetü Lillah», yıldız ve tuğra şeklindeki «Besmele», Hilal şeklindeki «Kelime-i Tevhid» ile «Ve hüve alâ küllî şey'in kadir» kompozisyonları kendisinin beğenerek ısrarla kullandığı yazılardır.

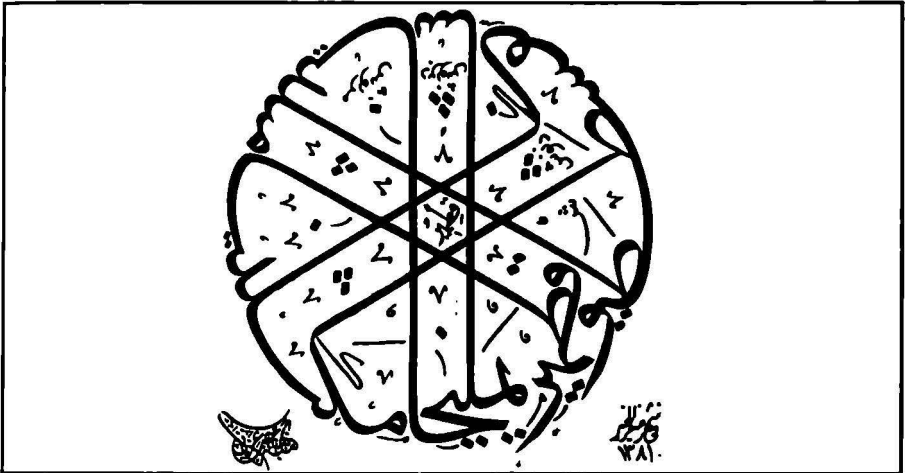
Sonuç olarak temennimiz, sanatçının Urfa'da çok sayıda, fakat çeşitli yerlerde dağınık bir durumda bulunan eserlerinden birer örneğinin toplanması, bunların bir müzede sergilenmesi ve kitap

halinde yayınlanması olacaktır.

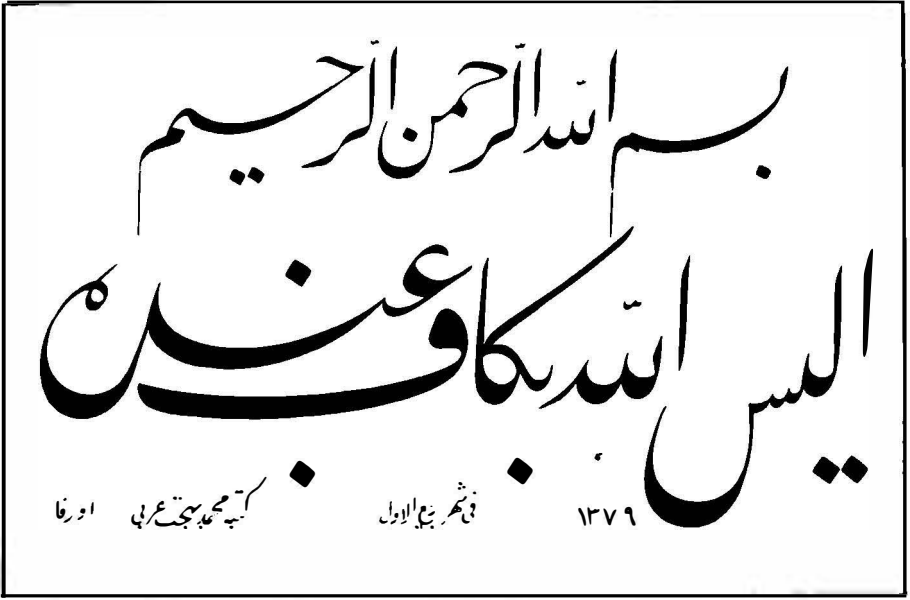
Muhterem dinleyiciler, hattatımızın hayatı hakkındaki bu bilgileri derlerken oğlu Fazlı Görgün ve öğrencisi Dr. Münib Görgün beylerden büyük ilgi ve yardım gördüm. Kendilerine huzurlarınızda teşekkürlerimi arz ederim.

Konferansımızın bu bölümünde şimdi sizlere Behçet Efendi'nin eserlerini slaytlarla tanıtmaya çalışacağım. Burada izleyeceğiniz 60' a yakın yazı örneğinin her biri bir dağdan toplanmıştır. (Tabiri caiz ise) Bu yazıların bazıları maalesef çok sağlıksız ortamlarda muhafaza edildiklerinden bozulmaya uğramışlardır. Ben bu bozulan yazıları da fotoğraflayıp bazı rötuşlardan geçirdikten sonra izleyeceğimiz gibi temiz hale getirmeye uğraştım. Bilhassa Mevlid-i Halil Camii avlusunun revaklarında yer alan ve yıllarca kuşların yuva yaptığı levhalarda büyük ölçüde tahribatlar vardı. 1985 yılında Hz. İbrahim Kültür ve Eğitim Vakfı Müdürü Sayın Nabi Parlakçı Bey'in de yardımlarıyla bu levhaları buldukları yerlerden indirerek temizledim ve Urfa müzesinde muhafaza edilmeleri daha emniyetli olur düşüncesiyle müze müdürlüğüne teslim ettim. Bu eserlerin müzenin uygun bir köşesinde «Behçet Arabi Seksiyonu» adı altında sergilenmesi çok daha iyi olur kanaatindeyim.

Efendim, şimdi izninizle slaytları göstermeye geçiyorum.

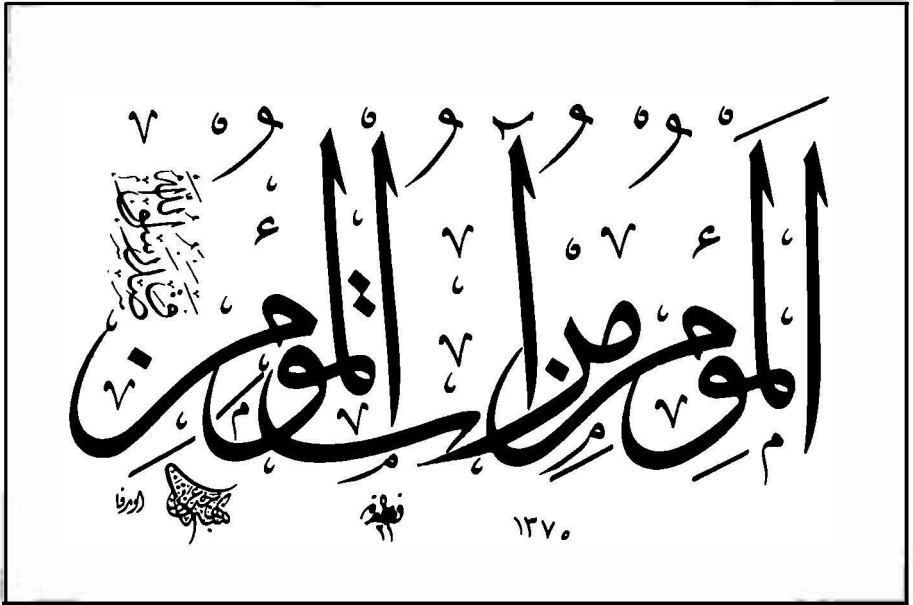

Eshab - Kehf'in isimleri: Yemlihä, Mekselinä, Mislinä, Kefeştatayüş, Mernüş, Şäzenüş, Kıtımır.

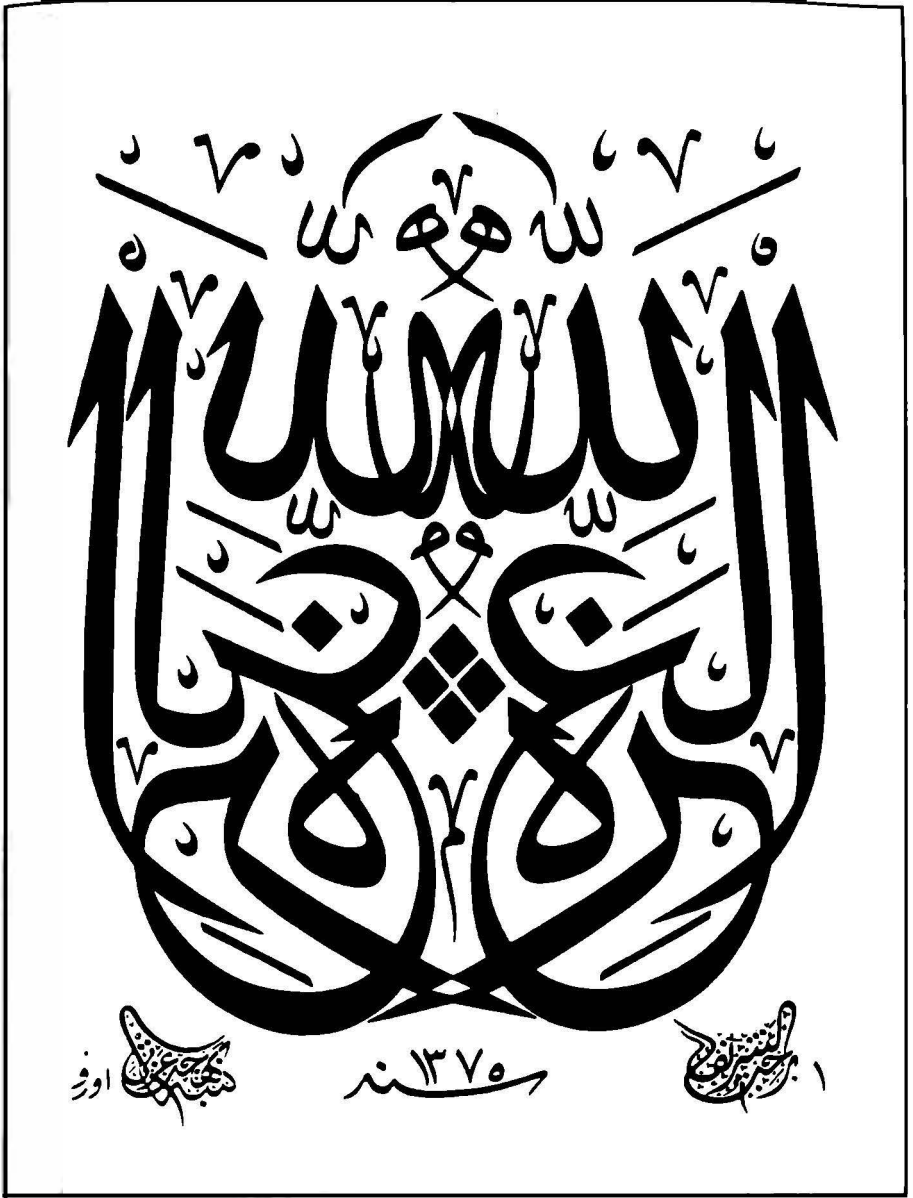
Yukarıda: "Bismillahirrahmanirrahim"
Aşağıda: "Eleyse'llâhu bi kâfîn abdehû"

Hattat Behçet Arabi
 (Celi Ta'lik)

"El - mü'minü mir'âtül - mü'min"
 (Mü, min mü'minin aynasıdır - Hadis - i Şarîfi)

Hattat Behçet Arabi
 (Celi Sülüs)

'El - İzzetü Lillah'
(Müsenâ CeliSülüs)

(Hattat Behçet Arabi)

İSLAM FETİHLERİNDEN GÜNÜMÜZE KADAR ŞANLIURFA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Ahmet AĞIRAKÇA

Bugün Şanlıurfa diye anılan bu şehir tarihin ilk devirlerinde Hitit çivi yazısı ile yazılmış M.Ö. II bin (2000)'nin ikinci yarısına ait vesikalarda «Hur Memleketleri» diye isimlendirilmekteydi. Asur belgelerinde ise «Hanigalbat» adını alıyordu. M.Ö. 13. y.y. ortalarında çöken Mitanni Hanigalbat devletinin çekirdeğini oluşturuyordu. M.Ö. 1200 yıllarında Asurlular çeşitli mücadele ve savaşlardan sonra bölgeyi ele geçirmişlerdi. Sami kavmin bir kolu olan Aramiler Asurluların zayıfladığı bir sırada M.Ö. 11. y.y.'da bölgede hakimiyet kurmuşlardı. Ancak Asurlular 10. y.y.'da yeniden canlanınca bölgede büyük çatışmalar meydana gelmişti. Bu çatışmalar Aramilerin aleyhine gelişince Asurlular Mezopotamya'yı tamamen ele geçirmiş oldular.

Asurluların hakimiyet devresinden sonra Medlerin, onları takiben de Perslerin bölgeye girdikleri bilinmektedir.

M.Ö. 330 yıllarında Makedonyalı Büyük İskender Fırat nehrini aşarak Mezopotamya'ya girmiş ve buraları ele geçirmiştir.

Büyük İskender ve Hellenistik devletlerden Selefkoslar bölgeyi tam bir kültürel baskı altında tutarak Grek ve Roma kültürünü Araplarla tanıştırma konusunda büyük rol oynamışlardır. Bu tarihlerde Urfa'da ilk ve tamamen bağımsız bir krallık olarak Osrhoene (Osrone) krallığının kurulduğunu görüyoruz. M.Ö. 137 yılında kurulan bu krallık M.S. 217 yılına kadar yaşamış ve yaklaşık

345 yıllık bir hakimiyet sürmüştür.

Bölge, M.S. 3. yüzyılın başından itibaren İslam fetihlerine kadar süren bu dönem içinde sürekli olarak Sasaniler (İranlılar) ve Romalılar arasında el değiştirip durmuştur.

Bölge halkı özellikle o günkü hristiyanlığa, yani Hz. İsa'nın getirdiği tevhid inancına inanan ve bu dine bağlanıp hristiyan mezhepleri arasındaki tartışmalara katılan ilk halklardandır. Hristiyan mezhepleri arasındaki görüş ayrılıklarının tartışıldığı İznik, Kadıköy ve Efes konsillerine temsilci psikopaslar gönderen Osrhoene krallığı Hristiyanlığın önemli merkezlerinden biri idi.

İslamî Devir

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in vefatından sonra başgösteren Ridde hareketleri Hz. Ebu Bekir'in büyük azim ve gayretiyle bastırıldı. İslam Devletinin bazı iç problemleri halledildikten sonra başta devlet başkanı Allah Rasulünün Halifesi Hz. Ebu Bekir olmak üzere bütün Ashab İslamı Medine'den dışarıya ve İslam devletinin sınırlarının ötesine taşımak için büyük gayret sarfettiler. İslam orduları o günkü dünyanın iki büyük süper gücü olan Bizans ve İran Sasani İmparatorluklarının hakimiyetlerini kurdukları bölgeler üzerine sevk edildi.

İslam orduları 634 ve 636 yıllarında Filistin'de kazanılan Yermuk ve Ecnadin savaşlarıyla Bizans ordularını mağlup edip bütün Filistin ve Suriye'yi fethetmişti. Diğer taraftan yine bu yıllarda İslam orduları Halid b. Velid, Ka'ka b. Amr daha sonra Müsenna B. Harise ve Sa'd b. Ebi Vakkas kumandası altında Fırat nehri kenarında İran Sasani İmparatorluğunun kuvvetlerini birkaç kez arka arkaya yenilgiye uğratarak perişan etmiş ve Irak'ı fethetmişlerdi. Suriye, Filistin ve Irak'tan sonra ister istemez sıra Elcezire bölgesine gelmişti. Bölgede bir miktar Rum askeri bulunuyordu. Zira Suriye'den ayrılan Herakleios bu bölgeye gelmiş, hala Suriye'yi geri alma planları kuruyor ve bu hayalle yaşıyordu. Ama imparatorun bütün girişimleri sonuçsuz kalmış ve bu ordular da mahvolup gitmişti.

Diğer taraftan bölgenin sakinleri olan Aramilerle Kahtani Arapları büyük devletlerin baskısından bıkmıştı. Zira İran - Bizans

işgalleri bölge halkını daima baskı altında tutuyordu. Hatta dinlerini bile bunlara kabul ettirmişlerdi.

Urfa Bizans kumandanı Kataias Suriye'nin fethinden sonra İslam ordularının Urfa'ya gelmesini geciktirmek için Suriye orduları başkumandanı Ebu Ubeyde İbnü'l-Cerrah'a vergi ödemek üzere onunla bir andlaşma yapmıştı. Ama, imparator böyle bir vergiyi ödemeyi kabul eden Urfa valisi Kataias'ı görevinden azletmiş olduğundan artık antlaşmaya temel teşkil eden vergi ödenmez olmuştu. Bunun üzerine İslam orduları bölgeye el atmak üzere hareket etmişlerdi.

Gerek Bizans'ın elinde bulunan Suriye, Filistin ve Elcezire ve gerekse Sasanilerin egemenliği altında bulunan Irak toprakları üzerine giden bu İslam orduları ashabın ileri gelen büyük şahsiyet ve kumandanlarının yönetiminde görev başına gitmişlerdi. Suriye'yi büyük bir azim ve hırsla koruyan Bizans İmparatoru Herakleios yıllardan beri bölgede bulunuyor ve Suriye'yi kurtarmaya çalışıyordu. Ama İslamın adalet ve faziletini, Tevhid inancını insanlara ve dünyanın diğer bölgelerine taşımaya çalışan ashab samimi cihad anlayışıyla dünyanın en büyük ordularını Yermuk'ta mağlup etmişti. Bu büyük yenilgiden sonra Bizans İmparatoru Herakleios Elcezire'ye gelip orada beklemeye koyulmuştu.

Bu arada Hz. Ebu Bekir vefat etmiş ve yerine Hz. Ömer halife tayin edilmişti. Büyük bir azimle başlayan İslam fetihleri kesintiye uğramadan hızla Hz. Ömer devrinde de devam etti. Suriye orduları başkomutanlığına getirilen Ebu Ubeyde İbnü'l-Cerrah H. 18 (M. 639) yılında vefat edince yerine kendisine vekalet etmek üzere İyad b. Ganm'i Hıms, Kınnesrin ve Elcezire bölgesine emir tayin etti. Bunun üzerine İyad, 13 Şaban 18 (19 Ağustos 639) Perşembe günü beş bin kişilik bir orduyla Elcezire'ye doğru yürüdü. İyad'ın öncü kuvvetleri Meysere b. Mesruk el-Absi'nin komutası altında Rakka'ya ulaştı. İyad Rakka'nın Ruha (Urfa) kapısı önüne geldi. Çeşitli tedbirlerden sonra halk ve şehrin yöneticisi İslam devletine tabi olmayı kabul ettiler, böylece kendilerine eman verildi ve Rakka şehri İslam hakimiyetine alındı.

Belazûrî'nin **Futûhu'l-Buldan** adlı eserindeki kaydına göre; daha sonra İyad b. Ganm Harran üzerine yürüyüp şehri almak is-

teyince Harranlılar ona elçiler göndererek Ruha'ya gitmesini Ruhalılarla yapacağı anlaşmanın aynısını kendilerinin de şimdiden kabul ettiklerini bildirdiler.

Bundan sonra İslam ordusunun başkumandanı İyad b. Ganm Urfa (Ruha) üzerine yürüdü. Şehrin önüne gelince Piskopos ve halka hitaben şu mektubu yazdı:

"Bismillahirrahmanirrahim. Bu mektup İyad'ın ve onun yanında bulunan müslümanların Urfa halkına ve piskoposuna hitaben yazılmıştır. Onlara canları, malları, çocukları, eşleri (hanımları), şehirleri ve değirmenleri için eman verdim. Bu emana karşı şartım:

Mükellef tutulduğunuz cizyeyi ödemeniz, köprülerimizi tamir etmenizdir. Biz de sizin sapıklıkta olanlarınıza doğru yolu göstermeyi görev biliriz. Allah, melekler ve müslümanlar buna şahid olsun."

İyad b. Ganm Ruha (Urfa) halkı ile bu anlaşmayı yaptıktan sonra kendisi Harran'a dönmüş ve kumandanlarından bazılarını da Samsat'a (Sumeysat'a) göndermişti. Bu iki beldeyi de Ruha'yı teslim aldığı şartlarla teslim aldı.

Muhammed b. Sa'd'ın hocası Vâkıdî'den, o da Ma'mer b. Raşid'den, o da İmam Zuhri'den naklettiğine ve Belâzuri'nin kaydettiğine göre İyad b. Ganm Harran, Ruha, Rakka, Karkisiyye, Nusaybin, Sincar, Meyyafarikin şehirlerini fethetti. Bütün bu fetihler Hz. Ömer zamanında gerçekleşmiştir. İyad b. Ganm bu bölgenin şehirlerini sulh yoluyla, şehir dışında kalan arazileri de anveten (harp yoluyla) almıştır.

Bu fetihlerden sonra Urfa halkının sür'atle İslam'a girmeye ve müslüman olmaya başladığını görüyoruz. O sırada Urfa'da bulunan ve sayıları çok az olan bir hristiyan kitlenin inançlarını Bizans devrine nazaran daha rahat yaşadığı ve daha çok huzur içinde olduğu kaynaklarda kaydedilmektedir.

Sumeysat ve Ruha fetihten bir müddet sonra ahitlerini bozunca İyad b. Ganm her ikisi üzerine ayrı ayrı yürüyerek buraları yeniden arka arkaya hakimiyeti altına aldı. Sonra Ruha'dan Ra'sul - Ayn (Aynü'l-Verda) üzerine yürüdü. Ancak Ra'sul - Ayn direnince İyad bunlarla uğraşmayıp Tell Mavzin'e gidip buranın halkıyla da Ur-

fahırlarla yaptığı anlaşmanın aynısını yapıp şehri teslim aldı. Bu arada Âmid, Meyyafarikin, Mardin, Dara, Tur Abdin, Kefertus kaleleriyle çarpışmalara girişti ama sonunda Ruha anlaşması gibi bir anlaşma ile bu şehirleri teslim aldı.

Bütün bu fetihler H. 19. ve 20. yılın başında meydana geldi. Sonra Hz. Ömer İyad'ı Hıms valiliğine atadı. İyad bu görevine geldikten bir müddet sonra vefat etti. Onun ölümünden sonra Hz. Ömer Umeyr b. Sa'd el-Ensari'yi başka bir rivayete göre de Ebu Musa el-Eş'ari'yi Aynül-Verda yani Ra'sül-Ayn üzerine gönderdi. Şehrin çevresinde bulunan çiftçi ve köylüler üzerine gelen İslam ordusu şehire doğru yürüdü. Şehir halkı kapılarını kapatıp teslim olmamak üzere çatışmalara hazırlandılar. Umeyr b. Sa'd çok şiddetli çarpışma ve saldırılardan sonra yine de şehri sulh yoluyla ele geçirdi. Halk arazilerinde bırakılıp buralar onlara ikta edildi veya vergiye bağlandı.

Bölge, Hz. Osman zamanında Muaviye b. Ebi Süfyan'ın yönetiminde iken iskân edildi. Hz. Osman'ın isteği üzerine Muaviye Ruha bölgesine Mudar kabilesini şehirlerden uzak yerlerde yerleştirdi. Mudarlıların buraya iskan edilmesinden sonra bölgeye «Mudarlıların diyarı» anlamında «Diyar Mudar» adı verildi ve bu isim asırlarca kullanıldı. Böylece Urfa ve çevresinin diğer adı Diyar Mudar oldu.

Taberî'nin kaydettiği son derece enteresan ve önemli bir olay vardır. Büyük tarihçi şöyle anlatır: "Müslümanlar Urfa'ya girince Herakleios bölgeyi terketmeye hazırlanıyordu. İmparator buradan ayrılırken Urfa halkından kendisiyle birlikte gelmelerini istedi. Urfa halkı ise şöyle cevap vermişti:

"Bizim burada kalmamız seninle birlikte gelmemizden daha hayırlıdır." Urfa'dan ayrılan İmparator Herakleios Samsat'a gitti. Daha önceleri müslümanlara esir olmuş bir Rum esaretten kurtulunca imparatorun peşinden Samsat'a gitmiş ve Herakleios'a müslümanlar hakkında şunları anlatmıştı:

"Sana onları aynen görüyormuşsun gibi anlatayım. Bunlar gündüz savaşçı, gece rahiptirler. Zimmetlerine hiçbir borç geçirmezler. Herşeyi bedeli karşılığında yerler ve hiçbir yere izin istemeksizin girmezler. Kendileriyle savaşanları yeninceye kadar direnirler." Bu

sözleri işiten Herakleios şöyle der: "Bu söylediklerin doğruysa onlar bu ayaklarının altındaki toprakları da ele geçireceklerdir." Herakleios Urfa, Harran ve Rakka'yı geri almak için bazı girişimlerde bulunmuş ve gönderdiği bütün kuvvetler ya yok edilmiş, ya da geri dönmek zorunda kalmışlardı. Artık değil Suriye'yi geri almak, Elcezire'yi bile gözden çıkararak Herakleios'un ümidi tamamen tükenmişti. Nihayet imparator tarihteki meşhur «Elveda Suriye» sözünü söyleyerek buraları terkedip imparatorluk merkezine geri dönmüştü. Artık Suriye, Elcezire, dolayısıyla Diyar - Mudar ve Urfa İslâmın toprağı ve müslümanların iskan ettiği bir şehir olmuştu.

Hiz. Ömer'in şehid edildiğı günlerde Diyar Mudar Valisi Umeyr b. Sa'd El-Ensari idi. Bir müddet sonra hastalanan Umeyr bu görevden affedilmesini isteyince yeni halife Hiz. Osman buraların yönetimini Dimaşık Valisi Muaviye'ye bıraktı.

Hiz. Osman'ın şehadetinden sonra halife olarak tayin edilen Hiz. Ali'ye karşı isyan eden Suriye ve Elcezire Valisi Muaviye İslâm devleti bünyesinde iç savaşların çıkmasına sebep oldu. Bu iç savaş ve karışıklıklar sonunda Diyar Mudar yani Edesa (Urfa) ister istemez Emevî hanedanının elinde kaldı.

Emeviler Devri

Muaviye'nin hilafete geçmesinden sonra kurnazlığı, yumuşak huyluluğı ve cömertliğı sayesinde hakimiyet altına aldığı bütün bölgelerdeki gibi Diyar Mudar da ona bağı ve ona itaat eden bir bölge idi. Diyar Mudar'ın Muaviye döneminde devlete olan bağılılığını ödediğı yıllık haracın yüksek olmasından rahatlıkla anlıyoruz. Diyar Mudar Abdullah b. Zübeyr ile Emeviler arasındaki mücadelede Emeviler tarafını tuttuğunu, fakat daha sonraları Elcezire'yi ele geçiren Muhtar b. Ebi Ubeyd es-Sakafi devrinde ise Muhtar'dan yana bir tavır takındıklarını görüyoruz. Muhtara bağı ve onun kumandanı ve aynı zamanda Elcezire genel valisi olan İbrahim b. Malik el-Eşter Harran, Ruha, Samsat'a Hatim b. Numan el-Bahili'yi vali olarak tayin etti. Abdullah b. Zübeyr'in Muhtar'ı mağlup etmesi üzerine Elcezire bölgesi bu sefer Mekke'de hilafetini ilan etmiş olan Abdullah b. Zübeyr'in kardeyi Mus'ab b.

Zübeyr'in itaatine girdi. Bu durum Abdülmelik b. Mervan'ın bölgeyi hakimiyetine aldığı güne kadar devam etmiştir.

İç karışıklıkları kılıçla ve zorla sona erdiren Abdülmelik b. Mervan Bizans üzerine seferler düzenlemeye başladı. Elcezire arazisi Bizans'a yapılacak gazalar için önemli bir hareket noktası oldu. Abdülmelik'in kardeşi Muhammed b. Mervan Anadolu ve Ermeniyeye bölgeleri valiliklerinin yanısıra Elcezire valiliğine de tayin edildi. (H. 73 - M. 692-93)

Bir ara Muhammed b. Mervan'ın Urfa'ya gelip yerleştiği ve buranın halkına karşı büyük zulümler uyguladığı özellikle Süryanî kaynakları tarafından kaydedilir.

İstanbul muhasarasını gerçekleştiren Mesleme b. Abdülmelik Elcezire valisi olarak tayin edildiği gibi Anadolu'ya yaptığı gazaları hep buradan başlatıyordu.

Beşinci Raşid halife Ömer b. Abdülaziz hilafete seçilince çok sevdiği Mesleme'yi yanına merkeze alıp, Elcezire valiliğine Kays kabilesinin Fezâra kolundan Ömer b. Hubeyre'yi tayin etti. Elcezire bölgesinin zekat ve vergilerini toplamakla görevli olan Sâbık b. Abdullah da Ömer b. Abdülaziz devrinin en güzel özelliklerini yansıtan ve Hulefa-i Raşidîn devrinin takva ve İslamı yaşama dönemlerine dönmenin en büyük örneğini teşkil eden bir amil idi.

Ömer İbn Abdülaziz'den sonra başa geçen II. Yezid İbn Abdülmelik'in kendisinden sonra veliaht tayin edilmiş olan Hişam'ı, biraz da merkezden uzaklaştırmak niyetiyle Elcezire valiliğine atadığını görüyoruz. Uzun yıllar süren Hişam b. Abdülmelik'in hükümdarlığı döneminde Diyar Mudar bölgesi devlete büyük bir iktisadi kaynak olmuştu. Hişam bölgede münbit olan araziye sulatmış ve bu sayede devlete büyük bir gelir kaynağı sağlamıştı. Hişam bu yıllarda Mervan b. Muhammed'i buraya vali tayin etmiştir. Hatta Hişam'ın oğlu Süleyman'ın Elcezire valiliği de yaptığı bazı kaynaklarda kaydedilmektedir. Ancak II. Velid başa geçince Elcezire valisi olan Süleyman b. Hişam'ı hapsedirdi ve yerine Abdaa b. Riyah el-Gassanî'yi vali tayin etti. Ömer b. Abdülaziz devrini yeniden ihya etmek isteyen III. Yezid b. Velid zamanında Elcezire halkı bu muttaki halifenin yanında yer aldı. Bu arada Emeviler arasındaki hükümdarlık kavgaları sırasında Har-

ran bölgesinde bazı çatışmalar meydana gelmişti. Hatta son Emevi hükümdarı II. Mervan yönetimini bir ara Harran'da yürütmüştü. Onun devlet merkezini tamamen Harran'a taşımaya da düşündüğü kaydedilmektedir. Zira II. Mervan 10 milyon dirhem harcayarak burada bir hükümdarlık sarayı yaptırmıştı.

Emeviler ile Abbasiler arasındaki mücadeleler ve savaşların en son meydana geldiği saha Elcezire olmuştu. 16-25 Ocak 750 tarihleri arasında son Emevi hükümdarı II. Mervan'ın mağlubiyetiyle sona eren Zab savaşı bu bölgede olmuş ve ister istemez bu bölge de Abbasi - Emevi anlaşmazlığına katılmıştı. Abbasiler Zab savaşından sonra Mervan'ın yaptırdığı sarayı yıktırmışlardı.

Abbasiler Devri

Abbasilerin hilafete geçmeleri ile İslâm devletinde meydana gelen değişiklikler, isyanlara varan siyasi gelişmelere sebep olmuş, bu gelişmeler ilk fetihden itibaren Mudarlıların yerleşmesine sahne olmuş olan Urfa ve çevresinin bulunduğu Elcezire ve Diyar Mudar bölgesinde önemli boyutlara ulaşmıştır. Emevilere karşı tatbik edilen cezalar Suriye ve Elcezire Araplarını isyana sevk etmiş, bu isyanları 751 temmuz sonunda Kınnesrin'de Kays kabilesinin ve aynı yıl Elcezire ve Diyar Mudar halkının isyanları takip etmiştir. Harran'da Abbasi Valisi Musa b. Ka'b'ı kuşatan isyancıların üzerine gidilmiş, durumun aleyhlerine döndüğünü gören isyancıların başı İshak b. Müslim Urfa'yı terkederek Samsat'a çekilmişti. Yedi ay süren Samsat kuşatması İshak'ın teslim olmasıyla neticelenmiş, böylece Diyar Mudar bölgesinde sükunet sağlanmıştı. Ancak daha sonra Abdullah b. Ali'nin hilafet iddiasıyla isyan etmiş olması Diyar Mudar bölgesini karıştırmış, bu isyanın bastırılmasıyla da bölgede Me'mun devrine kadar sürecek huzur temin edilmişti. Harun er-Reşid Bizans üzerine gönderdiği ordular için Avasım eyaletini kurmuş ve bu bölgede ordular hazırlatıp Anadolu içlerine saldırılar düzenlemişti. Hatta Harun er-Reşid bir ara Bağdad'ı terkederek gelip Rakka'da yerleşmiş ve devleti bir müddet buradan yönetmişti. Bu arada Cüllab ırmağından Harran'a gelen şehir suyunun kanallarını yenilemiş olan Harun Reşid bölge alimlerine karşı gayet iyi davranmıştı.

Harun er-Reşid'in ölümüyle oğulları Emin ile Me'mun arasında

iktidar mücadelesi başladı. Tahir b. Hüseyin kumandasındaki Me'mun'a bağlı kuvvetler batıya ilerlerken Amr adında birisi Samsat amilini öldürerek şehre hakim olmuş, büyük kumandanlardan Nasr b. Şebes de onunla birleşmişti. Elcezire Valisi Huzeyme b. Hazım'ın gönderdiği kuvvetler Nasr'ı mağlup etmişler, ancak meydanı bir ara boş bulan Nasr, Urfa'yı ele geçirmişti.

Halife Me'mun'un, ordu kumandanlıklarına ve idari kadrolara İranlıları tayin etmesi Diyar Mudar ve Elcezire Araplarını karşısına almasına sebep oldu. Musul, Elcezire, Şam ve Mağrib valiliğine tayin edilen Tahir b. Hüseyin, Nasr'ın isyanını bastırmakla görevlendirilmiş, ancak başarılı olamamıştı. Bundan cesaret alan Nasr, Amr ile birlikte Urfa'yı kuşatmış, ama bir netice elde edememişlerdi. Me'mun'un Bağdat'a gelip idarenin başına geçmesine kadar bölgede huzur sağlanamamıştı.

Rakka'da altı yıl kalarak isyanları bastırmakla uğraşan Tahir b. Hüseyin daha sonra bu görevi oğlu Abdullah'a bırakmıştı. Ancak onun Bağdat şahnalığına getirilmesi üzerine yerine tayin edilen valiler Nasr karşısında hiçbir varlık gösterememişlerdi. Rakka yakınlarına kadar ilerleyen Nasr'a karşı durmak ve giriştiği bu isyanları bastırmak üzere Me'mun Elcezire Valiliğine Abdullah b. Tahir'i tayin etti. Abdullah bu işi iyilikle çözemeyince asilerin hareket üslerini ele geçirmek suretiyle onları yok etme yolunu seçmiş ve ilk safhada Balis'i zapt etmişti. Buranın zaptı Nasr için büyük kayıp olmuştu. Halifenin teslim çağrısını reddeden Nasr'ın merkezi Keysum kuşatılmış ve ona teslim olması için 25 günlük bir mühlet verilmişti. Ancak o isyan bayrağını yeniden açınca şehir kuşatılmış ve sonuçta da teslim olmak zorunda kalmıştı. (825) Böylece yıllardan beri devam eden Elcezire isyanları sona ermişti.

Diyar Mudar bölgesi Abbasilerin ilk devirlerinde İslam - Bizans mücadelelerinde önemli rol oynamıştır. 967-968 yıllarında İmparator Nikeforos Phokas Diyar Mudar bölgesine sefer yapmıştı. Bizans imparatorunun bu seferi sırasında 971 yılı sonlarında Urfa tamamiyle yakılmış, 973 yılında da imparator Basileios Zıbatra ve Samsat'ı zaptetmiştir. Bundan sonra karşılıklı akınlara hedef olan Samsat, Urfa ve çevresi kısa aralıklarla durmadan el değiş-

tirmiştir. Bazen Bizans'ın bazen Müslümanların eline geçmişti.

Selçuklular Devri

Abbasiler'in onbirinci yüzyıldan sonra zayıflamasıyla kısmen de olsa bölgedeki hakimiyetlerini kaybetmişlerdi. Bu tarihlerden sonra İslam'a yeni girmiş olan Türkler ve özellikle Selçuklular Anadolu'ya sızma yollarını aradıkları gibi, Irak, Elcezire ve Suriye'ye doğru da ilerlemeye ve buraları hakimiyetleri altına almaya başladılar. Bu tarihlerde Anadolu'ya ilk Selçuklu akını gerçekleşmişti. Bu akının 1016 - 1021 tarihleri arasında Çağrı Bey tarafından yapıldığı kabul edilmektedir. Çağrı Bey idaresindeki bu akın Doğu Anadolu'da kalmış, Urfa'ya kadar gelmemiştir. Bu sırada Urfa H. 416 (M. 1025 - 26) ya kadar müslümanlardan Benu Numeyr (Numeyriler) kabilesinden Utayr'a aitti. Ancak onun Urfa'daki naibi Ahmed b. Muhammed iyi idaresi ile halk tarafından daha çok sevilmişti. Bu durum Utayr'ın Ahmed'i kıskanmasına ve öldürmesine sebep olmuştu. Bunun üzerine Nasrüd - Devle, Zengi adındaki bir Türk komutanını Urfa'yı teslim almak üzere gönderdi. Bu sırada Utayr Urfa şehrinin yarısını idaresi altına aldı. Utayr ve Zengi'nin öldürülmesinden sonra Urfa tamamen Nasrüd - Devle'nin hakimiyetine girdi. (1025) Şehir Utayr'ın ve Şıblü'd - Devle'nin oğulları arasında paylaştırıldı. Nasruddevle Urfa'ya Selman adında bir valiyi tayin etti. Ama maalesef Selman Urfa kale-sini bir miktar tazminat karşılığında Bizanslılara teslim etti.

Büyük Selçuklu kumandanlarından Salar-ı Horasan Urfa yakınlarına kadar geldi. Siverek ve Nusaybin'e akınlar düzenledi. Bu arada bazı kaleleri ele geçiren Selçuklu Türkleri bölgeye girmiş bulunuyorlardı.

1065 - 1066 yıllarında Urfa önlerine gelen Selçuklular Bizanslılarla mücadelelere başladılar. Salar-ı Horasan Urfa'nın güney doğusundaki Kısas kalesine yakın bir yerde karargah kurdu. Urfa'daki Bizans kuvvetleri Selçuklulara karşı harekete geçtiler. Ancak büyük kayıplar vererek kaçmak zorunda kaldılar. Salar-ı Horasan Urfa çevresine bir kere akın yaptıktan sonra buradan ayrılmıştı.

1066-67 yılında Gümüştekin ve diğer bazı Selçuklu emir ve kumandanları Urfa bölgesine kadar geldiler. Müslümanlar burada

muhtemelen Samsat yakınlarında Hoşin kalesi yanında bir yerde bir Bizans ordusunu mağlup ederek kumandan Arvandanos'u da esir aldılar. Gümüştekin bu kumandanı Urfa surları önüne götürerek fide karşılığında serbest bıraktı.

Artık Selçuklular bölgeye daha sık akınlar yapmaya başlamışlardı. Daha sonra Sultan Alparslan 1070 yılı sonlarında Mısır üzerine giderken Urfa bölgesine akınlar yaptı, bazı kaleleri ele geçirdi ve 10 Mart 1071 günü Urfa'yı kuşattı. Bu kuşatma tam elli gün sürdü. Bu arada Sultan Alparslan Mısır'a yapacağı seferi geciktirmek için Urfa önünde zaman kaybetmek istemedi ve kuşatmayı kaldırarak Urfa'dan ayrıldı. Sultan Alparslan'ın buradan ayrılmasından sonra Urfalı Rum ve Ermenilerin şehrin dışında kuşatma sırasında vefat edip gömülen müslüman askerlerin kabirlerini eşerek başlarını kestikleri ve Bizans İmparatoruna gönderdikleri kaydedilir. Sultan Alparslan'ın Urfa'dan ayrılması Urfalılar için sevinç günü olmuştu. Hatta askerlerinin atları telef olmuş ve atlara ihtiyacı olan Sultan Alparslan'a birçok at ve katır veren Urfalılar Sultan'dan bir an önce buradan ayrılmasını istiyorlardı.

Bu arada Bizans İmparatoru Romanos Diogenes'in Anadolu'ya büyük bir ordu ile gelmesi üzerine Sultan Alparslan bölge ile fazla ilgilenmeden ve Mısır seferini de yarıda keserek Malazgirt'e gitmek zorunda kaldı.

Malazgirt zaferinden sonra Sultan Alparslan'ın Bizans'tan istediği kaleler arasında, hatta en kuvvetlilerinden olan Urfa şehri de vardı. Ancak bu o gün için gerçekleşmeyip biraz daha gecikmişti. Sultan Alparslan'ın ölümü üzerine yerine geçen oğlu Sultan Melikşah zamanında Diyarbekir'in ele geçmesinden sonra Selçuklu kuvvetlerinin Urfa'yı tekrar ele geçirme düşünceleri oluştu. Bunun üzerine Sultan Melikşah Emir Bozan'ı Urfa üzerine gönderdi. Emir Bozan şehri üç ay müddetle kuşattı. Nihayet şehir 1087 yılı baharında müslümanların eline geçti. Emir Bozan bu başarısından dolayı Urfa valiliğine tayin edildi. Ancak 19 Kasım 1092 tarihinde Sultan Melikşah ölünce Selçuklu devleti bünyesinde taht mücadeleleri başlamış ve Urfa sürekli el değiştirmiştir. Aksungur 1094 yılında Bozan'ı öldürünce Urfa ve Harran, Melik Tutuş'un yönetimine geçmişti. Melik Tutuş ile Berlik yaruk arasındaki taht mü-

cadelesi ister istemez Urfa üzerindeki İslam hakimiyetini günden güne zayıflatıyordu. Bu arada Halep Selçuklu Meliki Rıdvan Urfa'nın önünde görünerek şehri ele geçirmek istedi. Ancak Melik Rıdvan ve askerlerinin bölgeden çekilmesinden sonra iç kalede oturan bir grup hristiyan şehri klikyalı Ermeni kumandanlarından Thoros'a teslim ettiler.

Ancak Urfalı hristiyanlar da bu konuda kendi aralarında anlaşamadılar. Thoros düşmanlarından intikam almak amacıyla şehri Kutalmışoğulları'na teslim etti. Şehri teslim alan Alp İlek yanlış bir davranışta bulunarak Thoros'u öldürmek istedi. Bunu öğrenen Thoros Alp İlek'in 33 günlük Urfa hakimiyetine onu zehirleterek son verdi.

Bu tarihten sonra Avrupa'da başlayan Haçlı seferleri hazırlıkları sürüp gidiyordu.

Urfa Haçlı Kontluğu Sırasında Urfa

XI. y.y. sonunda başlayan Haçlı Seferleri Urfa'nın kaderinde rol oynamış ve XI yy.'ın ikinci yarısında başlamış olan bölgenin müslümanlaşmasını hızlandırmıştı. Aynı yüzyıl ortalarında müslüman akınları karşısında topraklarını Bizans İmparatorluğuna satan Ermeniler, Anadolu'nun içlerine çekilmiş, bu arada Güneydoğu Anadolu bölgesine de girmişlerdi. Müslümanların hakimiyeti ele geçirmesiyle, İslamın anlayış ve hoşgörüsü sayesinde haçlıların gelişine kadar bölgenin hristiyan ahalisi müslümanlarla birlikte yaşamlarını sürdürmüşlerdi. Ancak haçlıların gelişi bu düzeni bozmuştu.

O sıralarda Ermeni Thoros'un idaresinde bulunan Urfa dışında, Güneydoğu'da müstahkem mevki müslümanların hakimiyetine geçmiş, bu yüzden Urfa hristiyan ahalisi idarelerini sağlamlaştırmak için haçlılardan yardım istemişlerdi. Ermeni bir heyetin şehrin idaresini Thoros ile paylaşması teklifini kabul ederek 1098 yılında Urfa'ya gelen Baudovin de Boulogne'yi coşkuyla karşılayan halk şehrin idaresini tamamen ona vererek sevgilerini ispatlamışlardı. Böylece Baudovin Urfa'ya hakim olmuş ve doğuda ilk haçlı devleti kurulmuştu. (10 Mart 1098)

Urfa'nın bu ilk kontu Baudovin de Boulogne ve onun yerini alan

Baudovin du Bourg 1104 yılına kadar İslam dünyasında süren huzursuzluklardan faydalanarak iktidarlarını kuvvetlendirmek imkânını bulmuşlardı. Baudovin du Bourg Halep bölgesini yağma akınlarıyla yıpratırken Maraş ve civarı kontluğun arazisine katılmıştı.

Güney Doğu Anadolu topraklarında kurulmuş olan Urfa ve Antakya haçlı devletleri, Harran şehrini almak suretiyle Suriye'yi İslam dünyasından ayırmak, sınırlarını genişletmek için birleşmişlerdi. Haçlıların hedefleri ve emelleri Mardin, Diyarbakir ve Musul'u zaptetmekti. Ancak Haçlılar Artukoğlu, Emir Sökmen ve Musul Emiri Çökürmüş'ün kumandasındaki bir islam ordusu karşısında 7 Mayıs 1104'de Harran yakınında bozguna uğramışlar, Baudovin du Bourg ile kuzeni Joscelin esir düşmüştü. Baudovin Musul'a, Joscelin de Hısnkeyfa'ya götürüldü. Haçlı - İslam münasebetlerinde bir dönüm noktası olan bu savaş, Urfa haçlı kontluğu için savunma devrini başlatmıştır. Harran savaşı sonunda Urfa kontluk arazisi Antakya haçlılarının eline ve Tönk yönetimine geçmişti. 1104-1108 yılları arasında Antakya'ya bağlı kalan Urfa, 1104 ve 1105'de Çökürmüş, 1106 yılında da Anadolu Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan tarafından kuşatılmış, fakat düşürülememişti. Antakya hakimiyeti altındaki Urfa'yı alabilmek için Baudovin çok uğraşmış ve sonunda kontluğu elde etmişti.

Selçuklu Sultanı Muhammed Tapar'ın emriyle 1110 yılında haçlılara karşı cihad harekâtını Musul Valisi Mevdud yüklenmişti. İlk hedefi Urfa kontluğu idi. 3 yıl süreyle Urfa'ya karşı savaş sürdürmüş ve bölgeyi bir hayli yıpratmıştır.

1119 yılında Mardin Artukoğlu hükümdarı Necmeddin İlgazi kumandasındaki müslüman kuvvetlerin Antakya haçlı ordusunu mahvettiği «Kanlı Meydan» savaşı, müslümanların Harran Savaşı'ndan sonra haçlılara indirdiği ikinci büyük darbe olmuştu. İki haçlı devleti de başsız kalmış, geleceği tehlikeye düşmüştü. Bu durumda kral II. Baudovin Urfa kontluğunun yönetimini kuzeni Joscelin'e verdi ve kendisi Kudüs kralı oldu.

1122 yılında haçlı döneminde islam dünyasının yetiştirdiği büyük kumandanlarından Belek'in Joscelin ve 100'e yakın adamını pusuya düşürüp esir etmesi haçlılar için büyük bir darbe olmuştu.

Belek'in ölümü haçlıları bir an için yok olup gitmekten kurtarmış, ancak onun ölümünden sonra İslam dünyasına karşı haçlı saldırıları yine devam etmişti. Fakat, bu defa da önlerine başka bir kumandan, Aksungur El Porsukî çıkmış, kuzey Suriye'de bütün müslümanları birleştiren bir otorite olmuştu.

Aksungur'dan sonra tarih sahnesine Urfa kontluğunun doğusunda ve kuzeyinde birçok kale ve bölgeyi alan, kontluğa bağlı Cemlin, el Muvazzir, Tell-mavzen gibi Şabahtan bölgesi kalelerini zapteden İmadeddin Zengi çıkıyordu. Onun bu başarıları, Urfa fethinin birer müjdesi idi.

Haçlılar I haçlı seferinden sonra kendilerince de kutsal sayılan bölgeyi ve özellikle Urfa, Halep ve Dımaşk şehirlerini ele geçirmeye çalışmışlardı. Haçlıların bölgeye girdikleri dönemde hemen hemen bütün İslâm aleminde iç çekişmeler vardı. Bu çekişmeler, hiç de zor olmayan Urfa Trablus, Antakya ve Kudüs'te kurulan haçlı devletlerine son vermeyi hep geciktiriyordu. Müslümanların bölgeye girmesinde en büyük rolü bu dönemde İmameddin Zengi üstlendi.

İmameddin Zengi ilk hedef olarak Urfa'dan Haçlıları uzaklaştırmayı düşünüyordu. Bu arada Urfa Haçlı Kontu Joscelin bölgedeki müslümanları sürekli rahatsız ediyordu. Bu rahatsızlığı kabullenemeyen İmameddin Zengi 1135 yılında Antakya'yı haçlıların elinden kurtararak bölgedeki ilk büyük başarıyı sağlamıştı. İmameddin Zengi bölgeyi Haçlılardan temizlemenin en önemli tarafının Kudüs'ün fethi olduğunu biliyordu. Kudüs'ün fethine giden yol Urfa'nın fethinden geçiyordu.

I. Haçlı seferinin sonundan beri İslâm dünyasının göbeğinde bir çıban gibi duran Urfa Haçlı Kontluğu bölgede yaşayan müslümanları ve özellikle Urfa'dan Mardin'e kadar uzanan Harran bölgesi ve devamında yaşayan müslümanları büyük maddi baskılar altında tuttuğu gibi manen de rahatsız ediyordu. Bu haçlı zulmünden bölgeyi kurtarmak için İmameddin'in Urfa'yı yeniden fethetmeye çalışması onun İslamî Cihad anlayışından kaynaklanıyordu. Bunun neticesinde İmameddin Urfa üzerine yürüyerek 28 Kasım 1144 tarihinde şehri kuşattı. İmameddin şehir halkını önce İslama davet etti, birçok peygamberin tevhid mücadelesini sürdür-

düğü ve insanlara ilahi mesajlarını ilettikleri bu kutsal bölgeyi tekrar İslam dünyasına katmak için şehir surları önünde bir cihad başlattı. Büyük gayretler neticesinde nihayet 24 Aralık 1144 günü surlar çökmeye başladı. Müslümanlar büyük bir heyecanla tekbir ve tehlil sesleriyle şehre girdiler. Urfa yeniden fethedilmiş, İslam toprağına katılmış ve Kudüs'e giden yol açılmıştı.

İmameddin Zengi öldükten sonra II. Joscelin Urfa'yı tekrar almak istemiş, Ermeni ahali de şehrin kapılarını ona açmıştı. Bunun üzerine, Zengi'nin yerine geçen oğlu Nureddin Mahmud, Urfa önlerine ilerleyerek, haçlıları ve onlara katılmış olan yerli halkı kılıçtan geçirmişti. Selçuklu fethiyle başlayan İslamlaştırma hareketi, 1146'da Nureddin Mahmud'un Urfa'ya tekrar hakim olmasıyla hızlanmış ve Urfa, İslam diyarının ayrılmaz parçalarından biri olmuştu.

Urfa'nın fethi, İsmâ alemini sevince boğarken batı alemi ikinci haçlı seferi hazırlıklarına girişmişti.

Urfa Haçlı Konluğundan Sonra Memluklu, Akkoyunlu, Osmanlı Devri

Nureddin Zengi'nin ölümünden sonra yeğeni Seyfeddin 1174 yılında şehri hakimiyeti altına aldı. 1182'de ise Kudüs fatihi Selahaddin Eyyubi Urfa'ya hakim olmuş ve şehir Eyyubilerin hakimiyetinin sonuna kadar Melik el-Adil'in çocukları elinde kalmıştı. 1234 yılında Anadolu Selçuklu Hükümdarı Alaaddin Keykubad'ın orduları Urfa'yı ele geçirdi ve buranın halkı Anadolu'ya sürüldü. Ancak Eyyubi Meliki Melik el-Adil dört ay sonra şehri tekrar ele geçirdi. 1260 yıllarında bölgeyi istila eden Moğollar Urfa'dan geçtiler. Urfa ve Harran halkı Moğol zulmü karşısında teslim olmak zorunda kaldı. Büyük alim Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin Harran'dan Dımaşk'a ayrıldığı tarih bu günlere rastlar. İbn Teymiyye daha sonraları bölge halkını cihada teşvik ederek müslümanlara önderlik ettiği Moğollara karşı şanlı mücadeleler verdiği bilinmektedir. Bu arada başta Suruç halkı olmak üzere Urfalılar Moğolların kılıçlarına kurban olmuşlardı. Müslümanların şanlı kıyıamları ve büyük gayretleriyle bölgeden uzaklaştırılan Moğol hakimiyetinden sonra Urfa yeniden imar edildi. Hatta büyük alim Kalkaşandî'nin ifadesine göre Urfa 1400'lü yıllarda son derece ma'

mur bir şehir idi. Timur'un 1399 yılında Dımaşk'dan dönüşü sırasında Urfa'ya uğradığı ve şehir yöneticilerinin ona itaat ettikleri bilinmektedir. Ankara Savaşı ve Timur'un bölgeyi terk etmesinden sonra Urfa Akkoyunlu hükümdarı Karayülük Osman Bey tarafından ele geçirildi. 1429 yılında ise şehir Mısır Memlukları tarafından tahrip ve yağma edildi. O sırada şehrin valisi olan karayülük Osman Bey'in oğlu Habil esir edilip Kahire'ye götürüldü.

Urfa 1514 yılında Safevilerin eline geçinceye kadar genellikle Akkoyunluların elinde kalmıştır. 1516 yılında Osmanlılarla Safeviler arasında meydana gelen savaş sırasında şehir Safevi hakimiyetinden çıktı. Ancak Urfa 1517 yılında Mardin kalesinin tamamen Osmanlılara tesliminden sonra Osmanlı hakimiyetine geçmişti. Urfa bu fetihden sonra Diyarbakir beylerbeyliğine bağlandı ve valiliğine Piri Bey getirildi. Urfa bu dönemde altı mahalleden ibaretti. Bunların beşi müslüman, biri Ermeni idi. Bu mahalleler Babül-Beriyye, Babül Ma, Babu Amid, Babu Harran ve Mağaracık mahalleleri idi. Yine aynı tarihlerde Urfa'da üç cami, oniki mescid, dört hamam, iki kervansaray, bir bedesten ve bir darbhane vardı. 1575 yılında şehrin etrafı surlarla kaplı idi ve yine bu dönemde Urfa gayet hareketli, ma'mur ve büyük bir şehirdi. Şehir birara Celali isyanları sırasında Kara Yazıcı Abdülhalim'in eline geçtiyse de 1600 tarihlerinde tekrar muhasara edilerek bu isyancıların elinden kurtarıldı. Urfa bu tarihten 19. yy.'a kadar idarî bakımdan bazan Diyarbakir bazen Rakka beylerbeyliklerine bağlı kalmıştır. 1865'de ise bir sancak olup Halep valiliğine bağlandı.

Birinci Dünya Savaşında mağlup sayılan Osmanlı Devleti'nin Sevr antlaşmasıyla paylaşılmasından sonra Urfa 24 Mart 1919 yılında emperyalist İngilizler tarafından işgal edildi. 8 ay sonra yani 30 ekim 1919'da ise başka bir emperyalist güç olan Fransızlar tarafından ele geçirildi. Ancak 9 Şubat 1920'de meydana gelen Urfalıların şanlı kıyımı 10 Nisan'da büyük bir zaferle sona erdi ve işgalci Fransız kuvvetleri 11 Nisan'da şehirden kovuldu. O tarihten günümüze kadar Urfa T.C.'nin bir ili olarak varlığını sürdürmektedir.

**HAYAT B. KAYS
EL - HARRÂNÎ
HAZRETLERİ**

Prof Dr. İbrahim DÜZEN

İnsanın kendi aslına dönebilmesi yani Allah'a kavuşması, ulaşması iki şekilde olur. İnsan eğer ömrünün akışını tamamlayarak ölümle fena bulmuşsa ömrünün bu şekilde akışından fazla bir şey kazanmış, büyük bir yol katetmiş olmaz. Kendisinin bu âlemde ne olduğunu bilmediği için, onun öteki âlemdeki hali de yine bilgisizliktir. Fakat insan bu dünyada bir üstün insana rastlar, yani bir müşid'in uyandırışı ile kendi öz benliğinin farkına varırsa içinde duyduğu derin hasret ve özleyişin, kime ve nereye ait olduğunu hissederek ve hemen anlar. Allah'ı ilk önce dış âlemde harikulede nizam ve tecrübeyle âhenk ve şaşmaz konularıyla sonra da içinde bulur. İşte Allah'ın dış ve iç dünyamızda hissedilip anlaşılmasına ıstılâh olarak tecellî denir. Tecellîye eren insan, Kâinata Allah'ın görüşü ile bakan ve baktığı her yerde yine Allah'ı hissedebilme sırrına eren insan demektir. Bu hâl insanın şuurlu bir şekilde Allah hakkında bilinç sahibi olması halidir. Fakat yine de tam bir vuslat bir kavuşma değildir. O kadar ki insan kemal mertebesine erdiği zamanda bile Allah'a olan özlemi daha tatlı ve daha derin bir şekilde kendini hissettirir. Onun için Allah'ın dostları, büyük müşidler halk içinde, insanların iyilerine de, kötülerine de derin yakınlık hislerini beslerler; büyük yakınlık gösterirler. Çünkü insan her seviye ve mertebesiyle Hakk'a varma yolunda bir mesafe katetmektedir. Bu sebeple halk ve çeşitli zümreler kendi şuurlu ve

sezişleri ölçüsünde, bu üstün insanlara, müşidlere yaklaşır, onlara yâr olur, onların halleriyle hallenmeye çalışır. Bu konuyu bakın, Mevlânâ Celaleddin-i Rûmi ne kadar güzel ve öz bir biçimde hülâsa etmiştir.

"Ben her cemiyette inledim durdum; iyilerle de kötülerle de arkadaş oldum. Herkes beni kendisine dost sandı, fakat içimdeki sırları hiç kimse araştırmadı" (1) Onun için erenlerin, Evliyâullah'ın yolundan gidebilmek için, zan yolunu bırakmak gerekir. İlâhi hakikat zanla bilinmez, gerçeklere her türlü şüphe ve tereddüt geride bırakıldıktan sonra varılır. Ermişlerin güzel hazinelerindeki nuru görmek ve sözlerindeki saklı manaları kavramak ancak bu şekilde mümkün olabilir.

Evliyâullah'ın gözleri ve gönülleri Allah'a çevrilmiş durumdadır. Ruhları yalnız O'na hayrandır. Baktıkları her yerde ve gördükleri her varlıkta yalnız O'nu görmek cezbesinde dirler. Nitekim Kur'an - ı Kerim'de Yüce Mevlamız "Allah onları sever ve onlar da O'nu severler" (2) buyurur ki, erenlerin bu birlik cephesinin asıl kaynağının da yine O olduğu kısaca ifade edilmiş olur. Bir Hadis Hadis-i Kutside de şöyle buyurulmaktadır:

«Kulum bana nafilerle yaklaşır. Ta ki ben onu severim. Onu sevdiğimden sonra işiten kulağı, gören gözü, iş gören eli ve yürüyen ayağı olurum.» (3) Mevlânâ bu Kutsi'nin ilhamı ile Mesnevisinde evliyâullah'a yakın olmanın, onların manevî ve ruhanî tesirlerinden yararlanarak onlardan uzak durmamanın gereği üzerinde durarak ve özetle bu konuyu bize şu şekilde açıklamaya çalışır:

«Allah'tan Hz. Musa'ya şu hitap geldi: "Ey koltuğundan ayın doğduğunu gören! İlâhi nur ile seni aydınlattım. İlâhi nurun doğuşu yaptım seni. Ben ki Hakk'ım, Allah'ım, hastalandım da niçin halimi, hatırımı sormaya gelmedin?" Hz. Musa, "Allah'ım sen kusura münazzehsin. Bu nasıl bir sırdır? Yâ Rabbî bunu bildir." dedi. Bunun üzerine Yüce Allah yine "Hastalığımda kerem edip niçin halimi sormadın?" buyurdu. Hz. Musa, "Ya Rabbî, senin bir noksanın olmaz. Aklım şaşı, bu sözün hakikatini açıkla." dedi. Yüce Allah, "Evet, has ve seçkin kullarımdan biri hastalanmıştı, iyice bir bak hele... O benim, onun özü benim özüüm, onun hastalığı benim hastalığımdır. Kim Allah'ın dostluğunu kazanmak ister-

se evliyaların huzurunda otursun, onlarla arkadaşlık kursun. Eğer evliyaların huzurundan ayrılırsan, helâk olur gidersin. Çünkü kül' süz bir cüzsün demektir.» (4)

İşte bugün kısaca kendisinden bahsetmek istediğim büyük veli, Allah'ın yakın dostu, tam anlamıyla bir mürşid-i kâmil olan Hayat b. Kays el-Harrânî de evliyânın cümlesinden ve hatta en ileri gelenlerinden birisidir. Bu mübarek beldede, Şanhurfa'da daha isimlerini bilmediğimiz ve izlerine rastlayamadığımız Allah'ın nice dostu büyük zatların varlığından hiç şüphem yoktur. Bu itibarla Şanhurfa, bir bakıma Peygamberler olduğu kadar aynı zamanda Peygamberleri izleyen velilerin, büyük zatların da yaşadığı yerdir. Ancak bunlar şimdilik birer meçhul olarak durmaktadır. Temenni ederim ki ilerdeki çalışmalarda bunların cümlesi ilim alemine sunulur. Hayat-ı Harrânî'den bahseden, tespit ettiğim kaynaklar, Tabakât el-Kubrâ, Kalâidu'l-Cevâhir, Câmi'u Kerameti'l-Evliya, Şezeratu'z-Zehab ve Nefehâtu'l-Uns'ten ibarettir.

Bütün bu eserlerde Hayat b. Kays el-Harrânî'nin hayatı hakkında verilen bilgiler hemen hemen aynıdır. Doğum tarihi, ailesi, eğitim ve öğretimi ile ilgili hiçbir malumat bu eserlerde yer almamaktadır. Nefehâtu'l-Uns'ta adı Hayat b. Kays b. Lahhad b. Sultan el-Ensâri el-Harrânî olarak kaydedilmiştir. (5) Harran'da yetiştiği için Harrânî nispesi ile anılmaktadır. Kendisi «Şeyhu'l-Kudve», ileri gelen, önder şeyhlerden birisi olarak da bilinir. Ömrünün takriben 50 senesini Harran'da geçirmiştir. Hicri 581/ Miladî 1185 tarihinde vefat etmiştir. Kaynakların verdiği bilgiye göre, İnsanlar ve hatta bazı sultanlar O'nu ziyaret edip duasını alır ve O'nun bereketiyle bereketlenirlerdi. Mesela bunlardan Sultan Nureddin Zengi hristiyanlara karşı yaptığı cihadda azim ve gayretini arttırmak için O'nu ziyaret edip manevi himmetinden istifade ederdi. Gene bunun gibi Sultan Selahaddin-i Eyyübî de O'nu sık sık ziyaret eden ve O'nun duasını alan hükümdarlardandı. (6)

Evliyânın büyüklerinden birçoğu, onun hallerini beğenip söylediklerini tekrar etmişler ve birçok âlim de O'nun büyüklüğünü her vesile ile dile getirmeğe çalışmışlardır. Mesela bunlardan Şeyh Abdullah el-Karşî, "Hayatta iken keramet gösterip de ölümden sonra da mezarlarında gene manevi tasarruf sahibi olabilen dört

evliya bilirim ki bunlar Maruf el-Karhi, Şeyh Abdülkadir Geylâni, Şeyh Ukayl el-Münbeci, Şeyh Hayat b. Kays el-Harrani'dir" demektedir. (7) Ne var ki tasavvuf vadisinde bu kadar büyük bir mesafe katetmiş dört büyük veliden biri sayılan Hayat b. Kays el-Harrâni'nin düşünceleri hakkında çok az bir bilgiye sahibiz. Şimdilik tespit ettiğimiz kaynaklardaki bilgiler tatmin edici olmaktan uzaktır. Şezeratu'z-zeheb adlı eserde Şeyh Hayat-ı Harrâni'nin şu güzel münacâtına rastlamaktayız.

"Ey tövbe edenlerin sevgilisi, ey ariflerin neşe ve sevinç kaynağı, ey abidlerin gözbebeği, ey yalnızların dostu, ey kendisine sığınanların sığınağı, ey ümidini kesenlerin dayanağı, ey sıddıkların kalblerinin kendisiyle ülfet edip meylettiği, sevgililerinin gönüllerinin kendisiyle dost olduğu ve huşû duyanların hizmetlerinin kendisine bağlandığı Yüce Rabbim" (8) İmam Şa'râni Hazretleri, Tabakatül - Kübrâ adlı eserinde Hayat - ı Harrâni'nin hikmetlerle dolu, kalb ve ruhlara şifa veren sözlerinden bazılarını kaydetmiştir ki bunların Türkçelerini aktarmaya çalışıyorum. Bilindiği gibi tasavvufta zamanı değerlendirmek ve bir an için bile gaflete düşmemek önemli prensiplerden birisidir.

"Sofî vaktinin oğlu olmalıdır ey dost! "yarın" demek tarikatın şartlarından değildir" (9)

Hayat - ı Harrâni diyor ki: Vefânın hakikatı gaflet uykusundan uyanma, her türlü dünya arzusundan kurtulup uzaklaşmak Yüce Allah'a yönelerek ezelde verilen ahde sadakat göstermektedir". Şeyh Hayat - ı Harrâniye göre "kalbinde Allah korkusu bulundurmak ve sıddıkların halleri ile hallenmek isteyen kimse, her işinde Peygamber'in sünnetine yapışmalı, onu mutlaka yerine getirmeli ve helâl lokma yemelidir. İnsanı vuslattan alıkoyan ve onun melekût yani metafizik âlemi görmesini engelleyen iki şey vardır. Bunlardan birincisi haram yemek, ikincisi de halka eziyet etmektir. Bir kimse, kalb gözünün açılmasını ve ruhunun incelmesini isterse Allah'ı ananlarla, zikredenlerle beraber bulunsun (10) Burada Şeyh Hayat - ı Harrâni, herhalde Kur'an - ı Kerim'in "Kalbler ancak ve ancak Allah'ın zikriyle huzura kavuşur" (11) ayet - i kerimesini bize hatırlatmaktadır. Kalbdeki nur, aydınlık devamlı zikrullah ile mümkün olabilir.

Zühd ve verâdan ayrılmamak gerekir. Zühd'e, ibadet etmek gayesiyle sarılmak, gösteriş ve dünyalıklar için onu araç yapmaktır. "Halk yolcusunun en önemli belirtisi şudur ki; Bir an dahi olsun Rabb'ini zikretmekten O'nu hatırlamaktan ayrılmamalı, O'nun hakkını gözeterek farz ve sünnetlere riayet etmeli, dünyanın geçici zevklerinin sevgisini kalbine sokmamalı ve kalbinde daima Cenab - 1 Hakk'ın sevgisini bulundurmalıdır (12)

Şeyh Hayat - 1 Harrâni'ye göre "Allah sevgisi (Muhabbetullah) Allah'ı tanımanın yani marifetullah'ın en büyük âlemeti ve kestirme yoludur. Sonsuz var olan Yüce Allah'a ancak muhabbet, sevgi ile varılabilir" (13) Kaynakların kendisine ait olduğunu bildirdikleri şu mısralar onun bu konudaki inceliği ve derinliğini ne kadar güzel bir şekilde ifade etmektedir.

"Sevenin sevgilisine gitmesinde büyük bir sabırsızlık vardır. Çünkü kalpte korkulardan meydana gelen dehşetli bir üzüntü vardır. Ey sevgili, ben ıssız çölleri yürüyerek katediyorum. Karşılaştığım bütün ovalar ve dağlar beni hep sana gönderiyor" (14)

Şeyhimizin pek çok kerâmetleri görülmüş , akılları durduracak hayret verici halleri müşahade edilmiştir. Büyük himmet sahibi olan Şeyh Hayat - 1 Harrâni ilimde ve tarikatta o kadar yükselmiştir ki, himmet ve tasavvurları, "Yed - i Beyzâ'ya benzetilirdi" Bilindiği gibi Yed - i Beyzâ Hz. Musa (A,S.)'nın mucize olarak gösterdiği beyaz ve parlak olan sağ eli olup, istediği vakit yakasına sokup çıkardıkça güneş gibi bir ilahi nur parlardı. Düşmanları bu Nur - 1 İlâhî'yi gördüklerinde hemen kaçıp dağlırlardı. Bu tabir mecâz olarak harikulâde haller ve kerâmetler için kullanılmıştır. Şeyh Hayat - 1 Harrâni, her yönden ilim ve hal sahiplerine ışık tutmuş ve kendisine ilim, hâl ve zühd yönünden reislik verilmiştir. Anlatıldığına göre, "Harran ovasında bazan günlerce suyun damlası bulunmaz olurdu. Ama halk bunun çaresini bulmuştu. Hemen Hayat - 1 Harrâni'ye koşar, onun duasını alır, himmet ve bereketiyle yağmur yağar, halk susuzluktan kurtulurdu" (15) Şeyhimizin buna benzer kerametleri kaynaklarda zikredilmektedir. Ancak bunları nakletmezden önce kerametinin ne olduğunu kısaca ifade etmek gerekir.

Kerâmet: Alicenap, cömert manasındadır. Fakat genellikle bu

kelime ikrâm, tekrim şeklinde kullanılır ki, bu birine karşı cömert ve kerim davranmak demektir. Kur'an - ı Kerim'de Allah'ın lütuf ve ihsânı hakkında sık sık "kerim" kelimesi geçerse de "kerâmet" olarak bu kelime geçmez. Dini ıstılah olarak Allah'ın bir kimseye cömertliğini, lütfunu, himayesini ve yardımını göstermesi manasında kullanılmıştır. Buna göre keramet hususi bir anlamda Allah'ın velilerine bol bol verdiği mucizeli lütuf ve ihsanlar demektir. Bu manalar Kur'an - ı Kerim'de Hz. Meryem hakkındaki bir ayet ile Hz. Süleyman'ın Belkıs'ın tahtını getirmesi olayına işaret eden bir ayet - i Kerime vasıtasıyla teyid edilmektedir.

"Rabbi Meryem'e hüsn - ı kabul gösterdi; onu güzel bir bitki olarak yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriya onun yanına ma'bede her girişinde orada bir rızık bulur ve "Ey Meryem, bu sana nereden geliyor" der O da "Bu Allah tarafından- dır. Çünkü Allah dilediğine sayısız rızık verir" derdi. (16)

"Kitaptan ilmi olan kimse ise " Gözünü açıp kapatmadan ben onu sana getiririm" dedi. (Süleyman) onu (Melikenin tahtını) yanbaşına yerleşivermiş görünce; Bu, dedi, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim, diye beni sınamak üzere Rabb'im'in (gösterdiği) lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki Rabbim mustağnidir. Çok kerem sahibidir" (17)

Kerâmet, velilerin hayatında sayısız hikayelerde esaslı bir şekilde mevzubahis olmuştur. Bu kerametler vecd ile dolu dini hayatın şüphe edilmez vakı'aları olarak bize yansıtmaktadır. Ancak kerâmet veliler için yine de bir imtiyaz değil, bir sınavdır. Ehl - i sünnet kerâmetin veli için hak olduğunu kabul eder hatta realist bir tarihçi Filozof olarak kabul edilen ibn - i Haldun ve Meşşâi filozoflardan ibn - i Sina da kerameti kabul ederler. Sadece Mu'fezile mezhebi keramete itiraz eder.

Bu kısa bilgiden sonra şimdi Şeyh Hayat - ı Harrânî'nin kerametlerinden bazılarını size nakletmeğe çalışayım. Abdullatif b. Ebil' - Ferec şöyle der: "Harrân'da bir cami yapılp sıra mihraba gelince, kible hususunda Hayat b. kays ile Câmîyi yapan zat arasında ihtilaf çıktı. Sonunda Hayat b. Kays, ustaya; "Önüne bak, kibleyi göreceksin !....." buyurdu. O zat da önüne baktığında bir

de ne görsün. Kâbe önünde duruyordu!.... Bunu gören o zat düşüp bayıldı". (18) Necibuddin Abdül Mün'im El - Harrani'nin ifadesine göre; "Bir gün Hayat b. Kays ile beraberindekiler yolculuğa çıkmışlardı. Yorulunca bir yerde dinlenmek istediler. Umm - i Gâylân denilen bir ağacın altında istirahatete çekildiler. Bir aralık hizmetçisi; Hayat b. Kays'a "Ben hurma yemek istiyorum" dedi. O da ona; "Ağacı salla hurma düşer ve yersin" deyince, hizmetçisi, " Bu ağaç Umm - i Gâylân denilen bir ağaçtır, hurma ağacı değildir" deyince Hayat b. Kays, "Ben sana o ağacı salla diyorum" deyince hizmetçi ağacı sallamak zorunda kaldı. Ağacı sallayınca, misk gibi yaş hurma dökülürdü. Dökülen hurmaları yediler, doydular ve sonra orasını terkettiler. (19)

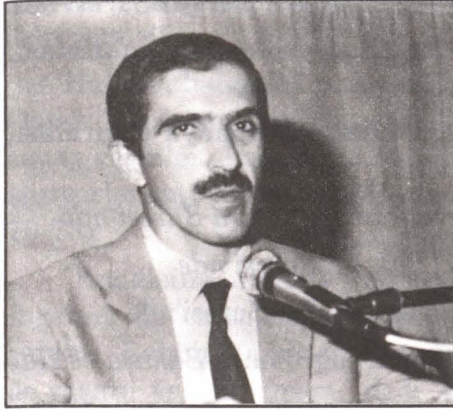
Erenlerin kerametleri ve olağanüstü halleriyle ilgili olarak tasavvufi eserlerde bilgi edinmek mümkündür. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi mutasavvıfların bir çeşit davranışlarını bir meziyet olarak değil, bir sınav olarak mütalaa etmek gerekir. Sufilerin bu davranışları devamlı değil, arasıra kendilerine bu hal zühur eder. Şeyh Sa'dî - i Şirâzî, Gülistan adlı eserinde mutasavvıfların bu halini şu mısralarla ne kadar güzel bir şekilde dile getirmiştir.

"Biri çocuğunu kaybetmiş olan Hz. Yakub'tan sordu ve dedi ki: "Ey aydın fikirli, akıllı ihtiyar! Ta Mısır'dan Hz. Yusuf'un gömleğinin kokusunu duydun da neden yanibaşındaki Kenân kuyusunda onu görmedin?" Cevap olarak Hz. Yakub şunları söyledi: "Bizim ahvalimiz dünyayı aydınlatan şimşeklere benzemektedir. Bir an görünür ve başka bir anda da kaybolur gideriz. Bazen feleğin en üst zirvesinde oturur, (Alemler öylece seyrederek) bazen de ayağımızın arkasını görmeyiz. Eğer devriş bir hal üzere kalmış olsaydı elimi ve ayağımı her iki dünyadan çekerdi" (20)

DİPNOTLAR

- 1) Mevlânâ Celâleddin Er - Rumi, Mesnevî - i Ma'nevi, Nşr. R. Nicholson, Leiden, 1933, 1. Defter, sh. 1
- 2) Kur'ân - ı Kerim 5 / 54
- 3) Muhammed b. İsmail el- Buhari, Sahih, İstanbul, 1315, Rikâk, 38 Ahmet b. Hanbel, Müsned, Kahire, 1313, c. VI. sh. 256

- 4) R. Nicholson, Introduction to Rûmi with Commentary and Annotations to the Mothnavi-i Ma'navi, Tahran 1971 sh. 94
- 5) Mevlânâ Abdurrahman Ahmed Camii, Nefehatül-Üns min Hadarati'l-Küds Tahran 1918, sh. 535
- 6) Yusuf b. Ismail en Nebhâni Camiü Keramati'l-Evliya, Mısır 1974, c. II. sh. 55
- 7) Ebu'l-Felah Abdülhayy B. el-İmad el-Hanbeli, Şezeratü'z-Zeheb fi Ahbari men Zeheb Mısır 1979, c. IV, sh. 269
- 8) a.g.e., c.IV sh. 269
- 9) R. Nicholson a.g.e. sh. 270
- 10) Ebi'l Mevahib Abdulvehhâb b. Ahmed b. Ali el-Ensârî es-Şa'rani, Tabakatu'l-Kübra el-Musammatu bi-Levakıbil-Envar fi Tabakati'l-Ahyâr, Mısır 1954 c. I, sh. 153
- 11) Kur'an-ı Kerim, 13/28
- 12) Es-Şa'rani, a.g.e. c. I, sh. 153
- 13) a.g.e. c. I, sh. 153
- 14) İbn İmad el-Hanbeli a.g.e. c. IV, sh. 269
- 15) Nebhani, a.g.e. C. II, sh. 56
- 16) Kur'an-ı Kerim, 3/37
- 17) Kur'an-ı Kerim, 27/40
- 18) Molla Cami a.g.e. sh. 6/2
- 19) a.g.e. sh. 6/2
- 20) Şeyh Muslihiddin Sadi-i Şirazi, Gülistan Tahran (T2.) sh. 74

ŞANLIURFA'DA YAŞAMIŞ PEYGAMBERLERİN KURAN-I KERİM'DE GEÇEN KISSALARI

Yrd. Doç. Dr.

Abdurrahman ELMALI

Sayın dinleyenler,

Burada sizlere bahsetmek istediğim Kur'an kıssaları: Hz. İbrahim, Hz. Şuayb ve Hz. Eyyüb kıssaları olacaktır. Zira bu üç Peygamberin Şanlıurfa ile münasebeti olduğuna inandığım gibi, onların mesajlarının da günümüzün insanına yönelik mesajlar olduğuna kanî bulunuyorum.

Önce Kur'an kıssalarının bariz bir özelliğine dikkat çekmek istiyorum. Kur'an bu kıssaların cihanşümüllüğünü, evrenselliğini temin etmek için onlarla ilgili zaman ve mekan unsurlarına fazla yer vermektedir.

Konuşmamda temas etmek istediğim esas noktalar, ilgili kıssaların Kur'an - ı Kerim'deki durumları, adıgeçen Peygamberlerin mesajları ve şahsi özellikleri olacaktır.

HZ. İBRAHİM VE KISSALARI

Zaman ve mekanı itibariyle önce Hz. İbrahim'den bahsetmek istiyorum.

Kur'an da ondan takriben kırk pasajda bahsedilmekte ve bunlardan on yerde ise bahis genişçe olmaktadır. Onunla ilgili olarak anlatılan hususları, ana hatlarıyla şöyle sıralamamız mümkündür.

- Babasını imana davet etti, *Meryem Suresi'nde*

- Putları kırması ve ateşe atılması meselesi , *Enbiya Suresi'nde*
- Yıldızların ayın ve güneşin batıp kayboluşunu anlatması, *En'am Suresi'nde*

- Kavmini Allah'a kulluk edip, Ondan sakınmaya çağırması, *Ankebut Suresi'nde*

- Kavmini Allah'a inanmaya davet etmesi, *Şuâra Suresi'nde*

- Nemrud'un onunla tartışması, *Bakara Suresi'nde*

- Oğlunu kurban etmekle denenmesi, *Sâffât Suresi'nde*

- Kâ'be'nin inşası ve insanların hacca çağırılması, *Bakara ve Hac Sureleri'nde*

- Kendisine insan suretinde bazı meleklerin misafir olarak gelmesi, *Zanyat Suresi'nde*

Kur'an-ı Kerim Hz. İbrahim'den çeşitli sebeplerle bahsetmektedir ki bu sebepler daha ziyade şunlardır;

1- O'nun Tevhid-i neşir tecrübesinden insanların da istifadesini temin

2- Tevhid tarihindeki önemli yeri

3- Arapların kendilerini O'na bağlı bilmeleri

4- Yahudi ve Hristiyanların O'na sahip çıkmaları

5- Diğer peygamberlerin zikri sırasında ve özellikle de Hz. İsmail, Hz. İshak ve Hz. Lut münasebetiyle

6- Bizim O'na tabi olmamızın vurgulanmak istenmesi

Mesajın tebliğinde takip ettiği metodlar.

Dikkati; pratik, akli ve kanunî delillere çekerek insanları düşünmeye sevk etmesi; Bu konuda Kur'an'dan bazı örnekler vermek istiyorum:

- "...O kavmine şöyle demişti: Siz Allah'ı bırakıp sadece bir takım putlara tapıyor, arıfsız sözler uyduruyorsunuz. Bilmelisiniz ki, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız size rızık veremezler. O halde rızık Allah katında arayın. O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Ancak O'na döndürüleceksiniz." (Ankebut, 17)

- Bir zaman O babasına dedi ki: "Babacığım; duymayan, gör-

meyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın?" (Meryem, 42)

- Hani O, babasına ve kavmine; "Neye tapıyorsunuz?" demişti. Onlar: "Putlara tapıyoruz ve onlara tapmaya devam edeceğiz" diye cevap verdiler. İbrahim: "Peki" dedi, "yalvardığınızda onlar sizi işitiyorlar mı? Yahut size fayda ya da zararları olur mu?" (Şuara, 70-73)

- "Kendisine mülk ve peygamberlik verdi diye, Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni görmedin mi? İşte o zaman İbrahim; "Rabbim, dirilten, yaşatan ve öldürendir," deyince O "ben de yaşatır ve öldürürüm," dedi. Bunun üzerine İbrahim; Bil ki Allah, güneşi doğudan getirir, sen de onu batıdan getir, dedi..." (Bakara, 258)

En'am Suresi'nde yer alan, onun yüce yaratıcısının öğrenilmesi ile ilgili olarak yapmış olduğu, önce yıldızlar, sonra ay, daha sonra ise güneş hakkındaki müşahade ve değerlendirmesi, müfessirlerin çoğuna göre, çocukluğunda onun başından geçmiş bir olay değil, bilakis muhataplarına vermek istemiş olduğu bir derstir. Onun bu dersinden bazı prensipler çıkarmak mümkündür. O, uzlete çekilmemiş, insanların içine girmiş, kendileriyle diyalog kurmuş, onlarla nazik bir şekilde konuşmuş, başlangıçta muarızlarına biraz imkân ve mahlet tanımış ve gayesine en güzel bir usulle ulaşmıştır. Onların iddialarını kendi nazarlarında da düşürecek şekilde çürüttükten sonra ise hakikati kendilerine açıklamıştır. O, kendisinin ateşe atılmasından önce de muhataplarına karşı yine aynı tarzda davranmıştır. O, rububiyet kavramı üzerinde ısrarla durmuştur.

- Muhatapları dediler ki; "Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen oyun bozanlardan biri misin?" O; "Hayır" dedi, "sizin Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki bunları o yaratmıştır ve ben buna şahadet edenlerdenim." (Enbiya, 55-56)

- "İyi bilin ki (putlarınız) benim düşmanlarımdır; ancak alemlerin Rabbi (benim dostumdur) ki o beni yaratan ve bana doğru yolu gösterendir, beni yediren içirendir, hastalandığım zaman bana şifa verendir, benim canımı alacak ve sonra da diriltecektir." (Şuara, 77-81)

- ... (İbrahim); ""Doğrusu ben Rabbimin emrettiği yere hicret ediyorum... "dedi" (Ankebut, 26)

- "(İbrahim); "Ben Rabbime gidiyorum. O bana doğru yolu gösterecek, Rabbim bana salihlerden olacak bir evlat ver, "dedi. (Sâffât, 99-100)

Bütün bunlar Allah'ın rububiyetini kendi içerisinde hissetmiş ve bunu diğer insanlara da duyurmaya çalışan yüce bir kâmetin sözleridir.

O, nihayet kendi mesajına kapalı olduğunu anladığı insanlardan uzaklaşmış ve tohumları Cenabı Hakk'ın kendisine emrettiği başka yerlere serpmiştir.

O, mesajını müstakbel nesillere de ciddiyetle tavsiye etmiştir.

İbrahim (Allah'a teslim olma anlayışını) oğullarına tavsiye etti. Yakup da şöyle dedi; "Ey oğullarım, şüphesiz Allah sizin için bu din seçmiştir. O halde yalnız müslümanlar olarak ölün." (Bakara)

Onun Misyonu:

Kur'an'da anlatıldığı kadarıyla Hz. İbrahim sırf belli bir kavme gönderilmiş bir peygamber değildir. O, küfür ve şirkin, ruh kabalığının dünyayı çepeçevre sardığı bir dönemde İslamiyetin yani kelime manasıyla, şirkten uzak teslimiyetin temelini atmış ve yenilenme döneminin başında bulunmuştur. Ondandan önce de yeryüzünde tevhid inancı pekçok mürşid tarafından insanlara tebliğ edilmişti. Fakat onunla bu meseleye yeni bir dinamizm ve yeni bir boyut kazandırıldı. İstikbalde gelecek olan din-i mübin-i İslam'ın da bazı temel esasları onun tarafından tesis edildi ve müstakbelin müminlerinin onun milletine tabi olması emredildi. Onun mesajının özü, akıl ve delillerle hareket ettikten sonra katıksız bir teslimiyet ve ihlasla Allah'a yönelme düşüncesini, insanların zihinlerine yerleştirmek olmuştur.

Böylece O, peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın da misyonuna zemin hazırlamıştır. En'am 161. ayetinin meali şöyledir:

"Şüphesiz ki Rabbim beni doğru yola dimdik ayakta duran dine, Allah'ı tek tanıyan İbrahim'in dinine iletmıştır." İbrahim müşriklerden olmamıştır.

O, fazla sayıda mucize göstermekten daha çok, delillerin, hücutlerin diliyle Hakk'ı hakikatı ortaya koymuştur.

Hz. İbrahim'in Kur'an'da zikredilen vasıfları ve ona atfedilen ~~özellikler~~

Kur'an-ı Kerim'de onunla ilgili olarak ifade edilen en üst seviye-deki vasıf onun Allah'ın Halil'i olmasıdır. (Nisa, 125)

Büyük müfessir Razi, Halil kelimesinin anlamını şöyle açıklar; Ruh cevheri aslında nurlu, yüce olur, cismani lezzetler ve cesed durumlarıyla ilgisi azalır, bu vasıftaki kutsal ruha kendisini cismani bulanıklıklardan tamamen temizleyecek, kutsal nurunu artıracak birtakım emeller de katılırsa bu insan cisim ve duygu bağlarından tamamen kurtularak kutsallık ve temizlik alemine dalar. Bu insan bu mana alanında yükselmeye, güzel haller kazanmaya devam eder. Öyle bir dereceye gelir ki, Allah'tan başkasını görmez. Allah'tan başkasını işitmez. Yalnız Allah ile hareket eder, yalnız Allah ile vakin olur, yalnız Allah ile yürür. Sanki Allah'ın celâl (ihtişam) nuru bu kulun cismani kuvvetlerinin hepsine nüfus etmiş, onun içine geçmiş, özüne dalmış mahiyetini sarmıştır. İşte böyle bir insan gerçekten Halil diye nitelenir.

Saffat, 111 ayetinden onun ihsanda bulunanlardan ve Allah'ın mü'min kullarından biri olduğunu anlarken, Meryem 41 ayetinden de yine onun sıdkı bütün bir peygamber olduğunu öğreniyoruz.

Hüd, 75 ve Tevbe, 114 ayetleri ise onun "halim" (Çok içli), "evvâh" (Yumuşak huylu) ve "münib" (Kendini Allah'a vermiş) bir kimse olduğunu bildirir. Ayrıca Necm, 37 ayetinden de onun Allah'ın emirlerine karşı çok vefalı davranmış olduğunu anlıyoruz. Kur'an-ı Kerim'in Nahl, 120 ayetinde onun bir ümmet ve Allah'ın iradesine teslim olmuş, Allah'ı bir tanıyan (hanif) bir insan olduğunu vurgular. Bir ümmet olması, onun ancak bir ümmette bulunabilecek güzel özellikleri kendi şahsında toplamış olmasından, himmetinin geniş olmasındandır.

O, "misafirler babası" ve "gençlerin efendisi" idi. Rivayet edilen bir hadise göre, Hz. Peygamber'e "-Ey beşerin efendisi" diye hitap edilmiş, O' da "Bu İbrahim'dir" diye cevap vermiştir. Kur'an, O'nda müslümanlar için güzel örnekler bulunduğunu bildirir. ()

Allah'ın kendisini insanlar için bir iman, önder kılmış olduğu Hz. İbrahim, müfessirlere göre azim sahibi (ülü'l-azm) peygamberlerin en başta gelenlerindedir.

HZ. ŞUAYB PEYGAMBER

Kur'an-ı Kerim'de O'ndan dört yerde bahsedildiğini görüyoruz ki bu pasajlar, A'raf, Hüd, Şuarâ ve Ankebut surelerinde yer almaktadır.

Şuarâ suresinde onun Eyke ashabına diğer pasajlarda ise Medyenlilere gönderilmiş olduğu ifade edilir. Bazı müfessirler Eyke ashabının gerçekte Medyenliler olduğunu söylerken diğer bazıları ise bunların farklı iki halk oldukları görüşünü dile getirmektedir. Medyen, Kızıldeniz'in kuzeyinde yer alan bir şehirdir, bölge olarak da eski Suriye'nin kuzey sınırlarına kadar uzanmaktadır. Hz. Şuayb'in daha ziyade Arap bir topluma gönderilmiş olduğu söylenilebilir.

Belirgin bir zenginliğe sahip olan ve ticari, ahlaki bozgunculuk yapan halkına O, helal kazancın üstünlüğü, tartı ve ölçüye dikkat etmenin gerekliliği, ıslah ve namaza önem verme mesajını götürmüş ve onlara kendisinin «emin» bir elçi olduğunu bildirmiştir. Allah'a ibadet ve ahirete inanmanın bozgunculuğu anlayan iki temel esas olduğunu onlara anlatmıştır. Fakat onlar O'nu sihirlenmiş olmakla itham etmişler, mesajına kulak tıkamışlar, müminlere baskı yapmışlar, O'na alayvari bir şekilde azap etmişler ve O'nun söylediklerini yalanlamışlar. Bunun üzerine onları «Gölge gününün azabı» yakalayivermiştir.

Şuayb peygamber, mesajını muhataplarına en güzel bir tarzda ulaştırdığı içindir ki kendisine «Peygamberlerin hatibi» denmiştir. İbn Abbas, O'nun namaza çok önem veren bir insan olduğunu bildirir.

HZ. EYYÜB

Son olarak ise Hz. Eyyüb (A.S.)'dan bahsetmek istiyorum.

Kur'an'da Hz. EYYÜB'den de yine dört ayrı yerde bahsedilmiş olduğunu görürüz. Nise ve En'am sureleri onun diğer peygamberlerle birlikte zikredilen, Enbiya ve Sad sureleri ise onun haya-

tından bize kesitler sunar.

O, Suriye ve çevresinde yaşadı, Hz. İbrahim'in neslindendi. Allah'ın kendisine vahyetmiş olduğu ve kendisini doğru yola iletmış bulunduğu, Hz. Eyyüb sabrı temsil etmektedir. Onun yakalanmış olduğu hastalığı sırasında göstermiş olduğu sabrı abidler (Allah'a güzel kulluk etmek isteyenler) için bir hatırlatmadır. Allah O'na nihayet mucizevi bir tarzda şifa vermiştir.

O, sabırlı, kulluğu çok güzel olan ve Allah'a yönelen (evvah) bir insandı. Allah O'nu, hanımına karşı vefalı davranmasını öğretmişti.

Kur'an O'nu bize daha çok büyük cihadın bir temsilcisi olarak takdim etmektedir. Hadis de ondan şu olay münasebetiyle bahseder; "Allah O'nun üzerine altından kurbağa yağdırmış, O'da onlardan toplamaya başlamıştır". Bunun üzerine Allah O'na; "-Ey Eyyüb, ben seni şu gördüklerinden müsteğni kılmadım mı?" diye nida etmiş, O ise şöyle cevap vermiştir: "-Evet Ya Rabbi, fakat senin fazlından rızkından ve rahmetinden müsteğni kılınamaz. Senin nimetinden kim doyar."

**HZ. MUHAMMED
(S.A.V.)'İN
GETİRDİĞİ HİDAYET**

Prof. Dr. Suat YILDIRIM

Sayın Valim, değerli dinleyenlerim, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Konuşmamın başında siz aziz dinleyenleri saygı ve muhabbetle selamlarım, ayrıca bu anlamlı ve güzel faaliyetlerden ötürü de Şanhurfa Kültür Sanat Araştırma Vakfı'nın değerli idarecilerini başta Sayın Vali bey olmak üzere tebrik ederim. Zira bizi millet yapan ve uzun şanlı tarihimizde faziletlerimizin esası olan kültür köklerini iyi tanımak, tanıtmak milletimizin hayati meselesidir. Hele bu ihtiyacın çok şiddetlendiği son devirlerimizde kendini bulma mahiyetinde sayılacak bu kabil faaliyetler çok büyük önem arz etmektedir. Bu vesileyle tebriklerimizi, teşekkürlerimizi arz ediyorum. Hele Şanhurfa ilimiz gibi manevi hamisi, Hz. İbrahim. (A.S.) olan bir yere yakışanda budur. Kur'an - 1 Kerim'de Hz. Peygamberin risaletinden sonra en çok yer verilen Hz. İbrahim. (A.S.)'dır dersek mübalağa etmemiş oluruz. Gerçi Hz. Musa (A.S.) ile ilgili çok bahis vardır, fakat en büyük yer Hz. Peygamber (S.A.V.) den sonra Hz. İbrahim (A.S.)'a verilmektedir. Zira o yeryüzünde kalan tevhid dinlerinin atasıdır. Bütün tevhid din misyonları onun himayesinde birleşmektedir. İşte tevhid tarihinin bu büyük simasını ve O'nun diğer enbiya kardeşlerini ve özellikle onun ceddine layık asil torunu efendimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'i anarak burada sözlerime başlamak istiyorum.

Aziz dinleyenlerim takdim etmek istediğim konu Hz. Muham-

med (S.A.V.) ve Kur'an-'ın getirdiği hidayetten bazı tablolar bazı meseleler olacaktır. İslam insanlığının muhtaç olduğu her sahada en halis hidayeti ve en mükemmel örneği getirmiştir. İslamı iyi inceleyen bir kimse onun bütün zamanlarda ve mekanlarda insanlığın ihtiyacını karşılayacak evrensel değer ölçülerini ihtiva ettiğini rahatlıkla anlar. Bu nasıl ortaya çıkar, İslamın 5 ana hedefi vardır. İslamın ihtiva ettiği hükümler incelendiğinde karşımıza çıkan durum budur. Bütün bu hükümler beş temel hakkı korumak gayesine yöneliktir. Birincisi dini muhafaza, ikincisi; hayatı muhafaza, üçüncüsü; aklı muhafaza, dördüncüsü; nesli muhafaza, beşincisi; malı muhafaza gayretleridir. Yani islamın anayasası da ana meseleleri bu beş temel hakkı sağlamak, gerçekleştirmek gayesine matuftur.

Aziz dinleyenlerim bu beş temel hakkın nasıl bir evrensel değer ifade ettiğini düşünmekle islamın insanlık için en büyük bir hidayet olduğunu kolaylıkla anlarız. Zira Kur'an - ı Kerim'in nurundan 1400 sene geçti. O zamanki insanlık seviyesini düşünecek olursak zaten son derece ileri bir seviyeyi ifade ettiği aşıkardır. Fakat ben onunla kıyaslamak istemiyorum meseleyi. İnsanlığın maddi, manevi, kültürel bakımından ilerleme kaydettiği günümüzde bile bu meseleleri düşünecek olursak bu beş temel hakkın muhafazasının en büyük bir değer ifade ettiğini kolaylıkla anlayabiliriz. Din insanın dünya ve ahiret mutluluğunun en temel bir hürriyetidir. İslam sadece müslümanlar için bu din hürriyetini sağlamakla kalmaz, diğer dinler için de bu gayeyi gerçekleştirir. Mesela; ana karnında teşekkül eden bir cenin'in öldürülmesinin haram oluşundan tutun, intiharın haram oluşunu, haram şeyleri hayatı muhafaza açısından yiyip içmenin meşruluğunu düşünün, daha diğer bir çok hükümleri düşünün, bütün bunlar hayatı muhafaza esasına yöneliktir.

Bu gayeleri iyi düşünecek olursak neslin muhafazasını düşünelim. Nikahın hükme bağlanması, aile bağları, sıra - i Rahim, miras, hukuku gibi daha bir çok hükümler nesli muhafaza etmek gayemizi gerçekleştirmek ve nesebsizliği önlemek gayesini gütmektedir. Şimdi dünyamızda nesebin böylesine titizlikle muhafaza edildiğini söyleyebiliriz. Bunu hiç kimse iddia edemez.

Aklın muhafazası yine öyle, aziz dinleyenlerim İslamın insanı mükellef tutmasının esası bir kere akıllı olmasıdır. Akıl gibi en büyük nimeti muhafaza etmek gayesine yöneliktir. İşte içki gibi insanın aklını gideren şeylerin yasaklanmasından tutun daha bir çok hükme kadar gayeyi gerçekleştirdiğini müşahade etmekteyiz. ve islamın bütün hükümlerini tatbik eden insan çok dengeli bir ruh ve akıl sağlığını da gerçekleştirmek nimetine mazhar olur. Şimdi etrafımızı çevreleyen hayat şartlarımızın bu yönden değerlendirilmesi yapılırsa İslam'a göre çok gerilerde kaldığını görürüz. Sağlıklı bir ortam olmadığı için akıl hastalarının uyumsuzluğunun ruhi dengesizliğin, intiharların ve kavgaların artması meselelerini düşünecek olursak bu meselenin ehemmiyeti anlaşılır.

Şimdi bu beş temel hakkı kısaca gördükten sonra meseleyi biraz daha etraflıca anlatmaya çalışalım. Yani İslamiyet bu beş ana esası nasıl gerçekleştirir. Birinci olarak sağlam ve makul itikad esasları öğretir İslam.

Hayatın en büyük meselesi en büyük gayesi, insanın kendisini yaratan ve diğer bütün mahlukları yaratan rabbini tanımasıdır. Bu insanın temel kimlik meselesidir. Kimliğin ne derece önemli olduğunu bir günlük hayatta da görmekteyiz. Her insan bir kimlik taşıma mecburiyetindedir. İnsan kendi ülkesinde bu kimliği taşımaya pek ihtiyaç hissetmeyebilir. Ama yurt dışında bir insanın en muhtaç olduğu şey kimliğidir, pasaportudur. Herşeyini kaybetse fazla birşey kaybetmez, onları telafi edebilir ama kimliğini kaybeden insanın çekeceği çok şey vardır, çünkü her an tehlike içerisinde. İşte dünyaya ayak basan insanın da en büyük meselesi bu kimlik meselesidir. Dolayısıyla elinde bir kimliğin olması şarttır. Sen kimsin? Nereden geliyorsun? Ne işin var? Nerelisin? Görevin nedir? diye sorulabilir. Meselelerin çözümü buna bağlıdır. İnsanın kendisinin ayağını sağlam yere basması ve sorunlara karşı kim olduğunu ispat edebilmesi için bu mesele son derece önemlidir. Onun için insana sorulduğunda sen kimsin? "ben içinde bulunduğum bu kainat sarayının gökleri, yerleri ve bütün insanlığı yaratan rabbimizin memuru, bir eseri onun buradaki görevli kıldığı bir kuluyum" demeli ve dünyada rahatlıkla yaşamalı. Malumdur ki insan mensup olduğu yere göre değer ka-

zanır. Mesela toplum içinde çok değerli bir yerde çalışan bir kimseye sorulduğunda iftiharla falan müessesede çalışıyorum der, aksi takdirde bir yerde çalışmıyorsa veya çok itibarlı bir yerde çalışmıyorsa fazla anılmasını istemez. İşte insanın bu kainatı yaratan Rabbül Alemin'in bir görevlisi olması, düşünün ona ne kadar büyük bir makam verir. Sen kimsin? denildiğinde, "ben Allah'ın bir memuruyum, işim de şudur, programım da şudur" der, hem kendisi rahat eder, hem de etrafına karşı bir itibar kazanır. İşte birinci olarak İslam insana rabbini tanıtır, mensubiyetini bildirir, kimlik sorununu halleder.

Allah'ı tanıdıktan sonra insana düşen şey onu layık olduğu kernal sıfatıyla tanımak ve şirkin her çeşidinden uzaklaşmak meselesidir. Bu konu da, insanı tatmin edecek en makul bir tarzda onu imana kavuşturur. Keza diğer meselelerin de mükemmel rehberlik eder. İslam insana, işte bu dünya bir misafirhanedir, hayat buradan ibaret değildir, insan burada muvakkaten görevlidir, burası mükafatın tamamının elde edileceği bir yer değildir gibi temel meseleleri anlatır. İnsan, hayatının burada noktalanacağını bilince ebediyet için hazırlanma ihtiyacında olduğunu anlayınca meseleyi ona göre değerlendirir. İnsana; hayat yalnız buradan ibarettir, alacağın lezzeti almaya çalış denirse. O insan helal - haram demeden gayr-i meşru tanımadan, etrafıyla hukukunu düşünmeden sadece kendisinin maddi menfaatlerini halletmek için gayret sarfeder ve onu da dünyada kolay kolay elde edemez. Çünkü dünyadaki menfaatler sınırlıdır. Onların sınırsız ihtiyaçlarına cevap verecek durumda değildir, çünkü menfaatlar üzerinde boğuşanlar çoktur. Hayat tecrübesi ortadadır, bu dünyadan tam lezzet almış bir şekilde doyararak ayrılan insan hemen hemen yoktur.

Bütün bunlar da göstermektedir ki insan bu Dünyaya lezzetin mükafatını almak için gelmemiştir. Bunlar ortadayken bunun peşine düşen kimse imkansızın peşine düşen kimsedir. Bütün hissiyatıyla, hırsıyla maddi çıkar sağlamak isteyen, bütün lezzetleri tatmak isteyen kimse mutlaka bir yığın problemle karşı karşıya kalır, etrafında istenmez, sevilmez bir insan olur, birçok insanın hukukunu çiğner. Halbuki bu insan kendi sınırında hareket etmesini öğrenseydi, kendini bilseydi, hayatın gayesini iyi öğrenseydi

bu duruma düşmezdi. Ona desen ki; "bu dünyada insana hayatını devam ettirecek kadar bir şeyler lazımdır, onları yaptıktan sonra esas gaye hayatı verenin çizdiği programa göre hareket etmektir." "Allah'ın emrini tazim, mahlukata şefkat": yani hak rızası için halka hizmet, Allah'ın gösterdiği yolda onun rızasını temin etmek için Allah'ın mahlukatına, insanlar başta olarak bütün mahlukata hizmet etmektir. İşte insan bu şekilde düşünürse hem maddi hem de manevi hayatı düzene girer. Kainattaki ahenk bütünleşir, kendisi de rahat eder, etrafı da rahat ettirir. İnsanlıktan murat gayeyi gerçekleştirir, aksi halde dediğimiz gibi, hem toplum için hem kendisi için problem olur.

İslam'ın insanı eğitmesindeki ikinci önemli mesele insanın ruhunu arındıran ve ifadeyi kuvvetlendiren, hayatı tanzim eden ibadetler öğretmesidir. Birinci mesele iman meseleleri, ikinci konumuz ibadet meselesidir. Bazı zatlar imanı bir kandile benzetirlerse ibadetleri de onun fanusu, camı olarak değerlendirirler. Bu gerçekten yerinde bir benzetmedir. Evet, iman, ibadetler amelden ayırdır, fakat o ışık kaynağı olan imanı muhafaza edecek bir fanus yoksa, olmazsa onun sönmeye ihtimal dahilindedir. Dış tehlikelere karşı korunması zordur. Onun için bu imanı ibadetlerle korumak, beslemek, kuvvetlendirmek lazımdır. İbadetler periyodik olarak zaman zaman tekrarlanan birtakım fiiller olarak insanı iman kaynağı ile irtibata koyar ve Rab ile kul arasında en şerefli bir bağ olur. O'nunla vuslatı temin eden, O'nunla irtibatı temin eden bir hat olur ki son derece önemlidir. Ben inandım deyip ibadetten uzak durursa, imanı besleyen tefekkürden mahrum kalırsa o insanın o imanı muhafaza etmesi zor olur.

Bildiğiniz gibi İslam'ın emrettiği ibadetler sadece fert olarak insanı eğitmekle, kemâle erdirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumu mesut eder. Mesela namazı düşünelim; İslam emretmekle kalmıyor ayrıca cemaatla kılmayı emrediyor. Böylece cemaat birbiriyle irtibat kuruyor, bir yerde birbiriyle beraber oturanlar irtibatını güçlendiriyor, müşterek meselelerini iştiafe etme ve beraberce halletmek, yardımlaşmak gibi imkanları ortaya koyuyorlar. Zekatı düşünecek olursak, zekat da bir ibadettir ama tamamı topluma olan bir ibadettir. Hatta oruç; ferdi ibadetmiş gibi görünmekte ise

de tok olan insanlara açlığı çektirmekle o nimetleri bulamayan insanların ihtiyaçlarına koşma, ihtiyaçlarını giderme zarureti onlara hatırlatmasıdır. Diğer bütün ibadetler de bu şekildedir. Demek ki, islam insanı eğitirken kemâle erdirirken ikinci merhalede ibadetlerle o insanı takviye eder, iradesini kullanır, hayatını düzene sokar. Bakınız hayatın düzene girmesindeki en önemli mesele zamanın kıymetini bilmektir. Aziz dinleyenlerim, şu mesele ilk nazarda çok önemli görünmese de, şimdi birçok ileri ülkeler medeniyetin bir kıstası olarak vakit değerlendirme meselesini kıstas olarak görmektedirler. Yani insanlar vakte ne derece önem veriyorlarsa, hayatın değerini o kadar iyi biliyorlar, medeniyette o kadar ileridirler demektir. Şayet vakite önem vermiyorlarsa o toplum o kadar geride kalmış demektir.

Şimdi bakınız, İslamiyet bu konuda bizi nasıl eğitiyor. İbadet vakitleri her gün dakika hesabıyla değişmektedir. Bununla her gün bize dakikaların bile ne kadar ehemmiyetli olduğu, hatırlatılmak istenmektedir. Eğer dakikası dakikasına zamanı takip etmiyorsa insan ibadetlerin de geri kalıyor demektir. Burdan alacağımız daha çok dersler vardır.

Üçüncü olarak aziz dinleyenlerim, islam mükemmel, ideal bir ahlak esasını ortaya koyar. İdeal derken normal insan tarafından gerçekleştirilebilir şeyler ister insandan. İslam alimleri, insanın bütün faaliyetlerini bu üç kuvveye irca ederler. Birincisi; Kuvve-i akliye: İnsanın düşünme yönü. ikincisi; Kuvve-i şehviye: İnsanın yemesi, içmesi, neslinin devam etmesi gibi iştah duyarak yaptığı taraf. Üçüncüsü; Kuvve-i Gadabiye: Yani insanın kuvvet kullanarak bir şeyler yapmasıyla ilgili olan tarafları. Bu tarifler eskiden yapılmış ama şu anda da geçerlidir. Çünkü detaylı düşünecek olursak bu üç temelde asla irca edemediğimiz hiç bir faaliyet göremeyiz. İnsanın bütün faaliyetleri bunlarla ilgilidir.

İşte bu üç temelin çeşitli mertebeleri vardır. Mesela kuvve-i şehviyenin aşırı şekli, fazla istemek, helal - haram demeden her türlü ihtiyacını tatmin etmek ister. Bunun ileri şekli fucurdur. Bu doğru bir şey değildir. Bunun az yapılması da matlup değildir. Çünkü bu hayatın devamı için kuvve - i işletmek lazımdır. Ama ideali vasat şeklidir ki o da iffettir. Yani meşru sınırdaki ihtiyacı

tatmin etmeye çalışır, ama gayr-i meşru sınıra geçmez. Demek ki kuvve-i şehviyenin itidal şekli iffettir. İslam da bu yola teşvik etmektedir, istemektedir. Böylece dengeli bir insan ortaya çıkarılmaktadır.

Kuvve-i akliyeye bakacak olursak onun da aşırı şekli cerbeze denilen şeydir ki, batılı hak gösterecek kadar birtakım cedelle, diyalektikle, göz bağlamakla bir netice ortaya çıkmaktadır ki bu istenen şekil değildir. Bunun tefrit şekli düşünce kuvvetini çalıştırmamaktır ki bu ahmaklıktır. Bu da tabiatıyla iyi bir şey değildir. İşte islam bu iki şekil arasındaki ifadeyi insana gösterir, o da hikmettir, yani herşeyi yerli yerince koymaktır. Akli çalıştırmakla bu yolu göstermiştir. Böylece insanın saadetini temin etmiştir. İlimlerin ilerlemesi bu rehberlik adı altında olmalıdır. Yoksa felaketler getirdiği görülüyor. Mesela Biyolojide birtakım genetik müdahalelerin olduğunu göstermiştir. Dünya'yı yaşanmaz hale getiren ekolojik hadiselerin nasıl insanlığı tehdit ettiği birçok yerde görülmektedir. Denizdeki balıkların bile yaşadığı durumlar acı acı dile getirilmelidir. Bütün bunlar ve emsali durumlar neden ortaya çıkıyor? insanların hikmeti kaybetmesinden. Onun için bilim ve teknolojideki ilerlemelerin hikmet dahilinde olması gerekir ki insana saadet getirebilsin.

Kuvve-i gadabiyenin ifrat şekli tehevvürdür. Hiç düşünmeksizin ne getireceğini hiç düşünmeden ortaya atmak matlup değildir. Çok zamanda insanı perişan eder. Tefrit şekli de pısrıklık, korkaklık yani hakkını bile arayamamak, koruması gereken değerleri savunmamak, öylesine bir korkaklık içerisinde bulunmak tabii ki bu da matlup değildir. İnsanlığa saadet getirmez. İslam bunların her ikisini de çirkin görür, reddeder. Bunun vasatı şecaattir. Yani mukaddes, değerli, şahsi hukukunu da korumak için bütün kuvvetini toplamak, gerekirse kendini ortaya atmak, kuvvetini kullanmak. Ama meşru olmayan hususlarda elini bile kaldırmamak bu şecaat denen bir şekildir ki işte islamın insana gösterdiği yol budur.

Demek ki bu üç temel meselenin içerisine girmeyen hiçbir hareketimiz yoktur. Ahlakın bütün şekilleri insanın dünyadaki hayatını sürdürebilmesi bu meselede yerli yerine hareket etmesine bağlıdır. İşte insanlık islamın gösterdiği bu itidal ve istikamet esasını

muhafaza edebilirse hem kendisi mesrur olur, hem içinde yaşadığı topluma saadet getirir. İşte onun içindir ki her gün çok defa okumakla mükellef olduğumuz Fatiha suresi bize bu yolu özet olarak göstermektedir. Orada ne diyoruz: "Rabbim bizi istikamete erıştır." Sırat - ı müstekim her şeyin itidal ve istikamet şeklini Cenab-ı Allah'tan istemektir. Günde 40 defa en az 20 defa buna el atmakla hayatınızı şekillendirirken bu istikamete göre gidin, siz bunu isteyin ki Allah tevfikini size versin.

İslam'ın insanlığı düzeltmedeki dördüncü esası bütün insanların hukukta müsavi olduğunu bildirmek esasıdır. Kur'an bütün insanlığa hitap eder, mesela bu konuyla ilgili bir ayette;

"Ey insanlar ben sizi bir erkek ve bir kadından yarattım, hepinizi Adem ve Havva'dan dünya'ya getirdim ve sizleri büyük milletler ve milletler içindeki kabileler, birtakım topluluklar halinde yarattım ki birbirinizi tanıyasınız." Yani insanlığın farklı ırklardan oluşması, farklı aşiretlerden meydana gelmesi birbirini tanıyıp sahip çıkmak içindir. Aksi halde Cenab-ı Hak dileseydi insanları ot gibi, ağaçlar gibi, mantar gibi ortaya çıkarabilirdi. Ama şimdi insanlar bir aile içerisinden çıkıyor. O insanın aşireti var, çevresi var dolayısıyla o insanlar birbirine sahip çıkıyor, yardım ediyor. Onların desteği olmazsa insanın dünya şartlarına ayak uydurması son derece zor oluyor. Cenab-ı Hak işte bunun için sizi böyle ayrı ayrı ırklardan yarattım diyor. Yoksa sizi birbirinize karşı övünesiniz, ben şöyle şerefli bir ırktan geliyorum, diğer ırklar bize hizmet için yaratılmış gibi idealleri taşımak için değil, sırf birbirinizi tanıyıp sahip çıkasınız diye yarattım buyuruyor. "Allah katında sizin en değerliniz Allah'ı çok sayanınızdır." Takvaya erişen yani insanın Allah'ı sayarak kendisine zarar verecek şeylerden sakınması, başta şirk ve küfür olarak sakınıp da sonunda cehennem ateşinden kendisini koruyacak işler yapması, tevbe demektir.

Bu değerler, çok ilerlediğini iddia eden gayri müslim ve hatta müslüman olduğunu söylediğimiz halde islam'ın bu faziletlerini iyice gerçekleştirilmeyen birtakım müslüman topluluklarda hala özlenen idealler olarak kalmaktadır. Aslında bunları gerçekleştirmemiz gerekmekteydi. İslam tarihinde bunlar gerçekleşmişti, Fakat, dünyanın bu hidayete ne kadar muhtaç olduğunu düşünmemiz zaman zaman lazımdır. Hele hele daha düne kadar açığa ırk

ayırımı yapan birtakım gayri müslim ülkelerin kalkıp da biz müslümanlara insanlık dersi vermeleri ne kadar acıdır. Bizim nesillerimizin onların peşine gitmeleri, onların hayat ve davranışlarını taklit etmeleri ne hazindir. Düne kadar ırk ayırımı yapılmıştır ve hala da yapılmaktadır. Fakat bunu yapanlar bize medeniyet dersi verme iddialarına girişmektedirler, bu da feleğin ters döndüğünün bir alâmetidir. Biz kendi değerlerimize sahip çıkmazsak bunlar olacaktır. Böyle esas ve faziletlere sahip olan bir milletin evlatlarının kalkıp kovboyların hayat tarzını taklit etmeleri ve televizyon gibi en mühim bir telkin ve eğitim vasıtasının haftada yüzlerce saat bu değersizlikleri kendisine konu edinen birtakım filmleri kendisine konu etmesi ne kadar hazindir. Lütfen düşünelim, haftada 400 saat yayını olan bir televizyonun bu değerler için bir saatini bile çok görürlerse toplumun nereye gideceğinin hesabını iyi yapmamız gerekmektedir. Bu değerli vakitlerin çoğu da maalesef batının bu tip faaliyet ve değerlerini empoze etmeye matuftur.

Eşitlikten bahsederken hatırıma bir vaka geldi, onu da arz edeyim. Hatem efendi isimli bir alim varmış, Osmanlı'nın son dönemlerinde. O zaman meşrutiyet yapılıncaya baş tarafında şöyle bir ibare yer alıyor. Padişah hakkında: "Hz. Şehriyarın zat -ı şahanesi mukaddes olup gayr - i mesuldur" yani padişah mukaddestir ve sorumlu değildir diye devam etmiştir. Bunun sebebi de bu anayasasının batıda ortaya çıkması ve batının adetlerini yansıtmasıdır, çünkü oralardan kopya edilmek suretiyle bizim anayasaya da bu cümle girmiş. Bunu öğrenen çevresi hayret içinde kalmış, bu zat neden bu yaştan sonra böyle bir faaliyete girişti? sorularına demiş ki: "Ben bir kelimenin yenisini değiştirmek için bu işe girişiyorum. O kelime de gayr kelimesidir." İslamı insanlığın eşit saymasının verdiği bir şuurla harekete geçmiş bu alim zat, İslam'da hiç kimsenin ihtiyacı yoktur, Halife de olsa, Padişah da olsa kimsenin ihtiyacı yoktur. Bineanaleyh padişahın zat-ı şahanesi mukaddes olup, gayr-ı mesuldur değil "Padişahın zat-ı şahanesi mukaddes olup mesuldur" Yani O "gayr" kelimesinin yerini değiştirmek için bu maceraya giriyorum demiş. İşte İslam'ın insana verdiği şuur, eşitlik kelimesinin nasıl değerlendirildiğini anlatan yaşanmış bir vakadır.

Aziz dinleyenlerim, bir diğ er esas adalet esasıdır. Adalet hak esasına göre hareket etmek demektir, haklı olanlara hakkı nisbetinde bu hakkı vermektir. Toplumu ayakta tutabilmek için vazgeçilmez bir unsurdur. Onun içindir ki adalet; üzerinde titizlikle durulan bir emirdir." Adil olunuz ki takva mertebesine en yakın olan adalettir" diyor ayet-i kerime. Bir başka ayet de "Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin onlarla aranızda geçen birtakım şeyler sizi onlara adaletli davranmamaya sevketmesin" Bir başka ayet de "Allah için adaleti ayakta tutan şahitler olun, hatta kendi aleyhinizde dahi olsa ana babanız yakın akrabanız hakkında dahi olsa şahitlik edin, adil olun." diye ayet-i kerimeler ve en büyük mükafatlardan biri adil idareci olmak hem mesuliyet hem mükafat yönünden önem arz ediyor.

Bir başka esas; insanın mal varlığına, mülkiyet hakkına, islamın getirdiği düzenlemedir. Aziz kardeşlerim, İslam; malı küçümsemez mülkiyeti esas haklardan biri olarak kabul eder. Fakat mülkiyette sınırsız bir hak kabul etmez. İnsan, mülkiyeti kazanırken meşru yoldan kazanacaktır, kazanmada demek ki bir tahdit vardır, o da nedir? Meşru yoldan kazanacaktır, hırs göstermeyecektir, kazandıktan sonra onun hakkını yerine getirecektir. İhtiyaçların hakkı olduğunu bilmesi ve Allah'ın bu işleri düzenlemek üzere koyduğu hükümlere riayet etmesidir. Malın hakkını vermesidir, mal ve mülkiyet bu şekilde çok değer ifade eder. "Temiz kazanılmış mal ne güzel şeydir" buyurur efendimiz.

Değerli dinleyenlerim, dikkat edecek olursak beşeriyet tarihi boyunca bütün ihtilallerin, karışıklıkların, kavgaların temel sebebi şu iki şeye irca edilebilir. Bunlardan birincisi "Sen çalış, ben yiyeyim" yani insanları birbirine düşüren olay bir kısmının emek sarfedip kazandığını diğ er bir kısmın yemesi. Yorulmadan, ter dökmeyen yorulanların ter dökenin kazancına sahip çıkması. İkincisi ise "Ben doyduktan sonra kimin ne hali varsa görsün" mühim olan benim ihtiyaçlarımı gidermemdir, bunu yaptıktan sonra elalem ne yaparsa yapsın. Başkalarını düşünmemek, paylaşma dediğimiz fazilete erişmemiş olma demektir. İşte bütün karışıklıkların sebebi olan bu iki telakkiyi İslam iki farzıyla gidermektir. Birincisi fâizi haram kılmakla giderir. Yani başkasının kazancına hakkı ol-

mayan kimsenin göz dikmesi, faiz haramdır der, parayı kim kazanmışsa o yer der, sen çalış ben yiyeyim felsefesine yer bırakmaz. İkincisi zekatı emretmekle İslam bir çare getirir, sen doyduktan sonra sana bu imkanları bahşeden Allah, hakkı var senin üzerinde ve o malı kazanmada yardımcı olmuş olan toplum fertlerinin onda payı vardır der. Böylece bu telakkiyi de giderir ve insanlar arasındaki maddi dengeyi sağlar.

Zekat iyi tatbik edilecek olursa bunu son derece müessir bir şekilde gerçekleştirir. Şimdi Türkiye'de zekat potansiyeli trilyonlarla ifade edilecek olursa toplumun fakirlik meselelerini telafi etmede gidermede tam bir çare olduğu görülebilir. İslamın bir başka esası harp ve savaş meselelerine getirdiği hükümlerde ortaya çıkar, savaş kaçınılmazdır, beşeri bir realite olduğu için islam buna da hükmünü koymuştur. Bir kere gayri meşru sebeplerle savaşı yasaklamıştır ki zaten insanlar arasında yapılan savaşın çoğu gayri meşrudur. İslamda buna yer yoktur. Savaş ancak şunun için meşru olabilir: İnsanın sahip olduğu meşru hakları müdafaa için bir çare olarak başvurulabilir. Yoksa İslam nazarında barış esastır ve bir de insanı kurtaran esasların tebliğ edilmesine mani olursa engeli ortadan kaldırmak için savaş yapılır. İslamı zorla kabul ettirmek için savaş meşru değildir. İslam'da hiç öyle bir savaş yapılmamıştır, yapılmaz da ama insanın temel hürriyetlerinden birisi de akıl ve irade hürriyetidir. Bir şeyleri dinleme, değerlendirme, aklını çalıştırma, iradesini seferber etme ve tercih etme hürriyetidir. İşte insanın bu temel hürriyetinin önüne geçen engeller varsa bunun için savaş meşrudur. İslam'da bunun cihad olduğudur. İslam birtakım kaidelere riayeti farz koşar o sahada da birtakım düzenlemeler yapar.

Değerli dinleyenlerim, şimdi biz islâm'ın getirdiği hidayetini bazı yönlerini tanımaya hatırlamaya çalıştık, fakat karşımızda bir batı medeniyeti denilen ve vahiye karşı çıkan bir hayat anlayışı vardır. Şimdi İslam'da onu kısa bir mukayeseye tabi tutarak İslamın getirdiği hidayetini beşeriyet için ne büyük bir saadet olduğunu burada da görmeye çalışacağız. Batı medeniyetinin temel hükümlerini gözden geçirecek olursak, içtimai hayatta batı telakkisi noktai istinad olarak kuvveti görür, kuvvetli olanın hakkı vardır, kuvvet bir esastır. Bu dünyada kuvvetliye yer vardır der.

Hayatta hedef nedir? diye batılıya sordüğümüzde; "Hayattan maksat insanın menfaatini gerçekleştirmesidir" der. İnsan menfaati için yaşar der, hayattaki prensibiniz nedir? diyecek olursak "hayatta mücadele esastır" der, "bu hayat bir mücadeleden ibaretir" der. Peki insanları nasıl bir arada tutacağız, yani insan topluluklarının bir arada bulunmasını nasıl temin edeceğiz? Onu da milliyetçilik, kavimcilik esasına bağlar. Peki bu hayatta gayemiz nedir? Gaye olarak insanın önüne koyduğu şudur gaye insanın isteklerini temin etmesidir, arzuların tatmin edilmesidir der. Şimdi bu temel telakkilerin insanlığı nereye götürdüğünü görelim. İstinat noktası olarak kuvveti kabul etmenin insanı götüreceği yer tecavüzdür. Çünkü kuvveti olunca tecavüz edip başkasının hakkına hukukuna saldırma durumu ortaya çıkar. Mesela bir Napolyon kuvvetli olmuştur, dünyaya hükmetmek istemiştir, bir Hitler bu telakkiyle hükmetmek istemiştir, hep böyle olmuştur.

Hedefi menfaat bilmenin insanı götüreceği yer boğuşmaktır. Çünkü istekler hırslar sınırsızdır. Dolayısıyla menfaatini takip eden kimseler ister istemez kuvvete, boğuşmaya mecbur kalacaklardır. Mücadele prensibini kabul etmesinin neticesi yine çarpışmaktır. Irkçı zihniyetin insanı götüreceği yer yine başkasını yutmakla beslenmektir. Zira ırkçılığı güdenler kendi ırkını değerli bulmakta, diğerlerini küçüksemedirler. İşte bu Yahudilerden tutun, kendisini derisi ve rengi sebebiyle üstün gören Amerikalı'nın durumu budur. Nefsin isteklerini, arzularını tatmin etme gayesinin insanı götüreceği yer de insanı israfa ve tüketim çılgınlığına götürmekten başka bir şey değildir.

Bu çürük esasları ihtiva etmesi sebebiyle batı medeniyeti gerçekten takdir edilecek birtakım üstünlüklere aletlere rağmen insanlara genelde mutluluk getirmemiştir. İnsanlığın ancak beşte birine o da maddi ve suni görünüşte olan bir saadet getirmiştir. Maddi bakımdan tatmin ettiği insanların akli ve ruhi bakımdan dengeli bir hayatta ise ne kadar zorluk çektiklerini görüyoruz. Şimdi buna mukabil islamın insana verdiği temel ölçülere bakalım olursak; insanın bu dünya hayatında istinad noktası kuvvete göre haktır. Kuvvet haktır, yani kuvvet kullanarak başkasının hakkını gaspetmez, kuvvet kullanarak ortaya çıkmaz. Hz. Ebubekir'in ilk devlet başkanı olduğunda söylediği cümle de bu esas me-

sele tezahür eder. Ne diyordu zat; "Sizden elde ettiği bir haksız kazancı kendisinden alınıncaya kadar sizin içinizde en kuvvetli olanınız benim nazarımda en zaif olanınızdır." Yani bir adam çok kuvvetlidir, ama haksız bir iş yapmıştır. Bu adam ne kadar kuvvetliyse haksızlığı ondan alıp hakkı gasbeden kişinin hakkını ona vermedikçe o en kuvvetli adam benim nazarımda en zaif olanınızdır, diyor. Hayattan gaye olarak İslam insana menfaati göstermez. İslam: "esas gaye Allah rızasını kazanmak ve faziletli olmaktır der."

Hayatta mücadele prensibine hayat bir yardımlaşmadır der. İnsanlar birbirlerinin yardımına koşmalıdır der. İnsan toplulukları arasında münasebetlerde ise İslamın insana gösterdiği yol din kardeşliğidir. Mesleki dayanışmalar, bir ülkede yaşayanların birbirlerini desteklemelerini, birbirlerinin ihtiyaçlarını gidermelerini kolaylaştırıcı birtakım faaliyetlerin içinde bulunmalarını sağlar. Yani ırkçılık yerine din kardeşliği esasını getirir. Batılıların hayattan gayesi nefsin arzularını gerçekleştirmektir. İslam ise nefsin gayri meşru isteklerine set çekip ruhu yüceltmeye ve onu faziletli kılmaya yönelir. İşte nokta-i istinad olarak kuvveti değil, hakkı bilmenin insanları götürdüğü yer ittifaktır. Gaye olarak Allah rızasını esas alma, insanı tesanüde götürür, birbiriyle dayanışmaya götürür. Hayatta yardımlaşma esası birbirinin yardımına koşmayı esas kılar, nefsin gayri meşru arzularına set çekip fazilet esaslarına göre hareket etmesi insanı hem dünyada, hem de ahirette saadete götürür.

Değerli dinleyenlerim, konuşmamı burada noktalamak istiyorum, sabırla dinlediğiniz için teşekkürlerimi sunarım.

AÇIK OTURUM

**GAP'IN GETİRECEĞİ YENİ KÜLTÜR DEĞİŞMELERİ İLE
ŞANLIURFA'NIN TARİH, SANAT VE EDEBİ HAYATI**

Oturum Başkanı : Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN

Oturuma Katılanlar : Prof. Dr. Servet ARMAĞAN

Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN

Prof. Dr. M. Rami AYAS

Adil SARAÇ

(20 KASIM 1991)

ŞANLIURFA

AÇIK OTURUMU AÇIŞ KONUŞMASI

T. Ziyaeddin AKBULUT
Şanlıurfa Valisi
Şurhav Başkanı

Çok muhterem hocalarım, değerli Şanlıurfalılar birincisini bu yıl düzenlemiş olduğumuz Hz. İbrahim (a.s.)'i anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası'nın çok önemli bir programı ile karşı karşıya bulunuyoruz. Şanlıurfa tarihiyle, sanatıyla, geçmişiyle bağrında yetiştirdiği eski ve yeni insanlarıyla abide bir şehir demiştim. Şanlıurfa müze şehir demiştim.

Şanlıurfa dünya medeniyetlerinde isim yapmış, bilim adamlarını yetiştirmiş, Harran Üniversitesi'ni bağrında bulunduran bilim merkezi bir şehirdir diyorum. Yine Şanlıurfa son yıllarda Türk toplumunun ekonomik hayatında, gelişmesinde Güneydoğu insanının yaygın deyimiyle makûs talihinin yenilmesinde rol oynayan Cumhuriyet döneminin en önemli yatırımını GAP'ın odak noktasında bir şehrimiz. GAP üzerinde çok şeyler söyleniyor, şüphesiz bu proje Güneydoğu insanının bayramı olacaktır.

Yüzyıllardan beri Leyla ve Mecnun gibi birbirine kaynaşmayı bekleyen Fırat'la Harran'ın kavuşma günü düğün günü olacaktır. Bu gelişmeleri inşallah hep beraber göreceğiz., nitekim bu önemli yatırımlarda çok büyük mesafeler alınmıştır. Neredeyse yatırımların yarısından daha fazlası ikmal edilmiş ve tünelin ucu artık görülmüştür.

Bütün bunlarla beraber bu kalkınma Şanlıurfa'nın kültür hayatında ne gibi değişiklikler meydana getirecek ve otantik yapısını

Şanlıurfa ne kadar koruyabilecek? Bu özelliklerini muhafaza etmek yönünde geçmiş kültürünü geleceğin nesillerine aktarmak açısından neler yapmamız gerektiğini şimdiden tespit edip geç kalmadan tedbirlerini almamız gerekmektedir.

İşte bu akşamki açık oturuma bu nedenle çok önem veriyoruz. Bu müze şehri, bu kültür şehrini, sanat harikası eserlerle dolu olan bu şehri ve şehirde yetişen değerleri bu ekonomik kalkınma karşısında, büyük bir nüfus göçü karşısında, nasıl muhafaza edeceğiz. Gelecek nesillere bu kültürü nasıl aktaracağız, bu konu sadece bir açık oturumda tartışılmakla bitmeyecek ve böyle bir açık oturumda, böyle bir konunun enine boyuna tartışılması yeterli olmayacaktır kuşkusuz. Ancak böyle bir açık oturumla bu konu üzerine yetkililerin, bilim adamlarımızın ve diğer ilgili kişilerin dikkatini çekmeyi arzu ediyoruz. Umuyorum ileride bu konu üç dört gün sürebilecek bir sempozyumla ele alınmalı, sempozyumdaki görüşler doğrultusunda mutlaka gerekli tedbirler alınmalı ve Şanlıurfa'nın sahip olduğu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamalıyız.

Bu açık oturuma hepinizinde yakından tanıdığı hemşehrımız diyebileceğimiz hocalarımıza İstanbul'dan buraya kadar teşekkür etikleri için kendilerine huzurlarınızda şükranlarımı arz ediyorum.

Açık oturumun düzenlenmesinde emeği geçen tüm arkadaşlarıma huzurlarınızda teşekkür ediyorum. Açık oturumun Şanlıurfa Kültür ve Sanatına, GAP projesinin gelişmesine yararlar sağlamasını diliyor, hepinize en derin sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

AÇIK OTURUM

GAP'IN GETİRECEĞİ YENİ KÜLTÜR DEĞİŞMELERİ İLE ŞANLIURFA'NIN TARİH SANAT VE EDEBİ HAYATI

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Evela Hz. İbrahim (a.s.)'in tevhid akidesinin, bir kere daha O'nun doğduğu yerde yaşanmasına ve bu açık oturumun yapılmasına vesile olanlara teşekkür ederim. Sizlerle beraber olmanın sadetini buradaki dört aziz arkadaşım ile beraber yaşıyoruz.

Şimdi konumuz ne? kaç gündür konferanslar dinlediniz, sergiler gördünüz. Bu akşam başka bir açıdan GAP ile olabilecek kültür değişimleri üzerinde, dördü de gerçekten sahalarının mümtaz mütehasısları olan arkadaşlarımızın yardımı sayesinde mütalaa edeceğiz.

Hükümetlerimiz yalnızca ekonominin peşinde koşarak, sadece dünya hayatını ön plana almasınlar. Birazda manevi hayata, kültüre, din, dil, ideal ve bu toprağın değişmez sahibi olan bu milletin insanlarına daha büyük bir hizmet etmek aşkıyla, bizi ekonomik sosyal hayatta olduğu kadar kültürel ve manevi hayatta da güçlendirsinler, istiyoruz ve temenni ediyoruz.

Bu akşam iki konumuz var, evvela müsaade ederseniz Servet ARMAĞAN kardeşimizden başlayalım, mevzumuz şu "GAP'ın getireceği yeni kültür değişimleri ile Şanlıurfa'nın tarih, sanat ve edebi hayatı" buyurun efendim.

Prof. Dr. Servet ARMAĞAN:

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan, müsaade ederseniz Sayın Valimizin huzurunda, Vali Muavinlerinin, Kaymakamların, Savcı Beylerin ve Hakim beylerin huzurunda Peygamber diyarı olan Urfa'nın sakinlerini, kahramanlıklarıyla meşhur Urfalıları, cömertlikleriyle meşhur Urfalıları, civanmertlikleriyle meşhur Urfalıları hürmet ve saygıyla selamlıyorum.

Sözlerimi on dakika içerisinde şu ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağım. GAP bildiğimiz gibi büyük bir proje. Yalnız Türkiye için değil, Ortadoğu için de büyük bir proje. Bu bölgenin sulanması, bu bölgenin mahsulatının artması yalnız Türkiye'de değil Ortadoğu'da ve Avrupa'da da yakından takip edilen bir vakıdır. Büyük bir proje olduğu için zaten yakından takip ediliyor. Suudi Arabistan'da İslam Kalkınma Bankasında bulunduğum seneleri hatırlıyorum, devamlı olarak öğretim üyeleri, iş adamları, devlet adamları bu proje ile ilgili zaman zaman sorular sormuşlardı bana. Bilhassa Ortadoğu'ya ihracat yapacak bir mıntıka haline gelmesi ileriki senelerde turistik bir bölge haline gelmesi dikkatleri çeken bir nokta. Avrupa basınında gün geçmiyor ki bir Avrupa dergisinde GAP projesinden bahsedilmiş olmasın. Bu kadar büyük olması ve dünyada yakından takip edilmesi, elbette bu projenin bir takım problemler getirmesi neticesini doğuruyor.

✓ Kanaatimce üzerinde durulması gereken birinci nokta sayın valimizin de belirttiği gibi nüfus hareketinin ortaya çıkardığı problemlerdir. Bildiğim kadarıyla, duyduğumuz kadar bir kaç yıl içerisinde bu mıntıkanın nüfusu 5 - 6 misli artacak bir nüfus hicreti olacak. Bu bölgede nüfus artması demek; bu bölgenin idaresinde bir takım problemlerin ortaya çıkması demektir. Turizmde, ticarette bazı problemlerin ortaya çıkması demektir. Asayiş muhafaza etmek bakımından nasıl ki Olağanüstü Hal Bölge Valiliği değişik yetkilerle techiz ediliyorlarsa kanatimce bu bölgenin idaresini,

turizmiyle, ithalatıyla, ihracatıyla daha kolaylaştırmak amacıyla idare amirlerine bazı yetkiler verilmeli. Böylece GAP projesinin gayelerine bir takım neticelere varılabilsin. Mesela bir turizm akını olacaktır. Arap devletlerinden, Avrupa devletlerinden olsun. Hatta araştırmacılar önümüzdeki senelerde daha da artan bir yoğunlukla araştırmalarda bulunmak için buralara geleceklerdir. Filmciler dökümanter filmler çekmek için buraya gelmeye başlayacaklardır. Bu sebeple bu bölgenin idarecilerinin görevi diğer illerimizde ve ilçelerimizdeki idarecilerimizden daha da zorlaşacaktır. Bu bakımdan zamanla bazı idari yetkiler verilirse iyi olur.

İkincisi: Bildiğimiz gibi Urfa Hz. İbrahim'in bir mekanıdır. Doğup büyüdüğü, bir müddet yaşadığı bir mekandır. İbrahim Halil İsmi kendisine verilmiştir. Ümit ve temenni ederim ki Meslek - i Hillet - i İbrahimiyye dedikleri Hz. İbrahim'e yakışır bir kardeşlik, bir civanmertlik, dostluk ve yakınlık bu bölgenin halkı arasında gelişir ve devam eder. Yani çeşitli milletlerden ve insanlardan meydana gelenler arasında bir kaynaşmanın, tam bir kardeşliğin, tam bir vatandaşlığın gelişebilmesi için kültürel açıdan ve bölgenin menfaatleri açısından bir takım ortak tedbirler alınmalıdır.

Bu bölgede yaşayan insanların birbirlerini sevmeleri, saymaları düşmanlıkların ortadan kalkması için sık sık bu gibi toplantılar yapılmalı, senede birkaç defa olmak üzere bölge halkının kaynaşmasına ve Türkiye hudutları içerisinde, Türk vatandaşı olarak İslam dininden aldıkları ilhamla kardeşliklerini temin edici toplantılar tertip edilmelidir.

GAP projesi büyük bir proje, sadece iktisadi açıdan değil, kültürel açıdan da bazı problemleri getirecektir. Bunun en iyi şekilde yerşermesi ve gelişmesi için, bölge halkının karşılıklı sevgi saygı ve kardeşliğini arttırıcı faaliyetler yapılmalıdır. Bir büyük velimizin dediği gibi "Urfa taşıyla toprağıyla mübarektir" Yaşayanıyla, ölüsüyle mukaddes bir bölgedir. Bu sözler o kadar değerlidir ki bundan sonraki aylarda ve senelerde bölge halkının tam bir yek vücut olarak yaşaması sadedinde şarttır.

Sayın Valimiz demin belirttiler, sayın hocamda belirttiler, bu bir haftalık düzenlenen program tebrikeye layık bir programdır. Ben ümit ediyorum ki bu yıl içerisinde hatta gelecek yıl içerisinde bu ve buna benzer toplantılar devam etmelidir. Bir diğer noktada Har-

ran Üniversitesinin bir an evvel kurulması için çalışmalar yapılmalı; Bundan 5 - 6 ay evvel Harran Üniversitesi çalışmalarının yapıldığını duyduk. Milli Eğitim komisyonunda bütçe ve plan komisyonunda tasarıları geçti, fakat gerçekleşmedi. İnaniyorum ki bu üniversite yapacağı kültürel faaliyetlerle, yayınlarıyla, konferanslarıyla bu bölgenin halkına çok değerli hizmetlerde bulunacaktır. Yeterki Üniversite çeşitli fakülteleriyle kurulsun, hatta yalnız Urfa'nın içine değil, ilçelerine, GAP bölgesine kültür hizmetleri verecek bir şekilde teşkilatlandırılın, techis edilsin. Böylece üniversitede görev alacak kişiler bu bölgenin insanlarına büyük hizmetler sunacak, ilim ve irfan nuru saçacaktır. Malesef bu Üniversitenin kurulması gecikti, bilmediğim sebeplerden gelecek hükümet dönemlerine kaldı. Yeni hükümetin kurulduğu bu günlerde ve dakikalarda bu kürsüden böyle bir üniversitenin kurulmasını temenni ediyorum. İster ismi Şanlıurfa Üniversitesi olsun; ister Harran Üniversitesi olsun, belki ikincisi tarihi mâna ve ehemmiyete haiz olan bir isim ama hangi isim altında olursa olsun, böyle bir üniversitenin bir an evvel kurulması gerekir. Zaten bu Üniversitenin kurulması için ayrıca bir teşkilat kurulmasına gerek yok. Çünkü şu anda üç fakülte faaliyet halinde. Bu fakültelerin bağlı oldukları Üniversiteden ayrılarak Harran Üniversitesi ismi ile faaliyet göstermesi bölgeye büyük hizmetler yapacaktır. GAP projesine paralel olarak böyle bir tedbirin alınması gerekir.

Son zamanlarda bölgenin kültürünü, folklorunu tanıtmak için ve açıklamak için kitaplar yayımlandı. Meselâ Adil SARAÇ bey kardeşimin yazdığı kitabı geçen gelişimde ben okudum, hatta bir kısmını ezberledim. Urfalı olmama rağmen bilemediğim atasözlerini derlemiş, toplamış. Daha geniş çapta Urfa kültürünü, folklorunu, tarihini ve şairlerini tanıtıcı ve değişik kesimdeki insanların rol olacağı bir enstitü kurulmalı."Urfa Kültür ve Folklorunu Araştırma Merkezi" gibi bir merkez kurularak bu merkezin bu vazifeyi ifa etmesi hem mümkündür hemde lazımdır. ŞURKAV bu vazifeyi yapabilir belki; tüzüğüne uygunsa ama daha çok ilim adamlarının edebiyatçıların rol alacağı, turizmden, folklordan alan kişiler rol alacağı bir Enstitünün veya bir merkezin kurulması sanıyorum ki GAP projesini kültürel yönüyle aynı neticeye götürür bir faaliyet olacaktır. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Teşekkür ederim, şimdide Sayın Prof, Dr. Ramazan ŞEŞEN Bey aynı konu üzerinde görüşlerini belirtecekler.

Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN:

Teşekkür ederim sayın başkan, sayın dinleyenlerim. Biliyorsunuz Şanlıurfa Mezopotomya bölgesinde bulunmaktadır. Bu bölge ise verimli hilâl denilen Basra körfeziyle başlayıp hilâl şeklinde uzanan ve akabe körfezinde son bulan verimli bir bölgenin tam ortasında bulunan bir bölgedir. Bu bölgeye eski İslam alimleri Elcezire Bölgesi derler veya Mezopotomya bölgesi derler. Bu bölge akarsuları bakımından zengin bir bölgedir. Yani tarihin eski çağlarında bu bölgede ve Urfa Harran bölgelerinde kanallar açılmış, ziraat ve kültür geliştirilmiştir. Emeviler döneminde Urfa bölgesinde büyük bir zenginlik vardı. Yukarı Mezopotomya bölgesinde devletin en çok vergi alınan bölgesi bu bölge idi. Zaman zaman bazı krizlerle bu zenginlik sönmüştür. Ve en kuvvetli olduğu devir sekizinci asırdır. Bu zenginlik aynı zamanda bu bölgede bir kültür zenginliğide meydana getirmiştir. Bu devirlerde bir çok alimler burada yetişmiştir, çok kitaplar yazılmıştır. Bir çok kitapların Arapça'ya çevrilmesine ve müslümanlar tarafından istifade edilmesine hizmet etmişlerdir.

Bu bölge çeşitli potansiyel kaynakları olan bir bölgedir. En başta ziraat bakımından çok büyük kaynağa sahiptir, geniş ovalara sahiptir, toprakları verimlidir. GAP projesi bitirilerek bu potansiyel değerlendirilmelidir. Bundan başka hayvancılıkta da bu bölgede önemli sektörlerden birisidir. Daha çok mera hayvancılığı gelişmiştir. İleride çok mahsül alınacak büyükbaş hayvan besiciliği burada gelişecektir. Burada ziraat ve hayvancılık bakımından büyük bir gelişme meydana gelecektir, bu da arkasından sanayinin gelişmesini sağlayacaktır. Bu hayvancılık ve ziraatle elde edilen mahsülün değerlendirilmesi için sanayi lazımdır, ve buna göre şimdiden planlanması ve kurulması lazımdır. Bundan böyle GAP projesiyle bu bölgeye büyük bir nüfus akını olacaktır. Bu nüfus akını bir takım kültürel problemler doğuracaktır. Bunun için şimdiden hazırlıklı olmalı ve ona göre tedbir alınmalı, yapılacak işler

planlara bağlanmalıdır. Plansız yapılırsa gelecekte büyük problemler çıkabilir. Bu bölümde benim söyleceklerim bundan ibaret teşekkür ederim.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Şimdi de efendim İlahiyat Fakültemizin Dekanı Prof. Dr. Rami AYAS beyefendiden mütâlaalarını rica ediyoruz ve Ramazan ŞEŞEN'e teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Rami AYAS:

Efendim Peygamberler atası Hz. İbrahim (a.s.)'i hergün kıldığımız namazlarda sevgili efendimiz Hz. Muhammed'le anmaktayız. O bizim ferdi hayatımızda, içtimai hayatımızda belki daha çok yer tutmaktadır. Şu var ki Hz. İbrahim adına bir kültür haftası düzenlemek ve GAP projesinin getireceği yeni kültür değişimleri ile Şanlıurfa'nın tarih, kültür, sanat ve edebi hayatı üzerinde bizleri düşünmeye yöneltmek onun temsil ettiği bilimsel düşünüş bakımından önemli bir anlam taşımaktadır.

Hz. İbrahim'i ateşin yakmaması mucizedir. Allah velilerinin kerameti çerçevesinde görünen olaylardandır. Üstelik kerametle ilgili olmayan bazılarının da ateşe girmek, ateş üzerinde yürümleri antropolojik bir olgu olarak görülmesi gereken bir gerçektir. Tek Allah inancını insanlara bildiren Hz. İbrahim'i arayış; şüphe, müşahade, karşılaştırma ve doğru sonuç çıkartmanın yeni bilimin öncüsü olması çok daha önemli bir mucizedir. İnsan zihnini devamlı düşündüren bu gerçekler gelişen bir süreç içerisinde insanlığın bütün kültür tezahürlerinin temelinde bulunmaktadır. Onu renklendiren diri inanış safiyeti ve derinliği Allan adının yüceltildiği medeniyet grublarını oluşturmuştur.

Kur'anı Kerim'de bilgimizi arttırmamız, arttırmada istekli olmamız belirtilmektedir. Hz. İbrahim'i sözünü ettiğimiz doğru düşünce ve öncülüğünü anlatan ayetlerle bağlantılı olarak değerlendirmek gerekir. Hatta bilgiyi bir itiği gibi kabul edip, onu arayan nerede bulursa bulsun, onu almayı kendisine hak sahibi eden kişiler olmakta, mü'minlerin en belirgin niteliğidir. Böyle kim-

selerin ilerleyen insanlık ufuklarının gerisinde kalması mümkün değildir. İnanma ve bilgilenme; bunların biri birinden ayrılmaz. İnsanın kendi varlık sınırlarını keşfetmesi kendisine şah damarından daha yakın olan ölümsüz Allah'ı içinde duyması, öbür yandan gökleri aşması var olanlara egemen olması da bilgi iledir. Maddi ve manevi bütün kültür tezahürlerinde işaretleri bulunmaktadır. Bugün bilim ve teknolojinin imkanları kullanmakta bir ilim gerekmede ise de Kur'anı Kerim'de işaret buyurulan; yaratıcı bilgiye sahip olmaktır. Çünkü bunun ihtiva ettiği zorunlu gerçek var olanlara egemen olması ve olgun kişiliğe erebilmesi, başka bir deyişle Allah'ın halifesi olması sorumluluğudur. Nitekim radyo, televizyon, çamaşır makinası, çeşitli silahlar, motorlu araçlar, bilgisayar vs. bunları ortaya koyanlar bilgiye sahip olmayanlarca kullanılabilmektedir. Gerçek anlamda ise bir ilerçilik olarak kabul edilemez.

Şimdi müsaadenizle burada eski çağlardan beri yaşayan insan kültürlerinin yoğunlaştığı Güneydoğu Anadolu Bölgesine özellikle Urfa ve Harran çevresine sözü getirelim. Bu konuda iki sempozyum yapılmış olduğunu bilmekteyiz. Bunlardan birisi "GAP Projesi, Tertip Komitesi Başkanı Doç. Dr. Ali İhsan BAĞIŞ Ankara 1988" İkincisi ise: "Sayın Hocamız Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN'ın Semyozyum Organizasyon Başkanı ve Koordinatörü olarak yayına hazırladığı tarihi ve kültürel boyutları içerisinde Şanlıurfa ve GAP Sempozyumu İstanbul 1988" bu iki kitap da gerçekten GAP ve özellikle Harran ve Şanlıurfa ile ilgili bilim dallarından şahsiyetlerin pek önemli konuşmaları yer almaktadır. O günlerden bu yana Atatürk Barajı tamamlandı, tünellerin yapımı sona erdi, Şanlıurfa ve Harran çevresinde gözle görülür bir takım gelişmeler oldu. Aynı şekilde Milli Eğitim alanında icraat inkar edilemez, ancak yeterli bir uygulamanın gerçekleştirilmiş olduğunu söylemek güçtür. Topluluk bilimi alanında çalışanlar genellikle tespit ve tahlillerini iki bakış açısından geliştirebilmektedir. Bunlardan birincisi insanlar arası ilişkilerin doğrudan doğruya müşahadesi. İkincisi ise maddi ve manevi kültürel tezahürlerin müşahadesi.

Böylece insanlar arası etkeleşmelerde kültüre, kültürden de insanlar arası davranışların mahiyetine ulaşabilmekte herhangi bir

topluluk yaşayışının mana derinliği anlaşılabilir. İşte her iki bakış açısından da Şanlıurfa ilinin eğitim ve kültür hareketliliğinin bir barajla birlikte ileriye yönelik bir görüntü arzemediği söylenebilir. Dört yıla yaklaşan bir zaman içerisinde müşahadelerimiz bu kanaate götürmektedir. Eğitim bakımından toplumsal hareketlilik az olmakla birlikte bu hareketliliğe katılım daha da az olmaktadır.

Muhterem Valimizin çabalarını gerçekten tükenmek bilmeyen bir enerjiyle, çok yakından müşahade ediyoruz. Gerçekten de bu çabalara rağmen kültürel hareketliliğe katılımın da ne yazık ki az olduğunu görmekteyiz. Etkileşimleri, katılımları etkileyen şartların üzerinde durmak onları değiştirmeye yöneltmek herhalde zorunlu görülmektedir. Bunun da başında örgün eğitim; statik vaziyetten kurtarılmalıdır. Öğretmensizlikten 80 - 90 öğrencili sınıflarda yürütülen eğitimi kurtarmak, öğretmenlerin durumunu iyileştirmek, yalnızca kendi mesleklerinin insanı olabilmelerini sağlamak, onlara yardımcı olmak gerekmektedir. Yeterli okul binalarının ve dersliklerin yapımı ve yeterli binaların sağlanması gibi eğitim - öğretim sorunu çözülebilmemiş değildir.

／GAP gibi büyük bir devlet projesinin yanında ,yetişmekte olan insan unsurunun geleceğe hazırlıklı yetişmesinin unutulmuş olması düşündürücü bir olgudur. Hiç şüphesiz daha fazla vakit geçirmeksizin Şanlıurfa'da ilk, orta ve yüksek öğrenimi içine alan Millî Eğitimin GAP kapsamında pilot bölge olarak yer alması zorunluluğu vardır. Türkiye genelinde en fazla nüfus atışının görüldüğü bu çevrede okullaşma sorunu çözümlenmemişken büyükşehir olmaya yüz tutan Şanlıurfa ileride daha ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilir.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Arzu edersiniz ikinci bölümde devam edersiniz. Şimdi efendim genç ve dinamik arkadaşımız Adil SARAÇ'ı dinleyelim.

M. Adil SARAÇ:

Teşekkürler sayın hocam, teşekkürler sayın Valim, teşekkürler ŞURKAV, hoşgeldiniz geç kalmakla birlikte değerli misafirler.

GAP Şanlıurfa'ya ne getirecek? Bu soruyu sormadan önce şu soruya cevap vermek gerekir: GAP Şanlıurfa'ya ne getirdi? Buna bir tek kelime ile cevap vermek istiyorum. GAP Şanlıurfa'ya kompleks getirdi, aşağılık kompleksi. Belki rijid bulunabilir bu görüşüm. Fakat nedense GAP berberinden tutunda GAP kasabasına kadar, GAP kağıtçısından tutun da, GAP kırtasiyecisine kadar her yeri GAP sardı. Üstelik son birkaç yıldır, bir kaç seçim kampanyası takip ettik. Başkan adayları milletvekili adayları "GAP'a layık Şanlıurfa", "GAP geliyor Şanlıurfa hazır değil" GAP böyle, GAP şöyle diye bir takım kompleksler yüklediler halkın sırtına. Bir kere ne demek GAP'a layık başkent, yahut GAP'a layık Şanlıurfa; Ben bir misalle olaya yaklaşmak istiyorum. Bir hasta var kalp yetmezliği çekiyor, Bu hasta Urfa; ona bir kalp pili takılacak bu pil baraj ve tüneller. Diyoruz ki bu vücut bu pile layık olsun, bu pil bu vücuda geldiği zaman bu vücuda yakışsın. Vücut bu pile yakışsın gibi ters bir girişle olaya giriyoruz ve sonunda yanlıyoruz, yanıyoruz ve yanacağız.

Şimdi ne getirecek sorusuna daha geçmiyorum. Getirdiği kompleks, peki getireceği ne yönde olacak, Şanlıurfa'yı nasıl geliştirecek, nasıl büyütecek, nasıl yeniletecek?

Ben diyorum ki Şanlıurfa GAP'la büyümeyecek, Şanlıurfa GAP'la gelişmeyecek. Şanlıurfa GAP'la sadece ve sadece değişecek. O zaman Şanlıurfa olmayacak. Batıda kurulan bir Lion şehri, bir marseille şehri bir caleis şehri olup çıkacak. Şanlıurfa'yı Urfa yapan değerler ortadan silinip gidecek. Urfa kalmayacak, belki Amerika'nın Disneyland'ı gibi Urfa'da Gapland olup çıkacak.

Şimdi Şanlıurfa GAP'a hazırmıdır, değildir? Şanlıurfa GAP'a hazırdır diyemiyoruz, neden? Çünkü Urfa'da yapılması gerekenlerine sadece ve sadece göze hoşgelen ve kulağa hoşgelen işler yapılıyor. Bu il bazında değil; devlet bazında da reklamı çok aynası geniş işler yapılıyor. Mesela bu gün için en gerekli olan şey nedir? biliyormusunuz? Bir çevre araştırması, bugüne kadar bir çok çevre araştırması yapılmıştır, yapılanlar da göstermelikten ibarettir. Bu tecrübeyi er veya geç iyi veya kötü yaşayacağız. O halde nasıl yaşayacağız, ne getirecek, ne götürececek, felaket mi? saadet mi?

Bu felaket ve saadeti tartışmadan önce, bu felaket ve saadeti

gören illeri, merkezleri gözden geçirmek ve buralarda çevre araştırmaları yapmak gerekir. Bir Çukurova olayı ve önümüzde örnek verebileceğimiz, bundan 40 - 50 sene önce kurulmuş olan bir Seyhan Barajı ve Seyhan barajının suları altında kalan toprakların sahiplerinin moral ve inanç eğitimsizliğinden paralarını Ceyhan ve Seyhan pavyonlarında, barlarında yiyişi. Aynı olayın Keban barajı döneminde Elazığ 'da yaşanışı ve meydana gelen kozmopolitizm sonucu bu ülkede kültürel olsun, ekonomik olsun, belki size kapkara bir talo çiziliyormuş görünebilir. Fakat doğrudan olaya baktığımızda bu toprakların insanların eğitimi gerekli. Bu insanlara bu toprakta yaşamının erdemini ve önemini aşılama lazım. Önce bu toprakların hangi şartlar altında elde tutulduğunu, hangi mücadelelerden sonra alındığını anlatmak lazım. İnsanlara inanç bombardımanı yapmak lazım bu bir. İkincisi; Mesleki eğitim yapmak lazım, yani doğrudan doğruya GAP geliyor, geliyor elbette! Hani bir tabir vardır, kaba olacak ama "GAP gelir, Mehter marşıyla gelir, İzmir Marşıyla gider". Bu maceradan kurtulmak için, yapacağımız ilk iş eğitimidir./

Bu gün Urfa'da bir değişim yaşanmakta, bir mimari değişim yaşanmakta. Urfa'nın kendisine özgü bir mimarisi vardır, evi vardır, evinin içinde hayatı vardır, hayatın (avlu) ortasında havuzu vardır, ortasında mandalin veya portakal ağacı vardır, kuş takaları (pencere) vardır, gezenekleri vardır. Bugün içimizde bu isimleri ilk defa duyan arkadaşlarımız vardır belkide. Üzülerek söyleyeyim, ben şimdi kalkıpta dersem; bak oğlum ben bu evde doğdum, bu bahçede oynadım, bu havuzda yıkandım, bu ağaçtan portakal kopardım, arkasından şu gezenekte yaşadım, şu kuş takasında (penceresinde) kuşun sesi ile uyandım desem, çocuk derki; Şu dedem veya babam uzaydan mı geldi? Nece konuşuyor acaba?

Bir kere mimari ölüyor, önce bu mimariyi kurtarmak lazım ve herkesin dediği gibi devlet yardımından yana değilim. Neden değilim? Çünkü Türkiye'de son yıllarda devlet yardımı da kompleks haline gelmiştir. Bir dostum anlattı, bir bilim adamı geliyor onu bir sıra gecesine götürüyorlar. Sıra gecesini çok beğeniyor ve diyor ki "Devlet bu işe el atmalı" ben de o dostuma dedim ki: deseydin ki Türkiye bir gün Rusya'da, bir gün Irak'da, bir gün Yunanistan'da

sıra gezer. O zaman bu işi bu kadar komplekslere götürmeye gerek yoktur. Devletin yapacağı işler vardır, eğer hocam müsaade ederse bunu konuşmamın ikinci bölümünde arz etmek istiyorum.

Şimdi sözkonusu olan şey şu: Bir kere Urfa'da, (sayın hocam Ramazan ŞEŞEN Beyefendi buradalar). Tarih konusunda bir takım boşluklar var, bunları doldurmak lazım. Mimariden önce, mimarinin korunması lazım, şu anda Urfa tarihini araştıranlar yüzlerce cilt hristiyan tarihiyle ilgili bilgiler buluyorlar. Fakat Türklerin, müslümanların 642 yılında Urfa'yı almalarından sonra bugüne kadar haçlı kontluğu tarihi dışında İslam dönemini anlatacak araştırmalar üç-beşyüz sahifeden ibarettir. Bu kaybın doldurulması lazımdır. Özellikle Osmanlı dönemi Urfa tarihinin araştırılması lazımdır. En azından bugün Ankara'da bulunan Şer'i Mahkeme konularının getirilmesi ve ilgili bilim adamlarının eline verilmesi gerekir. Şer'i Mahkeme Sicillerinin, ayrıca Urfa'da 110'a yakın vakıf eserlerinin, vakfiyelerinin Urfa'ya getirilmesi, tercüme edilmesi ve umumun istifadesine sunulması gerekir. Bu konuşmamı şimdilik on dakikayla sınırladım, ikinci bölümde devam etmek istiyorum, teşekkür ederim.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Efendim evvela birinci bölüm için dört değerli arkadaşımada teşekkür ederim. her ne kadar birbirinden farklı görüşleri savunmalarına rağmen bu görüşlerden epey yararlandık. Sonuçta bunlardan bir terkip yapabileceğimizi ümit ediyorum.

Şimdilik kanaatlerimi en sona saklayarak ikinci bölümü başlatmak ve bu arada bazı hususlarda kısaca görüşlerimi belirtmek istiyorum. Önce iyi niyetlerimizi burada dinleyenler haklı görürler. Eğer mehtiye ile geçen, efendim GAP şunları getirir dersek, bunlar hayal olabilir. Ne malum getirecek, getirmesini istiyoruz. Adil bey bence acele hüküm veriyor. Biz bunların olmaması için çalışacağız, bu toprağı seven arkadaşlarımla bunların önüne geçmek için çalışacağız. Türkiye henüz beklediğimiz bir Türkiye değil, bizim idealimizdeki tarihin büyük Türkiye'si için. Yavuz Sultan Selim'in, Kanuni Sultan Süleyman'ın, Fatih'in, Beyazıt'ın sesiyle bugünkü miskin bir durumdan çekip kurtarmaya çalışacağız.

Bakın; mesela Anteb'in gazi, Maraş'ın kahraman, Urfa'nın şanlı üç tane meziyeti vardır. Bu üç vilayet el ele verirse ecdadımızın şanına, şerefine layık duruma geliriz elbette. "Galip sayılır bu yolda mağlup olanlar" diyen Abdülhak Hamit gibi bu yola devam edeceğiz. Bu Urfa'da hakikaten İstanbul'da bile düşü-nemeyecek kadar düşünen insanlar var. Doğruyu söyleyenler var, ama Urfa'nın hududundan dışarı sızamıyoruz. Dışa açılıp meseleleri daha iyi müdafaa etmek lazım.

Şimdi aynı sırayı takip ederek oturuma devam edelim. Biliyorsunuz Servet bey aynı zamanda İslâm Hukuku Profesörüdür. Biz geleneklerimize, inançlarımıza, tarihimize zarar verecek konularda bazı fedakarlıkta bulunarak mücadeleyi devam ettirmeye mecburuz, buyurun efendim.

Prof. Dr. Servet ARMAĞAN:

Sayın Başkan, Sayın Valim, Bu ikinci bölümde şu noktaları arz etmek isterim. Bir defa sayın hocamın bahsettiği bir noktaya açıklık getirmek ve değerli hemşehrilerime bir müjde vermek istiyorum, İslam hukukuyla ilgili hocamın beyanını belki bazılarımız bilmeyebilir. YÖK'ün iyi icraatlarından birisi İslâm Hukuku derslerini Hukuk Fakültesine koymak olmuştur. İslâm Hukuku dersleri daha önce İlahiyat Fakültelerinde var idi. Fakat Hukuk Fakültelerine seçmeli olarak yeni konuldu. Birkaç seneden beri bendeniz okutuyorum bu dersleri, İstanbul Hukuk Fakültesinde. Yani talebe isterse okuyor. Mecburi derslerden değil, son sınıfta okunuyor. Talebelerin en çok seçtiği beğendiği ders İslam Hukuku dersi. Şimdi bu senede ikinci bir adım atmak nasip oldu. Yüksek lisans ve doktora yaptırmaya başladım. İsteyen yine seçiyor, şu anda beş talebe yüksek lisansta var bir altıncısında bir İngiliz. İslâm hukuku doktorası yapmak için İngiltereden gelmiş. Biraz türkçe konuşmasını öğrenmiş tahdis - i nimet olarak Hakka sonsuz şükürler ediyorum, bunu da müjde olarak sizlere söylüyorum.

Hocamın görüşleri üzerinde ana çizgiler olarak anladığım kadarıyla GAP'la ilgili kötümser bir durum yok. Bir diğer deyişle bir GAP projesi kurulmuşsa bir ihtiyaç sonucu çıkmıştır, netice vermiştir. Bu bölge ahalisinin susuz olması, elektriksiz olması, bizim

ilkokul ve ortaokul öğrenimi yaptığımız senelerde okulumuzun öğretmensiz olması, yolunun olmaması, sebzesinin iyi şekilde yetişmemesi ve bunun gibi bir takım iktisadi ve sosyal problemler GAP'ın hedef aldığı ve ortadan kaldırılması gereken meselelerdir.

Bu bölgenin makûs talihini yenmek ve değiştirmek istiyor GAP projesi. Bu iyi bir niyet, iyi bir adım, iyi bir hamle bence. Proje tabii bir takım problemler getirecektir ama hasenatı seyyiatından fazla olacaktır. Getireceği iyilikler, getireceği müsbet neticeler, ortaya çıkardığı problemlerden fazla olacaktır.

Şimdi halkımızda bazı komplekslerin olması, yani bir berberin, bir dükkanın ismini GAP koyması bir kompleksten ziyade bir yeniliğe doğru, bir ümit ışığına doğru, adım olarak kabul edilmelidir. GAP kısaltması seviliyor ki vatandaş bu ismi koyuyor. Bu kompleksten ziyade bir iyileşmenin bir salahın müjdecisi olarak görüldüğündendir. Taşıyla toprağıyla mübarek olan Peygamberler diyarı, bu memleket geri kalmışsa, ilgisizlikten geri kalmıştır. Yani yeteri kadar iktisadi, idari tedbirler alınmadığı için ve yeteri kadar iyi idareci gelmediği için geri kalmıştır. Yani halktan kopuk bir valiyle, şimdiki valimizin tarz hareketi ve tavrı arasında büyük farklar vardır. Devamlı vatandaşa hakaret eden, bağırان bir savcıyla, şimdiki savcılarımızın arasında büyük farklar var. Demek ki; bir değişme, salaha doğru bir gidiş var.

Şanhurfa'da bir çok vatandaşlarımızın elinde bulunan el yazması eserlerin toplanmasına hiçbir engel yoktur. Eğer Şer'i sicillerde bir eksiklik varsa Adil Bey'in dediği gibi şer'iyeye sicillerinin eski kayıtlarının buraya celbine bir mani yoktur. Şer'iyeye sicilleri bir devletin idari, adli mekanizmasının mazideki künyesini ifade eder. Valilik kanalıyla ŞURKAV kanalıyla bunları buraya getirmek mümkün. Hatta bir adım daha atabiliriz, bu şer'iyeye sicilleri buraya celbedildiği zaman vatandaşın elinde bulunan el yazması kitaplar, nadide eserler, bir kütüphanede toplandığı zaman "Urfa'lıların içinde bu kayıtları eski yazıları okuyabilenler var", bunları sözleşmeli personel olarak alıp, çalıştırıp kütükleri Türkçeye yazmaya da bir engel yoktur.

Ben inanıyorum ki bu GAP projesiyle müspete doğru bir değişme, iyiye doğru bir değişme olacaktır. Bölge suya kavuştuğu gibi

yeşillige kavuşacaktır. Yeşillige kavuştuğu gibi tüccarıyla, esnafıyla, nakliyecisiyle cebi para görecektir. Tıp hizmetleri, sağlık hizmetleri gelecektir. Arzu edilen bunların bin an evvel hızlı bir şekilde yapılmasıdır. Sayın valimizin belirttiği gibi büyük bir nüfus patlaması olduğu anda hastaneler kafi gelmeyecek. Tabi şimdiden tedbir alınmalı. İdari mekanizmada olduğu gibi adli sahada da mevcut Savcı - Hakim artık kâfi gelmeyecek. Bir takım problemler ortaya çıkacağı için bölge mahkemeleri, idari mahkemelerin sayısı artacaktır. kadınlarımızın kültürel açıdan eğitimi için şimdiden tedbirler alınmalı, kurslar açılmalıdır. Kadınların gerek İslâmi sahada gerekse modern sahada yetiştirilmesi biz münevverlerin vazifesidir. Hizmete amade olduğumuzu belirtmek isterim. Bir hastanenin baştabibinin, bir kaymakamın görevleri olduğu gibi, bir Prof. Servet ARMAĞAN'ın da görevleri vardır ve olmalıdır. Önümüzdeki aylarda ve senelerde bu konular üzerine eğilmek suretiyle kültürel faaliyetlerin arttırılması, yayınların çoğaltılması, hatta filmcilerimizin dökümanter film çevirmesi için teşvik edilmesi bile bu bölgenin ve GAP'ın müsbet manada değişmesine hizmet edecektir. Bunları, bu açık oturumun gayeleri arasında kabul ediyor ve muhterem hemşehrilerime hürmetlerimi tekrar ediyorum efendim.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Sayın Profesör ŞEŞEN, açık oturumun ikinci bölümünde görüşlerinizi alalım efendim.

Prof. Dr. Ramazan ŞEŞEN:

Sayın Hocam, Sayın Valim ve sayın dinleyiciler, Urfa ve bölgesi dünya tarihinde rol oynamış önemli bölgelerden birisidir. Dünyada ilk medeniyetler bu bölgede meydana gelmiştir. Mezopotamya bölgesinde, Suriye ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde. Bu bölgelerin bize kazandırdığı en önemli hususlardan biri tevhid akidesinin bu bölgede meydana gelmesidir. Hz. İbrahim tevhid akidesini ilk ortaya koyan şahıstır. Hz. İbrahim bu bölgede yaşamıştır. Peygamberimiz Hz. İbrahim İslâm dinini ilk ortaya koyan kişidir. Ve

Kur'an - ı Kerim'de denmektedir ki "Babanız İbrahim'in dinine tabi olunuz. O sizlere müslümanlar adını taktı." Buradan da anlaşılmaktadır ki İslâm dini de Hz. İbrahim dininin devamıdır. Hz. İbrahim'in dini, ondan önce Nuh ve Adem Peygamberlerin hatıraları hep bu bölgede geçmiştir. Bildiğiniz gibi Cudi dağı Mezopotamya bölgesindedir, hatta Tevrat'a göre Adn cenneti'de bu bölgededir. Yani tevhid inancı ve peygamberler bu bölgeden çıkmıştır. Hz. İbrahim Tevrat'ta anlatıldığına göre Mezopotamya'nın Irak bölgesindeki Ur şehrinde Harran'a gelmiştir ve Harran'da bir müddet oturmuştur. Lut peygamberde babası ile birlikte buraya gelmiştir ve Urfa'ya da uğramıştır. Hz. İbrahim bu bölgede otururken Lut Peygamberin amcası ölmüştür, onların hatıraları vardır. Bir ayeti kerimede "Ben rabbime hicret edeceğim, biz İbrahim'i ve Lut'u alemlere mübarek kıldığımız yere sığındırdık" denmektedir. Müfessirler bu ayetlerle kastedilen bölgenin Harran bölgesi olduğunu söylemektedirler. Onun için bu bölge tevhid akidesinin meydana gelmesinde büyük hizmeti olmuş bölgedir. Hz. İbrahim tevhid akidesine bu bölgede başlamıştır. Filistin'de geliştirmiş, Mekke'de Kâbe'yi inşa ederek nihayete erdirmiştir. ve tevhid akidesi de bu bölgede gelişerek İslâmiyetle Mekke'de kemâline ermiştir.

Bu bölge tarihin çok eski devirlerinden beri büyük kültürler sahne olmuş bir bölgedir. Urfa'da süryani alfabesi icat edilmiştir. Bu Süryani alfabesiyle eski İran, hatta Uygur devleti bile bu dili kullanmışlardır. Hz. İsa zamanında süryanice bu bölgede çok yaygındı, Urfa'da icad edilen bir alfabadır, bu kültür Urfa'da gelişmiştir. Harran'da ise Helenistik kültür denilen bir kültür vardır, bu İskender'in doğuya gelmesiyle Yunan kültürüyle İslâm kültürünün birleşmesinden meydana gelen bir kültürdür. Doğu ve batı kültürlerinin karışımından meydana gelmiş bir kültürdür. O kültürün en önemli merkezlerinden birisi Harran şehridir. Bunun için İslâmiyetin ilk devirlerinde bu bölge İslâm alimleri, eski Yunan, Eski Babil kültürünün, Eski Süryani kültürünün kazandırılmasında büyük hizmet etmiştir.

Urfa'da yetişmiş Teofilos adlı bir alim 8. yüzyılda İliada Odysseus adlı kitabı Yunan'cadan Süryani'ceye çevirmiştir. Teofilos ay-

nı zamanda bir astronomdur. 7. ve 8. yy'da burada çok kuvvetli bir kültür vardı bu bölgede birçok Süryani'ce ve Arapça kitaplar yazıldı, bir çok alimler çıktı. Mesela matematik ve Tabiat gibi ilimler üzerinde alimler çıktığı gibi, İslâm dini sahasında da büyük alimler çıktı. Meselâ Urfa'da çıkan alimlerden bildiklerimiz arasında en eskisi Yahya İbni Esed - i Rühavi adlı bir hadis alimidir ki bu 760 tarihi civarında ölmüştür. İslâmiyetin ilk başındaki hadis alimlerinden birisidir. Başka bir hadis alimide 210 senesinde ölmüştür. O da Muhammed İbni Yezid İbni Rühavi adlı bir hadis alimidir. Bu bölgede özellikle Harran'da çok hadis alimleri çıkmıştır. İslâmiyetin ilk devirlerinde Harran'da bir çok tercüme yapan alimlerde çıkmıştır. Bunların başında Sabit İbni kurra, Haccac İbni Matar vardır, sonra Salimül Harran - i vardır.

Bu Harran'lı alimler bir çok Yunan ve Süryanice eserleri Arapça'ya çevirmişlerdir. En meşhurları Sabit İbni Kurra'dır bu alim yüzden fazla eseri Arapça'ya çevirmiştir. Ayrıca Arapça eserler yazmaktan başka Süryani'ce eserlerde yazmıştır. Birde Battani diye bir alim vardır. Bu alim Rakka'da 900 yılı civarında yaşamıştır. Astronomik gözlemler yapmış bir alimdir ve astronomide yapılan hataları düzeltmiştir. Astronomi tarihinde en önemli alimlerden birisidir. 900 yılı civarında yetişen bu alimin astronomi sahasındaki ilmi ancak 13. yy.'da geçilebilmiştir. 9. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar zaman içerisinde bu zatın astronomi bilgileri bütün dünyaya hakim olmuştur.

Yine bu bölgede, Harran bölgesinde Hambeli mezhebi sahasında birçok alimler yetişmiştir. Bunların en meşhurları İbn - i Teymiyye'dir. Bu zat Harran'da yetişmiştir. O zaman bir çok dini eserler yazmıştır. Ve bu zamanki Hambeliler ve Vahabbiler üzerine çok etki yapan bir alimdir. Harran ve Urfa'da yetişen başka bir alim İshak İbni Aliyi Ruvani adlı bir alim vardır. Edebüt - tabib adlı bir kitabı vardır bunun. Tıbbın edebinden bahseden bu kitap şimdi Edirne Selimiye kütüphanesinde bulunmaktadır ve İngilizceye de tercüme edilmiştir. Bu dilde tıbbın adabından, tabiblerin nasıl yetişmesi gerektiğinden hastalara nasıl davranması gerektiğinden bahsetmektedir.

Urfa'dan vezirler de yetişmiştir. Bu bölgenin en parlak olduğu

devir Emeviler devri ve Abbasilerin ilk devirleridir. Birde Eyyübiler devrinde bu bölge çok gelişmiştir. Eyyübiler döneminde bu bölgenin Türkleşmesi sağlanmıştır. Haçlı seferlerine karşı bu bölgede birçok kahraman karşı koymuştur. 12. ve 13. yüzyılda bilhassa Yukarı Mezopotomya, Harran ve Urfa'nın bulunduğu bölgede Artuklular vardı. Biliyorsunuz bunlar haçlılarla çok mücadele etmişlerdir. Birçok edebi ve dini eserler yazılmıştır. Mesela bu bölgede yazılan eserlerden biri: İbni Razzani Cezeri'nin otomatik makineler hakkında yazdığı esedir ki bu eser bugün İngilizceye de tercüme edilmiştir.

Şanhurfa bölgesi hülasa kültür tarihi bakımından çok etkili bir bölgedir. İnşallah GAP Projesi tamamlandıktan sonra burada üniversiteler ve eğitim gelişir, eski günlere benzer bir kültür hareketi görülür.

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan)

Teşekkürler sayın ŞEŞEN, İnşallah bu toplantıların da o dediğiniz meselelere faydası olur. Buyrun sayın Prof. Rami AYAS.

Prof. Dr. Rami AYAS

Teşekkür ederim sayın hocam, Sayın Profesör Ramazan ŞEŞEN beyin bahsettiği gibi gerçekten burasının bir kültür hazinesi olduğu ortada. Bir yandan çok önemli eserler verilmiş, aynı zamanda maddi kültür çevresi olarakta önem taşıyor. Güneydoğu Anadolu Bölgesi. Özellikle Harran ve Urfa çevresi gerçekten büyük bir hazinedir. Tepeler ve höyüklerin hepsi arkeolojik araştırmaları beklemektedir. Demek ki bu bakımdan da bugün gelişmiş eğitim şartlarına katılmak büyük önem taşımaktadır.

✓ Gelişmiş eğitim şartlarına yeniden kavuşmazsak bu hazineye sahip olamayız, bu hazine olduğu yerde kalır. Ecnebiler gelir araştırmalar yaparlar aynı zamanda dünya çapında meşhur olurlar ve bir kısım eserlerimizi alır götürürler, kaçırlılar, bizde bu kaçırmalara engel olmalıyız,

Önemle durduğumuz nokta Güneydoğu Anadolu'muzda ve özel-

likle Şanlıurfa'mızda gelişmiş eğitim şartlarına kavuşmak her bakımdan önem taşımaktadır. Çünkü topluluk yaşayışında ister müsbet, ister menfi olarak mütalaa edilsin, insanlar arası bütün etkileşmeler eğitim sürecini oluşturmaktadır. Her insan bilgilenmeyi dünya görüşünü ve çeşitli alışkanlıklarını kısaca şahsiyetini insanlar arası etkileşmeler neticesinde kazanmaktadır. Kendisi için istenileni ister istemez etkileşme çevresinden edinmektedir.

Söz gelişi bir insanın devletine, milletine bağlı bir kişi, Allah adını yüceltmek isteyen bir dindar, ya da memleketi parçalamak, dini değerleri yozlaştırmak yönünde birisi olarak şahsiyet kazanması, coğrafi ve zihni çevresiyle belli bir eğitim çevresinden ayrırdilmez bunun dışında düşünülemez.

Özellikle örgün eğitim dediğimiz bütün okullaşmalar daha çok öğretim yoluyla eğitim işini gaye edinmişlerdir. İşte okullar yönünden önemli olan sağlıklı ve düzenli bilgilenme ve bilgilendirme. Giderek eğitim seviyesi yükseldikçe bu surette eğitilmiş olan ister istemez başkalarından, okumamış kardeşlerinden farklı kişilik kazanacaklardır. Ne var ki bilhassa gelişmemiş toplum kesimlerinde bu noktada bir çatışma görülebilmektedir. Çocuğun, gencin değişmesi, özellikle değişmeye karşı olanlarca benimsenmemekte böylece aralarındaki toplumsal mesafe ya artmakta veya çocuk üzerindeki aile ya da mahalli çevre etkinliğini okula karşı da menfi bir tutumla sürdürmektedir.

Çocuklar ve gençler birbirlerinden farklı iki zıt fikir arasında ve içinde kalmaktadır. Gençlik bunalımlarına yol açacak bu durumları önlemek için aşırılıkları giderek sağlıklı bir eğitim ortamı haline dönüştürecek çabalara ihtiyaç vardır. Çocukların, gençlerin aileleri, yakın çevresi onların bir noktaya kadar kendi bilgi ufukları içerisinde kalacaklarını takdir etmelidirler. Kendi bilgi ve alışkanlıklarını onlarında hayatları boyunca devam ettirecekleri kültür kalıpları olmasını istemeye hakları yoktur. Bu istek ilmi gerçeklere de dinimizin gerekli kıldığı yaşama görüşüne aykırıdır.

Önceki nesillerin sorumluluğu çocuklarını kendi yaşayacakları hayat tarzına hazırlamaktır. Müşahadeler müdahaleci baskılardan kaçma fırsatı bulan gençlerin mahalli çevrelerinden git gide koptuklarını göstermektedir. Müdahalecilik okullara kadar uza-

nabilirse oralarda da zihni gelişmenin hızını yitirdiği düşünce ve bilgilenmenin daha çok mevcut şartlara göre kalıplandığı görülebilmektedir. Hele yüksek okullarda özellikle manevi ilimlerle ilgili yüksek seviyede yetişme ve araştırma çevrelerinde bir takım şahsi veya siyasi menfaatlere bağlı faaliyetler, müdahale imkanı serbestçe elde edilebilirse, zaten bir türlü sağlıklı bir şekilde var olmayan ilmi vetirenin geleceğinden ümitli olmak oldukça güçleşir. O bakımdan bütün toplum sathında insanların birleşeceği bir nokta vardır. Aşırılıklara karşı uyanık olmak ve değişik şahsi ve siyasi menfaatleri okullara sokmamakta birleşmek, böylece ilmi çalışmalar, terbiyeli yetişme çok daha ümit verici ve müsbet bir şekilde gelişir.

Birkaç cümle ile eğitim şartları çerçevesinde Şanlıurfa'nın bazı görünüşlerine ve bir dini konuya temas etmek istiyorum. Daha önce de belirtildiği üzere insanları kuşatan çevrenin, onların zihin hayatını ve davranışlarını etkilediği, yönlendirici rol oynadığı bilinen bir gerçek olduğuna göre; yaşadığımız şehrin, Şanlıurfa il merkezinin uzmanlığı gerektiren planlı bir şehir olarak geliştirilip güzelleştirilmesi, düzenli geniş caddelere, yaşlı, genç, hasta ve çocuğun rahatça yürüyebileceği geniş kaldırımlara yer verilmesi önemlidir. Kaldırımlara verilen önem yaya insanlara verilen önemle doğru orantılıdır. Herhangi bir şehir yaşayışı ister istemez insana ve insani ihtiyaçlara ne kadar değer verildiğini aksettirir.

GAP'ın kalbi durumunda olan Şanlıurfa'nın şehircilik yönünden üzerinde titizlikle durmak, düzenli gelişmenin gerçekleştirilmesini çok önemli bir mesele olarak ele alıp çözmek gerekmektedir. Çünkü hasta bir kalb artan sorumlulukları kolay kolay taşıyamaz ve burda şehrimizin sorumlulukları ister istemez gittikçe artacaktır. Değişme zorunlu olacaktır. Değişmeye karşı durmak mümkün değildir. Değişmeye karşı durmak istesek dahi biz değişmekteyiz, sürekli değişmekteyiz, çünkü bu bir ilahi kanundur.

Temas etmek istediğim bir dini konu ise zekat meselesidir. Bilhassa bütün din görevlilerimizin yapabileceği değerli bir hizmet; zekatın, infakın geniş ve derin anlamının işlenmesi topluluk yaşayışımız içinde çok önem taşıdığı halde, çok ihmal edilen bu müesseseye işlerlik kazandırılmasıdır. Çok muhterem İslâm hukuk-

çumuz arkadaşımız burada, bu zekat meselesinin devletin vergilendirmeleriyle bir bağılılığı herhalde yoktur. Zekatını vermek isteyenlerin, Allah rızası için servetinden infak edecek olanların kanunî bir engelle karşılaşacaklarını ise sanmıyorum. eğer böyle bir engel varsa muhterem arkadaşlarımızdan fikirlerini alabiliriz. Üstelik bu ibadet fiili, devletin topluma hizmetleri yanısıra milletin müreffeh yaşayışına büyük ölçüde katkıda bulunacak olan bir işleyiş olup devlet hizmetlerine de büyük çapta destek sağlar.

Urfa için konuşacak olursak; yoksulluk, işsizlik meselelerinin çözülmesinde zekatı da içine alan infak hadisesinin rolünü kimse inkar edemez. Zekat için il müftülüğümüzün rehberliğinde bir teşkilatlanma işi herhalde zor bir iş değildir.

İnsanlarımızın sağlıklı, ahlaklı yaşayışı, mazbut aile yaşayışı bakımından yoksulluk ve işsizliğin ne derecede bir tehlike teşkil ettiği ise herkesce bilinen bir gerçek olarak ortadadır. Başkalarını ihtiyaçtan kurtarmak, kendi kendine yeten ve hatta yardım edici duruma getirmek için çalışırsak zekat müessesesi gerçek bir işlerlik kazanır. Her yıl zekatlarını verenler birçoğlarına azar, azar dağıtacaklarına, her yıl onlardan bir kısmını bir daha zekat almayacak mali seviyeye kavuştururlarsa daha sağlıklı bir ibadet ifa edilmiş olur zannederim. Hürmet ederim, hürmetle selamlarım, teşekkür ederim.

Prof.Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan)

Teşekkür ederim, sayın Profesör Rami AYAS buyrun Adil Bey size on dakikalık bir konuşma süresi veriyorum ve böylece oturumu tamamlamış olacağız.

Adil SARAÇ

Şimdi herşey güzel gidiyordu bir muteriz çıktı ortalığı bulanırdı. Şimdi, kim bu felaket telallı? diye bir soru gelebilir. Evet felaket telallığı yaptığımı kabul ediyorum. Fakat felaket tellallığını kabul ederken, şundan kaçarak kabul ediyorum. Bir felaket geliyor bunu iyi görüyorum ve bütün vatandaşlara gözünüzü yumun bir şeyin geldiği yok, felaketin geldiği yok demek yerine felaketin tel-

lallığını tercih ediyorum. Ne diyor Mehmet Akif "Son dersi felaket ne demektir şu demektir / Gelmezse eğer kendine millet gidecektir." Yoksa bizim ne GAP'ı durduracak gücümüz var ne de pazu kuvvetimiz var. Ama gücümüz vardır bir an önce bitirmeye. Ve güç toplamalıyız, bunun getireceği felaketleri önlemeye. Biz bunun için bu felaketlerden bahsettik, bunun için özür dileriz.

Şimdi edebiyat hayatı diyoruz ; Şanlıurfa'da edebiyat hayatı neydi? nereye vardı? Bunu çeşitli konuşmalarında defalarca anlattım tekrar etmeye gerek yok. 17. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıla gelinceye kadar aşağı yukarı, sayın rahmetli Bedri ALPAY'ın tespit ettiği 83 şair, benim tespit ettiğim 25 şair ve Sayın Doç. Dr. Mustafa İSEN'in tespit ettiği 5 şairle beraber 113 tane şair yetişmiş Şanlıurfa'da. 113 tane divan şairi İstanbul'dan çok uzakta bir taşra memleketinde. Bağdat'tan da uzak, Şam'dan da uzat bütün edebiyat muhitlerinden uzak olan bir muhitte. Bugün elimizde bunların, sayısı 10'u geçmeyecek şiirleri var ancak, arşivimiz dar.

Biraz önce sayın hocam Prof. Dr. Servet ARMAĞAN ağabeyimiz arşivlerin derlenmesinden toparlanmasından bahsetti. Biz arşivleri derlemek toparlamaktan ziyade arşiv tutanlardan vazgeçtik. Sanki ellerinde bir şiir varsa, ellerinde bir altın, mücevher varmış gibi saklıyorlar. Yani kendileriyle beraber mezara götürmekten öte, yarın çocuklarının, torunlarının sobalarına, kalorifer kazanlarına tuturuk olacak şeyler bunlar. Bunların bir an önce toparlanması için yetkililerin ellerini kollarını sallayarak dolaşmaları değil, gidip onların ellerinden bu eserleri almalarının yollarını aramaları gerek. Şimdi edebiyat var diyoruz, şiir var, şair var diyoruz. Utanarak söyleyeyim, sayın Kültür Müdürü Üner DİLEK Beyefendi bana yazar derken yüzüm kızarıyor. Yazarlık benim için ulvî bir meslek, ulaşacağım bir ufuk. Ben bir defa dilimi bilmiyorum, Urfalı Urfalıca'yı bilmiyor. Soruyorum öğrencilerime Urfa'da "bu" ya "bı" derler "şu"ya niye" şu " diyorlarda "şı" demiyorlar? Size de soruyorum. Diyemiyorlar ki Urfa'da "şu" kullanılmaz "bı" der "o" der "Bunlar" der, "onlar" denir. Urfalı Urfalıca'yı bilmiyor. Yani Urfalı Türkçe'yi bozuk konuşmak zannediyor Urfalıca'yı. Urfalıca bir kültür, bir birikim. Mesela içimizde kaç kişi şu güzel deyim bilebilir. "Herşeyde şansımız karadır, karpuzda beyaz çıkar".

Bunun için devlete bir çok görevler yüklemek istemiyoruz dedik. Mahalli yönetimlere birşeyler yüklemek istiyoruz dedik. ŞURKAV var, teşekkür ediyoruz kuranlara, maddi ve manevi destek sağlayanlara ve bizi buralara getirenlere teşekkür ediyoruz. Ve ŞURKAV'a hepiniz destek olun diyoruz. ŞURKAV'a destek olun ki ŞURKAV'da bu konuda yapılanlara destek olsun. Kitap çalışmaları yapılsın. Böyle geceler düzenlemek gerekir, ama bunlar uçup gidecektir Çocuğumuza kalıcı olan sözdür, kitaptır. Kitap çalışmaları yapılsın ve ŞURKAV kitap bastırsın. Ama benim kitabımı değil, Ali'nin, Veli'nin değil. Komisyonlarca hazırlanan ciltli kitaplar bastırılsın. Gerçi, Amerikan Müteveffa Başkanı Kenedy diyor ki; "Ben birşeyin olmamasını istersem komisyonlara havale ederim" Biz komisyonlara olmaması için değil olması için havale edelim. İnsanlar görevlendirelim, komisyonlar kuralım. Felaket tellallığından ben ancak bu şartlarda vazgeçerim.

Şimdi bir Urfa mutfağı var, Urfa mutfağı da ölüyor. Biz defalarca yetkililere söyledik bunu, fakat tedbir alan yok. Halk eğitimde bir Urfa mutfağı kursu açılmalıdır. Bu mutlaka yapılmalıdır. Urfa'lı dilinin, damağının, kulağının zevklerini bilen insandır. Bunu dışarıdan gelenler ve bu işi derin gözlemlerle tespit edenler görmüşlerdir.

Halkoyunları olayı var, halkoyunları olayına baktığımızda; bir dostum bahsediyordu bundan. Diyor ki: Bundan on sene önce halk oyunları yarışmasına yirmi okul girerdi. Bugün niye üç okul giriyor? Sebeplerini araştırdım, Ya yetkililer yok, ya etkililer yok, ya bilen yok, yahutta bilenlerin hazırladığı ekiplere yeterince değer verilmemiş derecelerde hakkı yenmiş, Sırf kıskançlık yüzünden dereceye sokulmamış ve hevesler giderek törpülenmiş ve sonunda sifira inmiş. Bunların giderilmesi lazım, bu kıskançlıkların giderilmesi lazım, birliğin sağlanması lazım.

Sonra bütün bunların üzerinde bir Harran Üniversitesi lazım. Bu Harran Üniversitesi geçmişi doğrudan doğruya marifet sayarak değil, geçmişi bilerek, geleceğe o bilinçle adım atmak için Harran Üniversitesi lazım. Yoksa biz memlekette birahane sayısı artsın diye Üniversite istemiyoruz. Memlekette diskotek sa yısı artsın diye Üniversite istemiyoruz. Burda memlekete ilim irfan

ışığı saçacak, çevre araştırmaları yapacak, bilimsel araştırmalar yapacak, yarına bugünü ve dünü sunabilecek bir Üniversite istiyorum. Yoksa bir kaç kişiye profesör ünvanı veya doçent ünvanı vermek için değil. Bizim meşhur bir lafımız vardır. "Adam adama yük, mahkeme kadiya mülk olmaz" Kişiler geçicidir, kalıcı hizmetler yapmak lazım yoksa buraya gelip oturupta GAP şunu yapacak, GAP bunu yapacak deyipte meselelerimize bir çözüm bulamayız. Bunu yapmazsak eğer, yarın çocuklarımız bizden davacı olacak. Biz nasıl bugün bu tarihte, bu masada, bu saatte bizden önce gelenler birşey yapmadı diye bizden önce gelenlere kızırıyorsak, bizden sonra gelenlere, eğer olayların üstünü örtersek, bizden sonra gelenler de bize kızacaktır. Memleketi sevmenin, milleti sevmenin, vatanı sevmenin herşeyin ötesinde insanı sevmenin düsturu budur. Büyük olmanın şuuru budur. Saygılar sunarım

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN (Başkan):

Şimdi efendim oturumun başından beri çok saygıdeğer konuşmacıların birbirinden güzel görüşlerini ve fikirlerini dinledik hepsine teşekkür ediyoruz. Bu değerli görüşlerini başlıklar halinde toparlırsak:

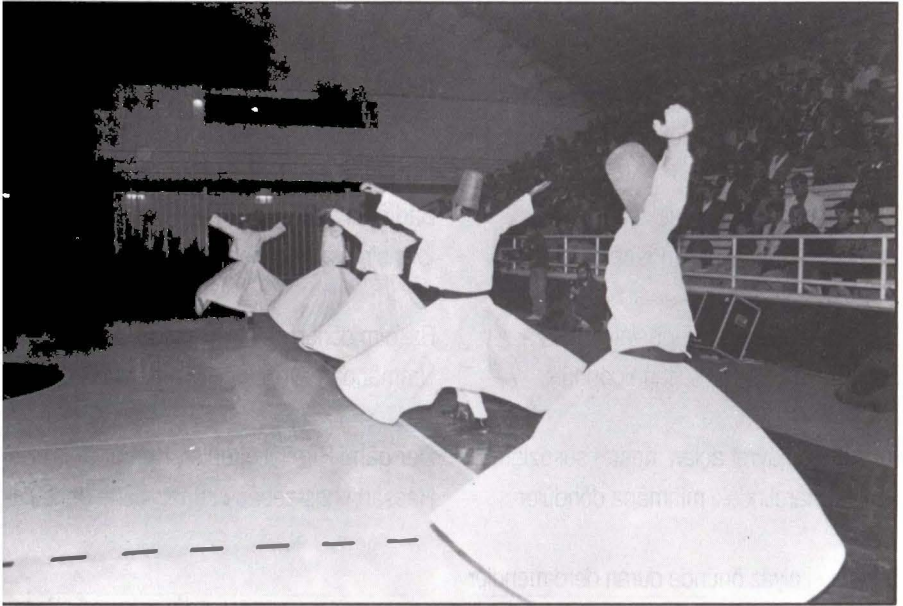
Hızlı bir nüfus artışı olabileceği hesaplanarak buna göre tedbirler alınması, Milli Eğitimin GAP kapsamında pilot bölge olarak ele alınması, Milli Eğitimde gerekli ihtiyaçların planlı bir şekilde ele alınması. Harran Üniversitesi'nin bir an önce kurularak faaliyete geçmesi için gerekli çalışmaların yapılması, Tarım ve Sanayi'de olacak üretim artışları gözönüne alınarak şimdiden bu konularda tedbirlerin alınması, Şanlıurfa'nın sahip olduğu tarihi, mimari, kültürel zenginliklerin korunması için hertürlü çalışmanın etkin biçimde yapılması şeklinde özetleyebiliriz.

Bizleri sabırla dinlediğiniz için sizleri muhabbetle, gönülden kucaklıyorum. Cenab - ı Hak'tan Şanlıurfa'ya değerli Valimiz gibi ve O'nun yardımcıları gibi idareciler nasip etsin ve Allah hepinizden razı olsun. Peygamber hepinizi şefaatten mahrum etmesin ve Şanlıurfa şanına, şerefine, kahramanlığına layık müstakbelde Türkiye'nin yıldızı olsun, bunu temenni ederim.

**GÖSTERİLER - ÖDÜLLER
VE
KAPANIŞ KONUŞMASI**

Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu sema gösterisi

Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu sema gösterisi

DÖNÜŞ ALEMİ (SEMÂ)

Cânlar, riâyet eyleyib erkâna döndüler;
Tennûrelerle tâir-i perrâna döndüler.

Bir bir uyub İmâma, duyub aşk ezânını,
Tekbirlerle kible-i cânâna döndüler.

Mollâ-yi Rûm, verdi semâ emri anlara;
Cânlar da inkiyâd ile fermâna, döndüler.

Şevk-i şeb-i arûs ile üftâdeler bakın!
Mestâne geldiler yine meydâna, döndüler.

Âşkların görünce bî-huş halini
Arşın bütün melekleri sekrâna döndüler.

Baş-kesdiler vefileri devrin huzûrda;
Hakk'ın Hafî'e sunduğu kurbâna döndüler.

Diz çökdüler önünde erenler kitâb açıb,
Bahs-i Ledûn'de tıf-ı debistâna döndüler.

Gördüm, huzûr-ı Pîr'e gelib ağlayanları;
Derhâl açıldılar, leb-i handâna döndüler.

Etdim nigâh, edeble varıb yalvaranlara;
En bî-nevâ gedâları sultâna döndüler.

Bir demde hayret açları, hasret susuzları,
Hâkan imâretindeki mihmâna döndüler

Dervâze-i niyâz önünde duran derd-mendler
Dermân-i feyz-i Pîr ile Lukmân'a döndüler.

Devlet-serâ-yı nâzı bulan nev-niyâzlar,
Asûdegân-ı Ravza-ı Rizvân'a döndüler.

Bir özge bâr-gâh arayan dil-harâblar,
Feyzâ-yı pür-serâbda atşâna döndüler

Zulmetde çırpınanlar, lâhî ziyâ ile,
Râh-ı sadâdı seğdiler, imâna döndüler.

Mekşûf olunca sırr-ı usûl-i din,
Nesf ü hevâ sapıkları imana döndüler.

Müşâklar, şûâna Şems'in tutuldular;
Yaklaşmayın ki âteş-i sûzâna döndüler.

Mutribler uydular neye, gûyâ hezârlar,
Tehfîl nağmesiyle gülistâna döndüler.

Mebhût olub Mukabele-e Mevleviyeyeden,
Münkirler ittika ile îmâna döndüler.

Bâd âba, nâr hâke hemen kıldı ser-fürû
İbîs-simalar bile insâna döndüler.

Bakdim dönüb gelenlere, sandım misâl-i mevc,
Ummândan ayrılib yine ummâna döndüler.

Der-gâh-i Pîre lâl girenler, Kemâl veş,
Hassân-i hoş-zebân-i sühan-dâna döndüler.

KEMAL EDİP KÜRKCÜOĞLU

Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin Akbulut'un Tasavvuf Musikisi Topluluğu Şefi Tevfik Soyata'ya plaket takdimi

Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu

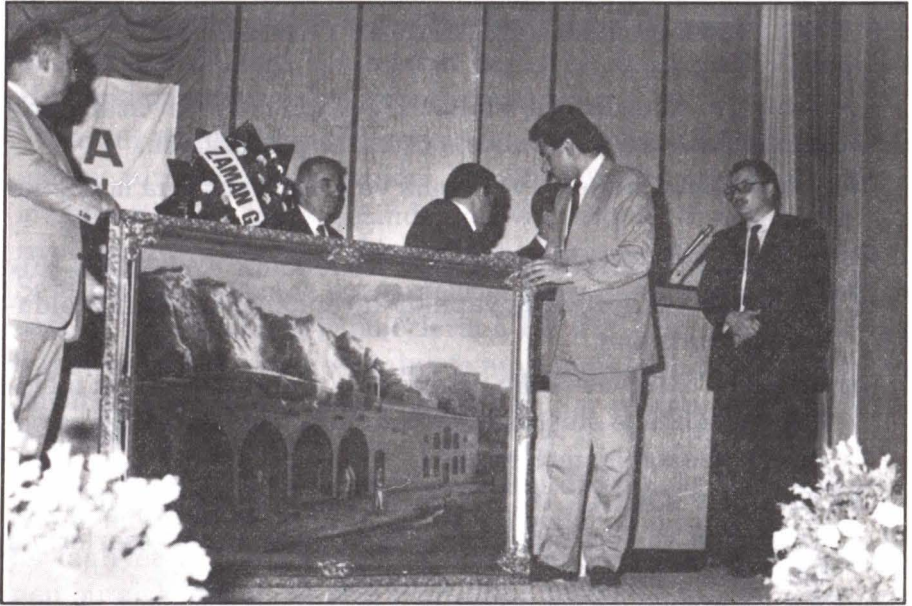
Ahmet Özhan ve Tarihi Türk Müziği Topluluğu Konseri

Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin Akbulut'un Ahmet Özhan'a plaket takdimi

Halil Çuhadaroğlu Solo Konseri

Ressam Nihat Kürkçüoğlu'nun Hz. İbrahim (A.S.)'ın doğduğu makamın tablosunu Vali T. Ziyaeddin Akbulut'a takdimi

ŞURKAV KÜLTÜR SANAT ÖDÜLLERİ

ŞURKAV 1991 KÜLTÜR VE SANAT ÖDÜLLERİ

- 1- **Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN:** Şair, edip ve yazarlığıyla Şanhurfa ve Türk Kültürüne üstün hizmetlerinden.
- 2- **Naci İPEK:** Şanhurfa yayıncılık ve kültür hayatına hizmetlerinden.
- 3- **Erduhan BAYINDIR:** Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN Kütüphanesi ile Bozova'da yapılan kütüphaneye sağlamış olduğu katkılarından.
- 4- **Nihat KÜRKÇÜOĞLU:** Şanhurfa'yı tanıtan yağlıboya tabloları ve Valilikte oluşturduğu Şanhurfa Tabloları koleksiyonu çalışmaları hizmetlerinden.
- 5- **Mahmut KARAKAŞ:** Şanhurfa kültürü ve tarihi ile ilgili araştırma ve incelemeleri ve yayınlanmış olan eserleriyle Şanhurfa kültürüne hizmetlerinden.
- 6- **Cihat KÜRKÇÜOĞLU:** Şanhurfa mimarlık tarihi ve Şanhurfa kültürüyle ilgili araştırma ve yayınlanmış olan eserlerinden.

HAFTANIN KAPANIŞ KONUSMASI

T. Ziyaeddin AKBULUT
Şanlıurfa Valisi
Şirkav Başkanı

Değerli Şanlıurfalılar 5-6 ay öncesinde planladığımız Hz. İbrahim'i Anma ve 1. Şanlıurfa Kültür Sanat Haftası'nın son akşamındayız. Bir haftadan bu yana sürdürülen kültürel faaliyetler, sanat faaliyetleri konser ve diğer etkinlikler bu akşam muhteşem bir konserle Türkiye'nin medarı iftiharî hemşehrîmîz Ahmet ÖZ-HAN'ın konseriyle noktalanmış olacaktır.

Bu tür anma toplantıları yurdumuzun çeşitli illerinde muhtelif isimler altında yapılmaktadır. Cenab-ı Hak'ka şükürler olsun ki memleketimizin her köşesinde, her vilayetinde bir evliyaullah yatıyor, bir büyük yatıyor, bir ermiş kişi yatıyor. Bu dağıtımdan da Şanlıurfa'nın nasibine peygamberler düşmüş ve Kuran-ı Kerim'de sayılan en büyük peygamberlerden Hz. İbrahim, Hz. Eyyüp gibi büyük peygamberler de Şanlıurfa'nın topraklarında onun suyunu, havasını teneffüs etmişler ve Şanlıurfalılar da onun bahtiyarlığına ermişler.

Hz. İbrahim'i anma haftası anısına düzenlediğimiz, kültür ve sanat faaliyetleri ile 24 etkinlik düzenlemiş bulunmaktadır. Bu 24 faaliyet 78 saatlik bir programla takdim edilmiştir. Düzenlenen bir açık oturum ve yedi konferansı 3.000 Şanlıurfalı izlemiştir.

Açık havada düzenlenen Mehter Takımının üç konserini toplam 4.000 vatandaşımız izlemiştir. Bu kapalı salonda yapılan ve diğer salonlarda yapılan konserleri 5.000 kişi Belediye Sinemasında hafta boyunca gösterilen filmleri 7.500 genç, ihtiyar, çoluk, çocuk Şanhurfalı izlemiştir ve yine hafta boyunca Dergah Camii avlusunda açılmış bulunan kitap fuarını da 8.000 vatandaşımız izlemiştir. Toplam olarak bu hafta boyunca sözünü ettiğimiz bu kültür ve sanat programlarına 27.500 vatandaşımız izleyici olarak ve bu etkinliklere güç vermek amacıyla katılmış bulunmaktadır. Sizleri kutluyorum bu haftanın düzenlenmesinde Şanhurfalıları bize güç vermişlerdir. Maddi ve manevi çok sıkıntılar çekilmiştir, külfetler olmadan nimetler elde edilmiyor, dolayısıyla bu program da bir hayli külfetlerle düzenlenebilmiştir. Ama Şanhurfalıları, Şanhurfa'da yaşayan büyüklerimiz anısına bu sıkıntılarımızı feda olsun.

Şanhurfalıların bu yakın ilgisi, bundan sonraki yıllarda ikincisini, üçüncüsünü ve her yıl muntazam, aralıksız programlarla bu haftanın düzenlenmesine, bize katkı sağlamıştır. Bu nedenle bütün Şanhurfalıları, bu hafta boyunca programların izlenmesinde emeği geçen bütün arkadaşlarımı Şanhurfa Kültür Sanat Vakfı'nın mütevelli heyeti ve yönetim kurulu üyelerini huzurunuzda kutluyorum ve bu haftada görev alan değerli sanatçı ve bilim adamı hocalarımıza da teşekkür ediyor, hepinize hayırlı akşamlar mutlu günler diliyorum, saygılarımla.

23 Kasım 1991

MAKALELER

**HAFTA MÜNASEBETİYLE GELEN
URFA İLE İLGİLİ MAKALELER**

**HAFTA HAKKINDA BASINDA YAYINLANAN
BAZI MAKALELER**

HZ. İBRAHİM HAKKINDA İNGİLİZCE BİR ESER VE BAZI MUTÂLAALAR

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN

TEVHİD dinini insanlığa ilk öğretenlerin başlarında geleni, son Peygamber Hz. Muhammed (S.A.S)'ın atalarının atası, Kâ'be-i Muazzama'yı ilk inşa eden, inanca göre URFA'mızda doğan, bir süre Harran'da yaşadığından şüphe edilmeyen büyük peygamber Hz. İbrahim (A.S.) hakkında Türk dilinde yazılmış, ciddi incelemeye dayalı, ilmi nitelik taşıyan eser tanıdığımızı söyleyemeyiz. Şüphesiz Kur'an-ı Kerim'deki beyanların ışığında; Hz. İbrahim'le ilgili oldukça geniş ve kesinlikle inandığımız ayetler bize, elbette kendileri, babası, karşılaştığı olaylar konusunda bilgi vermekte, yol göstermektedir. (Bakara Suresinde 15, Âl-i İmran'da 7, Nisa'da 4, En'am'da yine 4, Tevbe'de 3, Hûd'da 4, Yusuf'da 2 ve ondan sonra diğer surelerde İbrahim'den Â'lâ'ya kadar da 30 olmak üzere İbrahim kelimesi 69 defa zikredilmiştir.) Ayrıca bir çok tefsir kitabında, eski tarihlerde, dini eserlerde, şiirde ve benzeri teliflerde de Hz. İbrahim ile ilgili bilgi mevcuttur. Bunlardan başka bazı Arap yazarlar ile Türkiye'deki din adamları da bu konuda, bir ölçüde dikkate değer bir çaba ile kalem oynatmışlardır. Fakat genellikle bu zatlarn (Meselâ Mevlid - i Halil Camii İmam ve Hatibi Sabri Yazar hocanın Ayetler ışığında Halilülrahman İbrahim Aleyhisselam, İstanbul, 1985) çalışmaları Türkçe ve Arapça eserlere, kaynaklara v.s. dayanmakta, Batıdaki yabancı dillerle yazılmış olan ve bu konuyu ilgilendiren yayınlardan haberleri bulunmamaktadır.

İşte biz başta Kur'an - ı Kerim ve diğer Semavî kitaplar (Tevrat ve İncil)'dan faydalanmakla beraber özellikle konuyu doğrudan ve ya vasıtalı olarak ilgilendiren İngilizce literatürden de yararlanan Pakistanlı bir aydın Müslüman, -bu yoldaki ilgili uyandırabilecek - bir kitabı üzerinde, kısaca, durmak arzusundayız.

Yazar Masarrat Husain Zuberi, Önce Ağra'da, sonra Cambridge'de tarih ve politika öğrenimi görmüş, bir çok önemli görevlerde bulunmuş, Pakistan'da sanayi, yakıt, doğal kaynaklar, iletişim bakanlıklarında vazife ifa eylemiş, valilik yapmış, en son da Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (R.C.D) Genel Sekreterliği ile parlak meslek hayatını sürdürmüştür. Ben bu zatı, bir süre kendim de Türkiye, Pakistan ve İran arasındaki bu önemli teşkilatın toplantılarına katıldığım ve dergilerine de yabancı dilde yazılar yazdığım hasebiyle, oldukça yakından tanımıştım. (1968 - 71) "Abraham, His Life and Times = İbrahim, Hayatı ve Zamanı" ünvanlı Karachi = Karaçi'de 1985 tarihinde basılmış bulunan bu 185 sayfalık çalışmayı yazarı, aynı yıl içinde, güzel bir ithaf yazısı ile bana yollamıştı. Bu defa Şanlurfa İli Kültür, Eğitim, Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV)'ın 18 - 24 Kasım 1991 tarihleri arasında düzenlendiğini belirttiği «I. Hz. İbrahim (A.S.) Kültür ve Sanat Haftası»nda bu eserin tanıtılmasını gerekli bularak onun bir muhteviyat özetini bahis konusu yapmayı yerinde bir hizmet saymaktayım.

Eserin "İçindekiler" in Türkçesi şöyledir:

GİRİŞ; - 1. Din; 2. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm; 3. UR'lu İbrahim 4. UR uygarlığı; 5. İbrahim'in Ur'dan ayrılışı; 6. İbrahim zamanında Tarım ve Ticaret; 7. İbrahim Ken'ân'da 8. Ken'ân ve Çevresinde Din; 9. İbrahim'in Evlatları; 10. İsmail'in Uzaklaştırılması; 11. Mekke kurucusu olarak İbrahim; 12. Kurban (olayı); 13. İbrahim'in Vasiyeti - Mirası; Ek 1 Avrupa'da Yahudiler; Ek 2. İsrail Savunma bakanlığının ayrılışı - İndeks

Yazar, tarihte Hz. İbrahim'in benzeri olmadığına işaret eder. Onun tarihi bir şahsiyet olduğunun kesinliğine değinir. Allah (C.C.)'ın vahy sürecinin asıl onunla yayıldığını söyler. Ondan önce de Peygamberler geldiğini, Hz. Âdem ve Hz. Nuh gibi Peygamberlerin tek Allah'a inanmış olduklarını kaydeder. Cenab - ı Hakk'ın

kudret ve azameti, kurtarıcılığı gibi hususlara inanmak dışında ayrıntılı bilginin elde bulunmadığına da işaret eder. Gerçi Hz. Nuh' un zamanındaki Tufan hakkında kutsal kitaplardaki açıklamalar dışında zamanımıza kadar gelen bilgilere sahip olduğumuzu söyleyemiyoruz. Yazarın belirttiğine göre tarihi bir şahsiyet olan Hz. İbrahim'in öğretisi, yaşadığı yerler ve vefat mahalli de artık bilinmektedir.

Eserin bahislerini ayrı ayrı özetlemek bir bildiri sınırlarına sığmaz. Ancak yazarın hem semavi kitaplardan, hem de kazılar sonuçlarını anlatan eserlerden ve başka yabancı dillerdeki yayınlardan yararlandığı notlarda görülmektedir. Neye dayandığı vazih olmamakla beraber Zubeyri'ye göre Hz. İbrahim (A.S.) Hz. Nuh (A.S.) 'dan 3.829 yıl sonra doğmuştur. Hz. İbrahim'in, Ahd-i Atık'a nazaran, babası Terah isminde olup onun Abram, Nahor ve Harran adlarında üç çocuğu varmış. Aile bir ara Harran şehrine gelir, yerleşir ve Terah orada ölür. Kur'ân-ı Kerim'de Hz. İbrahim' in babası olarak Azer'in zikredilmesini, Arapça'da «EB» sözünün amca anlamına da geldiği, - Mevlana Muhammed Ali'nin Kur'ân Tercümesine dayanılarak üzerinde durulup muhtemelen Azer'in amca olması da hatırlatılır. «Valid» kelimesi de Hazret-i İbrahim' in "Ebeveyni" hakkında Kur'an'da geçer ki, bunun için de acaba burada babası mı, anası, amcası veya diğer yakınları mı kastedilmiştir, diye görüş belirtenler olmuştur.

Eserin her bahsinden elbette söz açmağa bu özet yeterli değildir. Her halde kendi türünde oldukça dikkat ve ilgi çekici bir çalışma olduğu rahatça söylenebilir. En azından dini temel kitaplarla birlikte tarihi eserlerden ve bazı kazı sonuçlarını kapsayan yayınlardan yararlanılarak yazılmış olması, konuyu etraflıca ele almış bulunması, ülkemizde de bu monografinin tanınmasının yararlı olacağı hususundaki kanaatimizi güçlendirmektedir. Onun fırsat ve imkan doğarsa Türkçe'ye de çevrilmesinin yerinde olacağını söyleyebiliriz.

**ESKİ EDEBİYATIMIZDA URFA
VE ŞAIR NABI'DE
URFA SEVGİSİYLE KÖŞK-SARAY, ÇEŞME
VE CAMİLERE TARİH DÜŞÜRMELER**

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN

Sadece Türk - İslâm tarihinin değil, Avrupa'nın da -zengin tarihi ve ileri derecedeki uygarlığı bakımından- ünlü ve hakkında bir hayli inceleme ve araştırma yapılmış şehirleri arasında yer almış bulunan URFA'mızın: Eski Edebiyatımızın şiir bölümünde çeşitli vesilelerle, özellikle Hz. İbrahim Halilullah'ın doğum yeri, ateşe atılması, selamet bulması ve başka olaylar nedeniyle adına, övgüsüne rastlamaktayız. Biz bu özette sadece Nabi'nin çağdaşı olan Diyarbakırlı Hami (1679-1747), Nabi'den çeyrek yüzyıl kadar sonra şiire başladığını tahmin ettiğimiz Sümbül-zade Vehbi (?-1809) ve klasik edebiyatımızın Urfa'daki son temsilcilerimiz arasında saydığımız Mehmed Şevket (1861-1918)'ten Urfa ile ilgili birer beyit alacak, sonra Nabi'deki doğum yeri sevgisini belirten birkaç beyti nakledeceğiz. En son da şairimizin daha çok Halep'te yaşadığı dönemde (1687-1710) -aşağı yukarı ömrünün üçte birini doldurur- Urfa'da valilerin yaptırdığı köşklere (saraylara), çeşmelere, camilere yazdığı manzum tarih düşürmelere değineceğiz.

Diyarbakırlı Hami Divanının son gazelini oluşturan şiirindeki bir beyit şöyledir:

**Evvel bakışta ateş-i Nemrûd'da yandırıp
Sûzan eden Halil (halil)-i dili bir RUHALI'dır.**

Bununla şair, sevgilisinin ya mecazen, yahut gerçekte Urfalı, ya da Urfalı gibi olup ilk bakışta insanı Nemrud'un Hz. İbrahim Ha-

lil'i attığı ateş gibi yaktığını, sonra da gönül dostunu yakanın bir URFALI olduğunu söylemektedir. Şüphesiz burada Urfalı güzele değinen bu beyitte, belki daha çok, mecaz yoluyla Hz. İbrahim'in putları kırması dolayısıyla ateşe atılması, ateşin su, odunların balık oluvermesi hatırlanmış olmalıdır. Şair sevgilisinin Urfalı oluşundan kaynaklanan duygusallığı hesabıyla bu edebî sanatlarla bezeli beyti kaleme almıştır, denebilir.

Sünbül-zade Vehbî ise, kendisini överken Nabi'nin yolunda ve edebî okulunda geliştiğini de ima ederek ve büyük şairin aynı zamanda birkaç bestesi olduğunu da hatırlayarak şöyle demektedir:

Ben bağ-ı hüner Sünbülüyem sünbüle-beste

Nabi'nin usulünde makam ise RUHAVİ

Böylece Nabi'nin kendi doğum yerinin adını, eseri olan bir beste makamına vermiş olduğunu da öğrenmiş bulunmaktayız.

Şevket'e gelince o, ay yüzlü sevdiğinin, vuslat vaadını düşmanlarına yaptığını öğrenince, üzüntüsünden URFA'yı bırakıp gidebileceğini şu beyitle söyleyiveriyor:

Vuslatın vaad eylemiş ol mâh-rû a'dâlara

Şevketâ ben akıbet terk-i RUHA etmez miyim?

Buradan Ruha=Urfa'yı çok sevdiğini, fakat sevdiğinin eloğlunu kendisine tercihi karşısında öz diyarını bile bırakıp gidebileceğini ima ediyorsa da, bir başka şiirinde gönlünün buna razı olamayacağını, doğduğu toprakta ebedî uykusuna dalmaya kararlı olduğunu, hüznü bir ifade ile dile getirmektedir:

Bir cây-ı bülend üzre yapın tûde-i kabrim

Şayed ki eser bâd-ı sabalar vatanımdan.

Demek yüksekçe bir yere gömülmek istemekte ve böylece şehirden saba rüzgarlarının mezarına kolayca erişmesini, o güzelim Urfa'dan rüzgar sayesinde şehrin kokusunu alabileceğini hayal etmektedir.

Şüphesiz bazı şairlerimiz Urfa sevgisini şakıması güzeldir. Ama bilebildiğimiz bunu en samimi, canlı ve etkileyici olarak terennüm eden yine Nabi'dir. Halep'te iken doğan oğlu 7 yaşına geldiğinde (Ebülhayr Mehmed) yazdığı Hayriyye'nin baş taraflarında şöyle seslenir:

**Vatanım Şehr-i dil-ârâ-yı RUHA
Vakt-ı tahrir makarrım Şehbâ**

**Ne RUHA nüshâ-i gülzâr-ı cinân
Maskat-ı re's-i Halilü'r-Rahman**

**Ne RUHA gıpta-geh-i hıtta-i Şam
Mazhar-ı mu'cize-i "Berd ü selâm"**

Nabi'nin Türkçe Divanında -kronolojik sıra dahilinde- inşaları için EBCED hesabıyla haklarında tarih düşürülen yapıların başında, Vali Süleyman Paşa'nın Halilü'r-Rahman yakınında yaptırdığı kasr (köşk, küçük saray) gelmektedir. Hesaplanınca yapımının 1100 (1688)'e tesadüf ettiği anlaşılmaktadır ki: Şairin Haleb'e yerleşmesinin ilk zamanına rastlamaktadır. Ondan sonraki valilerden Mustafa Paşa'nın yine Ayn-ı Halilü'r-Rahman (Anzelha)'nın yanı başında inşa ettirdiği Kasr (Köşk)'ün tarih şiiri yer almaktadır. Bu da EBCED hesabıyla son mısradaki "Mustafa Paşa ne zîba kasr bünyad eyledi" kelimelerinin harfleri delaletiyle: 1119 (1707)'e tekabül etmektedir. Yani ilkinden 19 yıl sonra yapılmıştır. Daha sonraki valilerden Yusuf Paşa hem çeşme, hem cami yaptırmıştır. Bunlar hakkındaki şiirler de göstermektedir ki, çeşme 1120 (1709)'de, cami ise 1124 (1712)'de Urfa'yı süsleyen abideler arasında yer almıştır.

PEYGAMBERLER ŞEHİRİNDE
TEVHİD VE KÜLTÜR HAFTASI

Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN

- *Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) tarafından gerçekleştirilen "Hz. İbrahim (A.S.)'i Anma, 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat Haftası" bizlere aziz Anadolu'muzun Güney Doğusunda bu gün de yaşamakta olan inanç, kültür ve sanat havasını göğüslerimizi kabartacak ölçüde tenneffüs ettirdi.*

Bereketli toprağında Hz. İbrahim, Hz. Eyyub, Hz. Şuayb (A.S.) gibi Peygamberlerin ya doğduğu, yahut - belli bir süre - yaşadığı Şanlıurfa, (Edessa, Ruha, Urfa v.b.) tarih boyunca önemi eksilmeyen ve kendisiyle övünülen şehirlerimizdendir. Klasik şiirimizin büyük üstadlarından Yusuf Nabi (1642 - 1712), "biz" redifli bir gazelin "makta" beytinde Urfalı olduğunu ve toprağının Hz. İbrahim (A.S.)'in doğum yeri şerefini taşıdığını şöylece şiirleştirir;

Hâkunuz mevlididir Hazret-i İbrahim'in

Nâbî'yâ 'rast makamında" Ruhavîyiz biz

Başka şairler de bölgenin ve özellikle şehrin mübarekliğini ifadelendiren şiirler söylemişlerdir. Bu arada XIX. yüzyılda yetişen Urfalı şairlerden Derviş Fenâî'nin, Nâbî'nin Medine - i Münevvere ve Ravza - i Nebî hakkında "gazel - Na't i Şerif ki onun Hac Farizasını edâ günlerinde yazmış olması muhtemeldir "ine nazire teşkil eden" mütekerrir müseddes"inin başta raflarında Ruhâ = Ur-

fa'nın kutsallığını çok duyarlıklı olarak terennüm edilmiş görmekteyiz:

***Bilâd-i hayr-i Halkillâh olan şehri Ruhâ'dır bu
Zülâl - i mu'cizi cây - ı Makam-ı Enbiyâdır bu***

***Hicaz ü Kud's'ten gayri makamlardan ulâdır bu
Letâfetde şerâfetde müzeyyen dil küşâdır bu***

***Bu Mevlid - i Halilullah ki cedd - i Enbiyâdır bu
Halil'e âteşi 'berden selâm"eden Ruhâ'dır bu***

ŞANLIURFA'DA BİR SONBAHAR

İşte, bizim de doğum yerimiz olmak şerefini taşıdığımız Şanlıurfa'da, bu sonbahar mevsiminde, mümtaz bir valimizin, T. Ziyaeddin Akbulut'un himmetiyle kurulan ve onun başkanlığını büyük bir itina ile yürüttüğü ŞURKAV (Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı) tarafından gerçekleştirilen "Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma, 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat Haftası" (18 - 24 Kasım 1991) bizler aziz Anadolu'muzun Güney Doğusunda bu gün de yaşamakta olan inanç, kültür ve sanat havasını göğüslerimizi kabartacak ölçüde - teneffüs ettirdi.

Bir taraftan Mehter takımının gösteri yürüyüşü ile konseri, geceleyin göğü aydınlatan ve mancıklardan fişkırان elektrik ışığında insana âdeta bir peri masalını hayal ettiren "Havai Fişek gösteri oyunları", diğer taraftan Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği Programı, haftanın sadece göze ve kulağa hitap eden zevkli bir yönünü oluşturuyordu. Bunları Türkiye Diyanet Vakfı Dini Yayınlar, Sergisi başta olmak üzere bazı kitap evlerinin yayın sergileri; Fotoğraf ve Resim Sergileri, Hattat Behçet Arabî Hat yarışması Sergisi'ne gelen eserlerin teşhiri; özellikle Sami Güner'in Fotoğraflarla Harran'ı gibi haftayı, kültür ve hareketlilik bakımından mânâlandıran faaliyetler geniş halk kitlelerini yakından ilgilendiriyor ve şehirde belirli bir canlanmaya vesile oluyordu.

Bu güzel faaliyetler, şüphesiz. cazip ve haftayı şenlendirmek bakımından gerekli olmakla beraber asıl programın ağırlık noktasını konferanslarla açık oturum oluşturmakta idi. Günlere göre bir sıralama yapılması durumunda konuşmacılarla onların konularını şöylece belirtmek yerinde olacaktır;

Doç. Dr. Ahmed Akgündüz, Hz. İbrahim (A.S.)'dan Günümüze kadar Tevhid Mücadelesi (18. Kasım); -Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, Türk Edebiyatında Şanhurfa Şairleri ve Şiirleri (19 Kasım) - A. Cihat Kürkcüoğlu, Hattat Behçet Arabî; Hayatı ve Eserleri (20 Kasım) Doç. Dr. Ahmed Ağırakça, Şanhurfa'nın İslâmi Fetihten Günümüze Genel Tarihi (21 Kasım); - Prof. Dr. İbrahim Düzen - Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Almalı, Şanhurfa'da Yaşamış Peygamberlerin Kur'ân - ı Kerîm'de Geçen Kıssaları ve Şeyh Hayat - ı Harrani Hazretleri (22 Kasım) Prof. Dr. Suat Yıldırım, Hz. Muhammed (S.A.V.)'in Getirdiği Hidayet (22 Kasım 1991)

KUSURSUZ PROGRAM

Hemen her biri konusunda yeni görüşler getiren ve ciddiyetle hazırlanmış olan bu konferanslara halkın gösterdiği rağbet ve yakın ilgi, Şanhurfa'da geleneksel ilim aşkı ve bilginlere saygının hâlâ güçlü bir şekilde devam ettiğini gösteriyordu. Özellikle başta genç ve dinamik valimiz T. Ziyaeddin Akbulut ile bu müstesna hafta için görevlendirilen Vali Yardımcısı Hasan Duruer olmak üzere Harran Kaymakamı Kenan Yozgatlı, Suruç Kaymakamı Ahmed Görücü, Bozova Kaymakamı Vahdeddin Özcan ve Hilvan Kaymakamı Nezih Doğan'ın takdire lâyık çalışmaları, programın kusursuz ve eksiksiz devamını sağlamakta ön planda yer alıyordu.

Haftanın en ilgi çekici bir canlı, hareketli, safhasını da "Açık Oturum" oluşturmuştu. "GAP'ın Getireceği Yeni Kültür Değişimleri ile Şanhurfa'nın Tarih, Sanat ve Edebî Hayatı" konulu bu açık oturumu bu makalenin yazarı yönetiyordu. Konuşmacı ve oturumu paylaşımlar olarak da şu zatlar bulunuyordu: Prof. Dr. Ramazan Şeşen, Prof. Dr. Servet Armağan, Prof. Dr. M. Rami Ayas ve eğitimci Yazar M. Adil Saraç. Her konferans ve toplantıda olduğu gibi DSİ'nin 500 kişiyi kucaklayan salonu aydınlar, gençler ve meraklılarla dolu bulunuyordu. Vali Akbulut, o her zamanki nezaketi, güven verici sesi ve imrendirici kültürünün kazandırdıkları geniş görüşü ile oturumu açtıktan sonra tam iki saati dolduran konuşmacıların iki turda tamamlanan açıklamaları ve dinleyicilerden 5 kişinin sordukları soruların yarım saati aşan cevapları, hakikaten, doyurucu oldu.

Burada Şanhurfalıların, haftaya katılanlara verdikleri mahalli

ziyafetleri ve özellikle Atatürk Barajı'nda, Kuruluşun seçkin Genel Müdürü; vefalı çok değerli eski talebem Yüksek Mühendis Ertuğrul Bayındır ile Ata İnşaat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'nin Yönetim Kurulu Başkanı Muruhhas Aza Sedat Üründül'ün bize ve dostları İstanbul Teknik Üniversitesi Rektör ve Öğretim Üyelerine verdikleri akşam yemeğini de teşekkürle belirtmek isterim. Sadece ziyafetlerle değil Ata Şirketi'nin çeşitli vesilerlerle yaptığı sosyal ve kültürel alandaki yardımlarını da örnek saydığımızı da söylemek isteriz. ŞURKAV'ın bu gibi olumlu, sevilen ve beğenilen faaliyetlerini gelecek yıllarda Milletlerarası boyutlarda göreceğimizi umar, bütün kuruluş üyelerini samimiyetimizle kutlarız.

ŞURKAV, KÜLTÜR VE VALİ AKBULUT

Osman GÜZELGÖZ

Şanlıurfa kültür, tarih ve sanat değerlerini korumak, geliştirmek ve gelecek kuşaklara da ulaştırmak gayesi ile kurulan Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) gayesi doğrultusunda emin adımlarla yürüyor. Geçtiğimiz aylarda İstanbul'da yapılan "Şanlıurfa Kültür Etkinlikleri Sergisi"nden sonra 18 - 24 Kasım 1991 tarihleri arasında organize edilen Hz. İbrahim (A.S.)'ı anma ve 1. Şanlıurfa Kültür Sanat Haftası başarı ile tamamlandı. Halk tarafından coşku ile takip edilen Kültür Sanat Haftası boyunca çeşitli sergiler, konferanslar, tasavvuf konserleri ve mehter takımı konseri izleyenlere sevinçli anlar yaşattı. Kültür etkinliklerini binlerce vatandaşın izlediği ve ilk olmasına rağmen mükemmele yakın bir organizasyonun ortaya konulduğu dikket çekici idi.

Böyle bir haftanın bu derece ilgi ile izlenmesini ve gerçekleştirilmesinde hiçbir fedakarlıktan kaçınılmamış olması GAP'a hazırlanan Şanlıurfa için önemli bir yatırım olarak değerlendirildi. ŞURKAV Başkanı ve Şanlıurfa Valisi Ziyaeddin Akbulut'un haftanın açış konuşmasında dile getirdiği gibi 'abide şehir' Şanlıurfa için asıl gerekli olan bu tür faaliyetlerdi. Çünkü GAP'ın en önemli odağı insandı ve insan için ne yapılırsa azdı. Hafta boyunca icra edilen kültür faaliyetlerinde oldukça neşeli, çarpıcı, ilgi çekici enstantaneler ve renkli simalar vardı. Bunların başında Pr. Dr. Abdülkadir Karahan geliyordu. Haftayı baştan sona kadar takip eden

Karahan Hoca, bir açıkoturum sırasında Prof. Dr. Ramazan Şeşen ile yaptığı "Kültür" tartiŐması izleyenleri oldukça heyecanlandırdı. Mehter Takımı'nın yürüyüşü ile Balıkgöl'de verdiği iki konser yoğun bir ilgi ile karşılandı. Kapalı Spor Salonunda yapılan Tasavvuf Müziği Konseri ve Sema Grubu gösterisinde ise gözyaŐlarını tutamayanların çoğunlukta olduğu görüldü. Urfalı sanatçı Halil uhadaroğlu'nun TSM konseri de haftanın ilginç ve başarılı bir organizasyonu idi. Yine uhadaroğlu ve Cihat Kürkçüoğlu ile Mehmet İnci ve Nihat Kürkçüoğlu'nun fotoğraf ve resim sergileri beğeni ile gezildi. Hat yarışmasına gönderilen eserlerin sergilendiği Halk EĞitim Merkezinde Cihat Kürkçüoğlu'nun verdiği "Behçet Arabi" konferansı da ilgi ile dinlendi. Doç. Dr. Ahmet Akgündüz ve Prof. Dr. Suat Yıldırım'ın konferanslarında dinleyenler bir yandan ilim derinliklerine inerken bir yandan da Peygamberimiz (S.A.V.) 'in yüceliğini nefis portlerle bir kere daha dinlemiŐ oldular.

Hafta ile ilgili değerlendirmemizi ilgililere teşekkürle bitirmek istiyorum.

"Böyle bir faaliyete imza koyduğunuz, organizasyon için hiç bir bir fedakarlıktan kaınmadığınız, gelen misafirlere ve gruplara yakından ilgilendiğiniz, iş yapmak birşeyler ortaya koymak isteyenlere fırsat tanıdığınız ve yeni ufuklar açtığınız ve tarihimize, kültürümüze, zmze sahip çıkma yolunda önemli adımlar attığınız için size Őkranlarımızı sunuyoruz Sayın Şanhurfa Valisi Ziyaeddin AKBULUT'

1. Şanhurfa Kültür ve Sanat Haftası'nın perde gerisindeki en önemli imzası olan ve bu hafta için çok başarılı çalışmalar yapan en çok yorulan Vali Yardımcısı **Sayın Hasan DURUER** ve Şurkav İdari Sorumlusu **Sayın Sabri KÜRKÇÜOĞLU**'na da yürekten teşekkür ediyoruz. Bu arada Şanhurfa'da hatta Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ilk kez böylesine dolu programlı bir hafta düzenlemede emeği geçen tüm ilgililere de teŐkkr ediyoruz.

Son olarak Hkmet yetkililerine seslenmek istiyorum:

Vali Ziyaeddin Akbulut'un yaptıkları ve yapmak istedikleri konusunda desteklenmeye, yardıma, ilgiye ihtiyacı vardır. Urfa'nın hatta bölgenin GAP'a insanını hazırlayabilmesi böyle idarecilerin desteklenmesine bağlıdır.

ŞANLIURFA'DA KÜLTÜR ATAĞI
İlk Defa Bu Yıl Tertiplenen Faaliyetler
Bilhassa Gençleri Memnun Etti

İsmail ZORLU

Güzel Anadolumuzun şirin beldesi olan "Peygamber Diyarı" Şanlıurfa, tufandan sonra Hz. Nuh (A.S.) tarafından kurulan 18 şehirden biridir. Oldukça zengin bir kültüre sahiptir. Dünyanın ilk üniversitesi olarak bilinen Harran Üniversitesini bağrında barındırmış, ilk çağların kültür Merkezidir. Kültür ve Sanatta tefekkür ve mânanın silinmez izlerini taşır.

Urfa kültüründe muhteşem geçmişinin, ebedileşmiş devirlerin, iman ve tarihin karakterlerini muhafaza etmenin güçlü bir sesi ve nefesi vardır. Urfa'nın; burcu burcu iman, vatan ve tarih sevgisi koka kendisine has şiirleri vardır. Muhabbet şiirinde kanat çırpır. Harran'ı büyük bir heyecanla dile getirir.

Urfa Hz. Eyyüp (A.S.)'la Hz. İbrahim (A.S.)'la sembolleşir. Urfa şairlerin ustası Nabi ne güzel söylemiş;

"Vatanım şehr-i dilara - yı Ruha / Vakt ı tahrir makarrim şehbâ
/ Ne ruha nüshâ-i gülzar - ı cinan / Maskat - ı re'si Halilürrahman /
Ne ruha, gibteğeh - ı Hıttâ - i Şam / mazhar - ı Mucize - i "Berd - ü
Selam"

Ayrıca Urfa'nın çiğ köftesi de, "Nemrut" denilen zulüm ve vahşet abidesinin yıkılışı olarak tarihe nakşolmuştur.

Başta, "Urfa, Peygamberler diyarıdır" demiştik. Gerçekten de öyledir. Hz. Musa (S.A.)'ın Tektek dağında çobanlık yaptığı söyle-

nir. Ulu Camideki kuyuya Hz. İsa (A.S.)'ın mendilinin düştüğü dilere destandır. Hz. Eyyüp (A.S.) 'ın çileli sabrını Urfa'da doldurduğu herkesce bilinir. Hayatı Harrani Hazretlerinin kabri, Urfa'nın Harran ilçesindedir. Her yıl binlerce insanın gezdiği, şifalı suyundan içtiği Hz. İbrahim dergâhında her sabah ve akşam namazlarında dillerde mutlaka zikir vardır. Hz. İbrahim (A.S.)'ın Haliliyeti, Dede Osman Efendi'nin civanmertlik ve mürüvveti dalga dalga yayılır. Ayrıca bu diyarda isimleri hat aleminde duyulan değerli hattatlar da yetişmiştir. Behçet Arabi'nin yazıları bir çok ev ve caminin duvarlarını süsler. Urfa bir de, asrın müceddidi Bediüzzaman'ın, "Urfa taşıyla -toprağı ile mübarektir-" sözüne de mazhar olmuş bir şehirdir

İşte, Anadolumuzun böyle şirin bir beldesi olan Şanlıurfa, geçen hafta "çok hareketli ve tarihi bir hafta yaşadı"

Çünkü, 18 - 24 Kasım 1991 tarihleri arasında ŞURKAV tarafından Hz. İbrahim (A.S.)'ı anma ve 1. Sanat ve Kültür Haftası düzenlendi. Hz. İbrahim Haftası Bursa İnegöl Mehteran Takımının yürüyüşü ile başladı. Daha sonra tarihi Balıklıgöl'ün önünde Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin Akbulut, Haftanın açılış konuşmasını yaptı.

Daha sonra tarihi Hz. İbrahim (A.S.)'ın makamı ve Bediüzzaman Said Nursi Hazretlerinin kabrinin bulunduğu Dergâh Cami avlusunda dini yayınlar sergisi açıldı. Sergiye Yeni Asya Gazetesi Neşriyatı, Diyanet Vakfı ve bazı kitap evleri katıldı. Kitap sergisinin açılışında İl Müftüsü M. Hakkı Özer ile Şanlıurfa Valisi T. Ziyaeddin Akbulut birer konuşma yaptılar. İl Müftüsü M. Hakkı Özer, konuşmasında "Böyle bir sergi gerçekten, büyük bir eksikliği dolduracaktır. Malumunuz, dünya büyük bir değişim ve gelişme içerisinde. Doğuda ve batıda bloklar yıkılıyor, sistemler değişiyor, yeni yeni bazı kültürel faaliyetler göze çarpıyor. İşte bütün bunların içinde hiç şüphesiz kültürün, okumanın, eğitimin, ilmin büyük katkısı vardır. Bu serginin hayırlara vesile olmasını dilerim" dedi.

Vali Akbulut da konuşmasında, "Bu yıl birincisini düzenlediğimiz gelecek yıllarda inşaallah daha görkemli törenlerle kutlayacağımız Hz. İbrahim (A.S.)'ı anma 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat

Haftasında kitapsız, yayınsız bir taraf düşünülemezdi. Mutlaka kültür denince aklımıza kitap geliyor, yayınlar geliyor. Kültürümüzü gelecek nesillere aktarmak istiyorsak ki bütün mücadelemiz budur, bugünün nesillerine gerçek tarihimizi, kültürümüzü, geçmişimizi anlatmak istiyorsak, bunda en büyük araç şüphesiz kitap olmaktadır. Bu bakımdan böyle bir serginin yapılması lazımdı." dedi.

Aynı gün Doç. Dr. Ahmet Akgündüz, «Hz. İbrahim (A.S.)'dan Günümüze Tevhid Mücadelesi» konulu konferans verdi. Akgündüz konuşmasında, "Kainatta her şeyin Allah'ın varlığının delili olduğunu, Hz. İbrahim (A.S.)'ında akli, mantıkî delillerle Allah'ın varlığını bulduğunu ve karşısındaki insanlara da bu metodu kullanarak ispatlamaya çalıştığını" kaydetti.

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Halk Eğitim Merkezi'nde verdiği «Türk Edebiyatında Şanlıurfalı Şairler ve Şiirler» hakkındaki konferansında, bunlara sahip çıkılması gerektiğini ve şairlerin kendi öz kültürümüzden, örf ve adetlerimizden, törelerimizden vazgeçmeyip, şiir ve yazılarında açıkça bunları belirttiklerini, başörtülü talebeleri gören Prof. Karahan, çok duyulandığını belirterek, şöyle dedi:

"Eğer Türkiye'de din ve vicdan hürriyeti varsa, fikir ve düşünce hürriyeti varsa, gerçek demokrasi varsa, herkes istediğini konuşabilmeli, başını örtmek isteyen örtmeli, kimse bunlara engel olmamalıdır."

HZ. İBRAHİM (A.S.) VE ŞURKAV

Kemal KAPAKLI

Kültürel ve sosyal alanda büyük bir potansiyele sahip olan Şanlıurfa, bunu ne yazık ki yıllarca kullanamamıştır. Örneğin Hz. İbrahim (A.S.) makamını ve Balıkgöl'ü kullanamadığı gibi... Bugün Dini turizmde büyük etkinlik sağlayacak bu külliye ne yazık ki yılların ihmaline uğramıştır.

İki yıl önce özel bir komite Hz. İbrahim (A.S.) anma haftası düzenlemişti. Bu atılan ilk adımdı. Eksikliğine, muhteva yetersizliğine rağmen, bu girişim o dönemde büyük ilgi görmüş ve ileriye dönük atılan ilk adım olarak takdirle karşılanmıştı... Eksikliklerin zaman içerisinde giderileceği inancı vardı.

Bir yıl önce Sayın Vali Ziyaeddin Akbulut'un yoğun çabası ile bir vakıf kuruldu... Kısa adı ŞURKAV olan, Şanlıurfa İli Kültür, Eğitim, Sanat ve Araştırma Vakfı yine yılların büyük bir ihmali ortadan kaldırırken, bu Vakıf Hz. İbrahim (A.S.) 'ı anma programını da üstlenmiş oldu... İstanbul'da açtığı kültür etkinlikleri sergisinin yankıları aradan aylar geçmiş olmasına rağmen halen devam ediyor... Ve öyle inanıyorum ki, bu anma programının da yankıları öyle sürecek... Sonuçta yıllardır özlemine çektiğimiz dini ve kültürel ağırlıklı bir haftanın temeli atılmış olacak... Çünkü ŞURKAV'ın düzenlediği bu Hz. İbrahim (A.S.) 'ı anma ve 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat Haftası Uluslararası bir nitelik kazanan boyutta... Bir hafta süreye sığdırılan etkinlikler titiz ve kap-

samlı bir çalışmanın ürünü... Zaten yıllardır biz de Hz. İbrahim (A.S.) 'ı anma haftası neden bir Mevlana Haftası gibi uluslararası boyut kazanmasın demiyor muyduk?

İşte ŞURKAV'ın öncülüğünde bu gerçekleşecek sanıyoruz. Programda yer alan konferanslarıyla, kültürel ve sanatsal etkinlikleri ile bu hafta uluslararası boyut kazanmaya namzettir...

İki yıl önce kişisel çabalarıyla ilk defa Hz. İbrahim (A.S.) 'ı anma programını düzenleyerek bu yolda ilk adım atanları ve çeşitli etkinliklerle bunun kapsamını genişleten ŞURKAV yöneticilerini kutluyoruz. Ve inanıyoruz ki, GAP'la ekonomik alanda geçmişin Mezopotamya'sını canlandırırken, ŞURKAV'la da kaybettiğimiz kültürümüze uzanacağız...

EMEĞİ GEÇENLERE TEŞEKKÜRLER

İ. Halil ÇİNİ

Belki ilk başta çoğu vatandaş tarafından "Bu vakıf da göstermelik" deniliyordu.

Ancak, kısa adı ŞURKAV olan Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı gerçekten önemli bir görevi üstlenerek Hz. İbrahim'i Anma 1. Şanlıurfa Kültür ve Sanat Haftası'nı başlatmıştır.

Dün Dergah önünde Vali Sayın Akbulut'un konuşmasını ve mehter takımının konserini dinlerken, derinlere dalıp kendi kendimize "Emeği geçenlere teşekkür ediyoruz" dedik.

Şanlıurfa'da 20'ye yakın peygamber yaşamasına rağmen maalesef bugüne kadar bu özelliğimizi Türkiye'ye ve dünyaya anlatamadık. Bu eşsiz güzelliklerimizi kimseye duyuramadık. Sanırım bu hafta sayesinde neden «Peygamberler şehri Şanlıurfa» denildiğini de herkese ispatlamış olacağız.

Vali Ziyaeddin Akbulut, dün çok ilginç bir konuşma yaptı. Nüfus Müdürlüğü'nün bir hafta süreyle titiz bir çalışma sonucunda 500 bine yakın vatandaş arasında kaçının İbrahim, kaçının Halil, kaçının da Halil İbrahim olduğunu tesbit ettiren Vali Akbulut, rakamları açıklarken Urfalıların İbrahim Peygamber'e gösterdiği büyük ilgiyi de böylece vurgulamış oldu.

Bugün Eskişehir Lületaş Festivali, Diyarbakır Karpuz Festiva-

li, Gaziantep Fıstık Festivali gibi «eften-püften» işlerle memleketlerinin adını en iyi şekilde duyururlarken Şanlıurfa'da böyle bir potansiyeli şu ana kadar gün ışığına çıkarmamak bile bana göre büyük bir hataydı.

Dikkat ederseniz yıllarca Şanlıurfa basını "Çiğköfte Festivali düzenlensin" diyordu.

Nedense buna belediyemiz yaklaşmamış ve yine Vali Beyin öncülüğünde bu fevstivalin ilki de geçen yıl gerçekleşmişti.

Şanlıurfa çiğköfte festivalinden sonra bu önemli hafta nedeniyle de ismini Türkiye'de ve hatta dünyada en iyi şekilde duyuracaktır.

Çünkü dünya ülkelerinin de Hz. İbrahim'e çok büyük ilgi ve alaka gösterdikleri bilinmektedir. Gelecek yıl uluslararası düzeyde yapılacak bu anma haftasında yabancı uzman ve profesörlerin de gelmesiyle sanat haftası etkinlikleri böylece tüm dünya basın ve televizyonlarına da yansımış olacaktır ki gerçekten bu Şanlıurfa açısından çok büyük bir avantajdır.

ŞURKAV Yönetim Kurulu üyelerinin haftanın en iyi şekilde geçmesi için çok büyük çaba gösterdiklerini yakından biliyoruz.

Başta Vali Akbulut olmak üzere rahat bir nefes alacaklar, ama inanın Şanlıurfa'ya da çok şey kazandırmış olacaklardır.

Herkese teşekkür ediyoruz...

SANATSEVER VALİ

Fuat ERBÜLBÜL

Vali T. Ziyaeddin AKBULUT hizmet severliği ile HIZIR VALİ oldu, sanatseverliği ile Şanlıurfa'nın kültür değerlerine sahip çıkması yönünde önemli bir adım atılmasını sağladı ve yıllardır Şanlıurfa'nın en önemli eksigi olan kültür vakfını (ŞURKAV)'ı kurdu.

Tarihe mal olmuş kültür değerlerimizi su yüzüne çıkarttı. Bunlardan en önemlisi Hz. İbrahim (A.S.)'ı Anma Haftası'dır. 18-24 Kasım tarihleri arasında gerçekleşen bu etkinliklere Şanlıurfalıların büyük ilgi göstermesi ayrıca sevindirici bir gelişmedir.

ŞURKAV'ın yaptığı bu etkinliklerle ne denli başarılı bir organizasyon gerçekleştirdiği görülmekte, bunda en büyük pay hiç şüphesiz Hızır Valimiz T. Ziyaeddin AKBULUT'undur. Çünkü valimiz Şanlıurfa'ya ilk geldiği günden beri her saatini Şanlıurfa'ya hizmetle geçirmekte bunu birçok kez bu sütunlarda yazmıştım, yine yazıyorum...

Şanlıurfa Kadri Eroğan'dan sonra böylesine Şanlıurfa'yı seven, hizmeti seven bir vali görmedi, göreceği de şüphelidir. Diyebiliriz ki Vali AKBULUT Şanlıurfa'yı Şanlıurfalılarından fazla seviyor. Öyle olmasaydı yıllardır özlemini çektiği kültür vakfını kurar mıydı?

Bu vakfın kurulması için öylesine çabaları oldu ki bunu ancak yaşayanlar bilir ama şimdi bu vakfın ne denli büyük hizmetler gerçekleştirdiğini görüp mutlu oluyoruz. Tabi en büyük mutluluğumuz Şanlıurfamızın kültür değerlerine önem verilmesi gereğini düşünüp Şanlıurfa'mızda ŞURKAV'ı kurduran kültür için ilk tohumları atan hizmetsever valimizdir...

HZ. İBRAHİM'İ ANMA HAFTASI SÜRÜYOR

Bülent OKUTAN

ŞURKAV tarafından düzenlenen Hz. İbrahim'i Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası etkinliklerle sürdürülüyor.

Haftanın ikinci günü Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN Halk Eğitim Merkezi'nde verdiği konferansta: Türk Edebiyatı içinde yer almış Şanlıurfalı şairleri ve şiirlerini anlattı. Aynı gün akşam Şanlıurfalı ressam ve fotoğrafçıları karma sergisi açıldı ve DSİ Salonunda THM ve TSM solo konseri yapıldı.

FİLM GÖSTERİLERİNE BÜYÜK İLGI

Hafta dolayısıyla halka ücretsiz olarak gösterilen filmler izleyicilerin beğenisini kazandı. Ücretsiz olarak oynatılan filmlere rağbet giderek artmaya başladı ve film gösterileri saatlerinde Belediye Sineması izleyiciler tarafından dolup taşıyor.

Filmleri izleyen seyirciler oynatılan filmleri beğendiklerini, bu tür filmlerin gösterisinin uzun süre devam etmesini istediler. Filmler sabah çocuklara, öğleden sonra bayanlara ve akşam da umuma olmak üzere günde üç defa gösteriliyor.

BEHÇET ARABİ HAT SERGİSİ

Hattat Behçet Arabi için düzenlenen hat yarışmasına katılan eserler Halk Eğitim Merkezi'nde sergiye açıldı. 20 eserin yer aldığı serginin açılışında konuşan Vali Ziyaeddin AKBULUT, geçmişten

bu yana Türk Sanatı ve Sanatçılarının dünyaya örnek olduğunu belirterek buna en büyük örneğin Mimar Sinan olduğunu söyledi. Türk sanatçılarının yaptıkları eserler ile Türk sanatının ne kadar geliştiğini dünyaya tanıttığını vurgulayan AKBULUT, "Bu sanatçılarımız hem kendi isimlerini, hem de sanatımızı ölümsüzleştiriyorlar. Onlarla gurur duyuyoruz. Hat sanatçımız Hattat Behçet Arabi de gurur duyduğumuz sanatçılarımızdandır. O'nun adını ve unutulmaya yüz tutmuş bu sanatımızı yeniden canlandırmak için ve hat sanatıyla ilgilenenlerin gözlerini Şanlıurfa'ya çevirmek için bu yarışmayı düzenledik. İlgi de hayli fazla oldu. Bu hat yarışmasında birinci gelen esere 4 milyon, ikinciye 2 milyon ve diğer dereceye giren sanatçılarımıza çeşitli ödüller vermeyi amaçlıyoruz. Yarışmaya katılan eserler İstanbul'da oluşturulan özel bir jüri tarafından değerlendirilmektedir."

Daha sonra sergi izlendi ve A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU tarafından «Hattat Behçet Arabi Hayatı ve Eserleri» konulu bir konferans verildi.

SEMA GÖSTERİSİ GÖZ KAMAŞTIRDI

Haftanın en ilgi çeken programlarından biri Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu ve Sema Grubunun gösterileri idi. Bu gösteriler beğeni ile izlendi. Kapalı Spor Salonundaki gösterilerle en çok ilgiyi Sema Grubu'nun Mevlevileri topladı.

HZ. İBRAHİM'İ ANMA HAFTASI SÜRÜYOR

Bülent OKUTAN

ŞURKAV tarafından düzenlenen Hz. İbrahim'i Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve Sanat Haftası etkinliklerle sürdürülüyor.

Haftanın ikinci günü Prof. Dr. Abdülkadir KARAHAN Halk Eğitim Merkezi'nde verdiği konferansta: Türk Edebiyatı içinde yer almış Şanlıurfalı şairleri ve şiirlerini anlattı. Aynı gün akşam Şanlıurfalı ressam ve fotoğrafçıları karma sergisi açıldı ve DSİ Salonunda THM ve TSM solo konseri yapıldı.

FİLM GÖSTERİLERİNE BÜYÜK İLĞİ

Hafta dolayısıyla halka ücretsiz olarak gösterilen filmler izleyicilerin beğenisini kazandı. Ücretsiz olarak oynatılan filmlere rağbet giderek artmaya başladı ve film gösterileri saatlerinde Belediye Sineması izleyiciler tarafından dolup taşıyor.

Filmleri izleyen seyirciler oynatılan filmleri beğendiklerini, bu tür filmlerin gösterisinin uzun süre devam etmesini istediler. Filmler sabah çocuklara, öğleden sonra bayanlara ve akşam da umuma olmak üzere günde üç defa gösteriliyor.

BEHÇET ARABİ HAT SERGİSİ

Hattat Behçet Arabi için düzenlenen hat yarışmasına katılan eserler Halk Eğitim Merkezi'nde sergiye açıldı. 20 eserin yer aldığı serginin açılışında konuşan Vali Ziyaeddin AKBULUT, geçmişten

bu yana Türk Sanatı ve Sanatçılarının dünyaya örnek olduğunu belirterek buna en büyük örneğin Mimar Sinan olduğunu söyledi. Türk sanatçılarının yaptıkları eserler ile Türk sanatının ne kadar geliştiğini dünyaya tanıttığını vurgulayan AKBULUT, "Bu sanatçılarımız hem kendi isimlerini, hem de sanatımızı ölümsüzleştiriyorlar. Onlarla gurur duyuyoruz. Hat sanatçımız Hattat Behçet Arabi de gurur duyduğumuz sanatçılarımızdandır. O'nun adını ve unutulmaya yüz tutmuş bu sanatımızı yeniden canlandırmak için ve hat sanatıyla ilgilenenlerin gözlerini Şanlıurfa'ya çevirmek için bu yarışmayı düzenledik. İlgi de hayli fazla oldu. Bu hat yarışmasında birinci gelen esere 4 milyon, ikinciye 2 milyon ve diğer dereceye giren sanatçılarımıza çeşitli ödüller vermeyi amaçlıyoruz. Yarışmaya katılan eserler İstanbul'da oluşturulan özel bir jüri tarafından değerlendirilmektedir."

Daha sonra sergi izlendi ve A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU tarafından «Hattat Behçet Arabi Hayatı ve Eserleri» konulu bir konferans verildi.

SEMA GÖSTERİSİ GÖZ KAMAŞTIRDI

Haftanın en ilgi çeken programlarından biri Konya Devlet Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu ve Sema Grubunun gösterileri idi. Bu gösteriler beğeni ile izlendi. Kapalı Spor Salonundaki gösterilerle en çok ilgiyi Sema Grubu'nun Mevlevileri topladı.

